

Шота Руставели

Перевод народного поэта Абхазии
Дмитрия Гулиа

АБГОСИЗДАТ
Сухуми — 1959

Шота Руставели

Етъегеум Аѣсны жәлар рпоет
Дмитри Гулиа

Аїхәынҭшәқүтәжъирта
Akyra — 1959

Алагарта

Адунеи зегъ инеилымхкуа изшаз зхатәылшара мчрала,
Хахътә ажәфанаҳытә пүсыңы илбаашьтны пүсызхо зегъы зшаз
ус қунагала,
Иҳазтаз ҳара ауаа, адгыл еилоу хуаңштәы хкы рацәала,
Иргылт абра ахәынҭқарцәагъ, иара ихылтцуа ус аңшрала.

Иазәу анцәа, зегъы ирызтаз ус сахъала аиқуршәара,
Сыхъча уара, исыт ағстәа са сииааиратә ус алшара,
Исыт сара ус пүераенүиңа зтыхутәа пүымтәо бзиабарала.
Насгы иркуада нақ нарцәықа изгарц икоу сыгунахара.

Алым иатәоуп уи икразы аңса, аса, ус акулзгъы.
Уи ихуаңшша шъақар-хшла итәуеит игу-ихы инеибаркны,
Амра Тамар, ахәынҭқар пүхәыс, игишъеру убас зызбы,
Са исыздырам исылшару уи лырехуара сара ашәаны.

Ахәынҭқар пүхәыс убри Тамар, дхарөхуап ҳара лаңырз үүуала,
Уи лзы исымоуп сара ашәақуа, егыцәгъазам еибыташьала,
Гишъер зтачуп са счернила, каламс искуп қыцәманшәала,
Аңса еиңш илкъойт арехуарақуа, урт заҳауа ус лымхала...

Исыдыртсент, уалс исыртсент, ла лзы изыфразы ашэа хаақуа,
Исырехуарцы уи лыңымшықуа, лыблаху, лқышә, нас лхан^{БАЛЫКСАЛ}
Ус ахыттәцеи, арубини ирылхны ирыңхыу урт ақуашкүа;
Атсатә ңснгьри инықуыреуент мыңху ибүубугыы уақа ахаҳәкүа.

Сара истахыуп абзи агуи хызырдугас арехуаразы,
Исыт адирра, ус алшара, ашәеи ажәеи, реилатцаразы,
Убри Тариел ус қунагала жәа-хаала джарехуаразы,
Урт ахғыкгы, урт абығүа, рыбзиабара нагзахаразы.

Хнатәап абра Тариел изы измыттәазауа алабырзкүа,
Дарбан уағ хшоу изхызгахью ус ицюушьаратә агуақракүа!
Сара Руставтә, уи иөынтиәауа, уи изы изыфуент жәенираалакүа,
Хәанхәахын ирхәоз бирлаш рыңхны изфуент абра урт ажәабжыкүа.

Убас снықуоит сара Руставтә, сара ихнахзаз абзиабара,
Схы тұқыуп тұға змам ус ар змоу лзы, уи лзы сыңсуент
абра сара,
Сычмазағхайт, аха хүшөы амам, иахқыаз убри аиөйнтиәаара;
Уи саллыргаант, ма исылтааант адамразы анышә сара.

Жәйтәнатә аахыс жәлар ирдүруа аңыам рхәамтак шәаны изфразы,
Бырлаш гурьыху инеимырдауз уи зықыфыла, ус хаз-хазы,
Убарт дара инеизызгт абра, жәенирааланы иназыфразы,
Уи лгу нархуа, уи апшәзә, сара сгуәкта лыркуадаразы.

Зқаңхарала илашәказ сыбла, етартахыуп убри лбара,
Сгу лкзент уи, шытә уиаз икоу — нақ аңәхәйрах ахы архара;
Сәенжы ргуәкта назырханы, сыйыс гурьбарц дсыцхраант лара,
Сшәоит иазхом ҳәа сажәенраала, срыхцәажәроуп х-саҳык сара.

Дасу иразкы уи иамаимкаант, уақа дтынчны дақушаҳатзаант,
Аусуғы аус иулаант, аибашъғы дыңбаразаант,
Бзиабара зиаины иагаз, амца шора уахъ далазаант;
Абри азәгы цәгъяхәа изимхәаант; ихы зыбыны, дамакғымзаант.

Поэзия зқынгы идыруп адирра дуқуа уи реиуаны,
Убри къағуп, еилацалоуп, иазызырфуа изы қырртаганы,
Иазықатцоу, цқыа уи зылшаз изы иқалоит гүтгаганы;
Поэт иажәа гуахуоп зында, нақ ажәакүа инарылкааны.

Ае-ашъамхы ңыршәарц ртажхар, убри дырфуент инароуны,
Убас дыршәоит ампым асғыы, ампым шайрго убрм днасны,

Апоетгы—ажәанеңтых иширъшо, уи наркъаңы;
Үеизгы ажәабжы ду иқамлароуп мчыла еидцала жәенираадаңызғы
былғаппараты.

Шәнаихуаңшишт уи апоет зажәа зәмачхаз, уа даңахоит,
Иажәа иагхойт уақа аңшара, арифмагы уа икуадаҳоит,
Ма дақуттааит, ма иң амақмыз уа инаирбааит, ңұхъақа инеихоит,
Ампыл ассо еиңш чоган бүвугала ампыл днасыр, нақ иаиргоит.

Жәенираалала ғажәак зызығы уи поетс-хәа дұзыңхъазом,
Ихы дажыоит, уи иеиңш икоу аңдәа қазаңәарे дұзыргылом;
Азәы ифуенит акы, ма ғба, акғын иаңсам, еидхәылазом,
Нас узыңшыр «са стәи еиңуп!» ҳәа, гужыңас дшарххоит,
нақ днеитапзом.

Икоуп дырғегь жәенираала ссақуак, амартеиғцәа рәымтә убартқуа,
Угу иналжо ажәа ззымпәшааз, акуадақуа уртқуа рәымтәқуа;
Урт реиңшыстәуеит латғағ мартдеи, ирылаңшуша акукумыдрқуа.
Ашәарах-ду напы рзарқ'ум, урт реиғазоит уақа ассакуа.

Ахқатәигы ашәа бзиоуп ачара ухәа убартқуа рөы,
Иара убасгы аеырбари амшгареи ухәа ақулаңәа рөы;
Абри еиңш ашәа даара игуахуоуп, цқыа ирпәшсаны аорақуа рөы,

Апоет ус башаңаны имырзроуп уи иара иңбабаа,
Азәы бзия уи дубароуп, ағырт зегын уахь рылымкаа,
Иажәа қазагъ ихы иаирхуааит лырехуаразы ла днарылкаа.
Убри азәк лзы ирекхуажәахааит имузикаха уи ажәа хая.

Шытә ижәдір са стәгбы: ашәа лзысқәоит ус иззысқәац убри лара,
Сара сзықәан уи хызызууп, ңұхашаразам са сзы иара;
Дсыңстазароуп, аха илыммам, алым хшатас, рыңғашшара;
Цақашәагы уи лыхъз сәашт, илыгмырхакуа убри рехуара.

Исқәап абра иреиқаזוу бзиабаратә,— уи ҳаракзоуп,
Уи зеиңшроу ҳәа изықалом афра,— ҳәара — гүи хшығлеи роуп,
Уи хахъынтыууп, ижәфантәууп, уағ дхазгалауа уи хахъзатәзоуп,
Убри ззықоу мыңху гуалс-гуақреи ҳхаагандаз зәо ауаа рзоуп.

Абри еиңш ҳәаа змам бзиабара ақуштәагы рыхшығ аздом,
Абз иақәозаргы цқыа уи азхәом, алымхагы—дук иақаом;
Ус сәоит сара: цюок рзы гублра-цәеижъ еидтароуп, уи хызы унаргом,
Бзиабара табырг — уаргубзығ'уеит ңұхыңтас хара, ааигуа уартәом.

Раб бызшэала „бзиабағ“ нас «ахшығдеи» еиңшны ирхэоит, Әділжанов
Ус уи изихъзу уи изқуикыз данахымза, уи ихы еилагоит; Әлжанов
Цоукых гула хыхъ-хыхъ иңыруеит, андә ааигуа икоушә рбөйт,
Агырт цоукых, артқуа злымшоз, ынтымжәфакуа тақа
ишақтахәазоит,

Абзиабағ джаматзароуп, уи амра еиңш дкаңхозароуп,
Кыр еилици дбениазароуп, днапкымзароуп, уағ ғылғароуп,
Абз иғазароуп, ус ахшығғы, нас ачхара илазароуп;
Абартқуа злам бзиабағ хышэоуп, абаң шигыу идыруазароуп.

Бзиабара ус ҳәаа змазам, сиршәа иубап, аилкаара цәгъоуп,
Уи иузадкылом ус аласра, убри хазуп, уи дағақжоуп,
Бзиабареи нас аласреи еиңшзам убарт, урт қыррыбжьюуп,
Урт шәцәиламгаит, ишәахауоу, сара ишәасхәо уиаз абриоуп.

Бзиабағ табырг инеибенішни чхара имоуп, джалтшытанықуам,
Бзиа иибуа хара джалар — уи иқъреи ибызреи тәфаки роубом,
Дизгуааргы, лгу изынхаргы, зегъ дарарапу, уи дихаштзом,
Гу этам гүзреи гудкылареи, ак уи иапъас са испәхъазом.

Бзиебабауа, хъзыс ишәымкын, уи иаарласны ишәхаштуазар,
Ехъа азәи дитаххазар, уатә даеазәи длеилахазар,
Ари мшгароуп, егычкунроуп, уаҳа хъмзбис имъхъазауазар,
Бзиабағ табыргыс иуцхъазаша — убри чханы игу изтакжазар.

Бзиабара ду гуақра-тәақра зегъы начханы, нақ иатәәх'уеит,
Иеңәрыымга, инимыртшуа, дышуа, дбылуа бзия дибоит,
Хара дгыла, ихы еилаго, айсра дағуп, дшажәоит, дблуеит,
Лахъ илтаргы, убри чханы, лара длыцәшәоит, лымаршә ик'уеит,

Абзиабағ игуақра ичхароуп, азәи илымжағ уи неимгароун,
Иерыцхатәни уи дымқылароуп, дзеңеңрбогы хъмзб лимыргароуп
Убри иара инимыртшыроуп, ибзиабара итәахлароуп,
Уи лзы агуақра дазгурбъароуп, ус амцағы дақулозароун.

Маза дызәйрбауа даргамастәуа игура згода бзамықумзар,
Уи ееис ииузеи, ла дирпхашьоит, нас иара ихы, убри акумзар,
Хъзыс илиргои, дышпәалғаңшри, уи ажәала хъымзб лиргозар!
Дызгурфозеи ус ауағы, бзия иибо игу цылымжәозар!

Иңасшыоит сара, бзия ирбауа издраргамои бзия дшырбауа!
Дзирипхашьозеи бзия дызбауа, гук-псықала иғынцәаая!

Дитахымзар уи дзижъозеи, дитахыушәа ихы лырбауа!
Ауағ баапсы ажәа баапсы ипсесиңш ибоит, деилахауа.

Абзиабағ бзия иибо лзы уи дтәуазар қунагоуп уи изы,
Ихы нкыланы затә ныңуара инаалоит иара убри еиңш азы,
Уи дихамштроуп, иамфоуп енагъ игу дтакны длызгуәразы,
Ауағ рөгъы, хара еиңхап, бзия дшибо рзымдырразы.

Арабиә рұғынтықар Ростеван иажәабжъ

Дықан Рабстан, знасың бзиаз ҳәйнтықарс уақа ус Ростеван,
Уи дуағ дүн, дгуабзың-гутбаан, тәыла раңа бңарла игахъан;
Жәлары рызбөй, ауағ иаша, уи аңсаңа ииухъаз раңаан,
Аибашьрағы убри дыбыуан, хшығ дыррала уи деибаган.

Уи дтахмадан, ңа димамызт, аха иңхә ус дкаңхазон,
Аетә деиңшын убри қышраға, зегъ мра ҳәшшас ҳә уи дрыңхъазон,
Уи атыңхә инлыхуапшыз иажәа-ихы ухәа еилагазон,
Ус қунагала уи дыззырекуоз, хшығ дыррала уи деибагон.

Убри иара иңхә бзиаху Тинатин ҳәа хъзыс илитейт,
Амра иамак'уа уи лызхауан, лаб хъызлагы дналыргуръеит,
Ахәйнтықар зны ивазиркүа ипалатах нақ днарыңхъеит,
Ишқа инеигент, иваиртәйт, тынч гуабзығла ус нареиңхәеит:

♦Шәа крыздыруа исашәхәа атак, ус дук азы са сшәазщаауеит,
Агуил ңыша иөу ашәт қаңшы канжар-ифар, нас нақ иөшәоит,

Убри кашәоит, ацынхурас ҳәа абаңчаөы даөак нашәуеит,
Сымра лақуит, лашыцарак збоит, лашара зкум атх аайгуюит.

Затцаира сара сажәеит, хъаас икоу зегъ уи реицәоуп;
Ехъа-уатәы сара сыйысуеит, адунеи ду абас ишоуп,
Үака ишъатаәоит амш лашара, атых лашыца уи изыпшзоуп,
Хәынҭқарс дәшәтә сара сыйыха, сымра лаша убри даңсоуп!»

Атакс иархәеит авазирқуа: «Уара уажәратә баша иухәоит,
Агуил канзойт, нас абаңча азмырьшзо убри қалоит,
Уи афы-хаа нас ашетыцира уи иацрытиам, уи изынхоит,
Аетә амра изацлабуам, аха уеизгы икуалкуацьоит.

Уара, ахәынҭқар, уңс ашәт еибгоуп, нас амала абас ухәоит,
Даөаңә иажәа хaa аткыс, уажәа хъамта еиңыны иаабоит,
Хәынҭқар игу ус иаанаго уи закуануи, уи нагзахоит,
Пәшрала амра зыңзырзуа дәтца хәынҭқарс, аус дазхоит.

Хәынҭқарс дәалаант уара уңыха, убас анцәагы ус ихәамтоуп,
Убри илылшоит ахәынҭқарра, ҳаргы убри ҳақушақатуп,
Мраш ҳасабла ахәынҭқарра знапаөы иааниуа зегъ азқазоуп,
Илабазаргы, илаңсзаргы алым ласба уи алымуп!»

Арьыс еилкыя уа Автандил арабцәа рыр зегъ хыс дрыман,
Сирзак иакун, мрашәа дкаңх'уан, уи чандарҭас дқато днеиуан,
Иху ааинишәшәйлауан, еибашың Җыбаран, бырлаш қуашшәа
убри дықан,
Тинатин гуки лыбла хаақуа аңыр цқыа еиңш дырхыңшылауан.

Леилаҳара игуаөы итәахны, маңа ииңсаңда убри иқаитоит,
Даницәыхароу, ла данимбо, ҳәара атахым, ашәт уа иканзойт,
Ианеиқүшәалакъ, имца ғуҗуахоит, игу ахурагы усқан ибъоит.
Бзиабара ус уадафуп, аңсрақынза уи игу назоит.

Хәынҭқар, сыйыха ҳәынҭқарс дәшәтә ҳәа ажәаны ианреихәа,
Нас автандил игурбъара иамазамызт тұхашыләараңәа,
Иаанагт игу: «Лассы-лассы бырлаш какаң дызбалап» ҳәа,
«Убри ала исىңшаар қалап, сара схъаагы алсыргап» ҳәа.

Хәынҭқар Ростен ажәаны ихәоит Рабстан инхо ажәларқуа рзы:
«Сыйыха Тинатин дәасцеит сыйынхурас абра ҳәынҭқарс уи шәара шәзы
Зегъ шәлышрлашап, амра даңыпшны, шәйлцәымшәан, уи шәартә аказы
Шәаан зегъ абрахъ уи қунагала ашәа лызхәо дшәышрехуаразы».

Ееизеит убра араб зегъы, ирацәазахоит ахтны-уаагы,
Дааит убрақа зқыла ар рмаршал ус Автандил хаңы-мрагы
Убас дырфагъ вазир Сограт — ҳәйнәтқар изааигуаз ауаң ~~дүкенни тооза~~
Хәйнәтқар қутәартас илздыргылаз, уағы изхәазом уи ахұхәагы.

Хәңы лаша, уи агурбұаху Тинатин лаб убрахъ днеигеит,
Уи днаиртәеит, ҳәйнәтқар гургыны инапала илхаиргылеит;
Скипетр лирkit, нас уи ҳәйнәтқар-матәалагы уа днеилеихәеит.
Амра еиңш дкаңхо тыңжы гуеилых ус дурала уахъ дрылаңшыеит,

Ахәйнәтқари иара ирыи инаскыаны илеикірхуан,
Дныңә-ныңжыла ҳәйнәтқарс ддыртәан хкы-хкылагы мыңху ддыррехуан,
Абықы, кимвал, рыбжы неицца бжыхылаа уи лгу қартауан.
Атыңжы даңғыуан, лылаңырз къасон, ләфақъ еиқуа нақ игъалауан.

Лаб итыңдағ лара атәара ус дапъсамшәа ипхъазаны,
Убри даңғыуан лаңырзышла, лыңбы бзиаху инахыңхәуаны,
Ҳәйнәтқар длабжъон: «Аб итахыуп ихшаа иус нарғзараны,
Абас зымур, амца исцраз, рңәашьак аузомызт уи мцаханы».

Ус лейхәеит иңжы: «Бымтәзыуан дад, сыйжа, баасзызырғ ус сара,
Бхәйнәтқаруп Рабстан, ус бдыруп ҳара ҳала ехъа бара.
Ехъарнахыс бнапы иануп ахәйнәтқарра ахадара;
Бңағъамхан, бқушз, идыр хшыла, ус қунагала аусбара.

Агуили нас абабиреи еиңшны убасгы амра рықуңхоит,
Дугы хүчгы инеибейиңшны ҳатыр құттара урт ирықунағоит,
Агутбаа иөаҳәамгы дәеиҳәоит, иөаҳәоу дшөаҳәоу дынхоит;
Амшиң азқуа нақ ишалтцуа еиңш, иара убасгы уахъ иалалоит.

Едем тұлала иштәу еиңшны, ахәйнәтқарцәа ргу ус итбаауп,
Агутбаара зегъы хнах'еит, иғ-гукгы иара убас ауп.
Афатә-ажәтәи нақ иутәахыр изфеидоузei? баша иштәуап.
АЗӘИ ИУТАЗ УАРА ИУТАП, АЗӘИ ИУМТАЗ — ЗКЫ ИАФЫЗОУ!»

Лаб илабжъеигоз иңжы лхшығ уи азыштыны дазызырғуан,
Абжъага-ажәа лгу ахшәазомызт, ллымхә қыдтца дизызырғуан.
Ҳәйнәтқар убас ифауан, ижәуан, даара дгурбъон, қыаф ус иуан,
Тинатин амра лытталырзын, амра уақа тинагинра ауан.

Даалыңхъеит уи ланаззеи, гук-псык ала лара илзықоу,
Ус налалхәеит: «Са смазара, амхәэр заарха итәахын ибымоу,

Исыт абрахь, са смазара инапы зкымсыц, ацаңха зеоу,»
Зегыы лзааргейт, зегыы ирзылшент тҔфа змам ҳамта, ус зыху үлөнгөрүүлөө

Убри аены зегыы ирзылшент ирҳаны уа ала илымазгыы;
Убас ала илырбенеит ихучызгыы иуафдузгыы;
Ус ралхәеит: «Саб иажәа насыгзоит, са саанғасуам аказынгыы,
Ак нышәммыжын ҳмазара ду, иңхакны икоу, итәахゾуугыы».

Ус наралхәеит: «Шәца, ихыштәкүа ҳахазына, ҳмазарақуа!
Амилахор, икылца аәадақуа, убас араху, ауахъадқуа!»
Иаарцеит, ирылтөйт напбеирала, гук-пәсик ала, аҳамтақуа;
Ар еимыртәеит, абрагъцәа реиңш, амазара барақъатқуа.

Еимыртәеит уи лыхазына, ҳәатҗак еиңшины иңхъазаны,
Насгыы араб қъақуа иказ, ҳаскыны хылыла уақа иңәйцәны;
Убас дыкан гутбаарала зегыы нызх'уа дыжәфантә ңашаңыны,
Азәгыы илүжкуум ус ҳамтада, чкуназааит, 3бабзааит зегъгыы неиңшины.

Мышк уа чаран. Афатә-ажәтәи тҔфа рымамызт уақаирацәан,
Чарағ итәаз аргыы рацәан, еизара дун, гурҗыя-чаран.
Ихы ларкү, илахь еиқутча ахәынтықаргыы убрақа дтәан,
«Закузеиш уи игу иалоу?» ҳәа асасцәа уа ус еизтаауан.

Аханы дтәоуп уақа Автандил, уахь изыңшуаз зегыы иргурҗыауан,
Уи арқуа рхы, ауаф-пәхъырцә, абжыас, алым зыңзак дреиңшзан,
Вазир таҳмад уи Согратгыы уақа дыкан, уи иааигуа дтәан.
«Хәынтықар илахь зеиқузеи, ихуаңштәы зыихъязеи?» ҳәа рхәауан.

Усгыы рхәон: «Ахәынтықар хуңырта дук иоут, иңаңдыруам закузей,
Абра илахь еиқүзташа акгыы қамлеит ус уажәазы,
Нас Автандил Сограт иеиңхәеит: «Уааи, ҳизтцаап ҳаймак азы,
Инаиаңхәаап самарқулқуак, ус уи ҳахырпәхашъаз азы».

Дәғагылт Сограт, нас Автандил — уи аихытар — аихышәашәа,
Инеидгылелит, ратәңақуа ртәни, ус инеиқутча урт рышыацәа,
Иаңхъа инагылт, ишъамхнышгылт убарт уақа иңышәирчашәа,
Уақа вазир жәа-губзыбыла, уи диаңәажәоит маншәалашәа:

«Улахь еиқуп, уара, ахәынтықар, ухы-уөы зыңзак ус иччазом,
Ииашоуп, умазара зегыы цәгъя иңхастаҳеит, шытә уи хынхәзом,
Уңхәа ирзылшоит гутбаарала, еилыхрак ҳәа уи иңалтазом,
Думыртәандаз ҳәынтықарс уңхәа, шытак агурға узаңәцазом».

Ахынтықар уиднеизызырығын, днаихуапшын, дааңышәйрчтейт,
Ишкеишиет убри: ишпәссеиңәй абри еиңш ажәа? уи кригуабызейт,
«Иүхәаз бзиоуп» җәа наеихәан құргубрала игу ирбүүеит. Әлімбекеит
«Сара напкыс сыйзъхъазаз, амц ихәеит уи, баша дпатеит.

Вазир, убри са саргуамтуам, гуалас исымоу абри ауп сара:
Ажәра сыхъзейт, сыйқунра цеит, стагылт абра сара адамра.
Хәйнтықарра ду ахи атыхуен уи еиңш уағы дәмлеит абра,
Сылшарақуа са исөыздаарыз дзымбейт цъара.

Дұхак са дсымоуп, са исаајаз, зхаан иззымдыруа уи гунхара,
Аңцәа дсимтейт аңа сара, сыйқуп ус дунеи лашара,
Хәала ахысрағ, ампыл асрағ исыңназгоз ус ахшара;
Хүчзак дсеиңшуп уи Автандил, саҳтынра иаајаз са сгуазҳара».

Арғыс еилкәа җәйнтықар иажәа илымча қыдта дазызырығеит,
Ихы нарқуны дааңышәйрчтейт, ихы-иөы зегын уа инеихаччейт,
Ихаңың шкуакуа ибырлашда иааигуа-сигуа аадырлашет.
Жәйнтықар ихәеит: «узырчозеи, узырдұхашшашаз ак уасымхәеит».

Диаздаахт: «Са сымст, исаҳе уара угу иамыхуон исхәаз абра?»
Арғыс дцәажәон: «Иуасқәоит сара, аха исанажы убри уара,
Иуасқәауа азы умгуаан уара, иқаумтән агунхара,
Убри азы мөйс сыймұхъазан, сатоумтән, ухуң хара».

Диздааит: «Ианбықуз уара уажәа сгу ианалсхъаз ус аказы!»
Нас диниқуит иара иңхә, мра зтазырзуа, гурагаразы.
Автандил уа убас ихәеит: «Сара изгуаңуеит исхәаразы;
Умехуан хыңла ахысразы, уажәа аанкылеишь уажәы уи азы.

Хыңла ахысраз, утәың Автандил, сүеиссаразы сара сыхиоуп,
Хаисап крықутан; шыклаңшыцәас ужәлар надаагалап, убри мариоуп,
Динаанаанза ауағ иөхуо уиқумгуын, баша өхуароуп,
Абартқуа зегь ус еилзырго, ампили нас амба аргароуп!»

«Ас иансымаук иуанасыжъуам, нас еиааниа ауаа дырбап,
Шыңта, уааи җхысып, уажәа уахымхун, ас җанеиса еиааниа даабап,
Иахзыңшларцы, игуарталарацы, иреиңбуу ауаа абрахъ иаагап,
Нас җназырып, уақа даабап, еиаиз ауағ абра ддырөхуап!»

Автандилгы дазыразхеит, нас убраңа ражәа еиқүшәеит,
Ихумарт, иччейт җкун җасабла, самырқуллагы ыгықуа җартцеит,
Еисаз ауаа реимак азы аңқарагы уажәы иқартцеит:
Иаттахазғы хымш ихы хтны днықуалааит җәа ажәа нарқәеит.

Ус иеитехәахт: «Суаа жәаңа-ғык абрахъ шәаарыңъхъ, сара исыңзайт,
Ажәаңа-ғык урт сара суаа ах҃еа сдырклаант, сыматъ рулаа^{ИЛДІМДІК}
Уа у-Шармадин азәк зегъ убри дрыңсаун уеизгы, уа дүңнә^{ИЛДІМДІК}
Иаҳшыуа, иаҳхууа ашәарахқуа еиламгакуа ирпъхъазалаант».

Уа иара иуаа ус нареиҳәеит: «Адәы, абна неимыжәдала,
Амаркалцәа наڭ шәнылала, ашәарахқуа инаҳҗышәзала».
Ар ирыңхъеит ирзыңшларцы: «Шәаини абрақа шәхылаңшрала,
Шәхәацхраа абра, ңырхагак ҳмоуаант афатәала, арыжэтәала».

Аχәынтықар Ростевани Автандили рышәарацара

Шылжымтәнза дааит иаазамта, уи ашәт какаңь, аихышәашәа,
Матәа зырзла деилахәаны, ихы-иөы қаңхон ибырлашшәа,
Чыкты Ҋышқала ихы ғычан, хәатра Ҋышқала дыхиа деикүшәа,
Ие ларңь нықурпәл ишә-гуашә даадыххылт, даакапәрызшәа.

Уа иеирхиенит, дәйжәлеит ҳәынтықар, шәарацара уи дындәйқулеит,
Адәы иакурша ауаа наиргылт, аиха даңғы уа инарыкудыршеит,
Абжықуа геит, атрышә иасит, зегзырыгедирхиенит, адәы хырфенит,
Ишенисаз еиңш, еицлабрала хрыжык амамкуа урт уа ихысуенит,

Ҳәынтықар ихәеит: »Суа жәаға-ғык сара шәсыңыз, хара шәымдан,
Ахың ғуұуақуа сара исшәыркла, ахәақуа рзынгъ сейтшәмымран,
Исшыуа, исхууа цқыа игуашәтала, ахәа-тқъарагы еилашәымган».
Икылст ашәарах тәфакы змамыз адәы зынзак иаахырғаған.

Еизеит уақа тұға змамыз шәарах, ишәаны ирылтқыз уахтә абнақуа, Абнаң, абындық, ус аңдауда, хара икаңо ашьабыстакуа, Ирышъклакысуа урт ирыштың аңдәа-атәңә — зегъ абуұақуа, Абар ахың, нас ахәақуа, имаңсаозо амануәақуа.

Аекуа ршъаңхың иартысыз асаба амра ашәахуа нақ ихнафауан, Ихысуан, иршыуан, адәы зегъы шъаартқыраха урт иқарттауан, Рыхәақуа нтәэр, иаарласаны уахъ инага руаа иддирк'уан, Урт уа ирхууаз ашәарахқуа пхъака изцомызт, уақа ипсусан.

Убри адә-ду инахысзейт, шәарах гуартқак наңхъарцазеит, Иршыит, инырхт, зегъы ндиртәеит, андәа игуампхоз уа инықартцеит, Адәы зегъы шъала инхыркьеит, даргы шъала рыөдиркәаңшызейт. Уи Автандил убра дызбаз Едемтә атлаш уи деңышыртәзейт.

Убри адә-ду өыла ишиғуауз иаразнак ус инахкьеит, Адәы атыхуан зық уа илеиуан, азы ахықуан бнаңғыз уа ирбеит, Ашәарахқуа абаңх рхы ргеит, өы ахъзымнеиуаз урт уа ишәақьеит, Бұзуақуак ракун дара ағыңғы, аха уеизгы, даара иааңсейт.

«Са суиаантқәа уа ихумаруа дара ғыңға инебырхәауан, Иеңғыздәоу реиңш исамыркүлууан, рнапы еибаркны инеиааиуан, Нас инарыхъзейт ирыңыз ауаагы, ирыштагыла уртгы ааиуан, Ахъынтықар: «Шәидымгылан, ишәңә атабырг» ҳәа рабжьеигауан.

Атәңәа иргуаңыит: «Аиаша ҳәәап, ҳаңғашызом, амц шәаажъом, Ҳәынтықар, шәенсараңы уара уа уненааит ҳәа ҳара иңаҳхом, Ҳаушыуазаргы аиаша ҳәәит, убри дунааит, амц ҳа иңаҳхәом, Убри дзеихсыз шәарах қъара зхы иңаҳаз ҳәа акғы аабом.

Шәңғыңғы ашәарахқуа неицтданы шәынты фажәа наңсейт, Аха Тандил иишыз фажәа рыла уртқуа инреиҳахеит, Знымзар зынгыы инапы мбырзейт, ихәа баша ганха имцеит, Уара ухәақуа, анышә зыхшызыз уртқуа ҳара уара иуаҳмырбейт».

Хәынтықар абри иаҳаз ажәа нард асратас игу иаҳуоит, Иаазамта дахъдырхеуая игу шытнахит, уи даргурбъоит,

Карматыс ашәт ишазгурбъо еиңш, гуахуас икны уи дизгурбъоит,
Уи ирехуара гуахуас имоуп, настыры дычкоит, дсамыркүлуеит.
АМЫСБЕКСОЛ
СОЗДАНИЕ

Ағыцьагырыпсы ршъарцы ашәшьырағырыекуа ирөйжеткүеит,
Ар тңа змамыз, ираңаңан, уақа рөеизыркт, зегъ еизыргеит,
Ажәаға-фык иуаа үүгуакуа, хара ицозшәа, иааин, иааикүешеит,
Убри длахәых уақа дгылоуп, азы, ахра дырзыңшых'еит.

*Арабцәа рұғынтықар абжъас-цәа
зшәыз аръыс дшибаз атәы*

Дырбеит ирзымдыруаз аръыск, дтәыуа дыштәаз, азхықу ақны,
Алым, еиңш үүбуакы, иеенқуа тоуған аңура убра ианкны,
Иеыматәа: иаңура, икуадыр бырлаш сирла ус ириханы,
Илаңырз избы иадшәыла, игурғоз игу иахъяны.

Ицәашәттәқуа рхыхъ еилблаауда абжъас-цәала уи деилахәан,
Иара убастәқъа абжъас-цәа аурыху хылпәсәагы убри ихан,
Убри аръыс қамчыс иикыз имахуар шәпара уи иақаран,
Иrbаз асир гуахуас дыкны зегъ рыблақуа убрахъ ипшүан.

Игурғо итәаз уи аръыс иахъ дцеит атәцәа руәзәы, еилкааразы,
Зхы шытымхкуа игужәажәо итәыуаз, убри ауағ диңхъаразы,
Ибырлаш лаңырз гишъер еиҳәа ианкъасалон икатәаразы,
Днейдгылт, аха дманшәаламхт жәак убри иахътә иаҳаразы.

Инеиз дшәеит, уи изымгуајыт иацәажәара, акғы иңәазом,
Акраамта убас дцьашо дихуаңшүеит, ибла агура изгазом,

Нас игуаъит «дуъхъоит» иҳәеит, аха убри уи иаҳазом.
Уи дтәеует, уи дгуақ'үеит, инеиз иихәо-ниуа акғыы ибазом
300-жылдан бергә

Инеиз иихәаз имаҳазеит амалагы, дазымзыроғзеит,
Ар рыштыбжыгы агухъаа имкит, дагърызхъампъшит, дагымшәазеит,
Уи дтәеует, игу еибак'үеит, ажәак иҳәом, ус деңцақуеит,
Илаңырзқуа шаартәрыахеит, азы-лбаақьеиңш нақ ихылжжуеит.

Иара ихшығ ғъара икыдыуп, гурфак амоуп, игу уахъ ицеит,
Хәйнәтқар иажәа, арьыс иаҳартә иааирөбыны еитанеигзеит,
Аха уи итәиуарақ атыхутәа ңымтәеит, инеиз иажәак имаҳазеит,
Иғы какаң ааихымпъхъазеит, атак ажәак уи имхәазеит,

Атәы, иажәа атак анимоу, дхынхәит баша, ишътахъка дааит,
Ус наинеихәеит: «Уажәак иаҳарц уи итахзам, абри уаҳаит,
Снейеаңшит, мра-цак еиңш сыла хыникит, сагъаашәеит,
Схынхәны сааит,
Сажәа илымхағ исзынамығзеит, абри иаҳъбаны лассы сзымааит».

Хәйнәтқар ицьеишьеит, убри даргудааит, амца еиңш деицралт ус иара,
Иштит абуұуақуа ҳәа иаңхъа иғылаз жәағағык ауаа,
Усгы реиҳәеит: «Иааштышәх шәабцъар, шәеибашыға, нас шәааласха,
Убри ауағ убрақа итәоу, шәданы абрахъ са дысзаажәга».

Инеит ауаа, инеидгылт, рабцъарқуа рыштыбжъ аадыргеит,
Нас гуткаала итәиуаз арьыс, инеиз ауаа уахъ днарзыңшқуеит,
Днаңшы-аапъшит, ар маңымкуа уақа ишықаң уи иара ибеит,
Акы зымхәазоз «сара рыңқа!» ҳәа уажә абрақа иааиेқьеит.

Инап ила уа инхишишылеит, илаңырзқуа уа иааирбеит,
Иаҳәа, ихәатра ус иааирөеит, иәааибитеит, ус иеирхиеит,
Дынәыжәңделеит, урт ауаагы жәа ҳәа реимхәеит, рыгухъаагт имкзеит,
Нақ дындәықулеит, инеиз ауаа иатәеимбадеит, уаас импъхъазеит,

Арьыс ищаңа дук иргумпъхаст дхаштуамхәагы инеихъыңшит,
Аха уи раңатәкъагы игу иалсратә мышмыжда интеирпъшит;
Азәи-азәи иааниңқа ишыит, закузеихәагы урт раҳъ дымпъшит,
Цьюук қамчы ғұбуға уа иаархикъеит, рыбжағыкгы убра инхъашшыит.

Уи ахәинтқар ихымзұы 'ишьеиет, ауаа раңәагь наиштәеит,
Уи дтоит ңұхъақа, ишътоу ибазом, — ирулакгы урт наихъзеит;
Инеихъзаз азә дрыңқаимшьеит, азәазәала зегыы ишьқуеит:
Урт еиниқьеит, зегыы ниртәеит, Ростан абри игу ңұнажәеит.

Ақеңтқары Автандили рығекуа ирықутәеит инеихъзарцы, Уи айлқыа, ဇара еихышәашәа итахжамызт урт ихъзарцы, Иқыақуа акузар арашь еиңшны, еғигзамызт дымрахарцы. Идырт хәынтықари уи исыздәеи нара ишиштаз урт дыркөрүцү.

Ақеңтқар дшаанвалаз еиңш, иөы ақамчы уа инахынъеит, Убри акухеит, дахъца рымбейт, наразнак рылаңш днытшәеит, Уа дытапкоу, дъырны дрыңәцуоу, иқалаз ҳәа егырзымхәеит, Иштазағын, акыр дрыңшашаит, аха дрымбейт, дрымпытаңзейт.

Иеңшта наңшит, аха убра егърымбейт, уи даара иңшаршьеит, Наразнак рылаңш дытшәеит, дрымпытаңзит, мыңхуза иңхаршьеит; Ар инеиуаа ишызы ртәуеит, иихуз ирыхеит — рыхура өархәеит, Хәынтықар ихәеит: «Сымш гурбъара атыхутәа цүтәара абра сақұшәеит:

Уи ус иңшахт: «Игу ақуғыбызаап анцәа сара сымш гурбъара, Убри сәнгиган ацынхурас ҳәа уи иситеит лахъеиқуттара, Са сыңсаанза сгу хуны инхашт, азғыбы илшом алыргара, Иара иңшшоуп, абри акузаап, са сзы иитахыз аңстазара».

Абас иңәан шытакъка дгъежыт, илахъ еиқуны имфа днықулейт, Уаҳа ампыл уи дамысит, игурфагы гурфа нацлеит; Шәарацара, ашәарах шыра зегъ ргу ахшәан инажүттүеит; Цюуки «лабәбоуп» рхәеит, цюукых сиирс убри инахуаңшкуеит.

Хәынтықар, мыңху илахъ еиқуны, иаша иуатах дынығналейт, Зегъ аанғасит Автандил уахъ, нара иңшак еиңш днаицғналейт. Атааңғылай уақа иғылам, уртқуа зегъы рыеңыркүлрейт; Урт ртурбъара, урт риччара, ращәаҳәара зегъ аанғылрейт.

Уи Тинатин, убра илдырт ус лаб илахъ еиқутча наара, Днагылан днеит ашәағ, амра еиңшны дқаңжо убра лара, Ақтны қыақиа «еилкаа дыңшоу дәйхуоу» ҳәа иалхәеит уи нара. Ус леихәеит: «Дтәоуп илахъ еиқуны, иқалап итахызар ббара.

Автандил затәык убрақа иғаңхъашәа сқамк ағы дтәоуп, Иара, арғыс еилқыа ирбаз изы, илахъ мыңху еиқузоуп». Тинатин ус лхәеит: — «Сара сдоит, уахъ анеира са сзы иласцәоуп. Дсызтааузаз уи убас иаҳәа:» Дықан, дцеит, аха даарц дыхиоуп».

Пұытқ анаабжыс хәынтықар дрызщаит: «Сыңда иқалтози убра, Сыңсаахаара, уи сбырлаш худу, убри сара сгурбъахура», «Дықан абра» ихәеит ақыақиа, «даара илығын убри лара; Улахъ шеиқуз уи ианлаха, дцеит деитаарц уара убара».

Хәынҭқар ихәеит: «Улыңхъ абрахъ, са саргуақ'үеит уи лбара,
Убас налахә: быззазеи ус сиңсахаара, сиңстазара? ӘКІМДЕСЕ
Бааи сара сахъ, сурға сыхга, бара ибылшоит салыргара~~လွှဲမြတ်စွာ~~
Акы м҃акуа ибасхәап бара, са исызымто өйнкылара.»

Лаб ихәатәи аафбамтәыкуа дәагыланы убрахъ диздент;
Итәны икыду амза еиңшыз лара лхы-ләи уа иаакаччент,
Лара днеиган диваиртәеит, лызбқуа нақ-ақ уа днаргуззүеит;
Ус налеихәеит: «Сыбмыңхъакуа бзымаи са сахъ, абра бзымбент?»

Иңха ус лхәеит: «Улахъ еиқуны уқамлаңацт бзантық уара,
Ус дықан эхәо абрахъ дәэыртцаит, даңәхәрпхашыап убри ҳара;
Улахъ еиқура иақунахыр қалап алашырбаг акаңхара.
Аус аеи убұуазароуп, акгыи иаңсам агурғара.»

Атак лейхәеит: «Ба бахъсымоу са сурғакуа зегъ башаҳоит,
Бара ббара, была атаңшра, уртқуа зегъ рахътә схы сақуитхоит,
Уи сара сзы хъаа хөйгоуп, хүшәйс исымоуп, са салнаргоит;
Сурға зеиңшроу аныбырлакъ сара издыруеит — бсықушаҳатхоит.

Арпыс ссирк уағ иимбаң, хуңыртас ҳәа са сзы дәалеит;
Ихы-иेи казказ иаҳкъаз ала адунеи ухәа зегъы лашеит,
Гуақрас дзыңушәаз са исымдрит, иара иақузар акгыи имхәазеит;
Са сбаразы са сахъ дхъампхшит, убри саргуаан ңытқ уахъ снаскъеит.

Са сшибаз еиңш иеи дәйжәлент, нас дахъцаз ҳәа еғьсымбазеит,
Декразы ҳәа са снаиштарт, сыр зегъ уақа убри иниртәеит,
Уафтас саламк сара исимтент, ағыстаашәа днытаба дцеит,
Убри ңхызу лабәбоу ҳәа мыңху хуңыртас сара иқастеит.

Абри ңасшьоит, избаз дзакуз, убри дзеиңшраз сзеилымкаазеит,
Уи иниртәеит сара сыр зегъ, ршыагъ афар еиңш инкаиршеит,
Ңөениж змоу азә иеиңш дықоуп ухәап, нас дахъцазхәак ҳа иҳамбазеит,
Уажераанза лыңхала сышкъаз, избоит, андәа лахъ сиңаеит.

Иара имта сымш-турғыара гурғараха иаасзықалеит,
Қыафла исхызгаз амшқуа схаштын, сзықушәа сзымдыруа сақалеит,
Сурғыарақуа ртыхутәа ныңтәан, амш еиқуатәа аасзықалеит,
Бзиарак ҳәа са сеигуү'ум, ус сызхәазаап еғьсзықалеит!»

Иңха ус лхәеит: «Сара иуасхәоит уара ажәак уазызырғразы,
Ахәынҭқар, умашшын андәа изы ухәа нас унасың азы,
Ихароумтәын уара угуала, ҳауала икоу уи ауаа рзы,
Цәгъя итахыума уи ҳаңзыхәа, бзия зхуцуа уи зегъы рзы?»

Абри уасқөоит уара ақәынтқар, ақәынтқарцә зегбы рхәынтыкар.
Уара утәыла нас умчара, кыррыңарқуеит ус уртқуа ухвар.
Имачымкуа ауаа уштыр ңұсыхуак амам убри дрымпәшаар,
Уи дуағпесу, фыстаа мзышәоу изықалашам уи еилдмыргар».

Ауаа рыштит адунеи ду зехынцьара еимырдарцы,
Ус наархәеит: «Амқа шәнықула, шәхы шәамейгзан уи дшәыпшарцы,
Шәара ишәйдуп уи ипшашаара, даеак шәуалым иқашеттарцы,
Шәахъымненеиа ашәкүқуа шәышты, зәыр дибозар иааицхарцы».

Ауаа цеит, ус амқа инықулент, шықуснақъак баша аңыа рбеит,
Инықуеит, ипшашаит, даара изтааит, цъаргы иантаст, аха дрымбейт,
Дызбазқәагы үағытәысак дарбанзаалакъ азәгыы дрымбейт,
Ус иаапсаха убарт хынхәйт, амалаңа рхы аңыа адирбейт.

Иуаа ус иархәт: «Адунеи ду җахъымненеиз ҳәа уи җамлаゼит,
Аха уи ариңис цъаргы джамбейт, избахугы җмаһәゼит,
Дызбейт зәаэзгы үағытәысак иаҳвакуззаалакъ ҳаджамбазеит,
Уара ңұсыхуак узымухыр ҳара ҳала егъкамлаゼит».

Хәынтқар: «Убри схучы, сара сылъха аиаша абра илхәазаап,
Сара избаз дағыстаазаап, ңұсыцъя зхамыз цәгъакы иакузаап,
Са дсаңарцы, аңәгъя иурды, ажәфанахътәи уи дылбаазаап,
Шытә уи здырит, сылахъ еиқүсхот са изгурғоз уи башазаап».

Убас иқәан, ңаса деиңшы агуруյарахъ ихы наирхеит,
Ахумарцәа ухәа, ашәаҳәацәа зегбы абрахъка рөй надырхеит,
Зегъ ағнықа уахъ днарыңхеит, ҳамта дула инеиқуиршәеит,
Абас икоу, ак иамеигзо, джамбазаңт ҳәа инадирхәеит!

*Абжыас-цэа зиңгиз аръыс иңшааразы
Тинатин Автандил дышдәйкүлтаз. атэс*

Деилахәамкуа, уа харп затцәы, Автандил дтәан ицәартәчүү,
Уи ашәа иҗөөн, ихы-иөө лашон, иарфа гылан иуадаөү.
Тинатин лраң уахь дныңналеит, днагылеит иөапхыаөү
Ус наиенхәеит: «Улбарц лтахыуп зар еихытар, бырлаш хаөү».

Автандилгы дзеилахауаз абри акун уахь ацара,
Иара дфаткьеит, иааирласит матәацшзала аөүрхиара,
Уи деигурғыоит ашәтүц еиңшу убри лбара, лыбла таңшра,
Уи иара изы гуазхара дууп, дызынтыаауа убра лбара.

Автандил үбөө үзүа днеиуеит, уи дыкәзам дыңхашьяуа,
Абра дибашт алаңырзкуа зызкантәалаяу, ззы дгурғауа,
Уи лара дтәан лылахь еиқутча, амаңыс еиңш уи дкааччауа,
Алашара амз иаңылган, иара аакүхеит игурғауа.

Аңшза-цәа лых Мантия ху-ду уа иахылшәыз далыңхаяуан,
Ху змазамыз чыкты үышзя ауразоуруоу далыччаауан,
Лыбла хуцкуа, аикүаттәақуа, лызб կуаш аөү гуазырхагахаяуан,
Лыхцәы шыкыры лыхуда түкүшра иахынадлауаз иаргүкзаяуан.

Дтэан лара уа, лылахъ еиқура лчықты касы иаалыңхаауа,
Автандил иахъ дынахъаңшын, утә хәа иалхәеит, илгуарыңхаауа
Лара луағы ақуардә неиргылт, убра длатәеит дшәа-дырхәауа
Ла лахъ дыңшүеит, ла дылғаңшүеит, лара лбара деигуркылаа.

Лара убас убри иалхәеит: «абри ахәара са саргуамтүеит,
Истахымызт уи уасхәарцы, аха иззбит иуасхәауеит,
Аха уеизгы хәара атахым, са узаасыңхъаз уара иудыруеит,
Уеизгы иумбои алахъ еиқура, аңсмачраңы са снанаг'үеит».

Ус налеихәеит: «Бгу иамыхуо ак сәэрцы стахым сара,
Амра ахыыкоу амза неир, амз иаңызызуеит акаччара,
Сажәа хыдоуп, цқъа исызхәазом алхашьара исиаит абра,
Ба бхатала сара уи сахәа, иахыбысырхуара сымч сылшара.

Атыңха ус жәа хаала, жәа ңүшзала уа днацәажәеит;
Ус наиалхәеит: «Убригъ иашоуп, сара сааигуга усмырыглыент,
Сара сылахъ ас аиқуттара уахъаргуамтүз сара иңбасшьеит,
Са изгурфо аханытәзатә атыхуанза иусырдыруеит.

Иузымдыруеи Ростени уареи ашәарахъуа аныншәыртәаз,
Зылаңырзұкуа убра изрыңқъоз, сиршәа иқаз, арқыс итәаз,
Убриижътеи са сартынчуам, убри итәңшәа, убри изысхәаз,
Сара сұхәоит, убри дыңшшаа, убри арқыс шәара ишәйшәпаз.

Цоуп уажәраанза сааигуга умааицизт, ажәак соумхәаңт абра уара,
Аха харатә, сара издышреит, бзия сшубо уара сара,
Сара издышреит ишақумтүз улаңырзұкуа уә-ахыыжжра,
Угүи уңси еимтәнарсын, икны иамоуп са сгуабылра.

Убас, уара исзықатча са иудыстъо уи аус ду,
Акыр уара иуцназго хатча дықам дхучы дду,
Сара сакузар, са усгуаңхойт, усзағызоуп ус абаа ду,
Хара дықа, ааигуга дықа, убри дыңшшаа, аа адтча ду.

База субоит, убри здыруеит, абри нацтча, убри рыңузуа;
Стурфа схыугарц, уи ағстaa уииаи уара, сара дсырба,
Сгу қатагас уара инеитах ақакаңқуа, агуил қаңшықуа,
Нас, уара алым, уахътә уаахынхәы, са снауңылап уа сымраха.

Хышықуса нақъак өхәарас иустоит, убри уиштап, убри дыңшшаа,
Дубар даага, ухынхәы хыңзла, нақ инаухаршт уңабаа,
Думбеит ауми, нас агура згейт ңымыңқыа эхоу иоуп уи ағстaa,
Сышетың хааха са снуңылап, уара ухынхәы, уара абрахъ уаа.

Уара уда хатқак сиццом, са қоуба сұқеит, уара иуақаит,
Изықалом қысы зхоу азэы сиццаразы, иудыруазаит,
Уи еилазгар, — цыннат смоуаит, уахъ қыаңым са сналахадит
Уара угуабылра сара сагаит, ихәзызбаха сгуахы иналқаит.

Аръыс ус лейіхәйт: «Бара абра, гишер блахуцс ус ззы иқалаз
Такс даеакы ибасхәарызи, са схы зышқа ус изырхаз?
Дөран сзықуғуб'уз, еразнак сааиқубырхеит сара сыйшаз;
Тәйс сыйказаит бара бзыхәа, сара сыңғсы ба бзы итәз».

Ус налеіхәахт: «Бара амра, анцәа мрас бахышаз азы,
Жәған лашырбәг ба бахъ иңшүеит, браңхыагылоуп убарт азы,
Бажәа бзиаху сааиқунархеит сара ихиаз аңсрахъ азы,
Сыпқастазара куадахашам, бара бшәахуа ақуңхойт азы».

Ргуезыблра қурала идырбүуеит, өа неибыртәйт рыйгуреибагеит,
Ражәа дроуит, идыргубзыбүт гук қысык ала қыя уа инардәеит,
Дызымыртынчуаз игурда тәеит, игу ласхан, иңсы неишшеит,
Лхаңыц шкуакуа цәгъя иңирцыреит, амаңыс иеніңш убра илашеит.

Абра илатәан кыр еиңәажәеит, ражәа дроуит, абра иччоит,
Лхы-ләы бырлаш, лыхцәы шықыры, реынеилартдан ддыркакаңзорит,
Нара ус лейіхәт убри аръыс: «ба ибыхуаңшыз ихы еилагоит,
Сара исыцрабтаз амца шоура сгу иныңдалан сара сагоит».

Аръыс ус дзоит, лныжъра илшом, аха иқалом, ус иуроуп.
Иштахъ дхъаңшүеит, ибла лыдхалт, аха имфахъ уи дцалароуп,
Илаңырз нақ инеихыижжит, аха уеизгы уи ичхароуп,
Уи лгу азықәан иара игу хиоуп, бзиабаразгы уи длызгуақроуп.

Уи ус иҳәеит: «Сылашара, сара исныңшыт бара бныжъра,
Ақаруа еиңш иғажъхар қалап сыкакачра, сара сышәтра,
Игухъаазгалашт, изгурғалашт, хара сцара, бара бныжъра,
Ағыза изы схы самеңғзарц қоуба зухъеит, сара даара».

Ииартағ дыштыоуп, уи илаңырз изырбазом, цәгъаза дтәүеит,
Аңша зысуа ҹандарк деиңшины дынхыхуаеит, дынхытаруеит,
Дызәйнтиәаая лаңшашәаран данибалак уи дытрысуеит,
Дтынчом, дтәүеит, убриала игухъаа иацлоит, иғажәеитәуеит.

Дызәйнтиәаая дныжъны ицара, иара изықәа мыңху ихъантан.
Ибырлаш лаңырз избүи бзиаху уахътә иаххыижжуан, мыңху игүкзан,

Ишаашаз еиңш иөааилеиңәеит матәа пүшзала, зыңза дыхиан,
Иңы дын'өйжәлан, дңеит ахтныңа, ауаа дүкүа уа еизахъан,

Ахтны дахънеиз дығнеижълеит наң ақъаҳиа ахтны ағнұтқа,
Убра еиңәарц үс ахәйинтқар: «Ак уасқәарц сааит сара абрака:
Уара уаса еимнадахъеит атәйлақуа абрака, абаңа,
Абри рдыраат ахәйинтқарцәа ааңгуа иңа, хара иңа,

Шыңа скоит сара, са сеибашьлап, цъарак мәдәакуа, — уқәаа сыхъчалап,
Тиначин лыхъз са исырдулап, илытшашыңуа зегъ җасталап,
Иудгыло зегъ сырғурғыап, ағырт иаанхаз са исыршәалап,
Уахътә ахамтақуа узаастилап, ажәабжъ-салам са иусырхалап».

Уи ахәйинтқар абарт зегъ рзы итабуп ҳәа еиңәеит иара,
Убасғы нацитцеит: «Уара алым, акы иаңәшәо уакузам уара,
Уара иузбыз, ҳәара атахым, кырза иеиңшүшү үхатцаңууара,
Умфа унықула, аха даара сара исныңышты уара уцара».

Ахәйинтқар иахъ арғыс дныңналт, дыниенхырхуеит, үс наеиңәеит:
«Ахәйинтқар са егъсылымшаңт, баша сурехуоит, убри цъасшүеит,
Ха ҳаңыңыртца, анцәа ихәозар, иаухарымхәа даара сгуўүеит,
Үхы-үөи үхаччо, убас ишыкоу, үс егу иснатоит, уеитазбах'үеит».

Хәйинтқар арғыс ихатә ңәак иеиңш уа дигүзит, уа дгудикылт,
Ааңағыы иаа замтагы арт иреиңшү үсгүү дәкамлаңт.
Абри амш реиқутца мшыс иңхъазаны арғыс дындәйлтт,
Ростеван-җүш, агу ңүшқа убри арғыс наң уахъ днеихътәшүт.

Арғыс еилкәа Автандил наң амфа дынкүулепт, үс діңаңыңаңүеит,
Дцион ғажәамш уи дмаанғасзакуа, амшқуа кыргыз тыхы нарыңлеит,
Уи дунеиаз зыңза дшъежыны, даҳамтаны убрахъ днеиуеит,
Ихы-игу дтоуп уи Тиначин, уа дтүтәзом, уи длызгуаڭ'үеит.

Ахәйинтқарцәа зыңны днеиуаз зегъы иңылон, ираҳаны,
Салам иртон ауаа дүкүа ахамтақуагъ раңаңаны,
Уи хаңымра избны иман үзаргы дымхарц, дыңцакраны,
Ибарала уи иргурғыоз наң инрыхъюн шөжектә шәахуаны.

Ишәартамыз аказыңәан ахәаахъчага абаа җүүафы,
Адәахъала шыха-цақъаны убри хъчагас измаз ағы,
Абри арғыс абра ихигеит хаха-хымш латгараңы;
Шермадингы уахъ днаиңхъеит днеизтцааларцы имазаңы,

Иара иуаф Шермадин, зыхъз зызбаху арбоу, уи митә ду ~~зызбаху~~
Ихаажалоу, иара изгуакыу, зхы иамеигзо, гуўра ду змоу
Издыруамызт уи уажераанза абри ар҃ыс дбылуа дызмоу,
Уажэы еиҳәеит мракаңча лахътә ажәа шимоу, ус лхы шизхоу.

Ус наиениҳәеит уи Шермадин: «Сара кыргызы суңыңхашьеит,
Аха маңа-аргама сускуа зегзы удыруеит, еилургахьеит,
Ус уажераанза уа иузымдыруа, алағырз ус са сагахьеит.
Уажераанза са сзыргуақ'уаз, уажә лажәала сара слыжъжеит.

Уи Тинатин лыбзиабара, леилаҳара сара сашьзеит,
Ашәтың иалжжыз сылағырзку агуил канза инахынжжеит,
Сара сгуақра ус уажераанза даара исычхайт, кырза истәахжеит,
Уажә сақулыргуўт, ажәа сылтәеит, убриала сгу налыгзеит.

Ус сыйдүлтәеит: „Уара дыңшаа зөйзәз ар҃ыс мыңху цьюubarгы.
Нас уанхынхәлакъ са инасыгзап узыштыу, угу итоугыы,
Уда хатда са дыстахым, цъанаң чандарн дкатуазаргы“,
Уи исылтәеит ахушә замана, хуартта змамыз сыйгурышазгы.

Акы, азәы сихынышуп сара, сарыцак'уеит уахъ са сматтура,
Ус гукала ҳәынтиңкарцәа рзы хыпшщәа иҳадуп аматтура;
Насгы илрыцәеит сымца лара, шытә сабылзом шоура сара,
Даңымшәароул хатда цәгъярак, игымзароул уеизгыы үүуара.

Ас ахи-тәи ҳа ҳаңың еизгүны изықалашам бзантык азы,
Нас убри аңытә суҳәоит абаңт сажәа цъяа урзызырфазы;
Сара сыйнхурас уара унсыжъеит сыр рзы ухәа убас сөнразы,
Абри азыхәан сара исылшом даәазә игура са изгаразы.

Аибашъраан арқуа рыхқуеи ус арны рзы хыс уқалан,
Ахтныңка лассы-лассы уаф дыштыла, уа ишыкоу неилкаала,
Сара сыйнхурас ашәкүкуа шытла, амтақуа рхы уахъ ирхала,
Сыккамзара урт ирнимшәаит, ргу каумыжын, ргу қаттала.

Еибашърала, латтарала сара усеиңшха убас зынза,
Усзыңши хышыкса, сымаза, уара итәахы зынза маңа,
Издыруада сара схынхәыр, сцәа-скыы мканзар убас зынза;
Уахъитә сыхнымхәыр, сара сцъаба, сара стәыуа, сқунага нагза.

Үсқан ирдыр уи ахынтиңкар, игу иалсша са сажәабжыгы,
Убри ирдыр сара сыйсра сара сшымбо уи уаҳагы,

Ауаа зегбы ҆еиңш ирымоу иаргы дәаңымцт, дәгейтхәағы,
Ананамгәа ирыт ишаны са схы сыразын, ус сымғагы, ӘЛІЗБЕРГЕ
ӘЛӘШПАЙІС

Убасқан уара еиҳагы исыт аңхыраара, зынза ибүүуаны,
Лассы-ласс сүругуларшәала, сыйбаку җәала, сүухамштраны,
Уныңәала са сыңсазы, узыңкала укамырштганы.
Са ушысааңаз ухаумырштын, иумаз убри гурбузаганы“.

Атәй ари иаңаз ажәа мыңху иңеишьеит, омашәа ибент,
Иблакуа рахътә абырлаш еиңш алаңырзца наң инкатәеит,
Убасгы иңәеит: „Үдлаңсара сара сарфашт, нас егъсызымрөеит,
Ушымаанғасуаз сара агура згеит, сажәа аңыхутәагь абра иңтәеит.“

„Сара сцынхурас уара унсыжкуеит,“ җәа уара са изсоуҳәозеи?
Ахра, аиҳабыра умаз уҳәеит, утарнакра зласылшуазеи?
Сныжыны уцара саңынхарым, анышәазы сзынужжуазеи?
Уаргыы саргыы убрахъ җаицап, убри уара изуңымбүзүзеи?“

Арғыс ус иңәеит: „Уаасзызырғы, табырг уасхәоит, уи мыңрада,
Бзиабара иаршыз ауағ, дныңуалароуп ус ғызада,
Бырлаш уағы ус имоуроуп баша цъада, худа-цъсада,
Иғынцәааяа лжъара иашътоу, уи днымхароуп хыда-хушәыда.

Изасхәода са сымаза? Уа сүүкүгүбүеит, са угура згоит,
Издыстыода аиҳабыра уара унағс, уи уара уазхойт,
Хәйнцәар ахәаа рыңуңа, уара иудыруеит, уара икоутщоит.
Издыруада, андәа иңәони, акгы смыхыры, саргыы схынхәеит.

Насыңдарак дашыр җалоит азәы настры убас шәғыкгыы,
Андәа дсыңхраар гуәкрак саңәшәом, уи егъастом уеизгыы акгыы,
Хышыңуса рыла сара сзымаар, са сыйжәңьяба, ишәшәыштәа ашәгыы,
Уара унапы са ианыстсоит ар уңәа, убас җажәлар зегбы“.

Автандил ишәкү ихыныңшу ракъ

Уи ифит: „Сара исхыныңшу, сзаазаз, нас убастыы исаазамтақуоу,
Игурагақуоу, исызгүакқуоу, абри аёы үүбүа иңышақуоу.
Шэара зегы са сгу нахую, ашешыра еиңш, ус иашьтақуоу,
Абри сышәкү зегъ шәеензганы цқыя шәазызырә уи уа ианкую.

Шэа шэзы инышэу ус Автандил, цқыя еилшәйрга сара ишәзызыфуа,
Сара схала, са снапала абри ашәкү сара изфуа,
Сара исызбейт цытрак снықуарц қъаф зуларцы ус снеиааниуа,
Ағатә убас ажәйтәазгы, схың-сыхеен роуп са сзықугуў уа.

Ус хъантазак са сөазыскит, убри азыҳа үйара сцароуп,
Абри ашықусан са сағзәйкны фыза мхәакуа, снықуалароуп;
Зегы сиңәйтәазгы сара аказы, убри азы шәеитцамхароуп,
Ха ҳхәйнтиләр кыйс амамкуа санаахынхәуа са исшәырбароуп.

Шермадин дынсыжыт са сцынхурас еиҳабысқәа дықазарцы,
Инапы ианыстт сиңсреи сыйзареи, уеизгы-уеизгы дазыпшларцы,
Амра ашәтыц шаазо еиңшны уи хлаңшыс ҳәа дшәымазарцы,
Аңәгъя зуқую, авба змақуоу, цәымза цқыашәа иркүатарцы.

Шәаргы ижәдүреит са дышсаазаз иашъак диенцьшны, са дыс¹боушә/ Уи шәизызыр², иңәтәы хашәтә, Автандил ихата дшәйдгы³лоушә/ Абыкъ дасыр зегъ шәеизышәклә, иңәтәы жәула, са сакушә/ Аөхәаразы са сәньямаа, шәа сышәтәш⁴уа уа сы⁵коушә.»

Жәа хаала, жәа цүпзала, абри ашәкүфра абра дналагеит,
Ихыы изара иаакуиршан, мәға-матәала иеаалиеиңәеит,
Ус реиңәт: „Адәы шы⁶коу са скоит“, ар гуаранла инагылеит,
Иеы днаңутәан иеынеихеит, ифны — игуара зегъ аанижьеит.

«Шәцақуа зегъы, ғызас, хъчафыс азәгъы стахым» ҳәа нареиңәеит,
Иара итәңуагыы наڭ икаицоит, иара ихала амға дныңүлеит;
Имацара дыңеуафыкны, ус ғызада дындәйкүлеит;
Игу итоу, нас дзыргуа⁷уа, Тинатин лоуп убри дылблуеит.

Ар уа иныжъны, убри адә ду днахъеит, убри иеы цырзон,
Уи лызбодаз, ма ихъодаз? Убри ақара уа дыңцакzon,
Убри ауа⁸, бىڭар иацәымшәоз, ддәйкүзтаз лыгухъаа уи дагајон,
Убри лгурфа еидараха, ихъантаха иара ихъозон.

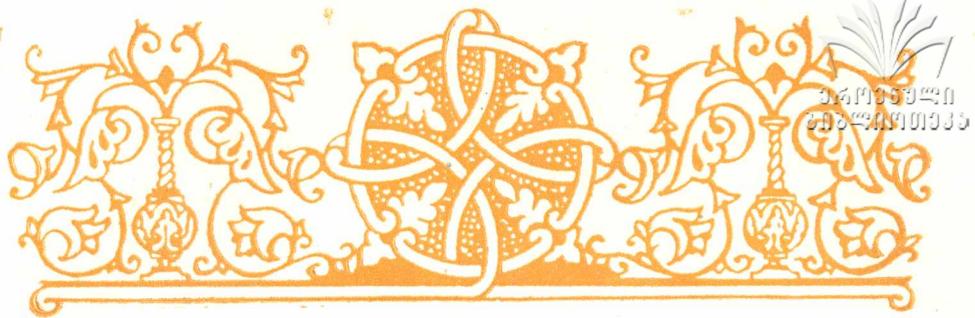
Ар акраамта уа ишәарапон, рах дрыңшааргы цәгъаза ирымбейт,
Уи хаңымра урт дабарбоз, рхуаңштырыхъя урт уа иаанхеит,
Урт ргурбъара, рыхъяхара, лахъеңкүшараха уа иаарзынхеит,
Аңыңбаракуа уа⁹ка ирыңутәаз даабозар ҳәа кыргыы иааңсейт.

„Алым, утарнак анцәа дхайтап ҳәа ус ҳгуңзом, уи ҳаҝутит!“
Ифит ип¹⁰еит, кыргыы иныңуеит, жәабжъ¹¹ ҳаңархәагь даара игуак¹²уеит,
Акгыы омаңтит уи итыхуала, ус атәйла наڭ днанытит,
Иара иркуа гула икаҗаз, лаңырзаша наڭ инкартәеит.

Ажәлар раңзәа, ауаа дуқуа, Шермадин уа зегъ неизигеит,
Уа¹³ка идирбейт ашәкү иинжызы, еиңәаз ажәагь уа инареиңәеит,
Абри еиңш ажәабжъ урт ианраха, рхы рызнымкылт, зегъ артәйуеит.
Рхы ргү иасит, уи иаргуа¹⁴ит, алабырз ду наڭ инкартәеит.

Ус наиархәеит: „Цоуп, уи ида ҳара ҳхуартам убас абра,
Уи иаңтынра — ифна уара унафсгы измеидодаз иара?
Ҳәара атахым, ҳаузызырфлашт, иңадуңо азы ҳахиоуп ҳара“.
Еиңабыс ҳәа убри дәртцеит, егъиңиңкүрхуеит убарт убра.

БАРЫСТАРДА
САНДЫКАЛЫ

Тариел иңшааразы Автандил иңара

Дион дырны нас ус Езрос рәымтәкуа рөы абас рхәозар:
«Ирыцһашъатәүп агуил атсаан ахътеи убри ус идырфозар»,
Иара убасоуп зқышшә гуил қаңшыу, ззара еиңшү акаламтар,
Итәйла ныжыны, уи нақ дналтны, анықуара иөазикзар.

Уи Автандил дңоит, настыы дығуеит, адәқуа дкуаруа нақ днырхысуеити.
Арабқуа рхәаа кыр днахысит, тәым ҳәйнәркәркүаагъ зәир ааймидакүеит,
Уи хағымра абра лныжъра даара мыңху уи даргудақ'үеит;
Аха иңәон: «Дызбахп лара, сейтагурьыап!» Абас дгуб'үеит,

Ибла иахыыжжуаз алаңырзқуа нақ иадшәылон иара избқуа,
Ихы иңәымыңхан знызынла днарыхуаңшлон иабыларматәақуа,
Уи усгы иңәон: Ишәйнәхеит сгуакра, абас сзыруит слахыынтақуа,
Сара исцәйзит агурбъара, арфеи, лиреи, өарпын быжъқуа.

Абри ашәтыц амра изазааигуам, убри азы уи канзауеит,
Игуала ус иңәеит: «Ичха!» убри ала игу ирыңбууеит.

Атэым тэыла кыр неимидеит, убри ала игу қайтцауеит.
Зегъ иибалакъ уи дрызтаауеит, уаси қуласи урт қайтцауеит.

ЭМБЕСЕЖП
2012-2013

Ццэыуан, илағыржкуа мшынха илеиуан, ас джазда гурфароуп,
Цэарлас имоу тэыла цэхэйроуп, хчы цынхурас хэа имоу инапоуп,
Дгурдо дхуцуан: «Са сныкуара са иалызыбааз ус гурфароуп,
Атышъя лзы, хаёы-мра лзы, сара сыңсра гүҳаракыроуп».

Адуней ду зегъы днахыст, аха царьгы уи димбазеит,
Ажэсан атажа тэылак нимыхжъ, дахьымнеиз хэа дгыилк өмлазеит,
Аха уеизгы зегъ башахеит, итызшэа здыруаз азэгы имбазеит,
Абар аамтагъ хы-шыкуса рзы хымзы агны аёы иназеит.

Ас дышнышкоуз, амфа дышыкүз, днышунагалеит ус тэыла цэгъяк,
Мызкы афонутжка азэ димбазеит, адам ихылт ус уаф бзак,
Рамини Висгы ус имгуајт убри дышгуајыз нара абраак,
Хаёы-мра лзы убри дтэыуан итахымызт уи даёа мрак.

Шыха ҳаракык, шыха дук аёы цэхъартас икүшэеит игу иштазамыз,
Убрахтэ ибейт зеицш имбацыз бжымш нышкуа дэдук, аацщэа змамыз
Ашьха атажа зырфашк леиуан, дук идумыз, цха зтахымыз,
Азы ащафкуа уаја инаган бнаршэыраны, хэаа змазамыз.

Аху дныхунеит, уаја ишыс ишьоит, аамтакуеи амшкуеи нара
ицхъязоит,
Өхэара ёнынза фымз роуп инха, — уи даргуај‘уеит, убри даркьеит,
«Цэгъароуп са сзы сзыштоу дсымбар! «Абрыгъ убри цэгъаза
дацшэоит;
Цэгъа узбзиатеум, уаф фынтэ дзиуам, жэйтэ-натэ аахыс жэаны
ирхэоит.

Мыцху дхуцуеит, дентахуцуеит, цэгъаза дгуај‘уеит ииурызеи,
Уи угсы ихэеит; «Уажэы схынхэйр, аамтад баша ус иссырзрызеи?
Сылашара иласхэарызеи? Амш зыкүсирж хэа исхэарызеи?
Са сзышталтцаа ихабар смахайт, ажэабжхэагы илзнагарызеи?

Шытад сыхнымхэйр, абра синхар, иаанхаз аамтагъ убас ицап,
Сара сзыштоу избаху смахайт, шытарнахысгы исмахар өкалап,
Аехэара цар, сара сцъабо, нас стцъига Шермадин длатэап,
Насгы уи дцап ахэйнтижкар иахь, аускуа зеицшроу уа инеихэап.

Ишиасқәаз еиңш, убрахъка дцап, са сыпсратәы уа инеитен^{Хәлдән} Урт зегъ тәзыуп, са сырцъабап, агурға ду уа инархаңап, ^{Зорғаштырылар} Аштыахъ са снейр, сзызңаз азы егъәмтәкүа, — Әхашъарахап, Уи даргуа^{Ке}йт, атәгуарақ уи дзакумтцыр, иңсы еибак^{Зап}.

«Кунага бзиа са сзы иңәгъоутәйт уара анцә ду! — иңәоит иара, Абри ақара са сны^{Куара} зегъ башаха икоуттәйт уара, Гурбъа сгу итәз нақ интуцан, интауртәйт агурғара, Сыңсы таны сгу тынчхашам, сылағырзгы — ус аbara.

— «Ачхара ду умазароуп», иңәоит, игу шкаңа^З изазом, Уаамта аанза аңса^Р қунагам, сгу камҳароуп, уи саңешәзом, Алағырз алашара сцәнарзт, анцә демыхуар Әхъя^Ка сызцом, Алахынта^Д үзаңәца^Зом, иқалашагъ үзаңкыла^Зом.

Ихы иеихәеит: «Уңсыр еиңуп, баша хъзыда Қазара атқыс, Ухынхәыр Тинатин дуңылап, убра ирлашо ус амза ңкыс; Узыштылтаз итәз егълоумхәэр улыңхъазап уара бнакыс», Длызху^Ц днеиуан, ақамзара деила^Хауа, Қазара атқыс!

Схы сырааңс^Сеит, ажәған ат^Ака тәылак нысмыжъ^Т, зегъгы^Л збақуе^Лт, Аха уеизгы^Л убри иажәабжъ^Л иарбанзаалакъ^Л ак смахазе^Лт, Уи дгызмалхан^Л ҳәа ишырхәоз еиңш уажә абра^Лка иаатбырыгхе^Лт; Са сцәыуара^Л акгы^Л иаңсам, баша алағырз^Л са сеасырге^Лт.

Автандил ашъха дналбаан, абна днылсын, ӡык днавале^Ит, Ди^Оит, архала, убас дәыла, афасара нақ днылале^Ит; Мый^Дху дааңс^Сеит, зыңзак дкаңс^Сеит, имч^Л зыңза инаилз^Лаа^Лзет, Игиш^Лер лағырз^Л т^Афак амамкуа, ақурша^Л еиңш иара ихы^Лижж^Ле^Лт.

Шы^Лта дхынхәыроуп, аамта назе^Ит, уи даргуа^{Ке}йт, убри и^Лурғе^Ит, Адә иибоз ахъ иеыннеихе^Ит, блала амфа уи инеилирге^Ит. Мый^Д нақба^Лтә^Лк^Л баша ддәықун, Եсызхаз азә Җаргы^Л димб^Ле^Лт, Ағыгшәыг^Лт^Ак^Л рымамы^Лт, ахъ ихе^Л имырх^Лаа^Лзет.

Уи Автандил амфа иархаз дыбнакхахъан уи гурфала, Аха уеизгы^Л, амла дакит, адам ихылт^Лқуа дышреиуаз ала, Ростом еиңа^Л знапы хиауаз, шәарах^Лк^Л ишьит иара их^Лала, Афаса^Лчи иеы дын^Ле^Лжә^Лт, амца еиқуитт^Ле^Лт еихым^Лдала.

Иеы ишьт^Лит, убра^Лка иңәуе^Лт, иара дтәаны акуа^Л изуе^Лт, Ф-ык^Л аең^Ла иара дшы^Лкоу рхы рха изнениуе^Лт, днаңшын иб^Ле^Лт. «Абрал^Лцәахап, бзиарак аз урт аауам» ҳәа игу иташ^Ле^Лт, «П^Лсы зхоу азәы абра ды^Лкам, аба^Лт уажәы абра изб^Ле^Лт».

Ихыци ихөеи аашьтихын, уахъ днар҆ылент, уи днаццакын,
Уа ғыңға ауда, ихуны иқаз, аңсра иағыз, ар҆ыск дыркын,
Ихы хузаап убас үзүуала, аңсра дағын, ихы хышшынын,
Убас дтээгуан, убас дгурфон, мыңху дгуаڭ'уан, аңсра дағын.

«Шэйзусткуада, шәбрәгъцәоума?» ҳәа рыйситит убарт, дара
Атакс ирхәеит: «Үтүнчха, иңцроу амца ар҆зәараз уңацхраа уара,
Уи улымшозар, уңацуартамзар, иназырхә ҳамца еибакра,
Итээгуатәу уа джаңтәуа, узбы унаха, иңдүй абра.

Автандил урт днарыдгылт, згу еицрашәаз жәак нареиҳәеит,
Урт ааңзажәән изықушәаз иархәеит, ахи атыхуен ак нырмыжъеит,
«Ҳара ахфык ҳаишьцәа гуакъоуп, аңғыя ҳыңкүшәаз ҳа ҳартәуаеит,
Қалакъ раңа ҳара иңамоуп Хатаи ааигуга», ҳәа наиархәеит,

Шәарах раңа абра ишамаз ҳара иңаң уи ҳаанаеит,
Ҳара иңаңыз ар ажхықуа ғишинейбакыз уа инхартәеит,
Абри абна ҳгу иахуајан, мыңкы ақара абра ҳаанхеит,
Адәаңы үхәа убас ашьха ғишийт иаанхартәаజеит.

Ҳара аишьцәа, ҳара ахфык алаттгара ғишийт ҳреиңхеит,
Нас ҳара ахфык аимактә ҳауит, ҳайы ихысуга даадырр ақүхеит,
«Сара еиҳа сшьеит, уи азы уа суеиңуп, ҳәа ҳаймаңгъхеит,
Үеизгъы ҳара ҳзениймаалеит, агуаарахъгы ҳа ҳөйниххеит.

«Ехъа иңашьтит абра ҳа ҳар, еилаҳәаны бнаңәкуа р҆әала,
Нас ҳнеиңәажәеит ҳаизыразны; ҳаймак ҆аҳшәап ҳалшарала,
Ҳамаңара ҳшәарыңалап, ус макрада ҳара ҳхала,
Дасу иаабо ҳа ҳаинсларцы, даңаң ғибо ҳшакымсуга.

Ҳара аишьцәа ҳабын шытыхцәа уа ҳа-ҳаңфык иаашьтаххит,
Абас ала цәшәартаданы ҳхы аныңаңта ар аухашьтит,
Ҳа ҳшәарыңо ак аанхмыжъит, адәы, абна уа ҳнархысит;
Ашәарахъгы аңсаатәгы уи абнаңы ак аанхмыжъит.

Ҳгу ҳеанжамкуа, дук дхарамкуа, ар҆ыск дааңәиртт, илахъ еиқуны,
Иңашьтатыз ғишикуа туңанк, арашь еиңшыз, уи дақутәаны,
Ихы инаркыны ишьапақында абжыас ҆әала деилаххәаны,
Убри еиңшү уағы ҆аңзажәарц ҳара иңазбит.

Иңаңзажәазра, иңырцырра ҳа ҳазыңшуван, ҳабла хнакит,
Абри жәфантә мроуп, таңа илбаант, ҳаймаңгъәарц ҳара иңазбит,

Хнапаңы дәхәттарц ҳгу итаңкит, иара убри җевиназаңкит;
Уи ҳнахиркөйт, ҳаңсы ҳхыкъеит, ҳара ҳтәеуоит, гурфа ҳакит.

0410360420

«Сара аиңабы сейтбаңа срыңдәйт убри ауаң иламкысырғанда үштәпәләр
Сара сейтбы уеизгы уи иекуар деилахант наң иңигарцы,
Иара абри дәхәт диоухажырц — ҳазыразхеит дихәниңарцы,
Ҳа ҳанихъзент, уи дышцаң дцион, итахзамызт ҳа ҳайбарцы.

Алмас, бирлаш уа инеилалан, агуил цәыш урт идырқаңшыңкуеит,
Абзиахуқуа ҳара ҳгу итаз харбىяра наң инкаиңсейт,
Аахъаңшха ааҳамтакуа акы ҳаңсамкуа ҳа ҳаақиңтейт,
Ажәамчыла иниаңәажәаз, зегы ақамчы ҳаатихңкуеит.

Ҳашыа еитбы игуаңырала имч инишәарц азин иаҳтейт,
Уи днаихъзан «уаанғас!» иңәан, ибжы ғүүала иниңүиргейт,
Уи иасахь инаңы неимгейт, амалагы уи дакымсзейт,
Иқамчыла рхха ихы инахыиңыздан дшъаартшыраха уа длышиштейт.

Уи иқамчала, знык ҝъарала, ихы еифыххая, ихы ларха,
Иңсиз азә иеиңш даашьтаххит, ашыя дага убас дәаңшых,
Нап илазк'уа азә дишатом, зегы дрысует иқамчы рыхха,
Ҳара дшаабаз дныңуланы дцеит, деихышәашәо, діңгель — ғүүаха.

Баша усгы ҳа ҳахь дхъампәшзейт, дмыщцакзакуа ус Җхъаңа дцеит»,
Амреи амзеи дреиңшны инеиуаз, уи ауаң иаҳь зегы наңшыңкуеит,
Урт аешыңәа убри рнапы наңкук Тандил уа дидырбейт,
Еениңуа тоубан дақутәан днеиуан, амра ихыңчоз дара ирәаңчейт.

Автандил изыңалт иззы уаҳа лабырз анамбара,
Избан үхәар амала имызт иңшаара — иныңуара,
Ауағы дзыштыу данакүшәа, убри иаҳьзуп — маншәалара,
Убри нахыс ихаирштыроуп ихыңсиз агуақра — агукра,

Ус реиңдәйт: «Сашыңәа, саргы сныңкуоит аңәхәйрағы ус дук азы,
Са саныңцит, са сыңсадгыл, убри арғыс иңшаараазы;
Уажә исашәхәйт кыр исзаңсоу, са сзыргуақ'уа уи сус азы,
Анңәа шәара шәақумыршәаит гуақра-гуалсра абри еиңш азы!

Ас сзыргуақ'уаз, сара сгуахутәы, сгу итахухуа итаз са сшаахъзаз
еиңш,
Шәа шәашшагы—уажә игуақ'уа, анңәа дәқиңтааит данеибгаз еиңш!*

Уи идирбейт иара иңсшьарта, убрахъ иштит иара ифнык еиңш
Рчымазағ үхәа даргъ нытатәарц ашәшьырағы, уа қуатқак еиңш
ДАИСШП
2007-2008

Ус нареиҳәан иөы амаҳмыз уа инаирбан, нақ днарьыркьеит,
Зхы иақуитқаз ахьшыцба еиңшны, убас иөы нақ инкаңеит,
Амреи амзеи кырза дреиңшны, деилыччаая нақ дныташәеит,
Дызбазом ҳәа ашәара имаз, уи ашәара нақ инкаңеит.

Иимбаңыз ааигуа дibeйт, ихалтрызыеш ҳәа хуцра дагоит,
Уазымхуцкуа машәыр ажәак мыңху уағы даргуаар қалоит,
Күш ажәала, маршәа крала уағ уажәағы иаҳа дааугоит,
Абри еиңшкуа рөы алаңара, нас ачхара кыр иатаххойт.

Убрι ауағ иеитәахызар, ауаа ракътә уағы димбарцы,
Игуамъхазар азә иаҳи днеирцы, итахымзар азә дибарцы,
Са снейхъзап, дааныскылап, ҳайғагылап ҳайбашырыцы.
Ма са сишиып убрι ауағ, ма са снейисп уа дысшырыцы.

Сара баша уи сишиңамызт, сыйны, сгуара нақ иныжъны,
Иаргы иңәидаит ифны, игуара, ус дықазаит қылак диенңшны.
Абна иеендиаит, иеитәахааит, ишшамхы қиишәаит даара дығны,
Аха уеизгъы бзала дсыштыум, снапағы дмаар сара сдырны.

Азә аңхъа дцо, егъи дишиңта, өаха-фымшы урт наскъаజеит.
Уахгъы-өынгъы ұзара имтәаజеит, крыфарақзәагъ егъарымщеит,
Иара убастәекъа ылаңаңаағы ааихырымшыит, ус ичаңшъеит,
Урт икартәаз алаңырзқуа адәы арбааజеит, изыхъны иңеит.

Хулдазык зны храк инадгылт, уи хучзамызт даара идуззан.
Ахра ағнұтқа ҳаңык ықан, уи атқақа ызығашк леиуан,
Аз ахықуан, өыки бзыки убрι рзымхәо ибна тоуран,
Атла дуқуа улаңш рхымзо ахра ақуцәа кыр инахыңхәауан.

Убрι аръыс азы днырын, ихы уаҳи ихан, ҳаңык дазцауан,
Уи Автандил иөы дыненежетын, имцандаз ҳәа уа инеишъаңан.
Атла дықулан, амаху дынқутәан, дабаоиши ҳәа уаҳи дизыңшуан;
Аръыс ахаңаңа дыңцак'уан, дтәыуан, илаңырз ихыижжуан.

Абна днылсит убрι аръыс, бжъас-цәа сирла уи дыхианы,
Ахаңаңа ии днеиуаны, құхъыск дааиңылеит, ашәы лышәны;
Лылаңырзқуа зыхшәа илеиуан, мшын иалалон лара илхыижжны;
Аръыс дөйежетын, днеигудкыла ҳаңы инталт уаҳи еиманы.

Аръыс ус леихәт: «Саҳәшья, Асмат, амшын итахт ҳа ҳацкакуа!»
Уи ҳа дхауам, уи даҳцәйзит, ззы ҳа ҳбылуа арыцхакуа!
Убас җәаны, игу дтасуа убри дтәйуан, даакумтзакуа,
Аңхәйс днеини даанылкылан, еибарыцкъеит ылағырзқуа.

Еибартцәйуан урт ағыцъагъ, рахау иахон аанөасрада,
Зәабгы ҹунгы ус уамашәа рнапы еикуршан еиқухрада,
Рыбжы дузан, ахра иан҆уан, ирхәоз мыткуман өаанкыларада.
Урт дырзыпшуюан Автандилгы, абри ҹашшо леихсыпшырада.

Уи атыпхә лтәуарала лыхура ջьазшәа даакалеит,
Уахъ днеит лара, аеафура днахеит, ацаңахы инталгалеит,
Нас даагъежыит, иабцъар икүнылхт, уртгы убрахъ инытталгалеит,
Нас ағыцъагъ иахълашыцараз ахаңахы инытталеит.

Автандил уа артқуа ҹиеишшоит, зхуцра атахыуп җәа игуахуеит.
Шеит, атыпхә шәы-матәала деилахәаны уахътә даатытшует,
Аееиқуа ағура уа инағалтсоит, нас илрыцкъоит, илкуадыруеит,
Иабцъар аалгоит, уахъ инилтоит, иара урт уа инейкүнитшоит.

Абри аръыс дукә бзиа имбозаарын, ағн атәара,
Тыңхә дтәйуеит, лылағырзқуа нақуттзаяам акатәара,
Дгудикылан, иөы днақуттәан, уи дналагоит нақ ацара.
Асмат усгы зылахъ еиқуз, уажә дналагеит агурғара.

Автандил убри дизыпшуюан, даргачамк'уан, исахъа ҹиеишшон,
Харантә упшыр шъежы игылуа амра тхаха зыңзак деиңшхон,
Уи иахътә аңша иагоз афғы-хая имцандаз җәа кырза деигзон,
Алым ацьма ишанааниа еиңш, алым данааир аръыс илшон.

Ецы дызлааз убри амға ус нақ иаша иара днанылт,
Афасара иара днарылст, адәгы атыхуа ус нақ днахыст;
Автандил убри дазыпшует, атлахъ деихеит, уака иеиттәахт,
Уа усгы ихәеит: «Анцәа ила тынчны аус сзыманшәалахт.

Анцәа икнитә иарбан усу убри иеиңшы исзықалауа?
Аңхәйс дсыршәап, убас дәкастап, аръыс итызшәа зегъы салхәауа,
Састызшәагы лара иласхәап, лыхшың азышшт дазыңырғуа,
Ус иқастап, убрин сарен еибашшырада уа ҳайлгауа».

Автандил ақапағы Асмат данлаңғажғоз атәсі

Атла днадтит, аңура днахеит, уақа иөақәаз иөы ңыртны,
 Иөы днақутәан иөынеихеит уаҳы зышә артыз ақапағахы,
 Убрахтә дааңыртт ңұхәйск уа дтәууа лаңырзыла ңегъа дкуабаны,
 Җынхәйз ңылышеит лбырлаш қаңқа, уажә индәйттыз
 лышәттыц-хағы.

Данихуаңш уи дылзымдрит, лара ларқыс ас дықамызт,
 Лыштахъ дгъажыт, зынзак дыхәхәеит, абнеи ахреи дрызныломызт;
 Арқыс дәйжәпжет, ача ахшыцба ианак'уа еиңш, уи дзиңәцомызт,
 Аңхәйс лыхәхәабжъ ахра арцәажәон, аха уеизгы уи диштзомызт.

Абри арқыс ибаракгы уи илтахзамызт, дихуаңшзомызт,
 Ахшыцба иакыз ача деиңшны уи дәқақыңақыуан, усгы диштзомызт,
 Тариелхәагы азә изөылтуан, аха ааигуга дықазамызт.
 Уи Автандил дшьамхнышыла лара длыхәон, лееникулқзомызт.

Ус лейхәеит: «Бұнычха, егбзызымуит, суафуп адам ихшаз сара,
 Зхуаңштәы зыхқыаз дызбеит азәы, убригъ дгуилын дагышәттыцын
 нара,

Исаҳә сара уи дызустоу, зара чандар, хаңы лаша.

Акгы бзызуам, уаха егъбасхәом, бмыхәән зында абра бара

366
300

Апхәыс дтәйеит, гуақрак иақушәаз азәы длеиңшны, уи усгы
лхәоит:

«Ухыутәызар наڭ усқуат, мапзар усپыр! «лхәоит уи уеизгы
дыхәхәоит.

Сара сзыхәан иус дуу иаарласны исыдуцалоит,
Уакумгубын са исызуаҳәом, амалаذا ухы уажьоит!»

Дырфегъ илхәоит: «Аръыс иарбан абра сара узсыхәая,
Акаlamгы изымфыр қалап, имариазам узсызтаауа,
Знык иухәеит «исахә» җәа, сара шәйнте исхәоит «исылшом» җәая,
Чарапак еиңш стәйеит, гурбъарап еиңш стурфоит уи сеилахауа».

«Ба ибыздырам са сахытәу, гуақрак сымоуп уафы имаңац,
Краатуеит уск сашытоужъеи, аха убри атәйк смаңац,
Сара сажәа бамыргуамтцааит, акгы басхәом уафы имаңац,
Аңк сабхәаанза са сыйбүртцуам, бсаңхәаларгы уаф ишимаңац».

Убри апхәыс убас иалхәеит: «Усаазгазеи, иаңзеилоузei?
Сааигуга дыжам сара сымра, сара уөзсыдуцалазеи,
Ажәа иауу, кыр иааркъаңы сара иуасхәап изхуартуозеi,
Акгы сара исызуаҳәом, амалаذا сыйзургуақ'уазеi?

Дейталыхәеит, дышамхнышгыланы, икаймтәз җәа ак җамла жеит,
Егъя иундазгъ ак иалымхәеит, нас ахәара игу ңнаттәа жеит,
Мыңку дгуаа жеит, игу еибак жеит, ашъя ила ихаттәа жеит,
Уаҳа изымчәаит, лыхциә днамтчаст, иаңзызба лыхуда инаңцаик жеит.

Ус налеиңхәеит: «Абри агуаң банаңыжъуам, баңумгуңааит,
Са сбыртәйеит лаңырзыла, ибанахауа ңыбымшыааит,
Еиңүп исахә, сара сыртынч, нас уаҳа акы ба баңымшәааит.
Мап анакуха быштахо еиңш, исықушәира убас дтакааит».

Апхәыс ус иалхәт убра иара: «Уара иузбыз даара ибааңсуп;
Уара сушырып, сара сыйбоуп, иуасхәац уасхәоит, зегъ дара роуп,
Ишىңа уасхәои уи имаңа, макъя сара сыкоуп, сыйбоуп,
Ус акумкуя уара сушырып сыйбз зәажәазом, сара сыңсуп».

Ус иалхәах'уеит: «Уара узуста абраңа иааз стоурхарцы,
Узыштыу ажәабжъ сыйбысы таны изықалом сара исхәарцы,

Сазыразхан еиңа хаала уа унапала са суштырцы,
Асалам шәкү акғыны иаңсам, ишкарцсо еиңш ирбұлырцы.

ӘКІМДЕОЛДІР

Сара сиңсра мыңху гуақрас исыңхъязо құмшшааит уара, ӘПӘЖПРІЛДІР
Избан үхәар убри нахыс сылағырз бап, сақуттп ақьара,
Са езы итәйсуп аңсабара, са сақуттхъеит уи ахъз ахәара,
Усыздырам уара узустоу, уи амаза засхәо сара.

Игуваныла ус убра иңеит: абра егъалшом са сцәажәара,
Даек схуцроуп, цқыя изызбыроуп, нас сналагап, лацәажәара»,
Нәк дноуиштит, настха днатәеит, тұхуаңтәак амам итәйуара.
«Сара бсыргуаит, бгу нсырхазеит, исыздырам иқастара».

Уи аңхәис дтәоуп, лылахь еиқуны, мыңху дгудааны дымцәажәауаны,
Автандил дтәоуп, мыңху дтәйуа, убас дхуцуа акғы имхәауаны;
Ашәтиң тың тәйт лағырзыла нақ инхыжжуа, измыж әбааны;
Абри збоз аңхәис илзымчхайт, даақалеит лгу қышқаны.

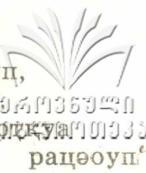
Үақа итәйуаз уи дрыңқалшын, ларғы дналагт атәйуара,
Аха уеизгы дтәымуашынан, леазылымқаңт иаңәажәара,
Аръыс идьрт лгу шылпесахыз, ишзықалоз лацәажәара.
Дышамхнышыла, ус дыштәйуаз, аарла игуаңыт лаңлықәара.

«Издырт сара бара сгуақра шыңа башхуартам» ҳәагы неиңеит»
«Са бсыргуаит, са бгу нсырхеит, уи азыхәан бгу ус багеит,
Уажәешты сара бнапы сануп, зегы санажы схы бымаздоит,
Агунахагы, ранарыжкуеит бжынтаңәагы рхәалоит».

Бымат үуртә, схы бгуасырпәхартә, уахь заанатда са сзымыңкөеит,
Ибызгүакыу дшрыңқабшыша хәара атахым, бара ибдүреит,
Даекакала сара егъылшом, са сгуақрақуа зегы срыйгейт.
Сыңсы быстап, уи быхтныстап, уаңа сылшом бара ибдүреит».

Ба сбызгукыуп, схы быхтныстоит ҳәа иихәаз аңхәис ианлаха,
Днейталагеит атәйуара қасатқысгы уажәи еиңа;
Қасак деипәшзам, лыбжы еитңилхъеит иналроузеит, кырза еиңа.
Автандилгы игуахутәы қалеит, дманшәалахойт еиңа-еиңа.

Игу иаңбуеит! «Абри ажәала уи леениталк'үеит, лөйліпсах'үеит,
Бзия илбо азә длымазаап, убри азы длағырзышуеит;
Ус леңдәт: «Саңәшья, бзиабара иаргуақыз иаңоугы уи дицхраауеит;
Убас икоу аңсра даштоуп, уи даңәшәазом, барғы ибдүреит.

Бзиабара иатәнатәхъоу соуп, зыпқстазара зәйхъантюу соуп, Сара сымраш сиңтәлтөйт убри ар҃ыс, са дысыпшашароуп^{ДИСАРДЫЛЫП} Ыстхәагызы зымнейицт са сахъааихъоу, ^{ДИСАРДЫЛЫП} раңеоуп^{ДИСАРДЫЛЫП}

Ба бгу сзыпхеит убри ала — убри игугыы, шәа шәыгукүа акоуп.

Убри исахъя, убри икәзшъя избо цыысшьоит уажә абра, Сара хыда убри иштәз сгурбъара аткыс иазхайт сгурфа, Арт афбараҳытә: ма сбаандастәы, ма исыт бара тынч анхара, Ма сейкурха, ма сшы сара, сгуақра иазырх абра бара.

Ап҃хәыс дцәажәеит цәаса деиңүшүн ус акумкуа еиҳа деиңүнү; Уажәтәи уажәа цәгъя сархүцит, са сгу иңнахеит абас еиңүнү; Ыласатә уажәа са сгу иалсит, ихъантазан мыңхуза ибъефны, Уажәы дурхайт уара аехәшшъя, узықугуञша зегъы иреиңүнү.

Абри уара уус азы ухы иаурхеит бзиабара, Убри ала са сгу иухуз иналагеит лассы аңъара; Сануцәгыла сара хара, уажәа цыбароутәйт мыңху уара, Шытә уара узы сөйсшып сара, иугсырхарым са сылшара.

Сара иуасхәо иамамкыкуа иудукылар уара ухиап, Уара узышьтоу аус қаутап, уи гуфарада инаугзап, Ус акумкуа сәзатәы анхоумтча утәзыуара баша иузынхап, Ухы шәниуа, уп҃сы шәниуа, ап҃сабара унықутыр қалап.

Абри исабхәаз кырӡа еипшуп са исахаҳъаз, жәаны ирхәуаз, Ӧыңья ағызыцәа харак ицоз, амса ишаныз, урт шеиңәажәоз, Ашытакх инеиуаз днаңшын ибейт, ап҃хъя инеиуаз төиңүк дыштаҳаз, Днейхагылт азы итаҳаз; дыхәхәоит, дтәзыуеит, дтәзыуеит, ^{яڭا} ихуаеуаз.

Ус еиҳәт: „Убра уқаз сөйзә, цытрак уаасзыпшы, царьгы умцан, Шахак аазгап, азы утызгап, умшәан уара, умыңцакзан“. Җаңа азы итәз дааңышәрччеит, иааңьеишъан, уамашәа ибан, «Умааргы царьгы сыйзом, царта сыммам», ихәеит дыхәхәан.

„Уажәштә саҳәшшъя, сыхуда иахаршәу ақуараң ду бнапы иакыу, Уи ахыхра, схы сақуиттәра изылшаны икоу ба боуп, Ба изсабхәоз сара сыхиоуп, убри зегъы са сзы ихушәуп, Ухы умыхъуазар, өаҳәара ҳәа акгы атахым усгы еибгоуп.“

Ус иалхәт аңхәйс: „Иуңәаз ажәа ус даараза сгу иахуазеит,
Уажә агурға згейт, уарцыс шъахузаап, урехуатәзызаап, убас⁴¹³⁵⁹⁴ узбейт
Избан ухәар ус уажәраанза абри ақара гуәкәра цәгъя убеит⁴¹³⁵⁹⁵
Шыта уаасзызырғ ңаубазаргы, узыштың үақушәеит, уажәы иубеит.

Убри иажәабжъ уагъазымдаан, иара дбаны ииңәацәажәаанза,
Уи ахәара азәгы аилшом, иара ихата ииенхәаанза,
Уааизыңшы иара ихата убрахтә дхынхәны абрахъ даанза,
Уеаанкыл, уаха аумырхәан ушәтың бзиаху, хътак ахъзаанза.

Иутахызар ҳара ҳахьзқуа иуңәымжакуа сара иуасхәап;
Абжас-цәа зшәни убри игуәк'уа ус идәйкүү, Тариел ихъзуп!
Амца зыцроу, гурфара згым, игуәк'уа икоу, Асмат сыхъзуп,
Ус гуәкрыла, ҭынчрак мбакуа, лабырзыла ииениуа сакузоуп.

Абри анафс даәак сәәартәи сара сыйкам исылшара;
Дныңкуоит, деимдоит, тәамфак имам, изара бзиаху еихытаруа;
Убри исзааиг'уа, аңсаатә ухәа, ашәарах жъоуп са исфауа;
Лассы даауоу, акыр дынхауоу исыздырам иахысхәаая.

Сара суҳәоит уааңшразы, ңағыс умцакуа уаанәасразы,
Убри дшааалилакъ, дшааххинхәлакъ, сара сиңәап уидырразы,
Нас ус сара шәеибасырдырп, идиңсалап бзиа убарамы:
Саргыс сүцхраап, иус зеңшшроу ихатала ииенхәар азы.

Арцыс аңхәйс лхәатәи хайткан, иалхәаз ажәа дақушаатхеит;
Убри аамтәз иназырсызар аңстакынтәи аз аштыбыжъ геит;
Убрахтә амза азы иаарын, аңсабара инақүччеит;
Арт ағыңшагъ ускан азы реаартәахит, — наңк инаскьеит.

Аңхәйс ус иалхәеит: «Абри уажәы анцәа ииүитеит агуахутә хъзара,
Ухы иумырбан, иуабжъазгоит, уеаатцәахны афны атәара;
Убри арцыс ииааниуа ҳәа азәгы дәкамлаат уеизгы ңаара,
Издыруада гунхарада шәеибадырра сылшар сара.

Иаарласны уи ахаләәи Тандил днага уа дылтәах'уеит,
Убри арцыс иеи дааөйжәоит, иабын матәа наңк дрылыччоит;
Еибартәиуа ииаңылоит, рылаңырзқуа мшын иалалоит,
Уахтә мазала Тандил дырзыңшшеит, ируа зегыс убрақа ибоит.

Бырлыш хаңы алаңырз шы қаруа ңышрала ишъакунаргылеит;
Иааз арцыси иңшабо игылаз уи аңхәйси кыр итәйшүеит;
Иабын-матәа афныңка иналгейт, иегыс убрахъ ионалгалеит,
Илаңырз кашы уақа ииениуа иңшымшь рхуакуа инарытәбейт.

Уи Автандил ахаңағ еиңш аәхышә дқылышуан, урт дырзыңшуа,
Убри аръыс дышталтарц уа икалжесеит абжъас-цәақуа. ӘКІМДЕСЕРДІ
Уа днылатәеит убри аръыс, дқуңсыччауа, ус деңтақуа, ӘЛІЗДІРДІ
Илаңырз шы шаартәэрыаха инрыттачыхт ибла гүкүа.

Убри аңхәйс амца еиқултт еихымцала, дааццакны,
Уссын лгуахуит: Ишпейимфари убри акуаң ижәни, ма изны;
Инаганы инеимтталтает; қытқ аамжикаит инархучзаны;
Иө интеицтан, игу азымционы, нақ инкаиңсепт иқақаны.

Днылаиоит уи уақа аңәарта, илаңә хұңзак уа иааихьишуеит,
Зхы зтәи азә еиңш, уи дңәархәуеит, ихы изынкылом, нақ
днытқыа'уеит,
Дықьюеит, дбызуеит, мыңху дтәыуеит, игу дтасуеит, ихы дасуеит,
Убри аңхәйс уи дизңшуеит, дыхәхәоит, дтәаауеит, лызбұ
цэйлңуеит.

«Узырццакызеи, узықушәазеи, исаҳә узықушәаз уеизгы уара!
Ус налеиңхәеит: Ишәарыцоз қынтықарк дсықушәеит абаңағ сара.
Ицын тәға змамыз ауаа раңәа, ар хыс дрыман убра иара,
Абна, адәи убас зегбы еимәхакзаны ирыман дара.

Ауаа раңәа уа ианызба амца сыйралт, сгу еилахуеит,
Са сиржымлеит, урт рахь сымнейт, иаарласны схы рұғырзгейт, —
Урт срыцәшәаны, хара сцаны, абна гутаңы сара сөйззейт;
Уахак срымбар, абра сынхар, шыңж ағныңа сцап ҳәа иззбейт».

Убри аңхәйс иналғыжжит, алаңырз шәпа ираңәазаны,
Ус иалхәт лара: «Абна улоуп, шәарах урылоуп, уара узатәни,
Азәгы удыумкылт, азәгы уимыңхъеит, дықазарцы уара үкни.
Абас қашшас уа узы ихуартам, агуңың уагоит абас уағны.

Адунеиағ тәылак нумыңкыт, зегбы унархыст, зегбы убеит,
Узаңәажәашаз, угу змыреңбашаз уара узыңәан азәгы дәкамлеит,
Уа дуңзарцы, дуңыңкуаларцы, гухарштәис ҳәа азәгы думбейт,
Уара уңсып, ларгы дтахап, ус адунеи ду нақ шәнаңәцеит.

Ус леңкәт: «Сақәшья, ба бахтә исаһаит ажәа бзиа, гу рқуандага,
Аха иабақоу царьы иқам сыйхура иахушәу алыргага,
Ақула гурага са дабазбои, дунеи имаңзар уи игага,
Сыңси-жылы неікүуга тынч са сыйсыр убри ауп са сзы агужаттага.

Анцәа цъаргы са спланета иатсанакша ус уаф димшацт, —
Дсыдыскылартә, дысзаагуастэрәтә икоу еиңшү са сахь уаф димшацт
Иңызшәахъада са сгуақра еиңш?! ус зхызгахъо уафы джаманат
Цәеижкы зханы бара быда са исзыразыу уафы дсымбацт».

Апъхәыс ус иалхәт: «Сүхәоит сара, са усзымгуаан, гуалес икаумтдан,
Уускуа рзы суцхрааларцы сыйкоуп сара анцәа сишен,
Арығаражъ уразкы гъажыит, стынчхеит сара уи агурга зган,
Амыщхузара акгы иаңсам, убрахъ умцан, уахъ ухы умырхан!»

Аръыс ус леихәт: «Иарбан бэсүхәо, ихәа имзакуа абра бара,
Ауаф иаша, ауаф гурага, анцәа дсимтент, уи еиңш сара,
Анцәа са сзы бзия итахым, нас исылши имакн иара;
Са сшәараххеит, ус сөйкәстмент, иатахзам уи абра макра».

Уи ус иалхәаҳт: «Са усыргуамтит, жәарацәала имыцхузаны,
Уаф дузаазгар иуцнықуаша, уа фызара уара иузыуны,
Уи угу ухаирштып, уа дуцнықуап, дувагылап қула бзианы;
Уқу дыумшуаны, уимаңоны, дышудукыло қулас джатаны».

Ус леихәаҳт уи: «Са дысбырбар, снаихуаңшып, снаеигурђан,
Зла сыйнакыз, схы зықусырзып уи лыхъз ала ажәа быстап,
Уи игу исырхом, цәгъакы изызуам, фыза бзиас дсыдыскылап.
Са сөң джалап, сааигуа дгылап, бзия дызбар, ҳаицнықуалап».

Тариели Автандили реиңылара

Аңқәйс днагылт, дңеит илтәахыз убри арқыс иаагаразы;
«Гуалсс иқаимтәзеит, ләзәйт, уимоу даара итахыун уибаразы». Инапы даини, амза еиңшыз, уахъ дизайнлгеит дибаразы;
Тариел убри дынеиңшитәйт амра качча, уи иңшразы.

Тариел днеиңылт, ағыңғағы амра кашча еиңшны иқалоит;
Үрт идыркаччаз лашарала аңста ашыха, зегъ уа илашоит;
Рұзара-еихытар иузадқылом қандарттлагызы, баша тлахоит,
Абжы-лашырбагк ракузар акы иузадқылом, ус икачкоит.

Оыңға аишьцә еибамбаң реиңш, игудибакылт, еибагузқуеит,
Рышетың қышшәқуа, анааихрхқуа, рхаңың бырлаш иаадырлашеит.
Рыхуда рнапы нахыибашын, илағырзха еибарттәзуеит,
Убарт рызбқуа ңаса иңәышқуаз, қаруа үшшатәха уа иаақаңшхеит.

Арқыс Тандил иахъ даагъажын, иааибадыркит рнапқуа бзиахуқуа,
Нас уа илатәан урт уа итәшуан, зыхъха илеиуан рылағырзқуа,

Асмат убарт лыргубзың'ян, урт ирабжъалгон аус бзакуа:
•Ус шәөышәымшын, шәүгешәмәрыгуәкын, ишәмырлашыцаң

Тариел дтәйуеит, ихы-иөй иадыз алағырзқуа ишкуакуа захеит,
Изымдыруа убра аръыс цқыа дидырырц убри итаххеит:
«Уа уабатәиу, уабантәаауеи, ухы абаходу?» жәа уи дистааауеит,
Са стәй зәзәом: уи аңсцәаңса сихаштит, нақ сынижъеит».

Автандил уи атак еиқәеит жәа хаала, жәа губзыңла:
«Уара алым, ахатдауыуа, судукылеит уара хаала,
Са сарабуп, исымоуп Рабстән ахан дуқуа еиварғыла;
Имыңаазауа амца сыцроуп, сбылуеит сара бзиабарала.

Ха ҳәөынтқаррағ са сах ипъха са слеилаңаит, бзия дызбейт,
Уажә уи Рабстән зегбы лхынышуп, уи дәөынтқарха убра длатәеит
Джасагъ цъара са субахъеит, ҳайбадырратә ҳара ҳәмлеит,
Иугуаламшәои зны асазанағ ҳар зегъ ақамчы иаургейт.

Аз-хықу ағы утәыуа утәаны умацара, ухы шытымхәзакуа,
Уа сах дузгуаит, ҳара зегбы уа ҳануштылт ус ххъампәшзакуа,
Хүңгъеит, умаит, ар уштыңаңтәйт, аха уцион ухъампәшзакуа,
Уара убра шыала иурқаңшыит адәы, абна инеилымхәзакуа.

Инаухъязаз ус қамчыла ҳәада, қамада рыхуда ҳыутқәеит,
Ҳәөынтқар дәөыжәлеит, — уара уахъца ҳамбеит ҳара, ҳазухымзейт,
Уара қаңытас нақ уныңашәкүеит, уа уахъказхәа еғыхзейлмыргейт,
Ари ҳа ҳзы уамашәаҳеит, иааура ҳзымдыруа ҳа ҳныңауткеит.

Абас ихызы ҳәөынтқар изымчәаст, уа дналагеит агурфара;
Уи иажәала ауаа уштын, урыпшааразы ищаңәңаз уара;
Иғаз, иажәыз, уағ дәкамлазеит изылшарыз уара убара,
Уажә са суштылтт изтазырзуа мреи ефири лара ҳара.

Ус салхәт: «Уца убри инықуттыз амра итызшәа са исзаугарцы;
Нас са исуалуп ушаахынхәлакъ угу иатахыу са инасығзарцы».
Өхәарас исылтт сара хышиңуса, абри ағнұтқа са усыпшашарцы;
Иңашьатәуп, изласычхаи уи сналәампәшкуа ас сеиқухарцы.

Абыржәраанза узбейт ҳәа зәзәаз са сиқумшәеит, цъара десимбейт;
Цыоукы, ғыычцәак, уа угу изырхаз, узыргуааз сара избейт,

Үрт руазэы уа үкамчала цымб-бзам дкаутеит, убрыгъ дызбеит.
Рашьа дрыма иаасылан, уа уахықаз урт исдырбеит». ЖАПСАНДЫ ЗАЛДАППИОЛОВ

Тариелгы уака изықушәаз урт аибашъра ааигуалашәеит,
Убасгы ихәеит: «Убри еиңш аус краатеит, аха са исгуалашәеит,
Убра уаргы уа узағазгы, шәа шәғыңғы сара шәзыбеит,
Цоуп, са стәыуан, даасгуалашәан са сзыргуақ'уз, уигъ сгуалашәеит.

Ханасыңқуа мәфак ҳдырбомызт, ҳаицәыхаран шәреи сареи,
Шәара қыаф жәуан, шәшәарыцауан, сара исыгымызт гуәкреи ңәғьареи,
Шұуаа сыштышәтәеит са сыркырцы, имариаз ұыршыон сыкреи ғарәем,
Сара сыйнхурас шәара ишөйкүшәеит аңсцәа ыржреи ахуцәа ғарәем.

Сара исыштыу зустқуада ҳәа санаахъаңш уа уаҳ дызбеит,
Дхәынтықаруп схәан напы исмырkit, уи сикъымсит, сара схы згеит,
Ибжы азынгы са смаанңасзейт, ңәғъактывызымт, еғықасымт;
Сара сееиқуа сыштыхуа асырбеит, убри акухеит, хара сагеит.

Сөй сакутәаны са сышниeuа ус истахым сааникылар,
Днахъаңшаанза са снеиңыркъоит, нас иқалап днасыштыалар,
Истахымызт атиуркцәа исықүшәаз ңәгарақ иақүшәар, ирзықалар,
Аңәгъя иақүшәеит, — нап сыларымкыр, иқаларын ус рзықамлар.

«Уара убара сгу қанаатеит, сааигурбъеит уара уааира,
Уара уртәашья ус ҹандарны, схафы қаңча — амр лашара,
Кырза угуәкит, амца уалсит, абри еиңш амбаңт аңсабара;
Иуадағуп уи иңшаара, анцәа иззишаз алашыцара».

Тандил ус еиҳәт: «Адырқуа ракхтә уаңсоуп уара ас арехуара,
Сара арехуаңхыз ианакузаалакъ дук сашыңылам, ус аҳара,
Амра уеиңшуп, убри уахылтт жәған иқиду нақ уахъ хара,
Уазырхуашьюам уара агуәкра, иара убасгы агурфара,

Уи атыңқа са сгу өызкааз уажә исхаштит лымбадара,
Уи лзы агуәкра нақ инсхаршты уажә еиңасшьеит уааигуа қазара.
Ақаруа атқыс шәынтыә еиңуп бирлаш, изхылтцуа алашара,
Акгыс стахзам, са истахыу — сыйсаанза уцқазаара.

Тариел ихәеит: «Уара угуұыха сара сабылуеит, убас мәнаны;
Исыздырам абри еиңш азын сара исуалу ус уара узы,

Аха қунагоуп: абзиабағ иара иеиңшү бзия дибарцы;
Үеизгызы бзия иубо уареи сара иснаалом шәеникүсъярцы.

Удәйкүлеит уара уаҳ иажәала, уи ихәатә ала са сыңшаары
Анцәа дүцхраан сүубеит сара, иулуршент мыңху хатцара;
Исыздырам сказы исқәара, схы нкыдкөтәы са снықуара;
Убри уасхәар саблып амца, нас убри акухап аңышәхара».

Ус ләеит Асмат: «Лаңырзыла азәгбы илшом амца арцәара,
Уара иухысхуо сара исахәса са исзыгуаңуам уи ахәара;
Уи ахатда иуенбүишшо ҳәа азә дәкалашам уағы хшара,
Ухьяа зеиңшроу убри идырыр, убри илшоит алыргара.

Уара утызшәа идырразы кыжъжъараада даара дәэзыуан;
Са изласылшоз уара уажәабжы уи иасхәарцы баша дсыхәауан,
Уусқуа зегбы еилкаа идырыр, са сгуанала, даара ибзиан,
Харт иаҳзеиңбу ак ҳзықалеит, акраатцеит уи азы сгуబ'уан».

Абра Тариел лахьеңураала дбылуа-дыңцуа иеааникылт,
Асмат ус ләеит: «Сара сгуақра-стәақра абжа ба ибыдыбылыт;
Бара ибдируеит, са сыхурақуа хуартқак роуны акы иннамкылт,
Уажә абри ар҃ыс сгу изыбылуеит, иашыак еиңшны иессыдикылт.

Анцәа иимшаз уа дабоубои, убри цъаргбы усгы дубом,
Абри ақнитә сара сгу шәйт, ңаса еиңшны убри қалом,
Сразкы дырғөгө ацәкъя сыйнархайт, сыйқунықуара абра амфа збом;
Убартқуа рыла պәшшартас ҳәа қунцьуп исоу, уаҳа егызбом.

Аха анцәа амра изирдәхойт, иззитахыу димырзразы,
Уи әба рхкала дысзылдәхейт, итаххазаап са смызразы.
Срыңдашынды ус ғыңца ауаа иситт сара сеиқурхаразы,
Убас ала убри итаххейт са сымъзразы, стамхаразы».

Ар҃ыс ихәеит: «Азәи иашыас, ма иаҳшыас ҳәа ус азә дәкайтар,
Убарт рзы аңсреи ахъаан иқунагајам ихы ацәнирхар,
Азә ипсатә анцәа изтәом, даәәзә итәи уи таимырхар,
Шыта исшатом сыңсуазаргы, изықалом зегъгы сымхәар».

Асмат ус леихәт: «Саңхъа баатәа, ибыманы азы хышәашәа,
Зыңбысы злышәшәа инасықурпықка, убри ала сгу нырхышәашәа
Сылъсыр стәэыуа, бхы-бгу салс, убас сұйаба са саныхышәашәа,
Адамра сзыж, исзықатча сара гарас анышә хышәашәа».

Ахынцэра аацыртла ижээса нейтихт, длатэйт, дналагт ацэажэара,
Амра ацстхэа анахацо еицш, уи ихылтизомыт илашара; Өлөгчилүүс
Иёы аихырцхьара ицэйуадафын, иеазыкайтсон ажэаҳэара,
Иихэаша ажэа игу инархэом, уа дналагеит ацэйуара.

Мыткуманы ихэоит: «Са сывзиаху, сылашара, сара исцэйзыз,
Са сгуцырта, сыцтазара, сразкыданы са синзыжыз,
С-седемтэы тла, счандар тары, схы самыхху са сыйжызыхыз,
Ба бгублрала, ббзиабарала, иззентамхэо амца иаблыз».

02006942
20240106

Тариел Автандил иеиҳәоит дзықушиәаз ажәабжъ

Уара усзызырғ, ухшығ сзышьт зхатә жәабжъ уазхәо абри сара,
Мчыла, гуәкralа, сыбз иазхәозар, уи истахыу сара ғбра;
Абри еиңш ала схы еилазгаз лахътә исоузом сара жъжъара,
Лгурға сарғеит, слайырзышоит, уи иама зам тыхуацтәара.

Индиа икоуп быжъ-хәйнтқаррак, зегбы ирдыреит,ираҳахьеит,
Ф-хәйнтқаррак Җарсадан итәуп, урт зегъ иара зыңза игахъеит,
Дбеноуп, дыңуңуоп, ахәйнтқарцәа зегъ ратқыс уи деихәеит,
Ртәашьала—алым, қышрала—амра, ахәйнтқарцәа зегъ уи ицәшәеит.

Са саб убра дыбжъыкны дтәан, уи дхәйнтқарын, даара дыңуңуан,
Ихъзын иара ус Саридан, шәара иқумызт уи дыңьбаран,
Маҗала акузаит, аргама акузаит, ирзыгуаңуамызт зегъ уи ицәшәуан,
Гуәкra изымдыруа, тәақра изымдыруа, ус дшәарыңауан, уи қыаф иуан.

Хазқазара игу ақуөүйни, итәила ахъчараңы кыр дааңсаны,
«Саңацәа рхәаа ирыхъданы икасцеит убарт нақ, хараны,
Хыңзла, қышала, қырхагада, чара уа стәоуп абра саҳтны»,
Избит: «Схәйнтқарра Җарсадан истап, ҳақаз уи инапақны».

Джарсадан иахъ ацхаражәхәаф диштырц гукала избейт,
Абас иеихәарц: «Индостан зегы унапаңы икоуп са избейт,
Издыррацы уара угуамчра, ус уеихабыра саргы истаххейт,
Ус гук ала умат зуа ҳәа хъзы-пъшас исоураз сара исгуапхейт.

Абри еиңш ажәабжъ уи изаазгаз Джарсадан изиут ачара,
Усгы изицхайт: «Анцәа ицысышьеит сара зегъ зкыу аңсабара,
Ас анузба, сара усеиңшны уара измаз ахәынҭқарра,
Усыдыскылап съак уиеиңшны, ма иахзеибауп ус ешьара».

Уезгы ҳәынҭқаррак иара изнижът, убри иитет амирбарра,
Амирбар Индостан имоуп убра амир-спаласарра,
Абас иитет аихабыра, уеизгы иман иара адырра,
Ус убрагъ даҳыуп, аха тауп убри имам аңезарра.

Хәынҭқар ихата саб ҳатыр ус иқуитцеит иара ихы еиңш,
Усгы ихәеит уи: «Сара спреисоит зәыр димазар с-амирбар иеиңш»,
Дшәарыцағын, деибашъғы үүбуан, иаңаңа иршәөн, дшхатдаңууаз
еиңш,
Уи са сиеиңшзам, дарбанзаалакъ даеаэз сара дышсеиңшым еиңш.

Джа дрымамызт ахәынҭқаргы, настыры иаңкуажә хаңы мрагы,
Даара игурфон абри азыхәан тәфа змазамыз рыргы даргы,
Анцәа дақушәниаит сара амирбар са санихшаз убри амшгы,
Хәынҭқар ихәеит: «Джас джахтап ҳәа, кыр даҳзааигуоуп
хылтщтралагъы».

Ахәынҭқари, нас ахкуажәи сраазон цас ҳәа дара рхазы,
Урт ртэйлаңы са саздырхион, ар реиҳабыра — рхылаңшразы,
Дырцәа-жүштәа срыртейт, хара ахра иатэоу сдыртцаразы;
Сызхайт, цырала амра саңлабт, алым сеиңшхеит ус амч азы.

Асмат сара сажәа мыңрак алашәазар саңкыл бара;
Схүшүңуса рзы аапын шәты, агуил пыты сеиңшхеит сара;
Алым ашыра сзыуадағмызт, уи исзеиңшын тыңсұрап ашыра,
Джа дызмамыз Джарсаданғы, ца дсымам ҳәа ихәомызт иара.

Асмат, ибдируеит са сназхысхью, усқан бықан креилыбцауа,
Амш атх ишеиңүу еиңш, амра сеиңбын са цызарала сеилыңхаяуа;
Сызбоз ирхәөн! «Аңыннат тла зыңзак деиңшуп — деихытаруа»,
Усқан ааста уажә сара акғы саңсам, стагоуп ус сгигиуа.

Ахкуажә лцәа лтәымкуа данықала, ху-шықуса схытцуан ускан сара»
Ихән, даақұпсычан, длағырзашо ус нациттеит; «пәха длоут лара»
Ус иңсі илшәшән, Асмат ихы-игу зық нақултәеит лара үбра;
Далалтын: «Ускангы амра деиңшын са ззы сыблуа» иңеит иара.

Ахкуажә данлоу лара ахшара, ашәкүи-ашәкүи неишшарттеит,
Иара убастәкъа ардырцәагы атәйлақуа инархысқуеиг,
Амреи амзеи ианевавағъежъуа ажәған дүзә уа идырлаштейт,
Адуңеңағ ңсызхаз зегбы ак нымхакуа ейбаргурбъеит.

Убри аңшқа ас дықан ҳәа өык иузархәом, уи дсиирхеит,
Уа Ңарсадан дтәа дгурбъоит, акы деигзом, уи чара иуеит,
Ахәйнәтқарцә азәи днымхеит, ҳамта рыма зегъ уа еизеит;
Ус ар ракузар ҳамта рзиштейт, зегъ иргурбъеит, ус ргу қанттейт.

Ачара иалгт, урт ирызбейт ҳаицирыааңарц, иңазгуақ‘уа,
Иара убасқангь ла дсирын, амреи амзеи уи драңлабуа,
Ахи ҳкуажәи ҳнеиқымхкуа бзия қарбон, иаҳхылапәшүа,
Убри лызбаху уажәи исымхәар абра иқамлеит са сзы сбылуа.

Арғыс ускан иңсі илшәштейт, инақуылы лыхъз ихәарцгы,
Автандилгы абра дтәкъуеит, ианигуалашә иара ихатәгы;
Аңхәйс Тариел зық наикүлтәеит, иәашибитеит уа нас иаргы,
Нас ус иңеит: «Баасзызырғ, иаҳьюп сгуахуоит са сыңсра амшгы.

Убарт рыңқа, бырлаш хтәаха, уи илыхъзын Нестан-Дареңъан,
Шықусыла быжъба раан уи мыңху дтынчын, дқүшүн, даара дыңшын,
Уи аңшразы амра иамалк‘уан, мыңху убас лара длашан,
Абри леиңш дыңзәйзә, излеихаштри аламыс-гүеибаф дғыл ахаан!

Лара илызхайт, са сарғысын, арпа цара сылшо сыйкан,
Ихатыпра уа дқаларцы ҳәйнәтқар иңхә дазықантсауан,
Са иансызхә, са сандуха, саб иаҳь сышттра иалаңәажәуан,
Ампил сасуан, са спәараңуан, алым спылар цгук еиңш снасуан.

Ахәйнәтқар уа идирқаттеит иңхә лзыхәа илатәаз ағны,
Хаҳәңынхурас иалхын убри безоар, фелдыш, ақаруа цәны,
Уи лаҳтын аңхъя зегбы баҳчаран, лөйкуабартә гүил-зла итәни,
Лара убра дығнан, дынхон, са сынзыжыз мәбазла сбылны.

Ла ишылтахыз, ла лгу ишахуоз, гурбъарала уа лаҳтны дтан,
Зны лсоф дықутәан, зных дналбааны лбаҳча дытсан, убрақа дтәан,
Ҳәйнәтқар иаҳәшшә Давар, аиба, Қаңыт ирымаз, уи уа дыртсан,
Убри длитеит ҳәйнәтқар иңхә; дырреи қүшреи уи лаҳтә илттауан.

Кадифала, сырматә хыла ихиан лахтынра ибъазбъазуа,
Уахъ хназыштыуаз уақа дықан, ааңын гуилшәа илызхауа,
Асмати ғыңға ахтныңәсакуеи лгу мәңбырыцы нард илыщасуа,
Габаон иаазаз ус азә леип්ш, илызхауан деихытаруа.

Жәоху шықуса схытцуан, иңдак еиңшны ҳынтықар сиаазон, убра сриман.
Шъежы инаркны хулпазынза ғьара сымца, убра сықан,
Мчрала — алым, ңүштарала — амра, ғынат ҹандаршә сара снеиуан,
Ахысраз ухәа, ампыл асра, аөйрхумарраз хъзы змаз среиуан.

Шәарах, аңсаа сыхәа иннартәон, саныттылакъ шәарацара,
Убрахътә схынхәир ампыл сасуан, зегын сөнгөршөн зегынцьара,
Сеилахалон ақъафура, еғызыулон сара чара,
Уажә уи атыпъха, бирлаш хаңы, саалылхит аңсабара,

Уи сара саб, зықура зфахъаз, заңыл аахъаз дажәни дхәлхъеит;
Уи Җарсадан ичарақуа, иқъафурақуа, зегын ртыхутәа ңүтәеит,
Иара иргуақхъаз, уи дызцәымбыз, зегъ аргурбъеит, даара ичченит;
Иара изгукыз, уи дызтахыз, зегъ иртәеит, гуалас джартәеит.

Шықусы нақъак сара исхызгейт лашьцарапла, шәыматәала;
Уахи-ени ухәа неихаңшыны сара сгурфон гүлжәагала;
Ауаа сзырkit, сдэйлыргарцы, ахынтықар ду ихәатәала;
Убас сеихәеит: «Сыңа, иузырха шыта, иушәых ашәы уара ухала.

Ха ҳгу далоуп убри даара, дхәлханагълан, уажәи дхагхеит.
Насгын дсабжыуеит, ҳамта ситеит, ашәы ушәых хәа исыдидалеит,
Саб тыңс имаз, уи аиҳабыреи, изини исоураз ажәа реиҳәеит,
«Тариел имаз амирбарра, уи изини» ҳәа шәкүла иштәеиттәеит.

Са саб иңсера, уи иңхара, уи игурфа, сара сарғеит;
Уажә ахтны-уаа алашьцарапхътә алашарахъ уахъ нақ сырғеит;
Шәыла ифычаз уадахътә сдэйлтца индиаа раҳцәа ныхәа дус иқартәеит,
Харантә исңылт, са сгудыркылт, гурбъара мшыс уи рыңхъазеит.

Дара рјак иеиңш са срыйркылт, дара рааигуга сара сдыртәеит;
Матчура дук са сшазырк'уаз, ңүштаала уақа урт уа ирхәеит;
Саб имаз еиңш аматчура, мыңху этзак'уаз сара саңәшәеит;
Ианскуамт исидыскылт—амирбарк иеиңш снареихырхуан ус сара
сдеит.

Даара краатит, ашықус кыр цеит, зтызшәа сәөгөы кыр инаскеит;
Ихъантоуп са сзы акаанмыжъкуа зегъ рхәара, аамта кыр цеит;
Аңсабарағ зегъ еижъагоуп, ус ңәғъақуа абрака ишуеит,
Арт ирциркъаз ңыңтәахакгы разкны са сзы абра икалeит».

Тариел абзиабара дшалахаз атэы

Дұрытрак дтәзыуан, нас дналагеит ажәабжъ ҳәара, аңәажәара:
 «Ақәынтықар, сара шәарацарахътә ақтнықа ҳаант ҳамацара,
 «Сыңға даабап» ҳәа снапы санкы, убрахъ снеигеит уи лааигуара,
 Цыашъатәуп, абри анысқәо сара еибгала сыйказара.

Уа бахчак збеит, уи атқыс еиңү тәартад-түсшъарта убашам цьара,
 Атдар шәаңәабжъ гүкатщаган, асирен бжыы еиңүин хара,
 Уа афантанқуа тәфак рымамызт, гуил-зла ихыижжуа убра дара,
 Аңәңыч хъзыркы шәаркыгас ҳәа, нас уи рішшагас икнахан убра.

Иаңшызың аңсаа ҳәынтықар сыңға уахъ илзга ҳәа сара иситеит,
 Иааимехит, уахъ ла лахъ ҳнеит, уа сзыблышаз амца сақушәеит;
 Убри нахыс сыңғастазара акгыы иаңсам, баша слеиуеит;
 Ахаңәтә гугыы, даеак акум, алмастә аңсаа ңұқагас иартүеит.

Издыруан уи, иңға амр зсахъаз, азәы дибарц итахымызт;
 Са уа сааныжъ лаб уахъ днығналт, сара абрака азәгыы сибомызт;
 Рңәажәабжъ затәык уахътә исахауан, уахъ азәгыы са дызбомызт,
 Асмат илеихәт: «Имх амирбар аңсаа иикүү», снеир қаломызт.

Ашә сазааигуа адәны сгылан, Асмат убрахътә царда дәхәйт,
Уахь снығанаңшил, цөхәзыбак дызбеит, аңса са сгу уақа инаажейт.
Мцала сбылуа убра сгылан, Асмат аңсаа наң инлыстейт;
Убри нахыс мцала сбылуеит, уи арцәара мариазамхеит.

Аха ииаст алашара рылашара, уи уажә ихуашхеит,»,
Игуалашәаз игу иналъеит, изыхъантажеит, уа дынхыштышшүеит,
Автандили уи Асмати инеибартцәауеит; мыңху иршәеит.
Итәйуа ирхәеит: «хаңә үүбүа зегъ урзыон, уажә укахайт, укаңсейт».

Ус Асмат зык наикүлтәан, иңсы талеит, илагъ хитуеит,
Игу еисуан, иңи — еихыңхомызт, акраамта акгы изымхәеит,
Даақутәеит, даақүңсүчхәйт, алаңырз ихыжжыз уа таңа инкатәеит.
«Лгуаларшәара, лтызшәа ахәара, са сзы ргуақроуп» ҳәа реиқхәеит.

Дунеи еижъага, нагзара злам, уи уақугуңы ухы наутар,
Нагзара ауам, баша жъагоуп, изықалом мышкы уамжъар;
Адырра змоу, уи хазымтço, иамфоуп рөхуаңхъзла урт урхцәажәар,
Сажәа насгзап, сзықушәаз ишәасхәап, сгу иснархәар, сымч иснатар.

Аңсаа искызы Асмат илыстейт, иаасықулашьцан уа сынкахайт,
Сыңсы сыйшәшшәеит, слахатц гъежъит, снапы-сшъапы зегъ насытцааит,
Аштыхъ сааңшил, сыбла хыстит, мыткума бжылкы саарөыхеит.
Ахтны уаа ухәа, тахи-дыри еизаны уа исхагылеит.

Сара убра ахтны сыштыкан, зеиңбакамыз аңәартәәи;
Исхагылан исхатцәуа ахи ахкуажәи са суадаәи,
Рнапқуа рыла рызбқуа цәйрпүан, ашыя алышжуюан убарт рхы-реи.
Иссааргейт магцәа — мулацәа, фыстәа муск рбейт счымазараәи.

Хәйнҭқар сыңсы штаз аниба, сгудикилеит, даара үүбүа,
Дәйыуа дсызщааит: «Үңсы тоума, сара сычкун, ажәа ҳәа!»
Так ҳәа сзымхәеит, уа даара сшәеит, зхы этәим еиңш скәлеит сара.
Сеитакаҳайт, сыңсы маңхеит, сгу ашьакүтәеит сара убра.

Амулацәеи, нас адырцәеи зегъ еизырган исхаңәажәуан,
Ақурқан шәкү убарт иштыхны, азәззәала убра исхаңхъуан,
Ағыстаа мус злоус срыңхъајан, урт уа иңәажәуан, ипарпариуан,
Хаха-хымшы мыңху сгуақ'уан, амца сыңран, убри саблууан.

Ахаңымцәа абри царшьеит; заку хъааузei ҳәа инеицәажәеит;
«Хүшәи зтакыу хъаа убри имам, гурғак имоуп, уи даргүақ'үеит.»
Шоура сыман зынгыы снаткъеит, сәэрата снылтит; сеиташтартщеит.
Ахкуажә лакузар, уи лылаңырз зырғашк алтцуан, убасқак калтәеит.

Хаха хымши аұтны сықан, сагынъсымкуа, сагыбызамкуа,
Ашытакъ скалеит са схыздыруа, са сзыхъязгы убра издыруа.
Ус сәеит: «Избан иахъа сара сыңстазара абас сзалтуа! Әпәләптиеъ
Ачхара, амч сиңаразы ҳазшаз сиңеит са сазашшуа.

Ус сәеит сара: «Уара анцәа, сара усыпъха, сныхә-пъхыз урхә!
Исыт сара чхара-лшара ус сымч рыңуңа, уи иззырхә!
Абра синхар сымаза рдырп, сығны скатда, сажәа урхә!»
Убри иахайт, сеңдъхеит еиха, аа сгу ғұбуражеит, аиха еиха.

Сара сақутәеит. Ахәйнәрдәр иахтә тиақуаз ауа абри гуартеит,
Уи ддүргуржыеит, «даақутәеит» ҳәа, ақкуажә дласны даафнашылеит;
Ахәйнәрдәргы даағуржыаны, хылцһа ихамкуа уа даағналеит;
Анцәа интейт аңшьшарә ду, егырт зырғуан, азәгы өимтзейт.

Ауаа раңәа уа инсыдтәалт, тәан хұчыкгы са снадырхуеит;
Убас инасхәеит: «Сара сәйнәрдәр, са сымч иаңлеит, сығугұры ғұбуражеит,
Аеңдүрәра сгуаңхо скалеит, — адәз, азы избарц стажхеит».
Аең сзааргейт, сара снақутәеит, ахәйнәрдәргы дынсыңызжәлелейт.

Адәқуа хрықусит, азқуа хрывсит, акраамта убас ҳанияйт.
Сара схынхәеит, сығны снаңеит, ахәйнәрдәргы са сзы даалъсейт.
Сығны скалеит, уа сеңдәхеит, са сгурғара иаҳа иназҳайт.
«Сыңсыр еиңуп, акғы иаңсам аңстазара!» ҳәа сара инасхәеит.

Бырлаш ҳаёы, амраш еисоз, лаңырз иарғажыт ашафран еиңш;
Игу зыңзак иччо икоуп, жәәнзыңқ ҳәзызба зылқыоз ак еиңш;
Ашә хъча даағналт, нақ ддәйлигейт ахазынхъча уи мыңхук еиңш;
Жәабжък иңәап ма абри, ма еғи ҳәа урт срыңшуан амға ңшөйе еиңш.

«Асмат луағы даалыштыт лара. Жәабжъс иидыруа сашәхә хәа
расхәеит.

Даағнашылеит, бзиабаратә шәкүк аасиркит, сара саңхеит;
Иааңасшьеит. Убри инахъян сгурға схаштит, мыңху имаңхеит;
Ас сгуәзомызт, сазыпъзомызт, машәыртасшәа са сзы иқалеит.»

Сара иңасшьеит, сызлалгуапъхаз, излалгуаңыз аbas афора!
Атак сымғыр, нас еғсымхәар, мдырс слыңхъазап убри сара;
Са сзы лгу ихар, сара дсыргуаар, уи дналагап са сырғыара;
Бзиабара, уи иақунагоз сара илзызғит уи ацынхура.

Иңеит кыр мшы, абзиабара амцағас сабылуан убра сара;
Исылшомызт ар рахъ аңшра; адәхъ ицоз хумарра дара;
Ахтны аңара са исылшомызт, ахушәтәңәа аалон сара сбара;
Нас салагеит ақъафура ңсабар уалқуа абра ршәара.

Хақыыми хүшәи сара исмыхеит, сара сгуакра ус исзынхеит.
Азәгбы изымдрит сара схъаа, уи ишмәзәз усза иаанхеит.
Схъа иавырбейт. Ахәйнҭқаргы уи агурा игеит, са исынхеит.
Сазыразхеит, ашья снысхит, схъаа ат҆әхразы мап хәа сымхәеит.

Снапы өаҳәа, сылахь еику, суадаे сара сыштоуп, схууцеит,
Суафы даафналт, ак сеихәарцы, уи иахъ сара ус снахъаңшуеит;
«Асмат луафы дааҳт» ихәеит. Абрахъ дааг ҳәа ажәа иасхәеит.
«Са саңсоума абри еиңш насың?» ҳәа сгуаныла ус сәасабуеит.

Шәкүк сзаагеит ауағ иааиз, убри саңхъеит са ишытажыз;
Уи ашәкүағы сара избенит лассы сбара ла ишылтахыз;
Атакс изғит: иңбашшартәи иқалеит, сзақумшәт ишыбтахыз,
«Ма бара бааи, ма сара снеин, иқалалароуп усс иштәбыхыз».

Усгы сәәаан: сгурға сартәом, уеизгыры сымаза ус инхароуп,
Самирбаруپ, са сәйнҭқаруپ, Индостан хыс сара самоуп;
Убригъ ииашоуп, аус алышхп, зықъ азырхәап, убрыйгъ ргуматроуп;
Абри рдырыр, ргварп старттарым, уи азыңәан цқъа сазхуцроуп.

Ахәйнҭқар иахътә са сахъ уағ дааит: ажәабжъ иахарп убри итахыуп.
Ашья снысху ииснысмыхыу цқъа еилырга иахарп дтәафуп.
Сара иасхәеит: снап ашья анысхит, сара снагылт, еиха сеиңүп,
Снеишт уахъ шәа шәахъ, алашарахъ, ҳәаратажым, убра еиңүп.

Ахтны снейт, ахәйнҭқар даасңылт, «учмазафмхан уаҳа!» ихәеит.
Сынөйжәйтцеит хыңда, ҳәада, абцъарк сымгар убри итаххеит,
Иаргыры днақутәеит уа иара иеы, — ахъшыңәа науижът, аңсаа нарҳаит.
Ауаа ирхыст, аңәкъара еихст, «афырхатча!» ҳәа иинеибаркааит.

Убри аены кыр иныңуаз, ҳнеин ҳнахатеенит ҳара чара;
Шәаҳәара, хумарра иаақумтәзенит, ирхыыргзенит дара ашара,
Ах ирзишепт аиба хымхуа ҳамта раңәа, ңара шъара.
Иахтырпәрәа, нас иматдуңәа азә днимыжът уа мтәрадара.

Сыңсы иататча сгурға стәах'уан, убри саңәшәон, схы астәзомызт,
Исгуалашәар иаха сабылуан, сгу иацралон, иңәазомызт,
Сфыззәа еизызгейт, са сөң иисыртәеит, ҹандарс сриман, ирзазомызт.
Чара ду зуит, схъаа схуаеырцы, аха башан, уи ңазомызт.

Схазынхъча дааит, даасыңғылеит, мајалашәа уи ус ихәеит:
«Дүхәйск даайны, абра дғылоуп, амирбар дэбарц стахыуп ҳәа лхәеит.
Ләи хфоуп чқтыла, аха уахътә лхыләи иалпәшүааз сиршәа икаңхеит».
«Днаг спәшшартахъ, сара сзыңхъаз азәлоуп уи» ҳәа атакс иасхәеит.

Снагылт, ачара иахатәазгы рөйназырkit ус ацара;
«Шетәаз, шәымгылан, лассы сааиуеит сара» ҳәа нарасхәеит дара;
Снагылан аңсшьарта сныфналт, суафы ашәаे днагылт убра;
Сгу сырбүуеит, аха исмыхуеит, сыйысы маңхеит ус сара убра.

Ашә сныфналеит, аңхәыс днасцылт, дынсеихырхуеит, цәгъя
дышхашьеит:

«Ихаирхаант аус абра ҳаикүзыршәаз!» ҳәа лара иналхәеит;
«Дызуста абри бзия сбаны, сбара иааз?» ҳәа омашәа избейт;
«Бзиабаратәы уи илдыруазар, тынч дтәарын ҳәа» сара инасхәеит.

Сара сныфналт, наڭ уа снатәеит, настха аңхәыс уа днагылеит;
Сааигуга дымтәеит, уи дааңсашиә лхы лыңхъазеит, ус уи ңхалшьеит;
«Сааигуга бзымтәеи сгуаблра былсны бара баазар?» ҳәа наласхәеит;
Аха лара тақхәа егъымхәеит, ғымт-ңсимшыя уи уа днагылеит.

Абас салхәеит: ехъатәи амш сара саблуеит, цәгъя сыйхашьоит;
Абра сара убзиабара саанаңазшәа уазңышыр ҳәа сшәоит;
Аха избоит сара саара уа ишүтәах'уа, уи агура згоит;
Уи сапсажам, уи еиңш насып са сакумшәацт, абра избоит.»

Днагылт, ус салхәт: «Сзызоит сгылоуп уәаңхъа сыхшың еилага абра;
Абри сзыргууь, сара сааңца соудшәыл лажэоуп, ига агурा;
Иудыруазаант убри лыла, уи лхәамтала сшаа сара абра;
«Абар иаалтиз ашәкү, уи акгы мза зегъ ұанахәеп ус иара».

*Нестан-Дареңъан раңхвазатәи
лишәкү бзия илбоз иахъ*

Саңхьеит лышәкү сыйынцәаая, зымца сыйцроу, зыңза сыйбылуа.
Амра ашәахуа абас ақуеит: «Ухъаа тәәхы алым зыңшәаая,
Уара сутәуп, аха исцәымбыуп зхы зыргуак'уа, зыңсы зылышшәаая.
Асмат иуалхәап сажәа зегъы, уара узырфла, угу итак'уа.

Бзиабарас ирылоузei аңсмачхара, аңсылшәаара?
Узәынцәаая лзы иқаутцароуп аус дукуа, ахатдаңууара.
Хатаи инхо урт ажәларқуа ҳара иаҳхынышуп зегъ дара,
Уажэ урт ҳара иаҳәагылеit, даара иамдоуп урт рахырхура.

Уара хатлас усымазарц са истахижътеи убри кыртцеит,
Аха иуасхәартә, иусырдырратә иманшәалаз аамта сымбеit;
Суатах ақынтә избон сара уара ушыбылуаз, аха егъсимхәеit.
Зегъы еилыскаait, зегъы еилсыргеit, иухыз зегъы блала избейт.

Ииашаны иуасхәоит, сара абри иуасхәаз катча уара:
Урызца, урабашь ахатаицәа, агурा сырға ухатдаңууара;

Баша ушесеит, са сзы убылуеит, баша гуил хышэт бжъух'уеит **уара**
Уи амр уаҳа иалшарызеи, алашыцара арлашап иара». **ОЛІЗБЕКСТАН**
ӘЛІЗДІРІЛДЕ

Асмат діәражәон, саңхъа дғылан, деңгеламсзоны, дымшәазоны,
Еилырганы, турбъараны илтыртәйт сара сзығназ ағны.
Сара сзығуан, сагықыңыңыцуан, убра сбылуан, сгурбъацәаны;
Қаруа бырлаш сара исцәйзхъаз сара исзаат зегъгы хынҗәни.

Тариел раңхъазатәи ишәкү Нестан-Дареңъан лахъ

Сөаңхъя иқуп исзаалыштың убри ашәкү ацк зыфразы!
Уи атак зоуеит: «Ишпәаңсах'уен амза амфа амра үьеф азы!
Анцәа имхәаант бара ибатәам ак зуразы, исхәаразы;
Сыңсу сыйзоу цөңа исзеилыргом, абри цыхызуп ус убри азы».

Асмат ус ласхәт: атакс уаҳа сара егъсызғуам еиқуршәаны,
Бара исызлахә: „Бара, амра, са сзы бара бғылт блашаны,
Сара ипхәкъаз бара сыйзабтәйт, шыңа skaçaшам сыңсы таны,
Бматцуразы, исыдьбытозы абра сгылоуп са сыхианы.

Асмат ус лхәеит: „Са соуңшәйл изузаалыцхайт: «Абас иуааит:
Иара са сахъ убас дшааая дарбанзаалакъ азәгъы изымдрааит,
Ба дбыштоушәа, дбениөрбөшәа, убас ауаа ихы дирбааит;
Насгы ламысла, гуалск җамтәкуа, дшамирбару еиңш уи днықуааит».

Исаалыцхаз, исабжъалгаз ажәа-կүш уи сгу иахут сара,
Зхы-зәңи лашуа амратцәкъагъы зытазырзуа убри лара;
Уи лахътә исаңа жәа-губзыңуоп, гүкатагоуп уи аҳара,
Амра лашара лытталырзуан, убас длашон, дкаңхон лара.

Асмат илыстт сынрылашны, ақаңә-дуқуа ахътә цъам ала.
Уи урт лымгейт, усгы салхәеит: «Ус сара стәоуп уртқуа ~~рын~~^{жыл} 1965-1970
Днарылашын, маңаңзк уи илгейт, драхмак этазк'уаз капанылай, 1965-1970
„Абри сызхоуп гуаларшәагас, стәоуп сара ус нап хатала“.

Апхәзыба дғылт, нақ дындәйлтцит, сгу иалаз апса нақ иналтқуеит,
Сара сгуръеит, са сзы илашеит, сгу иацраз амца нақ инкаңәеит,
Схынхәны сааины сеитанатәеит, сөзыздә итәақуаз сынрылатәеит,
Убра итәақуаз ҳамта рзысшеит, урт ргуръара мыңху инаңлеит».

Тариел хатаиаа рахъ ашәкү шишьтыз атэы

Хатаиқа сара сцынхурас ашәкү сышьтит азэы итаны,
Убас сыңдайт: «Индияа рхэйнцэр мыч ду имоуп анцэа имтаны,
Иара изакыу, инапаө икоу, итэул, ирхуап, еибытаны,
Дызтыхымхаз урт зыниаша зегбы вбасы рхы иатаны.

Ах, ҳашья, ҳара иаҳтахжам, агунхара ҳабжыларцы,
Абри ашәкү уара ишуоулакь, ҳгүб'еийт иаарласны уаҳзаарцы,
Уа уанымаа, ҳара ҳнеироуп, маҗакумкуя ҳаибашырырцы,
Еиха еиъхап уара ҳаубар, шэара шэшьала шэөышэымкуабарцы.

Уафы дсышьтит, ашәкү ицыистеит, са сгу өыхеит, цэгъаза иласхеит,
Ахтны сцалоит, сгурбъоит, сыччоит, сзыбылуаз амца наҝ
инасыкүкьеит,

Са сгуанала са сымч зқумхо еғылкам ҳэа сара инасхэйт;
Убри гуфарас ианыкастца ашәарахгы хара инастхеит.

Зны схы сцэымыңха сныңутцыр стаххеит, нас изулакь схы ныскылеит,
Са сыңулацэа чара сзыруан, сылахь еиқура уигъ иазмыртэеит.
Знызынла санхуццэалакь сразы спәниуа, убас скалеит,
Сылахь еиқураз агурбъарагь егъалымшеит, икуадахеит».

Нестан Тариел дүшиңхаз атасы

Зны ахтнытәи сара ағны сааины сыйысы сшыуан, сиартағы стәан,
Уи слызхуцуан, саузыңдах‘уз, лсаҳа бзиаху схы итагыжыуан,
Сзеигурьашаз лышәкү сыман, убри азы сгу даара ибүуан,
Агуашә-хъча дааин, сматцуғы диңхъан, уака ицәажәөн, маға ак рхәуан.

Асмат лматцуғ дааит ҳәа сархәеит, сышқа даажәг ҳәа сара ирасхәеит.
Уи иажәала са еилсиргеит, ззы сыйылуа сара дсыңхъеит,
Алашара алашыңара нақ инсхнаеит, схәагужыгъ пүсілхәеит,
Са сзыштығаз збейт, са сааңдакит, иааз иасхәоз, баша дсыңцеит.

Баҳча сынталт, уағ дықазам, сзаңдажәашаз уағ дызбазом,
Уа даасңыллеит, уи аңхәйизба, дぐрүйоит, дыччоит, еғылхәазом,
Нас ус салхәеит: «Хатщәа иалсхт угу атәымб, шыңа уаргуақзом,
Унед, унахуаңш убри угуил хышәт, убри канжам иагъканзазом».

Ашәағ икнаңаз нақ инаҳаралкт, убри қардан мыңху ихъантан.
Ҳәынтықар қутәартә убрақа игылан, зеңбакамла убри ирхиан,
Уи хаңыла амра икаңхо зыңза деиңшны убрақа дтәан,
Лыбла пүшзакуа хътәы мелантас убра итыңхон, са сахь дыңшуан.

Акрамта сгылан сара, бзия илбоз, жәак салымхәеит,
Са дсыхуаңшуан, бла хаала, ла лзықағ еиңшк, сара схууцеит.
Асмати уии ак неибырхәеит, Асмат дааин маңа исалхәеит: «Шытә уца, уажә егълызжәом», амца сыцралхт, убри саблуеит.

Са сындәйлітіт, ңарда снатсит, адәахъ Асмат убрахъ дсыщеит,
Усгы сгуахуит: «О, анасың уажә аакыскъа са сгурбъеит,
Сара агуұра ускан исүтейт, убри уара уажә исцәугеит,
Уажәи еиҳа сгу қаҳаеит, зынза агурфа сара саутеит».

Абаңчала ҳара ҳнеиуан, ҳаңцәажәауан, убастыл ләауан!
Са сыгура га, сара усықугуў, уара умшәан, ус умгурған;
Угу аарты гурбъаразы, угуала тәәхы, уарғы иубауан
Егъуалымхәеит, егъылзымхәеит, ус дұхуаңшуан, уи дыпхашшыауан.

Усласхәт? «Саңәшья, ба баҳытә сгуў'еит сгу бхушетып ҳәа малхамала,
Сбыхәоит бара, сыңсы еиқурхя, лара лажәабжъ сзынацхала,
ТҖхуаңтәада ашәқу са исырбала, убри ала сгу қатала,
„Са сзы ак баҳар бара ибымжан, исырдырла бара бхала».

Уа сөи снақутәан, са сындәйқулеит, изырғашха сылаңырз икатәеит;
Сиартахъ снығналт, сыңсы маңхеит, аңәара акузар са сзы иқамлеит,
Сара абырлаш, фелдышь, схуаңштәы зынза еиңкт, сиатәазахеит,
Ашара атқыс атқи еиңбасшы сара убас цәгъяза скәлеит.

Хатаиаа рхэын түкар атакс ҳәа Тариел изааштызыз ашәкү атәы

Хатаиақа исыштызыз ауаа хынхәйт, иаамтан рхынхәра, раара,
Истиз ашәкү атакс ңағыя-тәамба жәа аарыцхант дара;
«Хара ишәо ауаа хреиуам, абаа үүбүақуагы ҳамоуп ҳара,
Нас дабатәиу уи ахәйн түкар, еиҳабыс ҳәа ҳиҳәом иара!»

Ифуеит: «Тариел, иузызғот ашәкү, харатә ҳәын түкар, сара Рамаз,
Уамашәа избейт уара иуғыз, иаауштызыз ашәкү ианыз, иаҳәаз;
Ишпәугуа әби сара усың хъарц, сара жәлара раңәаны измаз,
Даәазны абрахь исымбаит сара үғым тәк — абри уаҳаз!»

Ирасхәеит ар еизыргарц, дсыштыт убра иқаз схатың үағны;
Ар еизыргеит, индиаа тәфа змам, аңсымз еиҳаираңәаны;
Ааигуа иқаз, хара иқаз са сахь иаауан зегы үцакны.
Адәқуа, ашыхақуа, ахаҳәрақуа ус абнақуа иқалеит рла итәны.

Лассы еизеит, дук инымхеит уртқуа ығны, даара ицдак'уан;
Снеин срыхуа әшит, сгу иаҳут мыңху, зегы еиқүшәан, бзиа ирхиан;
Зында иңхырырцәын, урт лахәыхын, ргу еибафуан, бзиагы еилкъян;
Рөй шыамхысқуа, ркуадыр хиақуа, хваразм бұйарла уртқуа рхиан.

Хәйнҭқар бирак ныштысҳт сара, қаңшы-еңқуат҆ала ирхиан ^{иара}_{жарылған} дара;
Ажәа қастеит, тұға змамз ар рахъ, шөежы итсыраз убарт ^{зерттегіл}_{жарылған} дара;
Сара стеуан, разқыдас хәа схы сыпхъазуан, ускан сара.
«Сымр-каңха дсымбар, исыздырам ишықалара са рра сцара».

Са саант ағны, сара сгурға, сара схуцра иаха иззәйт,
Зкыра ңүжәазшәа, сыблакуа ракътә сылаңырзқуа, уақа инкатәеит;
«О, са сразқы! Схәон сара убра, иамуит уа узы, ус мышк қамлеит;
Уара амдыр, узамтасуаз иузәымх'узар агуил? хәа схәеит».

Тариели Нестани реібабаратэы

Сгу сеңзамкуа аматқуы са сөйи дағналт, — сиршәа избеит,
Үбри иааиз Асмат лықнитә шәкүк сирбейт, ианызгы збеит;
Сара саңхъеит: «Узәғынцәаая, умра лаша улбар лтаххейт,
Ус уаацқакы дубаразы, угурға наухаршт, уара иузшеит».

Са саргурбъеит убри ашәқу, тұға змағамыз гуейтцыхрала,
Амшгы хулахъан, сцеит сара убрахъ, баҳча сынталт агуашә ала;
Асмат дахьсұлақ даасңыллеит, абаҳчағы амфапала;
Дааччан ус салжәт: «Үнеи алым, уақа иузыпшыуп, амз шәахуала».

Нәк снығналгалт, — уи ағны ақузар зеңбәкамыз ус акы акуны,
Иаацәртт амза уи шәахуала зегъ зырлашо убра ағны;
Лара убра дтән, уи луадағы, ус иатқәала деилахәаны,
Хуаңштәыла ухәа ус қазшъала, нас ртәашьала дсиирзаны.

Сара снығналт, лаңхъа снагылт, нәк снаскыданы, инхараны,
Хуашъра згымыз сгу уа илаштейт, амра сзыңхеит агу былны,
Абалышь дықутәан, уа лыңсы лшыон, амра еиха уи дыңшданы;
Лхыләи лтәах'уан, знызынла са слыргурбъон, са сахъ дааңшны.

Ус лалқұт Асмат: «Амирбар иақәа абра ааигуа уи дтәаразы».
Балышык нықултұт амра кашқа уахъ лааигуара, са стәаразы;
Са зхы зшәиуаз, снатәеит убра, сгу неитыхны сгуръаразы.
Сара ицъасшыоит, излазгуңы илхәаз ажәа шәасхәаразы».

«Убасқан сара жәа уамқәакуа усыштыт уара, уи угу қнажәеит,
Сара — амра хара усыргылт, нас рхатә гуилтас убра уканзейт,
Агурғара нас ҭаазмамыз атқәуара уара уарфейт,
Исзымгуаңыт амирбар иөы ажәа ҳәара, са сыңхашьеит.

Ахатса иөы ңүхәыс илуалуп илымазарцы хынкылара,
Аха убрығы еиңа еиңәуоп лгу итоу мхәакуа уи атқәахра;
Гурға сыман са сыңнутқа, усқан сәағғыы аңышәырчара:
Аакысықса аңхәызба иузнеиз лиапы ианын аиаша-хәара.

Уареи сареи ҳанеибадыр аамта инаркны иудыруааит,
Убри хатса, уара сутәуп, ажәа устоит, гуфарас иумкааит,
Абри агурға усыргоит сара, настың қурала, мцыс иумңұзааит,
Са усыңсахыр, ажәы-жәғанық снарылқын снышәха сәзааит.

«Уара урабашь урт хатаиаа, ахъз қатса, ус ухәаа рыбыуа.
Убрахътә уара хызыла-ңышала анцәа ухнирхәаит, унапы рк'уа!
Иқастәри, сазыңышызароуп, уара ухынхәра ухха-ччауа?
Угу сыйныжъ, сара сгу га, ҳайднакылап убри ус ңүүяа».

Атакс иласқәт: «Бара бзықәан амцағас салаңалап сара!
Абзазара бара исыбтейт, убас аңыра саңыбыт бара;
Убри азы мратас блашашт, сыблакуа рзы бара абра;
Хатаиаа уа са сынрыжәлап, алым мчырха еиңш убарт убра.

Ба исатәабшыз зықалашам дунеиағы азә даңсаны,
Абри еиңш насың, анцәа иақтәуп, исзыңхъазом убри мбатәны,
Ба бкаччара сара исәаңхан сгу қанаттейт еилыңхон,
Анышә атқа скалаанза сара сықоуп бара сыйтәны».

Ашәқуағы скүйт, ҳагура еибагеит, ларғы сарғы ҳаизгуакразы;
Убри ала еиталрыбыуеит зынза лара лгуакра са сзы.
«Исқәоит дырғөгъ, уара унағс азә сгу анизца бзиабразы,
Схы еитасшәиуеит, анцәа сишааит, ажәғангуашәғы иакааит са сзы!»

Ақыр аамта лаңхъа сғылан, жәа хаалагыы қыр ҳнеиңәажәеит,
Шәыр хаақуакғыы убра иақфейт, акраамтагыы убра ҳцәажеит,

Ашътахъ снагылт афныңа сцарц, сылаңырзгы уака инкастәеит
Ла лыңшзара иахччоз амра шәахуа еиңш сгу иныңууччеит

Иуадағын сара сзықәан убри абырлаш уи уахътә ліңыртца,
Адунеи ду са сзы аеаңсахт: са снагылт агурьара.
Итамшәо амр еиңш дкаңхаяуа дықан са сзы убри, алашара,
Сириуп, лныжъра сгу иачханы, аңақъ еиңш уи ус аиқұхара!»

Тариел Хатаиақа иңареи нас уәкәтәи аибашыра ду атәи

Шыежыы сөйжөлан инарасқәеит: «Ар еизыжәга быкъла абра!»
Сара исызхәом рхыңхыазара, убарт шырхиаз, ицоз уахъ рра.
Сныкулт амфа Хатаиақа, исыздырзомызт сара шәара,
Амфа мәдәакуа ус иааңтәаны иағын ар ду уахъ ацара.

Индия ақәа аансыжыт сара, акыр дәқуа снархысит, акырза снаскъеит,
Рамаз иахътә дысқылараз иааниуз Хатаиаа рхан амған дызбейт,
Еиҳабырахътә уахъ иархәазшәа, сгу иахуашаз ажәак неиҳәеит:
«Шәара индииа шәыңма ирылшоит ус ирфар ҳа ҳабгакуа», иҳәеит.

«Са иссааргейт урт Рамаз иахътә тәфа змајамыз мал-мазара,
Ус рхәеит дара: «Уи иузааицқаит, иуқунагом ҳа ҳыртцәара,
Ҳа ҳаузықууеит, убри ала ҳнапы, ҳшьапы өаҳхәоит ҳара,
Пәхаста қауттан, ҳхала иуаҳтоит ҳа ҳахшара, ус зегъ уара».

Угунырхара ҳара ҳахъхуит, ҳааццакит иуаҳхәарацы,
Анцәа ила иҳанаужыр, нас урт аашьты уус қауттарцы,
Ҳара ҳтәыла ихыумшыарцы, ажәған бганы ҳа ҳамгарцы,
Ҳхала иуаҳтаап қбаа, — ҳақалақь, ар маң уцзааит пәхаста ҳмоурцы.

Свазирцә ааизызгт, хнеилаңәажәеит, азәи-аҗәи уа хнеизтәаит.
Ус сархәт сара: «Макъя уңкуноуп, ҳа уаҳзызырә иакум ҳмынъаант»
Урт гъанғышқуоуп, урт Җаҳшәахъеит, уажәигъ бааңсык ҳзырымүхәйт»
Иуеижъаны уара урымшыаит, агура ду ҳалармыхъаит.

Ҳа иуабжъаагоит, ар҆яр һуңуаңә налыпшашааны иҳама ҳдәықулап,
Ар ҳашшәазааит, иаҳзааигуазааит, ҳаарызгуақыр урт ҳаарыпхъап.
Урт ииашазар инаган ирқу иңәала, жәғанла, нас ригура угап,
Мап анакуха, ианухымхуц, ар үаарыпхъап, унарыжәлап!»

Авазирқуа исабжъаргаз ажәа қүшқуа са сгу иаҳуеит,
Рамаз сара адырра истеит: «Үгу итоукыз сара издыруеит,
Идир аңстазара зыңсоу! Убаақуа ҳарзынкылом, ҳара ҳнеиуеит,
Са сыр зегъы абра инсыжъеит, Җытқык сыма уа уахъ снеиуеит»,

Ар иреиуаз ар҆яр һуңуақуа хышәфык ауаа са исыманы,
Сдықулепт сара, амәа сықулепт, егырт ар зегъ уа иааныжъны,
Иаанхаз ус расхәт: Сахъзалақгы сара шәссыштыз шәйсзааигуаны;
Сааигуа шәйкәз, шәыхиаз шәара, саашәизгуақыр шәссыцхраараны».

Хымши снықуон, нас уи ахан иаҳтәыз азә дысцьылт убра;
Еңтасзааиттиит уи тәфа змамыз, аңәаңәфыча убра иара.
Үсгыз сзааицхайт: «Сааигуа үказар стахыуп мычхара змоу уара;
Ҳа ҳнеиңылар иубахп абарт иреиңшам амта рацәа убра».

Ус еитеиҳәахт: «Зегъ табыргыуп, мыңрак алам иуасхәаз сара,
Уа схатала са суңылоит, сахыццак'үеит уара убара».
Атак иаскәеит: «Анцәа имаңоуп, уара ишуҳәаз снықуоит сара;
Уа ҳнеибабап ҳара хаала, ҳнеиңылап аби Җеи реиңш ҳара».

Җытқ убрахътәи ҳаҳынааскъяз бнак ааигуара ҳа ҳанеыжәтқуеит;
Абраагъ иааихт ауаа ахан иаҳтә, салам сыртәйт, инсейхырхуеит,
А'еы цүшзакуа, а'еы бзиақуа убрахътә дыроғель са исзааргакуеит.
Ус рхәеит: «Ххәынҭкар гүк-псык ала уара убара деилаҳааеит».

Ус сархәахт дара: «Уахъ сунғылоит ҳәа ахәынҭкар ус иааицхайт;
Сығны сәәылтңы уатәи шыыжъза уақа узбап ҳәа иузааицхайт».
Исзааз ауаа ааныскылан, ахаргъкуа рөң тәартас ирыстейт.
Исыргубзыгъ, хaa инықузгейт, — иныштылан уа рыйс ршьеит».

Егъя бзиара уны иумазаргъ уртқуа акы баша иззом:
Урт ракхътә азәи маза ак сеиҳәт, уртқуа рәғыззәа уи рыйздырзом:
«Убзиара рацәак сыйдуп, ианысшәо ҳәа са исыздырзом.
Са исхаштырц уи зықалом, уныжъны сәрцгы са исзыгуғызом».

Имбазакуа сара иуасхөоит, уаб сиаазамтоуп цытзак акара;
Ухушъад шырхэоз са ирыттысхын, саахыццакит уи ардырра.
Чандар тары, гуил хышэт хаёы, ишцоудрыццах¹ уаз айсабарал² айсан
Са уаасзызыроф, абри тәехахны сышбаныкулоз сара аба́ра.

Баша уржьоит, удыргубзы³ 'уеит, иудыруазаит урт ухушъад рхэоит.
Итдэахны ирызтэоуп цьара шэнэзкъ-фык ар, уахъ унеира урт

азыцшуюйт;

Даацьарах фажэеижэаба нызкъ-фык ар тэоуп, урбар уршьоит:
Уажэнатэ ухы уахуароуп маанак ухуцроуп мамзар хымзү удыргоит».

Уара зхуацьшра гуаццэоу, бырлаш хаёы, ахэынткар дуцьлауеит;
Маза редырхиоит урт абцарьла, уара баша удыргубзы³ 'уеит.

Алфа нхартэал, зегынцьара уа иааукушонт, урыгутыларк'уеит;
Уара уаజэны урт унрабашь, урт азыкъ-фык уара иунааниеит».

Даара хаала синиацэажэеит, цыньара дугбы уа инаистеит.
Срымшыр ацкы абзиареи, ҳамтэ рацэеи днақусыргуџит:
«Унеи уфызцэа рагх, гуфарак урымтааит, ари исоухээз даара
иуцьысшьеит».

Ари схаштыр, ус⁴кан саргы ауаа ирхаштша азэы сакухеит.

Цызыхаз азэы ари иасымхэеит, гуфарак еицьшины икатданы,
Ижалаша уеизгы ижалоит, изыжалашам уи узацэданы;
Саамцшзакуа уаф дсышьтит уахъ ар рагх, урт ыжан ихараны.
Ус рзысыцхайт: „Аху, ашъха зегъ шэйттарзны, шэааи шэыццакны!»

Урт иааз рыла игу иахуашаз ажэа изысцхайт убри уеизгы:
«Рамаз исызиашэх⁵: иара иҷааихааит са снеицьлоит сыццакынгы;
Шыбыжъаанза сдон, урт ригъянгъаш сацэымшэаజит башахазгы.
Исрээжээр уеизгы сиц⁶суеит, — уи сзацэказом сара царьги!»

Хук са синхалт, на⁷к иштыббуаз, арха асаба убрахътэ избейт.
«Абар даауеит ацэкъа сзызхаз, уи ахэынткар Рамаз» ҳэа схэеит.
«Сахэа тары, нас сицса үүюя инарылжъап» ҳэа сгу срызуузеит,
Сыр исыхъязы синрацэажэеит, ишырушаз са инадсыртцеит».

Сара убас расхэеит дара: «Абарт ауаа ихахушъадхэацэоуп;
Шемаху⁸ үүюякуа абарт рзыхэа уеизгы цасгы икуадамхароуп;
Зхэынткар изы зылжы иалтцуа, рицэс жэлан ицоит, уи убасоуп.
Храбашып Хатаа, баша иаҳкунума ҳа хахэакуа, ҳанрыжелароуп!»

Шэкулжкуа шэшэышета, шэабцъар шытышэх! ҳэа сыйжы үүюуала
инасыргеит.
«Хара абцарьла, ус кулжыла аибашъразы ҳа ҳаечарх'иеит.

Инеиларгыла, раңхъа сгыла, зегъ ҳайманы, ҳаццакны ҳдеит.
Ҳара ҳаңа, ҳа ҳеагыла, убри аенитъель саҳәа даршәеит".
Ус раагуга ҳнеит; убра ҳарбейт ҳөйрхиа ҳашнеиуаз храбашьразы.
Ацхаражәхәаф уи ахәйнәкәр са дысзааштыт исеихәаразы:
„Уахъ иузнеиз иуархәа ала, ҳақуғүзомызт ас шәаразы!
Шәарт абцъялра шәаап ҳәа ҳүзомызт, ас жәуит шәара ҳунхаразы“.

Ажәа изысыцхайт: „Са сзы иурхиа аус бааңсы уа уахъ ихынхәеит;
Убра шәара ижәбәз аус шәа ишәзынагжом, баша шәхы жәжьеит;
Ур унрыңхъа, уааи ҳайбашып, ишаңу ала, абар ҳаикүшәеит,
Сара сыйхиоуп, саҳәа атра итысхт, сшәабашърацы са сыйесирх‘иет!“

Ацхаражәхәаф уахъ данхынхәы, уаҳа дзаарыштыуаз ғаңжа дара!
Алфа инадыртәалт, ар рзы дырган, — рымаз ааңшиит убас абра;
Ар ааңәйрщит нақгы-аақгы, рхы рымшатеит, индажәлт ҳара;
Кырза реиршәеит, маана қартцеит, андәа ила сеиқухеит сара.

Кулзы нысшәистт, аңса ааимсхт, ус сыйесирхиеит сейбашърацы,
Сыццак‘уан уахъ са срықуларцы, срабашърацы, рымч рымскъарцы;
Схы насырхеит ус аурыла, ригута сналалт, исыцқараца;
Уа ар раңзан, тынч иғылан, ишәомызт, ихиан иқуҗарцы.

Раагуга санны, санрылала, инсихуаңшын „ихитәым“ рхәеит.
Са снызкылоз, махуәаңбуала ус ар ргуахы схы насырхеит,
Исгудлаз цасала, иегы иаргы тәка инасыштыт, амр иалхудаҳеит;
Тәауп сыйса цүтәеит, аха „рехуаңхыз иқузаант убри саҳәа зхыз“
схәеит.

Сынрылагъажыт, атъис гуарта ахъшь аирылагъажыуа еиңшни;
Ауаа инеинкъя нақ инеикүсүжыт, аекуагъ убас — мөиркүараны,
Сара исыршәуаз уи дгъажы-гъажыуан ажәған аәы, дырдык деиңшни.
Аңхъа иааниуаз урт ағ-ркгы са снарылгеит ртыхутәа цүтәаны.

Реааизганы са иаасыкушон, ҳайбақуаку ҳантейбатцауан,
Са сназыхъзоз бза дсыштыумызт, азыхъ еиңш ршыа ус икастәуан,
Зыекуа ирхысшыааз, ахурцъан еиңш игъалғалуа рыеқуа
ирыхшықуан,
Заагуга снеиуаз зегъы ығны ицион, хара сыйбоз рыеесцәйртәаҳ‘уан.

Ахулцазы ашъха ахыттәқуантә урт ырчалъшыаф ибжы иргеит:
„Шәеыншәмырхакуа шәца шәйшшәтхъка! Ажәған ҳа ҳзы нақ итабгеит,
Асаб ҳарчыл ар аауеит, ҳара ҳамшгы атыхутәа цүтәеит.
Ар ду иааяа ҳа ҳандыртәап, абас ҳа ҳзы уажәы иқалеит“.

Урт сыр ракун, сыштахъ иаауаз, амфа иқуз, иағыз аара;
Адырра анроу итысны иаауан, уахи-ени ухәа Ҷөшьярадара;
Ашъха, арха, убас абнагъ урт тазомызт рырацәара;
Урт аакылсит, абыкъ иасит, рыбжы арцәажәеит уа ашъхара.

Ас анырба идәйкүлеит шытахъка дара ҳара җанрышъталеит;
Урт рахътә иаанхаз аибашырта адәкуа зегбы урт нырхәхъеит;
Хәйнәр Рамаз дынеңжәйсъеит, ақәлагы җнейеңгылеит;
Ир зегъ тұуаны ҳара иаагеит, аха убарт азәгбы ҳамшъзеит.

Ар иғны ицоз уақа иныркылт инарыкүшан, инарыхъзан;
Урт ар рыеқуа иреыңжәкъаны нақза идиршәуан, ихәхәуан ишәан;
Убас ала, рытх ҆перазы рықунага роут, — зегъ уа ибызуан,
Ихумызгы, хъаа змамызгы, ичмаззәоушәа зегъ уа иқъуан.

Аибашырта уа адәағы ҳара җанеңжәтт, ҳаңсы ҳшъарцы;
Ақәа иахуз снапы сыхъуан, иагъхатзамызт уи сыйчарцы;
Са сыр аанины сара сырбон, са исыхуаңшуан, спыкоу рбарцы;
Еғрызхәомызт, урт ақумшәеит сырехуаңхъзык урт ирхәарцы.

Ахъзи апъшени сара исымаз дарбанзаалакъ азәи изхаяуан,
Цюуки харатә са сырныңәуан, цюуки сгудкылара реыназырк'уан;
Ахътын-уаа дуқуа, сара сзаңз, исеигурбъаны еибартәшыуан,
Саңаа иахуқуа ауаа анырба рхыңхъязара урт иңваршьуан.

Ар аласттан уртқуа ртәила ирықунаг'уз ашәахтә ддиршәеит.
Азин ирыстәз урт инарыг'зеит: ар тәы-иңхана уахътә ихынхәкүеит;
Ҳшъа картәарцы зеңназызкыз, уртқуа ршъала адәкуа ფаңшъхеит;
Бааз, қалақызыз еибашшырада иҳартараны ажәа қастеит.

Рамаз ус иасхәт: «Са еилыскаант уа уцәгъара — ухушъадхәара;
Ҳнапаे үкоуп шытә, ак қаумттан убааңсрақуа ирыззырхара:
«Убаақуа умырбүуан, уаахыңцакы урт снапағы рықаттара;
Мап анакуха, уцәгъя иазҳап, унаттагылап рыхъантара.

Рамаз ус сеихәт: «Мыч сымазам, уаҳа егъсылшом абра сара,
Сыр реиҳабдәа ауаа дуқуа рахътә сара азә дсыт абра уара;
Абаақуа рхылаңшәа рышқа исыштыша, ажәа зхәара;
Уара иустап, унап ианыстап уара иухатәны убарт дара».

Ир иреиҳабыз азә днеистеит, са сарпәараңә нарыңысттеит;
Убарт рбаақуа рхылаңшәа, зегъ сара иссааргеит, саңхана игылеит,
Рбаақуа сырттеит, нас еиттырхаз аибашшыра убарт мыңху иргурғеит,
Рмазар изгаз закароу ҳәа сара исызхәом, уи сзыміңхъязеит.

Хатаи тәыла са сналалеит, цқыа снахуапъшит, зегъ уа игуаскендеңжап
Рыхазына ацаңхақуа исцәымзакуа зегъ са исыртейт; 300-жылдан берінен
Ажәлар шәахыл шәтәйл цәшәарада шәйнхала ҳәа азин рыстейт;
«Сара — амра, шәара ишәмбои, шәсымблит сара, шәеимысымтәеит.

Рыхазынқуа ахы инаркны атыхуанза сара избейт;
Үақа избаз ахазына хыққуа сәдоит сәдәр, баша сааңсоит;
Хам-қыағ ссирзак чықты касык сара қыра машәирла избейт;
Убартқуа убар ирыхъзуи излыхыуи удырраз утаххойт.

Исзеилымкайт, ари закутәйз, ма излыхыз, ишықатқаз;
Нцәаратәүп ҳәа ахырхәаит зегъы иназсырбаз, инахуаңшқуаз.
Бырғын, кадифа уи рыхымызт, ирыздыруамызт иахырхәашаз,
Абуұаразы ус anakуха, кулжык еиңшын, жыра итқыргаз.

· Абри лзалсхит, сызәынцәауаз, зшәахуа са сзы ус илашуаз;
Ҳәынцәар изы са иалсхит зеиңбакамыз үақа иреиңбқуаз;
Гужъқуеи махәқуеи шәкыла-зқыла, ус ибұуақуаз, амч ду змақуаз,
Еидар ғуңуала индәйкүстейт; ажәабжъ изысыцқайт дзеигурбъашаз».

*Тариел хатаиаа даныришааи индияа рхәынтқар
иаҳъ ииштызыз ашәқу атәи*

Изғит ашәқу: «О, ақәынтқар! Унасың — уразқы ус иазҳалааит!
Үрт хатаиаа сеижьеит, аха урт зықушәаз рхы иавырбааит.
Ианаамтаз сара сзықушәаз сзынамыщайт, — губән сумтааит.
Рхәынтқар дназгойт, мазара ду сымга снеиуеит, шыға усзымгуааит!

Зегъ сырееит, ртың иқустеит, Хатаиа салтцын шытакъка сгъежьыит;
Ус мазара рацәа шытысхит, ақәынтқарра зыңза ицәсирхәйт;
Аидараз амахекуа ансзымха, ацәкуа тасхәеит, нас ус сымпүшит;
Ахъзи-аңшеши, нас алшареи сара исырхайт, баша смеисит.

Хатаитә ҳәйнтқар ихәйнтқарра далга хара ддәықузгалеит;
Индия сааит, сабаззеи хаа — са саб абра ус дысциылеит;
Уи са спирөхуоз, дышсеигурбъоз, тынч исызҗәом, кратанак'үеит,
Снапы ңиртлан, уа днахуаңшын, инапала еитағеиҳәеит.

Ахаргъкуа гылан уа ирхханы, адәи зегъы иакуршаны,
Саңаажәара, са сыхуаңшра, цәгъаза дықан уи дазгуақны;

Уи ахәынҭқар абра зыңсы зшъоз чара сзиуит жәлары еизганы;
Сидиртәлан сиргубзың'уан, дсеигурбъуан, са дсыхуап්шины
шығып шығып.

Шаанза инахроут ҳара ачара, иҳаман уака гурбъя-чара!
Шъежь адәй ҳнықұт, қалақъ ахъ ҳдеит, са сазгуақ'уан уи аbara;
Ҳәынҭқар иҳәеит: «Ар шәрыңхъ, еизыжәг, сара истахыуп убарт рбара
Шәрыңхъ итқуаны иаажәгаз хатаиа, урт иашыңақуаз ҳара җжъара».

Тқуаны иаазгаз ҳәынҭқар Рамаз, уа дааганы уи дисырбеит,
Ахәынҭқар уи даара хаала, ус губзыұла, ипқак иеиңш дебеит,
Уи ахушъадхәаф, уи ағъангъаш кыр иаңсоу иеиңш уи дысирбеит,
Ас дрыңашаша заңа изнықууа хатдауыу иоуп, уигъ уа ирбеит.

Уи хатаиа рхәынҭқар дидыртәал, крырфауеит, диргуабзың'уеит,
Ҳатыр иқута, пату иқута, ишиатәаз еиңш уи диаңәажәеит.
Ашарқазы сара исыңхъеит, убрахъ снаргеит, ус сабжъаргеит:
«Уара ианажъ абри ахатаи ҳаңа ицәгъара ус» ҳәа сархәеит.

Атакс иасқәт: «Анцәагы гунаха зуа ианаижъуеит уи иара
Уаргы ианажъ убри зымч қаз, иңаркуада зубри ҳара».
Ус иеиңш Рамаз: «Иудыруазаит, иуанаңыжъуеит убри сара,
Ус даәазны ас умуроуп, сара ипқасшыуа уара убара!»

Шәынҭә шәкы драхма шәахтәыс убри хатаи рхәынҭқар инаиқуиттеит,
Насгыы бырғын лых զұлы, сырма лых, убас атлас — нарыдиттеит.
Нас уи иғызңәагь ауаа-дуқуагь зегъ ирхиеит, зегъ неилеиңәеит,
Нас ихынирхәит урт ыштыңақ; рхырхура ацынхурас лыңх
ритеит.

Уи ахатаи үшъара қайттеит, ихы ларқуны дыниеихырхуеит,
Нас ус иҳәеит: «Шәа шәыңсахра, шәа шәеижъра шыңа са сахъхуеит,
Шыңа ианакузаалакъ шәа шәзы иакум зур, сышәшты, уи са
саңсах'уеит».

Дцеит уи — иара иуаа — ижәлар раңхъа дыила, зегъ уахъ дрыңхъеит.

Уи ахәынҭқар уағ дысзаиштит, шыжымтаңза ашаразы;
Ус сзааицхайт: «Уареи сареи ҳаибамбейжътеи итдеит хымзы;
Ҳәала ишны ус шәарах-жылык сымфацт, иамғам иззаразы?
Уааңсамзар уааи, тоуп уааңсазарғ қалоит ус шәарацаразы».

Сдеит ахтнықа, исңылт абра ашәараңағ ла раңәаны;
Ашта тәын тәа змамыз ҳынышыла, ашәараңа урт азкны;
Ҳәынҭқар уа иеырхия дтәан, са дысзыңшы, амра деиңшы;
Уи са снеира цәгъя деигурбъеит, сара аңшза. мыңху схианы.

Сара исыңғазы ақкуажә дынлаңғажәан, ус налеихәуейт:
«Дыхынхәйт Тариел аибашърахътәи, ихағ-каччара уағ даргүрбүеүейт;
Егъя игу қақазаргы, уи инихуаңышыз игуы шытпрауеүит;
Ибхамырштқуа ибасқәо нагза, иамғоуп убас, сгу убыс иаңбуеүит.

Бара ибзымдыруа уск са иқастеүит, шытә баргы уи уажә ибасқәуеүит.
Хаңға хәйніңқарс абра дтәроуп, дазаңк'үеижътеи уеизгұры крааттеүит.
Дызбарц зтахыу иахъа дырбааит — уи ғыннаттла! Азин рыстыреүит.
Убррии бареи шәеидтәаланы ахтны шәыссыл, убри басқәуеүит».

Уахъ аңстахы, ашъашапағы, ахуқуа ығергы ҳа ҳшәарацеит;
Ала раңа, ахъшыңбакуа үңәа, убас ахъшықуа иҳама уахъ ҳшит;
Пұытқ ҳаңзакит, лассы ҳхынхәйт, ус ҳарагы ҳара ҳамцеит.
Ҳампил асрагы наұмығзейт, нас ҳаштакъа ҳара ҳхынхәкүеүит.

«Дәи, хыбреи, мәнеи инымхеит, «сызбарц зтахыз ауаа уақа еидгуңлон;
Уи аибашъра зықуениаз сара сцәашеттәе качкон, әғъя сарпшон;
Агуил ғәйш азаз иакуабаз еиңш сцәашеттәқуа сара срылшон;
Убас сыңшан, мңым, башагы сыөхуом, сызбоз сцәаршон, рыңсы
маңхон.

Хатаиаа ықалакъ ақынта уи асарақъ сара иаазгаз,
Исықусыршан, әғъяза иснаалт, зегыы иңаршон урт убри збаз;
Ҳәйніңқар дөйжеттит, ҳнығналт убрахъ сзаағаз раҳтны, избаз-исағаз;
Лызбы қачча, амр лаша еиңш снахуаңшит, иңасшыт, сара уи збаз.

Уи деилахәан матәа сиирла, иаңқәйсаңшыны иңбазбазуа.
Илывагылан ар лматуцәа, убри илыкушо-ильззатәуа,
Ағны, агуара, нас амғақуа зегыы лырлашуан, дқаңх'я-дқақчуа.
Ашәти-гуили ықута лхадың бирлаш лашуан иказказуа.

Снапы ғақәан, ахъаа аман, сыйхуда иахшын, исгудхәаланы;
Уа днагылан са даасңылеит, итәаз ақкуажә нақ ҳараны.
Лыңқунак еиңш са сгудылкылт, сөңи дагузит, илгуарцханы,
«Шытә умшәан саңа дыссааип» ҳәа салхәеит сара дсамарқұлны.

Атың сыртейт, рааигуа сдыртәеит, уи даараذا са сгу иаҳуеит,
Са дысқетәеит уи амра змабзз, уи сгу збылуаз са дсыхуаңшует,
Маза ла лахъ сара снаңшует, ларгыы убас са сахъ дхъаңшует,
Ла лахъ сымпшыр сгу амца аяралт уеизгұры маңа сналыхуаңшует.

Чарағ итәеит, ииашаны урт иратәан уи ачара,
Инанакузаалакъ сыла иамбаңт убри еиңш чара, агурбъара;
Зыху дуз атәңкүа, ағақуа, зегыы еилаарцыруан, убас даара;
Ақ иуамызт иахыттыр чара, нақ ацара, ағылара.

Сахърылатәаз ақъаф уреи, агурбъареи сыкерыстт дара,
Дансыхуацъшлакъ, санлыхуацъшлакъ сгу амца иацраз ицәон^{ДАРЫЛЫП} убра,
Ауаа срымбарц, уи гуарымтарц, схы ацәсихъчон убри сара.
Иарбан икоу уи аткыс еибъу узейилаҳауа лыцқазара?

Ашәа зәөоз шәақутт хәа анраҳхәа рхы ладырқуит, реааныркылеит;
«Тариел, сыңкун, жәала исызҗәом ҳа ҳгурбъара» ҳәа уа исеиҗәеит:
Ахъз ду ҳургент, ухгы дурбеит, ҳаға дубжьеит, ипъсы ихыуқъеит;
Убара иашътоу баша ирузом, убри уаңсоуп иззом, иуасхәеит.

Иаҳуалуп, уара ахъз хзыргаз, матәа хкыла уеилаҳәара,
Аха иабаабои уара иунаало, иушәу еибъу узырпәшзара;
Иудкыл ҳа ҳахътә хазына шәкы, ухы иарху уара амр лашара;
Уаҳцәыпъхамшъан, изахы иутахыу — иушәтца уара иунаалара».

Шә-цаңхак, шә-хазыннак рапхътә ҳамтас ҳәа урт исиртәеит убра сара;
Сынреихырхуеит убарт сара, амр, амз ирымазк'уз дара;
Нас инагылан, сгудыркылеит схыдыркылеит убарт сара;
Азәгъы днырмыжът ус ҳамтада ар рапх иқаз азәы убра.

Иара днеини деитанатәеит, ажәреи ашәеи инарызҗайт,
Ачара аухеит, арфеи риреи рыбжъкуа цәгъза убра ибүуахеит;
Ианеилашәшәы, ус ианыхула ахкуажә дгылан дахытны дцеит,
Ҳара акраамта, тҶыбжъоннза, уа ҳахатәан, нас ҳгылт, ҳцақуеит.

Чара ҳахытт, аға дула уаҳа ҳзымжәеит, атых 褰он,
Сиартахь снығналт, ус зхы еилагаз азә иеиңш скалан, сажәа еилагон,
Лгуабылра сакит, амца исыцralaz рцәашъак сзамтәеит, сара сгу
пәжәон.

Лассы-лассы дысгуалашәон, убри ләаңшра са саргурбъон.

*Нестан бзия илбоз иахъ илышиштызыз
ашәкү атэы*

Аматуғы даағнашылан сгу иахуашаз ажәабжък сеиҳәеит,
«Чқты шкуакуак лөы иақуұсаны, ңұзыск ултахыуп» ҳәа насеиҳәеит;
Са сгуанала дыздырт убри, сгу ңат-ңатуа, уахъ сналдыллеит,
Сахындәйлтүз, снаңшын дызбеит, Асмат лакун, уа дааспыллеит.

Сызғынтыңдаауаз илыбзоураны, Асмат лбара са сеигурььеит,
Дсеихырхуарцы инақулkit, иламразакуа дгудысылыт,
Лиапы данкы лара дназган, скаруат аәы уа днықусыртәеит,
Нас «ұланат тла еихышәашәа лахътә баама? «ҳәа этиаара лыстеит.

Уи лтүзшәа, уи лажәабжъ ада исабымхәан ус даәакы.
Ус лхәеит: «Сыгурға га, иуасхәоит ҳәа угу иаанамган сара мыцкы,
Бзия шәеибабоит, шәеиғынтыңдаауеит, уаха шәтахзам ус даәакы,
Изузаалыштыт шәкүк, уа ианылтцеит лгу итаз, егынылмыжът
убрақа акы».

Амр иамазк'уа абырлаш лахътә ашәкү сзаалган уа инаслырkit;
Убри снаңхъеит; «Ұғалашара алмас хаңә ху-ду, са сназгукит;

Уахътә аибашърахътә хъзыла ухынхәит, уара упъшзара рыла хнакит;
Баша икасымтәеит сара алаңырз, башагъ уа узы са сымгукый^{Мәсәүл}
^{Әлъяннан}

Абз анцә ду иситеит сара, убри ила усырехуаларцы;
Удлаңсар са сашыр, сыхиоуп, гуахуак еиңш исыдыскыларцы;
Алым узы ихиоуп схы-сөы какаң, агуил хышәт унапаңы иқаларцы,
Уа суқунагоит, иқалашам даңазә изы са скаларцы.

Баша икаумтәеит уара алаңырз, цара иахуап убри ухы,
Уаха умтәыуан, абри еиңшқуа ирцәыхъчала уара ухы,
Уара убара еимакны ауаа еисуан, итеибаеөуан урт рхы.
Аакыыскыа ухы иакуршаз сараң уи абзиаху са сзы итәахы.

Уажә аакыыскыа узырпәшзоз сараң са исымазааит уара уќнытә,
Уара умта са шарпәшзоз убар уара угурьыап са сќнытә,
Иудкыл сымтас, ҳатыр узакуттар, са снапхатта сара сыќнытә.
Сара сымта иарлашалааит абри атых, атыхқуа рќнытә».

Тариел итқәзыуареи иңсылишәшәреи ртәсі

Тариел уақа ак изхәома, игу инархәозма, игуақра зықъхон;
 Ус ихәеит: «Абар лнапхатда, ла дарпәшzon, лнапы иахан!»
 Ху змазамыз анахатда аацәыригейт, инапы иахан.
 Иңсы илышәшәеит, иңсы маҳкеит, дхышәтны дкаһант уақа деихан.

Убри дыштын дыңсы-бзамха, ус адамра ашә дынтаңшуа,
 Убас дықоуп, игу ақынтаразра ө-шәытарақ убрахьтә ус иалыңшуа;
 Асмат нақ-аақғыл лызбқуа цәылпійт, ашыа лхызыкуа,
 дтәзыуа-дыхәкәуа;

Азы иқултәоит уахъ аеңақәа, уи дицхраауа, настыы дтәзыуа.

Автандил үбұуа дынқуңсычхан, зыңсы злышәшәаз днеихагылеит,
 Асмат лтәзыуара, убас лмыткума, нас лылаңырз ахахә ұнажәеит,
 Амцаңз зыла убри илырцәеит, иңсы талеит, иара деиқүхеит,
 «Са сеибгоуп, сыңсы тоуп; сразқы еитажәхт сара сшы» ҳәа реиҳәеит.

Дтәзышза днагылт, ихы тыууа, днаңшы-аапшүеит, настыы дхуцуеит;
 Уи агуил қаңшы, агуил гуқы, хуапштәы нахқъан иңәышхеит, —
 ифенжъхеит,

Үи акраамта дтәан өымт-пұсымшыа, дрыхуапәшзомызт, убас дүкүнгейт,
Акраамта уи дазхууцеит, дахъалампұсыз уи игухъааигеит.

Ус иеихәт Җандил: «Узырғы, схы еилагашәа сықоуп, аха,
Иуасхәоит уажәы уи сызжъази сареи ҳтыңшәа абра инеиттхә,
Сгу шыңнах'уеит уи улыуоушәа ус уахъызбо, думбацт аха,
Ари ссиируп, сыңдыры таны, са сеибганы ас санеиқұха!»

Асмат лбара са сеигурбъон, са сақәшъак леиңш, убри хатца;
Иаалгаз ашәқу са санаңхъа, убра исылтәйт анахатца,
Ссаракъ ааскых уахъ иналыстейт, снапы инахастт анахатса,
Уи асарақъ зеиңья қамыз хуалъштәй еиқуатцәа, бзия инеиқұща.

*Тариел бзия иибоз лахътә ашәкү
иоуз атқак атэы*

Убас лзызсит: «Бара амра, бара ибхылтыз амра ацара,
Са сгу инасын, зегъы сылнарзааит, са сыбуңуара, сымч-сылшара,
Схы еиланагеит бара быңшра, бықаиматра, бара бгукра,
Атакс ҳәа, ацынхурас ҳәа иарбан исылшо — ба бматцура?

Зынгъы бара сыпьси сцөенижки еиқумгакуа ус сеикүбырхеит,
Абри аамтагъ убри еиңшны, сара убас исыпхъазеит,
Анапхатда бара исзаабтиз уи абра снапы иахастцеит,
Сгурғыарақуа зегъы ирхакны ехъатеи амш са сзы иқалеит.

Ба бзеилақаз бзынастиуеит: уи асарақь ба ибызнаргойт,
Шәттаты ссииркгы бзынастиуеит, бгу иахуап ҳәа сгу иаанагоит.
Бзия бзыбо сзы хуартас бқала, была таңшра са сзы ихушәхойт.
Ба ибеиңбасшо азә дқалашам, быдлаңсара сара сагоит!»

«Уи ңұхыыс дцеит, илыстаз лгеит, — ҭынч-хаа ацәа сара сагеит,
Иаалырқыаны сара сцәархайт, сызғынтыаауз са ңұхыз дызбеит,
Сара сөыхеит, са сөы дқамлеит, сыпьстазара инеицәхеит;
Уи атх схызгейт сара убас, лыбжъызы смаҳайт, ларгыы дсымбеит».

Нестан-Дареңъан хатқа диртқарасы аилаңғажәара

Ашарқазжа, аңылашараз уахь ақтнықа сара исыпхьеит;
 Сара сгылент, са сааңдакит, сеңгурбъаны амға снықулеит;
 Ахи ақкуажәи убрақа избейт, са санырба инасеңгурбъеит;
 Санығнала утәа ҳәа сархәеит, — асқам саахан уақа снықутәеит.

Ус сархәт: «Ажәра ақынза андәа ҳнеигзейт, уаҳа ҳалшом, ҳааңсейт;
 Ажәра ҳааңеит, иаҳиаит убри, өара ҳаннажыт, хара иңаңдәеит;
 Аңа дұамтәеит ҳара хшарас, ңұқак ҳа дұамоуп, ҳа ҳзы длашеит,
 Ҳара ҳашшум ңа дұамам ҳәа, ҳаңда дани ңас дұаңхъазеит.

Иңаңбит ҳаңха хатқа диақтарцы, илықунаго азә дұаңшаарцы,
 Иңатәоу даабар, ус зегърыла қхәынтықаррагы уи иаҳтарцы,
 Ҳа қхәынтықарра ҳыс даурцы, азә дакымсуса, убри ихъарцы;
 Ҳа ҳаңаңәа қақумларцы, ҳа қхәынтықарра ңұхастарымтәрыцы».

Ус расхәт дара: «Діадлаңсара шәаргуақт шәара, ҳалашара,
 Аха убри дұазхоуп ҳара, амр иамазк'уа алашара;
 Маҳәыс уңа дұат ҳәа зашәңдәалакъ, уи дзеңшрада иамеңгурбъара?!

Са схәарас ҳәа шәа ишәтәхызузеи шәара ижәдыруеит иатаххара.

«Уа ҳналагеит, ацәажәара, гу мжда змаз азә иакун иара. Са ус иззбит: «Иаңсам сара ак рымаскыр абра дара». Ахәйынтықар ус ихәеит: «Хуаразм-шах, Хуаразм измоу аиҳабра, Уи ипә дҳайтар, дҳаңхнагълан, иениңшгы дықам илатәуу цъара».

Ражәа ахала, излазбаз ала ари урт заа ус ирзбхъан;
Инеихуаңшуан, ражәа еиқудыршәон, иҳабжъаргашаз заа ирхәахъан;
Са исзымгуаңыт: еитазекъашаз жәак ақәара, баша сбылуан;
Сара снышәхан, амца сыцран, изуа сзымдыруа сгу Ҽатыңатуан.

Ақкуажә ус лхәеит: «Ахуаразм уи дхәынтықар дууп, ихъз саҳаҳъеит,
Махәис ҳа ҳзы уи ипә еиңү сара исмақаңт кырза стаахъеит».
Ас анылдәа, ас анылзба, иамаск'уазма, уақа слатәеит.
Сақушаҳатхеит, илыйдерөхуалеит, сыйғастазарагъ уақа нааиғшеит.

«Хуаразм-шах уафы дизыршытит, ипә маҳәис дритарцы;
Усгы иархәарцы: «Апә дхамам ҳа ҳхәынтықарра хыс даурацы,
Ҽхак ҳа дхамоуп хатта ицаша, иазықаңтуа дхәынтықархарцы.
Уи лзы упә дхат, дханажъ иара, убри ала ҳгурбъарцы».

Ихынирхәйт ирштыз мта дула, мазарала ргу Ҽатданы,
Хуаразм-шах цәгъаза деигурбъеит, ирхәаз аус ихағы иганы;
Ус ихәеит: «Анцәа ҳахъикәйт ҳара ҳгуахутәы инагзаны;
Ус мап шпәаҳхәо, дышләа ҳамго уи леиңш икоу хшара сирны!

Еитарыштыкт даәа цьюукых, иаарласны амаңә даарцы,
Урт ус рхәон: инаскыагамкуа изықуиргүбүз уи инаигзарцы.
Ампыл асрағ мыңху сааңсан, суга снығналт сыйғысы шьарцы,
Схуңуа, сурғуа, сеилагауа, изуа сзымдыруа, уа снеиарцы.

Тариели Нестан-Дареңьани реиңәзажәреи иззаизи ртәы

Мыңху ахуцра, агукаңара ақызызбахы схъапъшуа са сканатеит.
Убра даағналт Асмат луағы, сара съеөха снёихаңтылент.

Шәкүк аасиркит, уи ус анын «қармашәа иқатуа уара дұръхеит.
Аамта умгакуа уаттәры шъежъза, са сахь уааи ҳәа узаалыңхайт».

Сара сыненіжәлт, снеит абаңчағ, уара уазхуц, зақа сгуръяз;
Баңча сынталт, ақтны снадғылт, Асмат дызбейт уа дышгылаз;
Дғылан уақа са дысызыпшны, иудырратә иқан уи дыштәзыуаз,
Ари сцәымыңх, аха еғсымхәеит, издырт снеира ла дшазгуақ'уз.

Уақа дғылан гуала лыман, сара сылахь уи иааиқунатеит,
Лара ңаса данспылоз еиңш, уажә уи абра даамычазеит,
Ажәак салымхәеит, дысмаңәажәеит, ақуршө еиңш лаңырз калтәеит,
Убри ала еиңа сгу лхуит, сыхура уи ала илзалмыргеит.

Лықазшыала, дызлазбаз ала, са сгу браңа нақ инаскъалтеит,
Ақтныңа ҳнеит, ауадаңы ңарда днахан, снығнашылент,
Убра дызбейт убри амра, сгурфараңа уа инасхаштқуеит,
Уи ашәахуа са сгу иақуңхон, аха сгу уи иамырқуандеит.

Алашара убри илыхъоз, цъя илашомызт, уи ицэйлашыцан,
Хътэы сирмала иекуршаз, сара илыстаз, сараакь уа илхааччуаны
Матэа иатдэала деилахъэаны дкыдиаалашэа убрака дтэан, ӨЛҮӨППӨЛӨӨЗ
Мацэыс еиңшыз лхаә гуки, зырфаш лаңырз уахътэ иахыижжуан.

Даақутәйт ахра ацәкуан, абжыас алас еиххәа ианыңутәо еиңшны;
Амрагъ, амзагъ, цынанат-тлагыы икәзамызт уи ак леиңшны,
Згу аңса алъяны икә Асмат слыртәйт сара снаскъаганы,
Нас уа днагылт лөүргуааны, лылахъ неиңүжъ, лыңымшаш нашытны,

Ус салхәеит! «Зәа еилазгаз, зажәа зыңсахыз, уш҆аан уажә абра?!
Уара агурамга, ахушъадхәафы, зықура еилазгаз абра уара!
Сыңсахразы, са сжъаразы, уи иахыирхуп, ҳазшаз хара».
Ус ласхәт: «Атакс ибасхәари исхароу сзымдырт абра сара?!

Атак басхәарц сара исылшом уи аиаша сара издыраанза,
Гунаһас изуз, ус икастаз сара амдыр, ба исабхәаанза».
Ус салхәахт: «Сара иуасхәо иарбан уара амщәафы, ағанамгза?!
Са схы ахызжыз баша ўхысик леиңш сабылуеит сханытә

шынапаәкынза..

Уара иузымдыруеи Хуаразм-шах хатас са сзы дшааргая?!!
Уа уалатәан уи анырзбуаз, уақушаңаңтхеит убри уара.
Уара еилоугеит уажәа-уәа, уқура-уныха, уара унцәа.
Убри азыхәан са уахысырхуп угъангъашра, уи са сжъара.

Иугуаламшәои уанқуауз, уанқызуаз, улаңырзқуа адәы аназәзәуаз?
Ухъаа рзымдыруа аҳақымцәа удеизала ахушә анурутуаз?
Абри еиңшны өыргызмалра дарбәнзаалакъ ус иабейбуаз!
Үәа еилоугт, саргыы еилазгоит, изныңшуша дырбап, абри удыруаз!

Абар сара уажә иуасхәо: знапаә Индия җазталакгы,
Азәгты истом аиҳабыра иамғазаргы иамғамзаргы!
Абри абас изықалом, ухы уажьеит идир уеизгы.
Уара иухуцыз, угу иаанагаз, уара иуеиңшуп, иаңсам акгы.

Анцәа ихәозар, сыңсы таны, Индия уара уәаларым.
Үеаануқыларц ианақуукгы уңси уңәенижки еибабарым.
Сара исеиңшү жәсан ақынза уназаргы уа дубарым!»
Ас аниаҳа игу изнымкылазт, дтәыуеит, убри дузыжъжъарым..

Нас ус ихәеит: «Убри лахътә ас ансаңа исоут мыңху агуұра.
Ибүүахеит сыблакуа, амч роут, уи лыхуапшра, ус алшара.
Уажә убрыйг сцәызт, нас изңсоузей адунеиаә сыйказара?!

О, адунеи уара еижъага! Узакумтцеи сара шынапаәкынза?

Снаңшызар лыхчаны избейт курқанк шықуз убра ихтны, ~~ӘКІМДЕОДЫ~~
Иаақұсұн анцәа ихъз схәеит, нас ла лахъ уахъ схы наржаны,
Ус ласхәт лара: О, амр бара, ибырдұхойт абра, хыхтә былбааңшы,-
Ба бнапағы са сыңсаанза, сгылт ус атак басхәарц естахны.

Сара ибасхәо ма гъангъашрак, мыңрак ала ианықала,
Ажәған сывгуаант, илашьцахаант алашара сыңғаралад;
Цқыа сеилкаара батәабшөзар са сымнықуеит цәғыарак ала».
Дазыразхеит, азин сылтеит, атак ласхәарц, лхы ртысрала.

Ус ласхәт: «Сықура еилазгазар, сылашара, сымра, бара,
Анцәа илахъ сара исоуны, аф ьбес сысаант абра сара;
Мап ҳәа ансабхәа са сзы илашьцеит, са сзы гылкам уеизгы абра.
Нас сышыңкүхой, аңса тәрыпса сгу ианалабта абра бара!

Исыңхан сырғеит, уахъ ахтнықа, реилаңажәара салатәарцы;
Урт заа избны ирыман, убри арғыс хаттас дылзааргарцы,
Сқалеит сара уи исзамамк'уа, мдырс сара уа сырмыңхазарцы,
Сказы ус схәеит: — урықушаҳатха, ус аамтала, угу урыңуарцы.

Ишпәаимаск'уаз, ишиңазгубууаз, иара ихала ианизымдыр!
Индия ҳыда-хыда ишықам издыруада, уи изымдыруазар!?
Убри са истәуп, даеаэзэ изы ишықам қунаган убри идырыр;
Са исыздырам даазго дзааиго, иаауа дзаауа, ихы дамжъозар!

Ус схәеит сара: «Ас егъсылшом даеак ала сымнықуозар!
Ус схәахт: «Амала ухы умжъан, акгыи иаңсам убла хыуфар!»
Сгу гыгшәыгхан, ҳыла истахын, абна снасны нақ снылалар.
Ба быйзода, бысцәызгода, бхы еимтәрсны ба исцәбыымгозар?!»

Сыңсы стиуан убри лгуазы, убас сбаагы са ибазарстәйт;
Иқуаршағха сылаңырз илеиуаз, сызб-гуил зыршәуаз уажә
иқуандахеит;
Лхаңыц қуарашгъ, са исылмырбоз, ибырлашза уажә снытқаңшит;
«Сулъсахп ҳәагы сгу ишпәаанагоз?!» ҳәа жәа губзың убра илхәеит.

Сара ихастом уара сүңсахп, сужъап, уәаңәа еилоугап ҳәа,
Анцәа дхаутом, уи уизхуцуам, уара ңышъара уи иутом ҳәа.
Сара сүитарц, Индия еиҳабыс ҳа ҳаурцы уара уиңәа;
Азәгъы димпәшашт хаттас са сзы, ҳара ҳнықутәап уа ҳәынтқарс ҳәа.

«Са сзы игуааз, исытқаңз, уажә даатынчхеит, дысылылхеит;
Аңсабараз ла дымраха, ус дымзаха, ус даалашеит.
Ус уажәраанза илыдлымкылоз саалыргубзың, лааигуа слыртәеит;
Са дсаңаңжәеит, са сгу қалтцеит, амца исыцралтаз лара илырәеит..

Усгы салхәеит: «Ауағ·қүш ианакузаалакъ дмыццакыроуп,
Аус ишамғоу уи дназхуцроуп, инасыңғы даңықуароуп;
Амахә дзыңхъаз уа днукылар, — убри ала игу нурхароуп
Шәара шәеисыр, аус ду шәылтып, Индия ықушәхып, уахъгы
уазхуцроуп.

Дзыңхъа амахә даанумкылар, сара сиртап, асгы қалоит;
Нәк ҳнеикүгахап, нас ҳгурбъара гурфараха иаҳзықалоит.
Дара гурбъашт, дара хъзы ргашт, хара ҳгурфа ишәкха иқалоит.
Хара ҳтыңдан аңым мтәроуп, убри хымзүны иаҳзықалоит.

Усгы ласхәеит: «Анцәа имхәаит хаттас дбоурцы убри бара»,
Урт Индия ишалалакъ еиңш, сара исаҳап убас раара,
Урт идсырбап сымч, сылшара, сыңбаррагы убас убра.
Азәгы даанмыжъкуа зегыы исыртәап, рхы изамыхуо убарт дара».

Убас салхәеит: «Ус аңхәйс лзы қунагоуп ңұхәистас днықуараны,
Ашыра раңәа уара икоутәарц сақушақатым са исбозуараны,
Урт шаайлакъ амахә уа дшы, уи ир ицу еиқурханы,
Асамартал атлағагы иарбзорит, иаршәтүеит, ианқеаз еиңшны.

«Нас, ус, с-алым, ахатса-ђьеғ иулырша хаттаңууара,
Уа уаӡзыкны, ар уцымкуа, амахә ус дшы маңа уара;
Аха ңустәтас азәгы умшын, ир иреиуоу убарт дара;
Ауағы-қујуа усгы иатәам акгызы зхарам ршыя катәара!

Уи данушьлакъ, уанилгалакъ униаңәажәа саб, аҳ, уара,
Убас наиаҳәа: «Индия фатәйс аңым ироур изуам сара.
Уи атәила сара истәуп, уи драхмакгырыстыом дара,
Мап ануҳәағы изықалашам уқалақықуа ршықурхара.

Акгы иоумхәан са ушсыштыу, бзия шубайа уи ицәзаны,
Убри ала уара уускыа еиңхап, еиңхап ибүүаханы,
Уи ахәынҭқар арахъ дүхәап·дучап усгы ихы ларқуны;
Уареи сареи уа ҳхәынҭқархап, егықунагоуп ҳқалараны».

Уи исабжъалгаз даара сгу иаҳут; иагъамғаны исыңхъаеит,
Ааицәа рықұхраз, урт рабашьраз саҳәа тәрәи уи иазсырхиеит.
Нас сейназыскт сара ацарап, аха стәарцы убри илтәххеит.
Дгудыкыларцы сейназыскит, аха исзымгуағыт, уа сыйхашьеит.

Дыттраамтак убра сыйкан, нас сналқуатцит, зхы зтәымк сиеиңшны,
Асмат днеиуан сара саңхъа, сылаңырз неиуан куарап еиңшны,
Сара сгуақра изқъха иазҳаит, са сгурбъара қалеит акны, —
Убрахътә цара са истаҳымызт, сцен уахътә сара сылахъ еиқуны.

*Хуаразм-шах иңа ңұхыс ҳәаразы Индиака шаара,
 нас Тариел убри дшишызы атэы*

Ұағ дааит «амақә даауеит» ҳәа; ҳа хүрбъара тәфак амамызт;
 Аха убри анцәа ила ңееніңшыс имаз издирбомызт;
 Ҳәынтықар изы гурбъарахан, лахъеңкүтцарап уи изы иқамызт?
 Са днасыңхъан шааигуа сиртөеит, гунамзарап уи имамызт.

Үс сеихәт: «Са сзы ехъатәи амш, гурбъара мшуп, амшқуа иреиңхауп,
 Ачара аауп ибзианы, егъагмыжъкуа зегъ нахагзап.
 Ауа ҳашшып, ираңданы амазара ҳнахан шаагап,
 Ампыштмыйжъра, лахъыңғъара, мдырроуп убри, уи ҳа шааигшап.

Ауаа сыштит мазар еизкра, шааигуа-хара зехъынцъара,
 Амақәгъы дааит ианаамтаз деиттамхакуа иғыздәа шаара,
 Абрахътә ҳара үс ҳнариңылает, — уахътә Хуаразм аайт өңәаны дара,
 Үа иқақуаз аргы даргы иакжомызт урт арха-аңстара.

Ҳәынтықар ихәеит: «Абра ишәйрхия адәы зегъы ҳарғықуа рыла,
 Шааиашәраза ңытрак амақә, иңсы ишәйршыа гуахуарыла,

Ар иңыжъла, уара умцан, уқаз, абра уи уиңыла.
Дба уара абра, убрахъ умцан, абри азырха ус уажәала.

Адәағ сара инықусыргылт ҳаргықуа, тлаз қаңшыла ирхианы,
Ус дааит амаңә, уа дааөйжәтит, амш убомызт злахъеиқу миңни,
Исаит ақалақъ нақ ағнұтқахътә ахтны уаа ухәа ар раңданы,
Уахътә ар тысны, итытны иааны, гүп-гүпәла игылт уа рығашаны.

Мыңхуда саңғесит уи ауха, амат ышуауз убра сара;
Аңә сакын сыңцакны сцеит, уахъ ағнықа сара цәара.
Суағы дааины иаасиркит Асмат лахътә шәкүк убра иара.
«Шөккәза уааи ҳәа, аихышәашәа уа дүпхьюит» ҳәа ианын убра.

Сеси сөйжәимтәзеит, сцеит уахъ сара, ишылхәаз еиңш саңғак'уа,
Аттәха Асмат уақа дысқылт, длағырзышо, цәғбаза дтәыуа,
Ус салхәт лара: «Суҳуарц стахын, ңұыхуа сзамтәйт, сабамтәыуа,
Усырқыиет сымчхарала, шытә са скалеит уаҳа сымшуша.

Хнығнашылеит, уақа абалышь дықутәан лара лылахъ еиқуны,
Амрагъ иалшомызт арлашара, убас уа дтәан длашараны,
Ус салхәт: «Үзгылоузи ас тыңч, уара иуду инаухаршты?
Ма усқуатқма, уәхәа еилага, ушмыңқәафу зегы ирбоны».

Уи сгу иалсит, уаҳагъ сымхәеит, абъяаҳәа сыштахъ сгъежьеит;
Уахъ снахъаңшны сыбжы насыргеит: «Быстахымзар шытә иаабап!»
схәеит,
«Саздырхатоит сара аибашъра, ахәса куадас са срыңхъаజеит».
Ағнықа сааит, иззбеит дысшырцы, — шытә сыйтынчымхеит
ус сейлашәеит.

Шәғык сара суаа «аибашъразы шәйгешәйрхия!» ҳәауа инарасхәеит.
Ха ҳанеңжәлеит, ақалақъ ҳналст, уағытәығасқ ҳа ҳгуемтәзеит,
Ахаргъ уақа са снытталеит, амаңә дышшытаз снеихагылеит,
Убри арғыс убра дысшытит, саҳәагъ уи изы атра итысмхәеит.

Ахаргъкуа уа инеиласыжәжеит, уртқуа қысыккеит, нақ икасңғесит,
Убри арғыс ишъапы данкы ашьақа ду уа днаныкъеит;
Аңхъа ишътаз инеибархәжәеит, зегъ неибарқааит, инеибартәыуеит.
Акуалз исшәиз са сзы икъағын, — са сынчыжәлан снықуланы сцеит.

Зегъыирахайт сара изуз, дырра қартцеит, сара исыштатал;
Сеси снақутәаны уахътә сцеит сара; ауаа сыштаталт, исыхъяз зегъы
нысхт.

Сара исыман ақалақъ ғуңуа, саңаңәа уаҳъ изнеиуамызт;
Тыңч кысрада убра сынталт; сырғы сарғы уақа ҳеахтәахт.

Уа^ф уахъ дсышьтит, дырра рыстейт, даанмыжъкуа сыр рапхъ^{тэ} азэгъы,
Са сахъ срыпхъеит, шэаи са сахъ ҳәа исыцхраарцы захъ^{мүнзүр} Урт^{бүлүптилүү}
Урт уахыла алашьцара рыеналакны исышьтан уеизгъы,
Санырбалакъ, санырдырлакъ, еимпни ицақуон убарт зегъы.

Са сгу сеанны, ишцэйлашаз еиңш, снагылан, ус сыгесирхиент.
Х-фык ахтны уаа, ауаа дуқуа ҳәынтқар иахтәкуаз убра избейт,
Ус сзааицхайт: «Анцәа идирааит, сара сюяк еиңш уара усаазеит.
Абри ала са сгурбъара лахъеиқураны са сзы икауттейт.

Уи Хуаразм-шах егызхарамыз изсыдуттазеи ишьа сара?
Сара сыңда улеилахазатгъы изсоумхәазеи убри уара?
Атахмада, уара узаааз, саңаурхареит дунеи қупъшра,
Са сыңсаанза иузынамгзейт са скны ақазара!

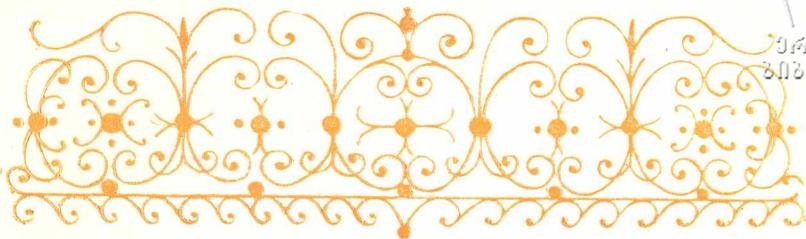
Уи иархәарцы сара ус расхәт: «О, ахәынтқар, ырттас сгу үүбуоуп,
Ус сыккамзар, уара уңыртца мцаха сабылрын, сызкыу убри ауп,
Аха, ахәынтқар, аиаша мәа нықуигароуп, убри удырроуп,
Амалагыы, уара уңха са дызгап ҳәа угу итоумкроуп.

Индия ахәынтқарра кырза идууп, иатданак'уа уи рацәазоуп.
Убри зегъы уара иузынхаз, зинла изгартоу уи сара соуп,
Еиҳабыс иамаз зегъы үсүн, аиҳабыра унапаөы ишьтоуп,
Уажәы убри ахәынтқарра изықунаго ус сара азәк соуп.

Сазыразхом, уара иумағоуп, абри мәајам, абас қунагам,
Аңа анцәа дуимтейт уара, үңа затык лыда уа^ф думам,
Хуаразм-шах ҳәынтқарс^т дануртәа, нас сара сзы егызхазашам,
Индия ҳәынтқарс дәеазә дантәа, ас инықугара са саңсам.

Са дыстахым уара уңха, дәеазәи диит, дысқух лара;
Индия са истәуп, ус анакуха, азәгъы исызитом убри иара;
Абри сzin сымазкыз ауа^ф дықусхып убри зынза сара.
Шыы унапала, тәымуафык иахтә ианыстахха ацхыраара.

Нестан-Дареңъан лызыра Тариел ишиахаз атәс

Исзааз ауаа нақ ихынсырхәйт, аха сгуақ'я уажә сналагеит,
Убри лажәак ахъсмаңауз, убри зынза саблуа сқалеит,
Адәахъ игаз абаа дақъа хара сыңшша уа сныңғыллеит,
Уа сгу иамыхуоз ажәак сахаит, аха уеизгбы гула скамхәит.

Иаауан ғыңға ашъақацәа, са сөйнасхан, уахъ снардыллеит,
Уи дыңғұхәысын, лматцуғ длыңны, уртқуа зустқуауз сара издырқуеит,
Асмат лакун лыхщәи наштыны, ашъа ләашы убас даауеит,
Уи дүйишәырчко са дысңымлеит, аччараҳхъ ҳәа уи лхы мхәзейт.

Ус данызба сыйғы сыйхъяң, сыйхшық еилагауан, слахатқ гъежъуан,
Харантә илзәистт «иҳаңъзей?» ҳәа, баапъсык сшақушәаз усгың избуан,
Гүтикаагала дтәзыуан лара, аарла дтәажәуан, лажәа еилагауан,
«Анцәа ҳайшәинит, ха ҳзы еғышкам!» ҳәа уи илхәоз са исаҳауан.

Нас лааигуга снеин сеита лызтааит, ҳзықушәаз тәбырг сахәа ҳәа
ласхәеит,
Атәзыуара деңталагеит, ус амца лк'уан, дбылуа дқалеит,
Ус акраамта ажәа лзымхәеит, лгудақра мыңху иназхәзейт,
Лызбы иахъыжжуаз ашъа раңәа лгухәңды ашәын иқапшыза иқалеит.

Ашытакх ус салхәт: «Уара иаусқәап, изуцәйззозеи убри сара,
Са ушсыргурбъуа, еиңшны убас усызынъуа саргы уара; ӘГРІЗБӘДІ
Сшы унапала, сүхәйт сара, убас салх сдуни қузара, ӘЛІЗПІРІМІ
Атыхуа ңұтқа сыңстазара, анцәа иуцышып абри уара.

Ус лхәеит: «Уара амахә данушь, абри жәабжыны уеизгъы иқалеит,
Хәйнәтқар иаҳайт, убри даблит, цәгъаза даргуақит, мыңху даргуааит;
Уи дуңхъеит, ауаа уштейицт, дыхәқәо, дқаауа уи дналагеит.
Уара урыңшааит, аха урымбейт, ағны үқамызт, ах хъаас иқантцепт.

Ус иархәт иара: «Ағны дықам, цъара дцазар акухап иара.
Ахәйнәтқар ус ихәеит: «сара уи зегъ здыруеит, издыруеит сара.
Убри сыңха бзия дибон, убри иавбоуп адә-шъақуршра;
Инеиңылар, инеибабар, рөйназырк'уан анеихуаңшра.

Сара схы мсааит, саҳәшья захъзу, цәгъа дахъхуроуп ус гуақрыла,
Длыстт длааҙарцы анцәа имфала, аха длааҙеит гызмал мфала,
Уи аңхамшыа, калтшытанаңыуа, длааҙамоу длырзт рөашъарала,
Уи дынсыжъыр сыңцаа силтцып, ус дынсыжъуам баша бзала!»

Хәйнәтқар ихы мцла инықууамызт, ианакузаалакъ шамахада,
Зылк инықур, еилеигомызт, ииңдөз наигжон хымпәарада,
Хәйнәтқар иажәа заҳаз азәы итамкыкуа ус мшәарада,
Днейн илеиңдөеит ақаң Давар, бзиарак зымуаз мфахъарада.

Хәйнәтқар иаҳәшья Давар, анцәа ицәымбыз азәы ус леиңдөеит лара:
«Бара башыа ихы инықуит, бзала бнимыжъырц абра бара».
Лара ус лхәеит: «Анцәа идьруеит, егысхарам абра сара.
Захътә ма иззы—хәа са сыңсуада? Уи лзынамгжар қалап лара!»

«Соуңшәйл ус дышықаз дықан, убас уара уахътә уанцагыы,
Уара илутаз уа илықуңсан, даара ианаалон убри лхылғыны,
Давар лмыткумағ исмахаңыз ак лхәон лажәа иалатғанғыы:
«Бара аңхамшыа, ахнымкыла, са сзыбшызеи?! Бзаңдом барғы!

Бара ңұхамшыа, калтшытанаңыуа, амахә убри дзибыршызын?
Уи ишъа аңынхурас ус сара сшы шыаугас уи изибәзен?
Баша амала сишъуам сашъа, ас дсызынъуарц са ибзызүзен?
Анцәа уаха ибимырбааит, уи ишыртә адәы, — исзыбузен!?

Дналымтасын, нақ дкалыжыит, лыхцәы шықыры неилалжәжәеит,
Дқалтцеит убри дшәйтаза, лхуаңштәы цәгъаза илырцәгъазеит;
Нестан лакузар ләйт-ңұсит ықам, баша дықбуеит, убас дбызуеит,
Пұхәйзба еиқуатцәа, уи лматцуғы еғъылымшеит, акы дылмыхуеит.

«Давар абри цәгъаза длыпкейт, ус дшәытаха убри дәлтцеит,
Уи лматуцәа — ғыңыа ақаңыцәа аиқуатәақуа уа даарыпхьеит»
Урт сакасак уақа иаарган, уи днаныртцеит настыы инлықүәккейт
Амра каңха днанғархәалеит, баандағык еиңш убра дәртцеит.

Ус ралхәт: «Дыжәга абри амшын агуахы уағ дахылмбұа,
Дыжәга хара аз рыйжәтәтәкъагы ус дазгушұя, хүшәйс илмоуа!»
Урт, «ип! Ип!» ҳәа инеибарқаант, аиқуатәақуа, урт ақаңықуа.
Абри еиңш сақушәйт, ишпәззури, ахаңә гу змоу азә соуп ишызбуа.

Иңеит амшын шықаз хара, рыштамтагы уағы имбазеит,
Давар ус лхәеит: «Ари ус цәгъоуп, хаңәла сызлармшыша сара
икәстцеит,
Уи сишиаанза сеисшып схала, сыңстазара нацәгъахазеит».
Ахәйзба ааштыыхны лгу иналалтсан, уа дынкаңаит, ашы лхыкъасеит.

Абри цвоумшыо са сыңды ахътоу, сара ңосала сеахысымшызыз,
Шыңта уара идыр исаууша, абри еиңш ала уахъсыргурғыз.
Сүхәоит уара исқух абри, сыңстазара мыңху сзыргуамтызы!
Дүбәтәңызғызда абас дтәзыуан, алаңырз калтәеит ус тәфазмамыз.

Ус ласхәт: «Саҳәшья, са бзысшырызеи, бара абриаөи ибхароузei?
Убри лзыхәа иутәү-иҳәатәу зегын уалны издыу сара соупеи.
Шыңта сдәықулароуп уи лыңшашаара, акы нмыжъкуа ус агеи-шхеи».
Зыңзак схаңхәйт, сара убасқан, сгу аәаңсахын иншъантамхеi!

Абри еиңш амитә ас исхәаз, ашоура снатт, сарыхъшытт сара;
Ус схәеит схазы: «Баша умъышын, акғыниухуом баша атәара.
Атқыс еиңшуп ухы икыдкө, ңесшара мәәқуа уи лыңшашаара».
Иааит аамта, абар исыңызуарц зтахыу ауаа рыерхиара.

Сеааилласхәеит, уа сығесырхиеит, сабцъар ааштыых са сыңеыжәлеит;
Шәи хынғажәағык ус ар еиқушәа, сгу итаз зақаз уа иаасңылеит;
Исыңызуарцы иаақуаз ракун, зегъ ҳаиқуныхла гуашә ҳантытқуеит.
Снейт агаәа, убра фликақ афликахъчей еиқушәа срықушәеит.

Сталт афлика нас уахъ, сынхылт амшын агу сгъежкүа-схынхәуа,
Фликақ сағысжыуамызт уақа, цқъа сынтаңмәшкүа, еимымдакуа;
Даара сгуб'уан, аха еғысымбейт — схы еилагазеит, аус амуа.
Анцәа убас цәымбүс сқайтцеит сыхъз имхәауа — сигуаламшәауа.

Убас мшынла шықусык схызгейт, уи фажәаны са сзы иқалеит.
Дарбанзаалакъ азәы дсымбейт, ңыхыз дызбазхәагь азәы дәкамлеит,
Сара сғызыцәа исыңқуаз зегын итәеит, урт зегын ңесит, ус итахеит,
Ус схәеит: «Анцәа имакны ҳәа еғъкастцаум, уи иитахыу зуеит.

Амшын ағы анықуара уи сгу құнатқәан сыйхытқт үзара.
Са сгу бнакит, ус зынзакгы, сиззызырғуамызт азәгыы саралғылышы
Зегъ құастажеит, зегъ сәйзит, уа иаасзынхеит агурғара.
Анцәа ауағы зынзак дирззом, дзаттағылар гуакра-чара.

Асмат затқәык нас суаа ғыңға, абарт ауаа са иаасзынхеит,
Гүқаттағыны, гуштыхганы абарт ахғык са сзы ижалеит.
Са сзыштыаз лтәык үзара хучзак иарбанзаалакъ акгы смақайт,
Атқәыуара са сзы ихаахеит, сылағырзқуа сара исхыхжжеит.

Тариел Нурадин-Дүридон агағағы дшиңылаз атөи

Уахыланы сара снеиуан, агағағы бахчакуа збауан,
Қалақык еиңшын, жназааигуахан, избейт уақа — ҳаңқуа рацәан,
Ауаа рбара са исцәымбәзан, убри ала са сгу еибак'уан,
Апшыраразы уахь сөйнасхан, тла дуқуакгы убрақа избуан.

Сыңғеит сара атcla рымтән, урт са сөйзцәа акрырфауан,
Насгыы снагылт, сылахъ еиқүзан, агурфара са сгу арлашьшун,
Егъзелимкааит, съабаа башан, аамта рацәа баша сыңшаауан,
Са сылағырж адәқуа арцәаак'уан, уи ақара сара сгуақ'уан.

Хәжәабжылык саҳаит, снаңшит, арпىыск днеиуеит, убри дыхәхәоит;
Агағ дава өыла днеиуеит, убри дхузаап, уңышыр иубоит,
Уи наңәа ңүтәа ашъя ахыжжуеит, цәгъарак дшақушәаз уеизгы
иубоит;

Уи наңацәа дрықумақаруеит, драбашьразы уи иеирхиоит.

Убрри өеиқуак дақутәан убра, убри аеоуп сзықутәоу сара,
Апшы еиңш ус дама инеиуан, амца еиңш деибак'уа иара.

Суафы дишътастсоит, уи дихъзарцы, са сеилаҳаит убри ибара.
Инапы ианыстт еиқәаразы; «Дсырба, алым, узыргуааз уара!»

Сара суафы дихымхуцит, убри иажәа дазымзырғит,
Уахъ снацқакны са сынөыжәлеит, мөаңтәарала са снеиңбылент,
Ус иасхәт иара: «Уақа уеаанкыл, са усзызырғ, са сүзхраағхоит».
Даасыхуаңшит, игу сахуеит, иөы ахы даахт, уа даантасит.

Днасыхуаңшын: «Убри еиңш чандар уа дышпюоушен! «иҳәеит анцәа
изы.

Нас ус сеиңәеит: «Шытә са иуасқәап атак ажәа исоуҳәаз азы,
Цымас исыңғхъазоз ехъа уажәраанза, уажә алымхеит урт сара сзы,
Са сыхиамкуа ус абңьарла, ишубо еиңш скартдеит зназы».

«Уаантас, утынчка, атла рымтца ҳа ҳааөыжәтп» ҳәа сара иасхәеит;
«Ахатча бүбүа ҳәа даңәшә шытакыла дцаом, усгы иудыруеит».
Са дынсыццеит, — ҳайманы ҳдоит, аби-҆еи реиңш ҳтурбъо ҳнейуеит,
Иказшыңақуа, иуафышья, нас инаалашья, сара иңьасшьеит.

Са сғыздәа ракътә азәы дхүшәтәғын, убри иөеиңхәеит уи аху ихура,
Уи ахәа ахы аху илихит, имырхъзакуа убри ихура.

Нас са сиастааит: «Уа узустда, зла уакүшәада абри еиңш акура?»
Исеиңхәарцы дазыразхеит, хъаас имоузеит иәархәаз ихура.

Ус иҳәеит: «Сара усыздырам, уара узустоу, узеиңшыстырыйзеи?
Узрабаазеи абас уара, ма ңасаңа узырпсылазеи?
Уара агуил хышәт нас еилыңха, абас ала уа узырцәйшзеи?
Анцәа ихала иара иаиркыз ацәымза нас изирцәазеи?

Ақалаңь шыаху мулгазанзар ааигуа исымоуп, сара истәуп;
Са схәйнҭқаруп иара убрақа, са сыхъз Нурадин-Гридион ауп.
Сара схәааөоуп шәахъаантасыз, убраанза стәыла иатәуп,
Са схәйнҭқарпа дүззак идузам, аха уеизгыы изеиңбуу рацәоуп.

Сара сабду иңаңәа ирзишеит, уи итәыла имазара.
Абри амшынағ адгыл бжъаха хұтас ҳәа исоуит сара абра;
Уажә абри саб иашья итәуп, уи иңаңәа роуп сызху сара.
Ашәараңтара урт рахъ инхеит, ирысымтар исымарқ'уан уеизгыы дара.

Шәарыңара са сныңтыцит, ус агағахъ, хара сымцеит;
Снеирацы стаххан адгыл бжъахахъ, уахъ раңаңык сыйзцәагъ
Сыр ус расхәт: «Са схынхәаанза шәаасзыңши!» Даргъ уа
Исыңхраашаз, ахъшыңкуа зкышаз хуғык алысхит, урт уахъ изгейт.

Сөғизцәа сымы уахъ шхуала, амшын схыла азбжъахахы,
«Ирзыуазеи ар рацәа уа икоу сгуцхуцәа роуп», сәеит уеизгы
Ар рацәа шәар, урт знык ргу цар, рхыпхъазара иаңсам актый
Аңсаа срыштың убра сара, ус еимыздон адәкуа зегы.

Ииашаны, табыргыла, урт мыңху игуаант, қунамгала!
Ар сықуртцеит, урт мазала, сымфа ркит урт шхуарацәала.
Саб иашыа уи иңацәа ашхуақуа иртала ус рхатала,
Сыр ирықулейт, ириааиразы еибашърала ус рнапала!

Рыхәхәабжъ, рықаабжъ, уа са исахаит, раҳәақуа каццауа убрахътә
избейт.

Ашхуа сзаажәг ҳәа сыбжыы нсыргеит, иаарласны уақа исзааргеит;
Амшын сынхылт, аңқуртәа еиңш, шхуақуа рыла ар аасыкушнейт!
Са стархара рөйназырkit, — уи башаҳеит, егърылымшнейт!

Ар рацәа дырғегых еизыргеит, сыштахъ ала инасықулейт,
Саңхъа сыштахъ ар аасыкушнейт, егъарургыы егърылымшнейт;
Сөи назсырхаз шьтахъла ицақуеит, сыштахъ иааниқуаз урт
насыжәлеит;
Са сзықугуб'уз саҗәа уа иңтәеит, сыхәақуагы зегъ насымтәеит.

Урт аасыкушнейт, сымч рықумхеит, сөи сынөйжәлан амшын сталеит,
Мшынла сыңсан убарт срыцәцеит, абас сызбаз зегъы сдырехуеит;

Сара исыцқуаз зегъы рышкүеит, урт са исзымгеит, уақа инхакуеит
Исыштың рахъ са сынхъаңшит, зегъ неибарғын шьтахъка ицақуеит.

Иқалаша, анцәа ииҳәаша, сара сықам уи имаск'уа.
Сгу иаанағом спыя зурым ҳәа, сгу-схы еибга урт еиңнаргауа.
Шъежыы инаркны хулпазында сара иқастап урт рхы ршәни.
Сара исылшап дара рзыхәа, лаҳәен қуараани уа ирхәкыруа».

Абри арпъыс ихы сгуаирпхеит, гук-псык ала бзиа дызбеит;
Умыццакын ҳәа дааныскылеит, уахъ уццакра атахзам сәеит;
Уара суццап убрахъ сара, уи иаанағо — урт ртыхутәа пәтәеит,
Уареи сареи урт ҳанрыжәлар, уаҳа атахзам урт уақа интәеит.

Сара ус иасқәт: «Сара сусқуа, сара сзықушәаз уасқәап сара;
Ахи-тыхуеи са зегъ уасқәап, ишынхаулақ ҳара аха.»
Ус сеиҳәт: «Ҳа ҳайқушәара, еиңү са сзы иқалом ус гурьара.
Иахъа инаркны, сыңсы таны, уара узыхәа сықоуп сара.

Ақалақъағ уа ҳара ҳнеит, уи қалақъ думызт, аха ибзиан,
Ир иңүлеит; гуалс ҳасабла урт асаба рхы иақурыпсуан.

Урт неибейпүшны уа рызбқуа цәңуа, ишъаартқыраха зегбы тәйгуан:
Дгудыркылуан, иахәа пәтәхаха убри рыйгузуан, зегбы икушауан.

Пәридон иуа сара убра, урт ргу сахуан, пәшзас срыпхъазуан;
«Уара амра, иахзықатта аамт лаша!» ҳәа зегбы сдырехуан.
Ҳнеиуеит уахъ ақалақъ ахъ, уи пәшзан, са сгу иахуеит, даара ихиан;
Уахъынаңшлакъ зегъ беиаран, ус қайматшәа зегъ еилахәан.

*Тариел Йридон
дышицирааз атэы*

Дыбзиахеит, иеенбитеит, — ёи б҃цьари рзы уи дыбууахеит,
Шхуак ааҳарх'иейт, аргы ңылғык аашътаххит, миын җанхылеит;
Гуазырҳаган урт ropyхаңшра, — убарт ҳама уахъ ҳара ҳеит,
Иаңаңаа уи ишахъирхуз сара ишәсқәап, сиршәа икалеит.

Ргу ианагаз сара издырт, куалзкуа ршәыртцеит, реазықартцеит;
Аабаҝа шхуа урт нарталеит, исабашъразы са иаасىјылеит.
Арт анызба са снардүлеит, урт натрысын штахъка индәйқулеит;
Рышхуак снахъзеит, шхуала снаасит, наҝ ихсыршәтит, инеибархәхәеит,
Дааа шхуакы сназааигуахеит, ахы снахан, наҝ ихсыршәтзеит;
Итаз ауаа уа ищаҝурылеит, аибашъыха урт ирмоузеит;
Рөләззәа шәаны итрысны ищеит асқылахъ, уахъ ropyсы ргеит.
Абас сыйбаз сара ауаа зегъы съяршьеит, зегъы сдырехуеит.

Амшын җнаズхытт, ус уа ихианы игылаз аеңәа ҳара инҗажәлеит;
Убра аибашъра ҳайталагеит, җаңаңаа рзы феида алымтцеит;
Иңбэррала, имшәарала Йридон уака са дысгуаңхеит.
Иара дымроуп, дҹандар тлоуп, алым деиңшны убрахъ днеиуеит.

Уи иаб иашъя ипъацәа афыңыагъ ҳәала дрысны инөышәиқъеит,
Даармейгзакуа рнапқуа хиттәтәеит, убас ала урт түуаны игеит.
Рнапқуа өаңәа, ус икәтәа, афыңыагъы уахъ има дцеит;
Убарт рхыңышцәа зегъы иртәйиуеит, иара ихыңышцәа зегъ иргурбъеит.

Еиқухаз әрмисны наң идәйкүлеит, урт зегъ ашътан ахнырхара;
Иаарласны рықалақъ рцәаагт, убри азгыы җмаашьеит җара;
Дара уаңа иааңдыхъашәаз, ҳаңәла акухтәйт урт рныртәара;
Урт рмазара тәа змамыз, иуадағын уахътә агара,

Пәридон зегъы уа ус ингуеитан рыхазына имхәыр рааирхеит;
Иаб иашъя ухәа уи ипъацәа, иаандыкылан идәйкүлигелит.
Их-ашъяугас убарт ршьала идгыл иртәйт, — урт рыңдаишьеит;
Сара сыйбаз урт рыр зегъы са сеиңкаашъя урт иңаршьеит.

Ҳара җхынхәйт; ақалақъ уаа иааңдылылит, уа игурбъауан:
Ҳара җдирөхуон, ҳа иңаигурбъон, уа инхаңуоз ақалақъ уаа;
Нурадини сарен җнеиуан, рыөхуарамзар егъемахауа,
Үсгъы җархәуан: «Шәара шәыла ҳаңацәа ахъхуит, ашъя рхыжжуа».

Пәридон — ахәынтиқар-җәа ипъхъон, сара ахәынтиқарцәа рәсвынтиқар-җәа;
Дара рхы тәйс ус иртәхъазон, урт срыпъхъазон сара һөсәс-җәа.
Сара сгурфон, сылахъ еиқун, урт срымбейт сылахъ еиттыхн-җәа;
Сара стызшәа, сара сзықушәаз ирыздырзомызт, мазан урт рзы-җәа.

*Нестан-Дареңъан лтъизшәа Нурадин Тариел
ишиеиҳәаз атәы*

Зны Пүридони сареи ҳаңыны шәарацара ҳа ҳанеыжәлеит;
Злахал дгылк ахуағы ҳара ҳнеины уақа ҳа ҳнықугылеит;
Пүридон ус сеихәт: «Жәабжъ ссирк уасқәап зны, абрақа єыла ҳаақулеит;
Абрахътә избейт ссирк сара, сгуағы схағы уи сыйнымкылеит».

Сара сиҳәеит уи сеихәарцы, Пүридон исеихәт абри еиңш ажәа:
«Зны истаххеит, сшәарацарцы, абри сеала саат абрақа;
Сеы адәағы ахъышыца ба иағызоуп, амшын ағы — уи аз-куата!
Абра сгыла сара сыпьшуван, иңырны иңаш уахъ ахъышыцбашқа.

Знызынла амшынрахъ снаңшлон, — абри ахуағы сгылан сара;
Уахъ амшынрахъ ак збейт сара, убри хүчзан, иқан хара;
Убри шцоз еиңш иццакны ицо, изықалашам уи еиңш цъбара,
Уи закутәйз ҳәагты сзымдрит, иалсұаарыз ҳәа сзымхуцт сара.

Ус схәеит: «Пүсаатәуп, ма шәарахыуп, — уажәгбы исымам уи
еилкааны;
Уи ашхуа ус пүрала ифычан, пүрдала ирхиан, ирө-куршаны;

Агағ шықоу ашхуа неиуан, саргыы сыңшуюн уахъ сөйрхиай, 1369-жыл
Убра дтатәан амза лаша, илатәан тәартас абжъ жәфандык рыхы.

Уахынтың иааӡхыттүүсүнде ус ғыңғы аяа, акатран еиңш еикүаттәаза;
Тыңчак дызхыргы, лыхчә-царақуа, смуахуар еиха кырза ишәпаза;
Убри илхылтыуз алашара, зөгөн арлашон убри зыңза;
Уи илырлашон аңсабара, амра аакүхеит икүзгага.

Уи лыңышзара са саахнахын, снаццакит уахъ сгу ңаатпәатуа;
Бзиа избейт сара уи агуил, асы шкуакуа иалпәхоз уа;
Инаңускит сара срыжәларц, саарыланы сара урт уа.
Иарбан ңызызхуо изызхымзоз убри сзықуттәаз сара сөеиқуа.

Сөы сыйшхуа насырбейт, снатдақьеит, афасара са снарылжьеит;
Егъя маҳмыз сөы иаластазаргы, урт сирхымзейт, мишәан реартеит;
Агағаң саит, — хара ицахъян, амра анташәо аамта еиңшхеит;
Иңеит, иңдизеит; сахырхымзаз гуалсс икасттан, сара сабылуеит».

Пәридон иахътәи ас ансаҳа, саақалеит са сымцаҳа;
Сөы сыненеңжекьеит, — са схы сшәиуеит, инаңылт убра сара сгурға,
Ишъаарттәэраха са сылағырз наң инсхынжын, икатәеит тақа;
Ус схәеит: «Дызбахъада сара сыда уи агуил хышәт каңхал!»

Са сиңазшыа омашәа ибон Пәридон, убри даара иңеишшон;
Иара мыңху игу саблын, нас гук-ала уи са дсабжыон;
Иара иңак еиңш са сиртүнчүан, сөеиқүскразы иара дсыхәен;
Иблақуа рахътә бырлаш еиңшны илағырзқуа икахәҗәи икеиттәен.

«Аңсра еиңбын, закузеи уи сара иуасхәо, сымхуцзакуа!»
Ус иасхәт сара: «Гуалсс иңаумттан, ичхә уи ухы вбас иамтакуа;
Убри амза сара дыстәйн, иззом, уи лоуп, са сзыргуаңза.
Шыңа са иуасхәап са схи-стңыхуеи, уара ғызас саныңаутта».

Пәридон иасхәеит сара стыңшәа, сара сзықушәаз, сыйуст сара.
Ус сеңхәт: «Изуасхәазеи абрин еиңш жәабжъ, сымхүйт сара абра;
Уара ауаф-ду, Индия ахәынтиң, уааит сара сөы уара абра;
Усгыи иуатәоуп ҳәынтиң құтәартта, иара убасғы ахтын ду уара».

Ус сеңхәт: «Аңцәа ҹандар тланы ииши дқатая, ауаа дңаршыуа,
Даңәиҳычоит уи аңса, тауп уигъ зны игу иалеиттоит дыргуаңза,
Ха ҳрыңхайшыоит, иаңзылбаиштыуеит илпәх, адд еиңшха, ха
харпәх'уа.

Уи ҳаихаштыам, ҳаиргурбьюоит, ҳәкайттом, ҳара уи ҳхы ҳхууца».

Ҳтәэуут ҳазхара, уахътәи ҳхынхәйн, ахтны ҳаанины уа ҳнеиғаттәеит.
Пәридон ус иасхәт: «Уара уда цхыраафк дсыммам, уара азәк узбейт;

Уара иуеништу адунеиағ анцәа азә димшент, дишарцгы имхәңтүштәп
Нас уара унағс азәгъы дыстахзам, сара сурфа гурфас иқауттептиштәп

Сманшәалатә абра, исуалтә сара, уара узыхәа ақазара;
Уа уажәала, удыррала, исыт сара аңхыраара;
Исцәйзәл лбара иансмо сара, иаласхузен сыйқазаара?!
Санзлыцимхраа, иансылымша, салтцеит сара сыйғастазара».

Ус сеихәт: «анцәа иахтә иарбану абри еиңбу са истахыу?!

Уара Индияа рхәйнәрәк устааит, иарбан лыпъху уи аткыс еиңбу!
Убри анағс иарбан цыштароу уара уахтәнәни са истахыу!
Уаңхъа сгылоуп, ууағык еиңш, инаскәразы угу иатахыу.

Абри ақалақы ирымфасырттоуп, аўбақуа үұқа, нас ашхуакуа.
Абаңуазағ иумаңаша жәабжы еғықам иқалақууа.
Ихаңар қалап ҳара абрақа, ухъаа зыртәаша убри ахушәкүа,
Анцәа ихәар нақ иноухытыш, урт угуақракуа, ус ухъаақүа!

Ҳара иңаштыш ашхуахыштыңә, амшын атәни циңа издыруа;
Үрт даңзыртшашааит убри амза, ззы ҳа ҳүрфуа, ззы ҳа ҳүақ'я;
Ус убраанза ичха уара, агурфара ухы амтакуа;
Изыңалом убри еиңш гурфас, агурбъара ззымиааниүа».

Ауаа дрыңхъеит, ус аббъааҳәа, ҳнаштынайкуеит абри үүңуала;
Ус ридаҳтейт; «Амшын шәхыла, шәңдәла шәара үбала-шхуала;
Даңзышәйнәшшаа уи амз лаша, убри дшәйнәшшаа хәнгәралада;
Зыңғы гуақра шәхыжәг, бжъба-ааба рөң шәа шәмаантәскуса
хейнгәралада».

Ауаа азикит аўба-ашхуа ахғыңысулуаз, баңуаз цыңхъаңа,
Ус раҳәаны: «Шәйпъашаа, шәзырфы лызбаху шәаңарц, иңашәңәрәп
жара».

Агубра соут, сгу арыңуеит, уи сгуақра артәеит сара азыңшра,
Уи дықамкуа сара сгурбъеит, уи рәхашьаган исоут сара.

Пәридон иахтны ҳәйнәрәк тәэртәғ са снаганы уа снықуиртәеит;
Уи ус сеихәеит: «Са иакумыз сыхът, сара исуалыз са сақумшәеит,
Уара индияа уи рхәйнәрәк ду ишуқунағоз усызынайкумгейт;
Уа унапаттақа, са сыйқанда зымхәаша азәи са сикүмшәеит».

Изысроури сара сажәа?! Анықуаңәа зегъы хынхәеит;
Баша инықуеит, аңыа ду рбейт, цәгъаңа иааңсейт, лажәабжък
рмажаит,
Акгы рзеилымкааит, баша инықуеит, гу җаттағак урт ирзаамгейт.
Абри еиңш азы сара стәйиуан, — сылағырзқуа ейтакатәеит.

Придон ус иасхәт: «Абри амш са сзы даара ихъантоуп, ус
 Аңә имағоуп, ахәарагы сцәуадафуп, исцәыхъантоуп; Уара уныжъра, уара уцрыщра, сара сзыҳә уи лашъцароуп;
 Са сурғъара нақ инсқуатын, убри са сзы мшы-хулароуп.

Уаҳа лтызшәак шытса исахап ҳәа са сакугубзом баша сара;
 Абра уаҳа са сзаантасуам, соуушьтразы суҳәоит уара».

Придон абас уа ианиха, дырзакумхит атәйуара.
 Ус сеихәт: «Сашья, ехъя инаркны акгыи иаңсам сыңстазара!»

Рыесыдырцалт, даара рыесзыркт, аха урт уа срызнымкылеит;
 Иара иркуа са сөи иааны, ишъамхнышыл са исеихырхуеит,
 Сгудыркылеит, са срыгузит, убри ала са сдыртәуеит,
 «Умцан абрахътә, угуақра ҳалаз ҳақанатца ҳәа исыхәеит.

Ус расхәеит: «Са сзы ихъантоуп, шәара шәныжъра, шәара шәңышыртра,
 Аха уеизгыи сзыштоу лыда са сзы ижалом ус гурҗъара,
 Убри исцәиргаз са сызлыцрытцуам, шәаргыи ишәымоуп абри аз
 гуалсра.

Сара истахым абри азы исабжъажәгарц абра аантасра.

Ашытакъ Придон дзықутәаз иөи инапала сара исзаигайт;
 Ус сеихәт: «Абар, уара хәемра, аихышәашәа, са сөи устоит,
 Абри удкыл са исымтаны, иутаххазгыи убри ауп сгуахуеит,
 Абри аөи асахъала, аттарала, ахы угуанарпхайт».

Придон өйла са снаскъеиган, ҳа ҳаңыцъагы ҳаибартәуыан;
 Уака ҳара ҳгудибакылт, мыңху ҳара ҳгу еизыбылуан;
 Сара сахыцоз гук-҆ысык ала, ар сыхътәуыан, — урт гуткааган,
 Ҳа ҳаңыцъыртра хүңхай баззени раиңырттра кырза еиңшән.

Уахътә Придон иахътә санца нахыс сеиталагеит уи лыпшаара;
 Са сыңшауан, акаансмыжыит адгыл, амшын, нас ақуара;
 Аха уеизгыи цъаргыи дсымбеит уи дызбаз ҳәагъ азәи цъара!
 Сара усқан сгу еилагеит, нас гыгшәыгтас сәдәкун сара.

Схала исхәеит: «Аус иамғајам са снықуара мшынла, бнала,
 Издируада гыгшәыгқуа рөи тәартас иқастар, исхаштәр сурға». Абри Асмат, нас сара суаа инарасхәеит бжъба-ааба жәа:
 «Сара издиреует, са шәссыргуақит, сара саңсоуп шәа шәгунхара.

Шытса шәца, са сзы дук шәымхуын, шәара шәықаз шәхы гуцаракны;
 Шәа шәахуампшын, са сылаңырз, ус илеиуа зырғашзаны».

Үрт^{*} ианрача абри еиңш ажәа, иныгужәажәеит, гуал дус икни^{жүйелүү} Ус сархәт: «Аαι, ас ҳаумдәан, ҳлымчың^{жара} иаҳарцгың^{жара} ҳтахым^{жара} ҳазәнү!^{жара}

Хара дхамбааит уара уда ахыс ҳа ҳзы, ҳаргъ иара изы;
Анцәа имхәахааит ус уарамоу израз убри уеы ашты ҳа ҳзы;
Хара иаҳтахыуп, усгы ҳахиоуп, уара ҳгарыяху убаразы,
Иүхәаз наумыгзан, ҳара ҳақаз, уара узыхәан есқынгъ уа узы.

Үрт сизнмыжыт, сахыцоз изгейт, сынрзызырфуа, ирхәауа нагзауа;
Ауаа ахынхоз салтңы сдәықулеит, схахынахоз, изымбаң бауа,
Бнаң, шыбысты тәартас ирымаз са сзы еиңшәа салагт избауа;
Сара сеймдон, археи ашхеи акаанмыжъкуа, зегъ еибаргая.

Абрақа избейт сара адаукуа, ихианы итәаз үрт рҳаң^а ағы;
Даара ҳаисит дареи сареи, егърылымшөйт адаукуа рөы,
Сөзүцәа сцәрышьит: ркуалзқуа ршәымызт, егърылымшөйт адаукуа
рөы

Дырғегъ исеижъяхт са сынасың^п, ус снанагахт гурфарағы.

Үрт рыхәәбжы, үрт рыхәабжы ажәған ахъза убри назон;
Үрт рыңсақуа, үрт рыңуңара, ус адгылы ду, идұрттысзон;
Амра дырхуашт үрт сабала, ашәаңыңаң^п уа зегъ тарzon;
Шәфык-шәфыкла үрт сара исыжәлон, азә даанмыжъкуа зегъ
нсыртәазон.

Абас ауп, сашья, убриижътеи абра сықоуп, абас сыңсуеит,
Зхы этәым азә иеиңш сгъежьюа сдәықуп, абра стәыйуеит; зында
сызтуюеит;

Са сахыцалакъ Асмат дсыңуп, сзыштоу лзыхәан үбрігъ дбылует,
Сара сзыхәа шыта цөроуп икоу, убри азы сыесырхиауеит.

Убри исцәйзыз ажъяс пүшза кырдеиңшданы са дсыңхазеит,
Убри азы убри ацәа са шәтатәис ҳәа са сзы иқастшеит;
Асмат абри са исзылзахит, лаңырзылагъ цәгъза илкуабеит;
Цәгъза ихъантouп сыңстазара, аха сәкама сгуахыы исызмұрхеит.

Уи қунагала, уи лырехуара, азәгъы илшом уағы хшара;
Уи лзы сгуақ^уеит, адунеи ағ акғы збазом, сара хаара;
Са сзы иқалеит иңшшартаны абна ршәыра, абнатоура;
Исаңаешшар анцәа аңсра, уи ауп са сзы даара аңсшшара».

Убри дтәыуан, ихы даасуа, даақумтцакуа избқуа цэыңуа,
Убри ибырлаш аңштәи ахъяны иқаруаха ус иқатщауа.
Изымчәазт абри, Тандил дгылан илаңырзқуа убра иөыкукуа.
Илудакгы Тариел дылжъжеит, Асмат дихәуа, убри дичуа.

Асмат Тариел пъытк данлыртынч, нас Автандил ус наиеиҳәеит:
 «Сара сзықәа уи башаны, уара угуахуа са инасыгзейт,
 Сара сгу згаз, са сгу зыхшәаз, сара стоурых зегъ уа иуасхәеит.
 Шъта унахынхәзы убзиаху лахъ, шәеибабара аамта җалеит».

Автандил ус иҳәеит: «Уара уңыртца, уныжъра са сзы ихъантоуп;
 Сануңыртх'уа, ма сылағырз цъяз икатәант, убри қунагоуп;
 Иагътабыргыуп, сара ак уасхәоит, угу иалымсаит усты имфоуп:
 Абри угуакра, уззыңсуа лзы, акгы иаңсам, баша гурфоуп.

Ахақым дычмазағхар, уи дарагъ ддирзаант ахушәтәразы,
 Уахъ дааиңхъоит даеаңә хүшәтәфык, ихъаа идырразы, дихушәтәразы;
 Уи иеиҳәароуп ак аамыжъкуа, дзынихъаауа уи идырразы,
 Атәым уасы иаҳа идыруеит иҳабжъенгара ихуартоу ҳа ҳзы.

Уазыңырә ақушцәа ирхәо, уи сара мдиршақу исхәазом;
 Шәйнтә уазхуцроуп, иуурхароуп, зынза зныктәи уи иазхәзом.
 Ауағы дгуаар, игубылра маңхоит, нас ибзиоу уи актый иузом.
 Шъта дызбароуп уи сымр лаша, са сзы сбылуа, уаҳа исзахгом.

Са сааццакып, сыштажъ схынхәэп, бзиа сышлбо агурा инастап;
 Ус ҳәа уаҳа са акгы сыммам, избаз исахаң зегъ наласхәап,
 Нцәа думазар ҳайбаңсахрим, сгуң'уеит уаргыы уакушаңатхап,
 Ныха-нцәала ҳа ҳайбаркүп, убри ала еиҳа ихаҳтап.

Уажәы уара агурा сургар, цъаргы ушымцауа, абра ушынх'уа,
 Са агурा усыргонт ныха-нцәала, сара бзантык ушсхамштуа:
 Сеңтагъажып абрахъ уа уахъ, сұннықуалап сыңсы ухтынтуа.
 Анцәа ихәозар уззыңсуа лзы уқастарым утәыуа — угорфуа».

Атакс еиҳәт: «Зақа угублфузei ас атәымуаф иөы уара;
 Қармтцыс агуил аңыртца еиңш иуцәыхъантuoуп сныжъны ацара,
 Ушыңа схаштүеи бзантык уара, изсоуҳәозеи абри еиңш сара?!
 Цынат атлаш, уара абзиаху, анцәа исзиҳәаант уара убара.

Са сахъ ухынхәыр, уара ачандар зхыңдә жәсанынза уахъ иназауа,
 Сгу ноуңылап, абра ҳналттып, ҳандәықулахып ҳхы ахынах'уа.
 Сара узжъар, мцла снықуар, сара әкалаант анцәа дсеижъуа,
 Уара убара, уқазара, иарласп сгурға, са сзырхъантуа!»

Абри азы урт аиғызцәа, урт аишьцәа иқуит-ишәеит.
 Бырлаш-қаруа урт иреиңшқуаз иуаркалениуа рызбқуа җаңшхеит.
 Арт ағыңца бзиа еибабаз, ригуқуа мцаха ус ибылуеит.
 Убри ауха арт аиғызцәа аҳаң ағы уақа идыршеит.

Автандилгы уақа дтәзыуан, алағырз шәпа убра икатәуан;
Ашыкъ жъ шаанза иара дгылан, исыза дгудкыл, амғахъ дца ЖИЛДАС
Ииура изымдыруа Тариел дгылан, гуалс иман, дхуцуан, дыл ЖИЛДАС
Автандил дтәзыуан, — афаса дылсны уахъ имғахъ дыццак'уан.

Асмат Автандил днаскъалгон, гук-пъсык ала дихәон, дичон,
Дышамхнышгыла иаңхъа дгылан, днапыркүчүа иара дихәон,
Лассы дхынхәйрц лара иалхәон, ашәтыц хышәт еиңш лара дзытзон.
«Саҳәшья, шәа шәысхаштуам — ҳәагыя уа иналаҳәо уи лгу
ирыңууюн».

Есхаштуам бара, сара схынхәуеит, дук саантасуам уақа сара;
Зар еихышәашә цъаргы дымцааит нықуара ҳәа цъара — хара;
Оымз рыла сара санхнымхә уи, исцәыхъантсоуп устъ ахәара,
Ижәдьруазааит, ускан шәара, цәгъарак сшақушәаз убра сара».

Аетәндил Рабстәнқа ихынхәратәү

Уахынтың даңца, амған дгурғо, аўсейбакра уа дналагеит,
Избұ цәиңдіт, ашъа ахырыкуоит, тақа икатәоит, амға арқаңшуюеит;
Адғыл ағы ашәарахқуа убры дырбзоит, уахъ ишътаңшуюеит.
Иең тары, нас ипхынырцәра имға нароу кыр наркъаңзеит.

Убры дааит, құса даңцоз ир ахынырыжқызы, дахырыптыуаз;
Уи данырба убарт дырдырт, иниегурбъеит иара ишиатәаз.
Ажәабжъ гурьяху, ифны ицаны, Шермадингұрызы: «Дааит ҳа ҳанзыжқызы, ззы ҳгуақ'уаз, ҳаңстазара зыла ихъантаз!»

Уи дласны дааит дипыларцы, дгудикылеит инапы гузуа,
Дгудикылуан дгурьяңаңы, лақырзыла адәы рұсаая.
Усгыы ихөон: «Пұхызу лабәабоу абри избуа, исақауа?
Иаңсома сыблакуа уара иухуалұшразы, уара иуәаңшуша?»

Арқыс длакун дыниеихырхуеит, иғы днагузит, дыниегурбъеит,
Усгыы еиҳәт: «Анцәа иңысшоит, гурға хъанта уа уәы еғальымшеит:
Ахтны уаа зегзы еиҳырхуеит, иаңсаз неини дгудыркылеит.
Ауаа дуцәагъ, ауаа хуцәагъ, гурьяра дун ирзықалеит.

Иңеит урт зегъ иара изы ирхиаз ағн-ду ахъ, уахъ ахтнықа.
Ақалақъ уаа зегъы еизеит, тұға рымамкуа ажәлар уақа,
Ихы-иөи ихаччо, деихышәшәо дтәан ачараे уи убрақа,
Фык бзык наизхәом уи аөынтеи агурубыра иқаз уақа.

Абра иеихәеит уи Шермадин иара иибаз, иаҳаз зегъы,
Амр еиңш икаңхоз аръысгы уа иара дшибаз убри атәгъы.
Уи Автандил изнымкылеит, уа илаңырз икатәеит уеизгъы.
«Уи идлаңса хани қуацәи сзеиңшуп сара», ихәеит насгъы.

Рығонутқатә ажәабжъқуа Шермадин инмыжъкуа уа ихәеит:
„Уара уцара азәгъы издырзом, уара ишсоухәаз са инасыгзей“.
Қъаф уа, ипсы ишъон, аены иара уахъынта цъаргъы дымцеит.
Адырсаены, ашъежымтан, амра анкаңха дынөыжәлан дцеит.

Чара уаҳа уи даҳамтәеит, уаҳагъ цъара уи ихы имырхеит.
Хәйнтиқар иаҳ Айтандил иаара еиңәарц Шермадин иғынеихеит:
Жәамш нықуа хымш рыла днахъқъа дцеит, убри ақара уи дласхеит,
Абри алагъ игуала дгурбъуа, амр иамазк'уа дибарц итаххеит.

Дизишиштит убас иеихәарц: «зыхъз-зыпъша дуу, уара ахәынтиқар!
Пату үқутса, истахыуп ус удтала са исылшаз сәэр.
Уа сзыштыуңаң аръыс са сзы цәгъаза ихымызбын, убри дсымпъшаар
Абар схынхәеит, избаз-исаҳаз, са истахыуп уара иусырхар».

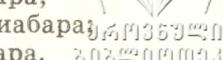
Ростеван, ахәынтиқар цъагъа, ауақ ххачча уақа дбаны,
Шермадин еиңәт: дыззнеиз аус ахи-цыхуес зегъ нагзаны:
«Уибарц итахыуп Автандил, уи дхынхәеит дзыштыуңаң дыпъшааны».
Хәйнтиқар ус ихәеит: «Анцәа сзиңәоз иара исирбейт инагзаны!»

Шермадин иаҳаз алашарбаг Тинағингы убра илеихәеит:
«Тандил даауеит, бгу иаҳуаша ажәабжъы бара уи ибеихәеует».
Ас анлаха амр еиҳагъы уи длашакхеит, ләы налхаччеит.
Ҳамта бзия уи инаилтеит: ифыззәеи иареи өңц еилалхәеит.

Уи ахәынтиқар уа дынөыжәлан уи дипъыларц амға дынқулеит.
Абри еиңш пату Автандил ҳамта дуны идиқылеит;
Уақа ааигуга, рыбла рхаччуа, аби-цее реиңш урт ааипъылеит.
Ахтны-уаагъы мыңху игурбъо урт абрақа инарпъылеит.

Иааигуга даннеи, аръыс дәйіжәттны ахәынтиқар ду уи диеихырхуан.
Ростеван ду дгурбъо дненини уи дигузуан, дгудикылуан;
Нак-аақгъы инеиқүгурбъуа, еибаргурбъуа ахтны ихалуан.
Игылазгъы, уақа иаазгъы, аръыс иаара зегъ еигурбъуан.

Уи Автандил алым ралым дынлеихырхуеит амра рымра;
Ус агуил хышет, бирлаш гурбяху, идырцешзон рыбзиабара
Лхаңы лашон, мыңху икаччен, иатсанарзуан амр лашара.
Иратәзамызт уи ахтынра, урт иратәз — хыхь ажәфанра.

Убри аены ируит чара, цхыбжъоныңа ирфуан, иржәуан;
Хәйнәтқар Автандил иара иңак иеиңш гү-цқъала уи дизыңшуван;
Ағыңғайы азбы қаңшыра, агуил шәтыцра цәгъаза иаргүк'үан.
Напыртәила абырлашқуа ус драхматас жәлар рахь иртиуан.

Чара иахытт, ажәра иақутт, ажәлар еимпитет, рыфныңа ищент;
Абра иаанхеит аҳтны уаа ду, арпәс раңхъа урт днадыртәеит.
Иара изизтааз, амған иибаз, гуақрас дзықушәаз, зегъ уақа ихәеит,
Убри аштыхъ, уи дзыштартаз, уақа дшибаз убригъ наихәеит.

„Убри избаху са ианысқәо, ус скүңсычхар цашиымшын шәара;
Иареи ихи-иөи мрамзар акы иузадкылом уеизгыы иара;
Уи ихуаңшыз мыңху дзыеишшашт, асир иеиңшуп убри ибара?
Афасараңы иканжо агуил дағызан дықоуп убра.

Иразкы, тұсыхуа змам гуақрак изаанамгар анықамла;
Атәңіц құцхойт, иказказуа аеархуашшыеит цәиқуарала».
Автандил уи дигуаларшәуа, избы ирпәсақәон лағырзыла.
Абра иреиҳәеит Тариел итыңшәа, иара иаҳаз уи ихәамтала.

«Дауцәа драбашь, урт ныртқәаны, уртқуа рҳаңы ғынрас иқантәеит.
Дызыңтәаауаз илматцуғыз, уи аңхызыба иаҳәшшас дқантәеит.
Матәас ишәуп иара абжыас-цәа даеак матәас убри импәхъаеит.
Адунеи ду иара итахзам, уи дзыштәу лзы зынза дбылзеит!»

Иибаз-иаҳаз, нас дзыргуақ'уаз, зегъ урт иреиҳәт, даргыы иңаршьеит;
Зеиңш дықағазам, амра лаша, хара инижкыз уа днеихцәажәеит.
Абарт зегъы убра изеиҳәаз, дышхаттағубуаз иәәөи иархәеит:
«Абри еиқау ахъзи-аңшееи, изылшода?» җәа инеибырхәеит.

Абартқуа заҳаз Тинатин цәгъаза дгурбю дзырфуан убра;
Цәгъа длахъыхын, афатә-жәтәгы мыңху лгу азсон аены лара.
Автандил уа ииартағ дышшытаз иматцуғы днығналт убра:
Лара динхъеит уахъ ахтныңа. Даҳыцқак'уан убри ибара.

Абзиабара ихыхны иамаз днаццакит уахъ уи лбаразы.
Убри алым, алым ирылаз, қытқ иңәышуп ихуаңштәи уажәазы,
Уи арпәс үйеө, алмас бирлаш, зегъ тәзазырзуа зынза аңшразы,
Аха уажәи агуи-агуи еитниңсақлеит убри лгуазы.

Амра лаша, уи агуръаху, убрақа дтәан уи дкаңхая, ӘКІМДЕСЕРДІ
Аңанат тла, еихышәшә, ефарт ыбыла уи уа иңсаңеа, ЗОҒДАППОЛДІ
Абырлаш қуаш, цәнқар қаруа, аңымшы кахухуа, уи уа ирішүза,
Дышпәсасырехуари? Уи изы истаххойт афинтә уаң қүш ражәаңқақуа.

Диеигуръян, сқам нарғыла, лааигуга длыртәйт убра иара;
Убрақа итәан асыңыагы, зыңза ирлашо убра дара;
Ус еицәжәон, еибаргуръон, дара ирылшон убра мрара.
Ус днаиаздаит: «Дұзыңшаама узыштыңтәаз убри ңара?»

Атакс илеиҳәеит: „Адунеиағ уус үқуғиар, угуахутәы уахъзар,
Иамғоуп угурға нақ иухысыз угуалоумыршәар, гұтыхас икоумтәр». Сары
Сара дызбеит аихышәшә, зыңзак еиңшыз атлаш-чандар.
Агуил деиңшын, уажәы дцәышуп, иңштәы ихкьеит, иқалап дканзар.

Убра дызбеит сара ачандар, аха убри дықьюеит, дызыуеит,
Убас ихәоит: „Дысцәызт бирлаш, са сзы ихулеит, ус илаштыңтәит,
Уи изы сгуақ'үеит, избан уәар, иарғы сарғы җаиңшны ҳылуеит». Дейталагеит
Тариел итоурых уақа ахәара, — лара дзырғуеит.

Даныңшаауз, иныңуараан, гуақрас дзықушәаз леиҳәеит лара.
Аштыхыы нас ишиятәахаз анцәа ила убри ибара». Дунеи
Дунеи ақуңшра, ауаа рбара, шәарахк еиңшны иныңшуюеит иара.
Шәарах дрыла зхы зтәымк диеиңшны адәы дықууп иара убра.

Ирхуарәзы, убри иатәоу, изласқәозеи, ажәа сыйхом;
Уи знык дызбаз, уи игу иаҳуаша ңара дибом, сара амц сыйхәом;
Иара амр еиңш убла хик'үеит, нас убрақа уи иаҳуа узыңшом,
Аха уи агуил, акакаң-шәтың, агузырхага, уажә ус ишәтәом».

Зегбы леиҳәеит уақа лара иибаз иаҳаз, нас ажәабжықуа,
«Бжъаск еиңш имоуп тәарҭас, гылартас абна, ахра, ахапыжәқуа.
Иара димоуп убри ңұхәизбак, уи ихалырштуеит игуақракуа,
Разқы мыжда адунеиағ убла иагнархом алаңырзқуа».

Абри ажәабжы уи ауңашәыл лгу қанатцеит убри лара;
Лара лхы-лөы амза еиңшыз, зыңзак мзатәтас икаңхеит убра.
Ус лхәеит лара: „Убри ауағ, агуақра иақушәаз, ҳихуап ҳара,
Аха зеиңшра хүшәузен убри ихура ианаалаша иара?

Уи дарбану амцхәаф игура зго?“ Уи Автандил атакс ихәеит:
„Убри арьыс дықанатца ешья најас са сиңхъазеит.
Уахъ схынхәразы, иара изыхәа схы самеигзарц сара ажәа схәеит.
Убри азы бара, сымра, быхъзала сқуит, уи дысзыңшуюеит.

Ауа изы ауа ихы дамеигзааит, игуақраангы хуартас диаудаит;
Игу азы игу уи дамеигзааит, цхаси-мфасы уи изы иқаитцааит^{ЗЫБЭЖП}
Уи бзия иибо ус лгуақрагы, уи даргуақааит, убри даблаа^{ИҮЕППИОЗ}
Уи идлапцса са сгурьара акгы иаңсам, зегы ирдырааит!»

Амр ус иалхәеит: «Са истахыз, са сзызгуақ'уаз уажәы иназеит:
Акы, уара уахътә ухынхәеит уеибга-узғыда, узыштыз дубеит,
Оба: са исхъказ абзиабара уара уаңшааит, уара иуныңшүеит;
Ахушә, уажәраанза иблуаз сгуазы, уажәы исыхъзейт, абра избеит!

Уағы иразкы аеаңсах'уеит, аамта амшқуа реиңш игъажъуа,
Зных амра ңхоит амш қайматуп, имаңәйсует зных идыдуа,
Уажәраанза гурфа сакын, уажә салагеит сара сыйччауа,
Аңсабара ҳаргурьозар, нас җәмлароуп ҳара ҳгурфуа.

Уи қайматуп, уара иунаалом ақура ңсахра, аилагара,
Уара иууалуп, уахъ ахынхәра, ажәа иутаз анагзара,
Уи дзыштыу лзы ңхыраа тара, хамеигзада уи лыңшаара;
Аха, сымра, уахъ уанцалакъ, са сытцахашт алашьцара».

Атакс илеиҳәет: «Са сыйжъгурфак инықалеит урт аабаха;
Акгы иаңсам уи азы ищааз, ңсыпъла уатөхәо уи арпхара,
Акгы иаңсам бзия ибара, зөазызкыз амра аташәара.
Бааигуа сыкоуп са сгурфоит, нақ санцалакъ урт шәыкхоит убра.

Бара бныжыны амфа снықулар, игуақразахап уи сара сзы,
Сгуахы идәйкүлаз ахәа куалаа, исзаңәгашам уи аказы,
Сымш ңхъязара атыхуа ңтәоит, икоуп са сзы чхуларазы.
Абри стәахыр, исымхәар акун, аха изгуаьыт исхәаразы.

Са сзы иркәроуп уи исыдыштаз, уи са исаҳаит, уи еилсиргоит,
Агуил гуки ақуцқуагы уағы ицхауеит, ижы инарцоит.
Бара, амра, сымфа арлаша, са сзы хуартас убри қалоит;
Сыңстазазараз агубра сыйт, нас гуўбуала са сымфаҳ сроит!»

Ауңашәыл лгу қайщеит уи жәа хаала, жәа ргурьаралагы;
Ажәа ркүшга убра илеиҳәеит, абаzzеи иаа замта леиңшгы;
Дзыхәаз налыгзейт, илтеиг убра гуаларшәагас абырлашгы;
Шытә анцәа ихәаит инагзахараз урт рыбзиенбабарагы!

Ха ҳреихырхуеит қаруеи еимхуци, алмас ңшзеи реидбалара,
Атлаш ңшзеи, чандар қатеи, баҳча рішшагас урт ргылара;
Избуа дгурьоит, изымбо рзы -- амш хуашьра, алашьцара.
Бзиенбабуа рынеңшыртца, уи иахылтцеит агукаҳара.

Инихуаңшыа ргу тұрғызаауан. ргу итәз зегбы абри иаҳәауан;
Аръыс дәөықулеит, уи дылпұртцит; убри дхуцуан, мыңху дгурғаауан.
Убри лныжъра миңха ицран; иара илаңырз мшынны еилашуаң¹²⁵⁷²⁰
«Абри дунеи зымтәзеит сшыала, сгуақрала,» хәа иара иңәауан.¹²⁵⁷²⁰

Аръыс дгурғо нақ дналпұртцеит, ихы-игу дасуа, ишәйтә иқантсоит;
Бзиабара уағ дартәуеит, игу аръшқоит, икуадаахоит.

Амра аңта нақ инахаңдар, адғыл ускан илашьцаахоит.

Дызынтыңдаауз нак налпұрттар, уи изы илашьцоит — ихулаазахоит.

Алаңырзи ашьеи еила, изыршәраны иара ихыжжуа,
Ус иңәон: «Шың амра уаңа саргубзыңум, са сгу қатса;
Сара иңасшыоит лыңымыш еңкүа сара иақсиааиз, абас сбылуа.
Сара убри деңтазбаанза, ак қалашам сара сыйжыжыуа!

Ашәт хыщәт еиңш ус са саа заны, сыйзиахуза ас сқатсаны,
Сразәк пәса тарны ус сгу иналжын, иаасзынхеит уи хура ғұңуаны.
Уажә сгу амца акны, абылра иағуп имцәа зоны ирқуууаны.
Дунеи ускуа иаңсам акгы, уажәт сқалеит агура ганы!“

Мыткуматас абасқуа ҳәауа, деңтацияуа дтәууан, уи дбызуан,
Құңсычхрала, тәзыуарала, изара еихытар уа итар-таруан,
Еигурғыаа реибара анахгара уи даргурғуан,
Аразәк қыла, иаарласны уи даргурғуан ашәи ишәнатуан!

Аръыс дхынхәйт иара ифныңа, ииартә дықутәоуп, уақа игу пәжәоит.
Дызынтыңдаауа гула-псыла иаңхъа дғылоуп, убасшәа ибоит.
Ашәт асағы аңштәи нахжъоит, убас абригъ иңштәи нихжъоит,
Агуулқаңшы амра зымбаз, уи иаарласны убра иканзоит.

«Разқыла ишәиуп ауағы игу, убри шыңуеит, акы иартәзом,
Ус угу знык гурғак иаңшәом, знык гурғыарак уи иаңхазом;
Агу лашәуп, аблы иақыпшуп, иара ахала ак аба зом;
Аңсцәаңғы уи иххүцом, ҳәынтықаркғы уи ихъышзом!»

Дашшуа игуазы абри еиңш иңәон, ажәа хъантқуа, ашишқызықуа.
Гуаларшәагас имра илтаз иаамтциарсит абырлашқуа.
Урт имра илтәйин, напхатқауан, кырза еиңшын урт лхажыцқуа;
Иқышә инадкыла урт дыргузуан, нақ ихыңхәеуан илаңырзқуа.

Уағ дизааит иара иаашоны, иуңхъоит ҳәа уара ахтны;
Аръыс днагылт уа дцәарханы, афырхәа дцеит уахъ дааццакны;
Уақа иғылан ауаа еизаны, дызбарц зтахыз уа ираңәафны.
Ах иеирхион дшәарацаарцы, ауаа гылан абыкъкуа кны.

Ахәынҭқар уа иеы дыңеыжәлеит, иағын зегъ агурбъара, Әмбәләүс
Адаул бжыбы адәы инахатәеит, иналаzфаҳеит рышәаҳәарәлүүлүптилөө
Алаңуа адәы уа иакъомызт, ахъшықуа ихырфөйт амр-лашара.
Шыя раңәала адәы дыркапшыит, тҔак амамызт урт ргурбъара.

Уақа иалгейт ус адәаөы, зегбы хынхәқуеит ус ахтнықа,
Уахъ иаарпәхъеит ауаа дуқуа, атауадцәа, ар, абрака.
Хәынҭқар длатәеит, цәгъаза ирхиан ахтнықа ус ағнұтқа.
Рышәаҳәара, урт ргурбъара тҔак рымамызт урт убрақа.

Хәынҭқар иааигуа уи арҔыс дтәан, дзиазтцааузы атак иҳәон;
Абырлаш еиңш рхырөы лашон, иказказуан, — рхаңыц каңхон.
Ауаа дуқуа урт ааигуа итәан, ауаа раңәан, уақа изырфқуон.
Тариел избаху уақа ирхәон, абри уалны рхазы ирпәхъаizon.

АрҔыс дхынхәэйт, уахъ ағнықа, ииура изымдыруа дтәыуа-дыхъуа.
Бзиа иибоз убра лныжъра, уи даргуақ'уан, мыңху дбылуа,
Зны дәғалуа, зны дныштыталуа, уи дзыңәомызт дгъажыуа-дхынхәуа.
Хуартас иоуаз, баша дгуақ'уан, дызтынчомызт игу еибак'уа.

Дхуцуан иара: „Сгу зырбүүаша, инызкылаша егызыбом абра.
Аңынатаң тңла, аихышәашәа са слыкугахеит убри хара!
Бгуазырхагоуп бызбо рзыхәан, бзымбо рзыхәан агуақра-ахъра.
Лабәеб ббара сара саңсам, ма саңсахаит цыхызла ббара!“

Абас иҳәон дақумтцзакуа, убри дтәыуа игу еибак'уа,
Ихы дабжыон: «Ак зычаз уи ак ибейт», ҳәа ирхәауа агурагауа,
Акы ҳмычхар иҳалшозеи агурфазы хара ҳақуңауа?
Бзиа еигүүб'уа, ус аңғылагы деигүүлароуп өымт егымхәауа».

Ус иҳәаҳт: «Сгу, иутахызаргъ ус уара, аңсра, ақамзара,
Үеизгыы еиңбүуп ақазара, нақ ухы нақуңто аңстазара.
Имазазааит, азәгыы изымдрааит убри уара ас угуақра,
Бзиабара — ағынҭәаара иақунагајом аргамара!»

*Автандил ақынтықар Ростеван
дихәоит дошиштыразы
авазир иажәа*

Шъежкы дғылан иеенилеиҳәеит, ддәйлтит арғыс, нақ адәахы;
Уи ус иҳәеит: «Ирзымдырындаz бзия дшызбо убри уеизгы.
Сара суҳәоит уара ачхара иазхуц акы сара сгуазгы».
Амза дәйжәлеит, авазир иахъ ихъ наирхеит дыцдакнгы.

Авизир уахъ уи днеиңылеит: «Ехъа амра стааит», иҳәеит,
Слаңықушәақуа зызкыз абрин акузаап, абар абра дызбейт.
Уи днеиңылеит, дыниеихырхуеит, зында мыщхуза убри дирехуеит,
Аңшема итах алас изы, уи есқынгы дぐръьеит, дыччуеит.

Арғыс дәйжәтцит, аңшемацәа зегъ уақа иңылеит, ҳатыр иқутца,
Имға аңхъақа хатаитә уархал урт икадыршәт, ус еихырхуауа.
Арғыс ирлашт урт рығира, амр еиңш дкаңцуа, убра длашауа.
Ус рхәеит: агуил фұы-хаа җзааит амра ташәарахътә уахътә аңшаша
асуа.

Аръыс длатәйт, зегбы дцъаршыон, иара ила зегбы лашон.
Абри амра ас изырлашоз, инихуаңшуаз зегбы ддышрехуон.
Иқұңсызычаян тұхуаңтәарада, иара изыңшыан, сиршәа ~~дүрбөн~~
Шәйиндәйлтқуа рхәан, зегбындәйлтқуеит, дара ғыңға ~~жеке~~
рхәен

Зегбы андәйлтқуа аръыс визир еиңеит убас убра иара:
«Хәйнтқар иахтын ак маңазам уара узыхәан зегбы убра.
Аусқуа рөй уара иуқәо дақушақатхойт зегбы иара.
Шыға усызырып хұчзак сара, сгуақракуа згаша ак сақәа уара.

Са сшыбылуа еиңш ибылуа сөзыса аръыс изы сара сгуақ'еит.
Уи ибара, уи иахъ хынхәра, аласхара сахыццак'еит;
Убри са сзы ихы деигзом, са дысызышшеит, дысыхгуақ'еит;
Ағыза мшыңц, згу са исзакыу иахъ ацара сахыццак'еит.

Убри ибара сеилаханы, ус сгу иакүшешит икатаны;
Сгу уахъ ипшша, сыйхаргы уи инаңтданы, сақухеит стаңәни;
Иаагуга икоу иблуеит зегбы, анцәа дишешит уи дымраны;
Уа Асмат дыкоуп, са дсақәшшаны, агуакъара инеиҳаны.

Саниңыртқуаз сара сизыңцут мыңрадала уи қура ھуңуала:
«Сара схынхәеит, лассы сухъзорит, акы умыхъырц ға игурпесала;
Улашара са дұңсызышшап, угурға ухызган сұхыраарала».
Аамтә ааигуеит са сдәықулара, уи саргуақ'еит сара былрала.

Аиаша табырг уасқонт уара, уи ажәазам баша өхуара,
Уи дысызышшеит, сара сзымцеит, абри сабылуеит мыңху сара.
Исзеилагом сара сықура, сара исуалуп уи иззара;
Уағы имақтаңтың күнде зықура еилазгаз уск иқүеноны аказ цъара!

Усызыца ахтныңз, исзыниң сажәа уи Ростеван цъя инагзаны;
Уара вазир уара үеңдікхана уи дысынышшеит итабыргны,
Снимкылар сроит, уи сникылар — сзықаларым са схуартаны.
Сбылуа скәумттан, уара уазхуң, амға сықута усыңхрааны.

Уи ус сзыниң: «Ауаатәйфса ажәа-хаа зеңу уа удышрехуалаант.
Абри ахәара даара саңшәеит, анцәа ҳазшаз абри удышраант.
Аха уи аръыс еихытаруа сиблит мңала, убри удышраант.
Иаразнакы сгу уи иәникаант, сыңстазарға убри итикаант.

Уажәи ахәинтқар, убри идлаңса акғы иаңсам сыңстазара,
Сгу убри игеит, иқастозеи, гуда сара амала аbara?
Убри изы сара ак сылшар, ихың дұхан узы уара.
Еғысылымшар, са сгу тынчхап, сықура ахърым еилагара.

Сара сцара, сықамзара, угу ңүнамжәаант, гуалсс иқаумтцаант.
Анцәа исзишаз лахынтың ҳәа убри са сзы инагзахаант,
Убри ала сара утахы хымзү сымамкуя уа уахь схынхәаант.
Са сзыхнымхәыр, ушхәынтықару, уаңа уиааниуа, ус инаугзатаант.

Амр қаңха еиңдәйт авизир: «Исыркыаент сажәа сара,
Абри сыйнишә уара ахәйнтықар ауаа раңәа еизаанза убра,
Усызихәа даара уара, сауижъразы убри сара.
Шәнзызқы хь-ңараны, ңарапа феижъны, тартышаны иудкыл уара».

Авизир дааччан ус иңеит: «Үтартыша иумаз уара.
Ишызуша амфа исурбаз убри сыйзахаант уи азы сара.
Абри исоуҳәаэз хәйнтықар иасхәар, убри азыхәа убра иара,
Хәара атахым, аҳамта сидашт, егъыцәгъязам уи агара!

Ихата дымсаант, атабырг сәөйт, абри ниасхәар, убри сишиеит,
Уара ухъқуа уара иузынхон, сара адамра лассы саздоит;
Изеиңшразаалакъ аңстазара уеизгъы бзия ирбоит:
Исызиаҳәом, абар уаҳәа, нас уаасысыр сыхуда хнатәоит,

Абри еиңш аус егъзалшом, нас схуцт схы захтныистарызен ҳәа;
Убри дсаңдәашт, ма уи сыйшыыш: «Абри еиңш ажәа зсоуҳәазеи ҳәа;
Ас ауеиҳәа узимабжъазеи, — абри уара изугхазеи ҳәа?»
Са еиңбасшоит заа сыйпсыр, сгу иаанагом егъзиурым ҳәа.

Хәйнтықар уиштәзаргъ ииаша ар умжьеи усқан уеизгъы убра уара;
Узырштырызен уара рымра, изеилаҳауа уи абра?
Уара унықутыр урт ҳаңацәа рәйназыркышт ңұхъақа ацара.
Ас қамлароуп, атыс хьшъра шазымуа еиңш, урт ирмоуроуп зхара!

«Ахәызба сгу иаласттароуп» иңеит арђыс убра дтәыуа, —
«О, вазир, уа иузымдыруазаап уи ауара иатданак'уа,
Ма иумбаңзаап уара ауара, нас акура ғүңуа иаанагауа;
Иудырӡауаз уи иара, лахъеиттыхра ишпә союа?!

Амра аахәйт, убри зааҳәыз са сзы еилкаам, са исыздырам, —
Убри ҳаңхраап, убри азыхәан ҳамш арыпхап, җа ҳзы ибашам;
Са сзырхууца, са сзыргурғыауа сара сеиха азәгъы издырам.
Ауаа баапсқуа, раЖәа баапсқуа, уағы изеиңдеоуп, хуартак алам.

Сара хуартас сыйлароури ма ахәйнтықар, ма ус урт ар?
Сара стәыеит, алаңырз сагеит, уи иааптәзом, исылшом исымхәар.
Еиңуп уахь сцар, сиңәпхъамгылар, сажәеи сықуреи еиласымгар.
Убри иңишишәаз агурға еиңш иңбызшәахъоу иқалап дәкамлар.

Угу замыръшаан нас авазир, абри ақара тәзыуара хъра? Сара стыңан аихатқәкъгы цәаны итәарын уеизгы абра, Әйтпөбәләп Уи илағырз ирывақулуа зыхъкъгы убашам абра цьара. Әләттеппиләп Зны цхыраарак сахътә иуоурац угу иаҳәозар, усыцхраа-абра.

Уи симыштыргы. зегъ дарарап, усгы саантасуам уахъ сцоит сара, Изықалашам исхаштразы ажәа истәз убри убра. Сара издыруеит уи сара сзы акгы узиуам убри уара, Са сақургуб, иузиулакгы ушсызиҳәо убра иара.

Авазир ус ихәеит: «Избоит, уара умца саргы сабылуеит, Сызырхуаңшуам улағырзқуа, дунеи са сзы абра изуеит; Зны ажәа ҳәара хара еиңуп, зных уи ажәа аус бжынах'еит. Ажәа устоит, шыта изгубъеит, исыхълакгы схаңы иаазгейт.

Вазир абра абас ҳәаны, дгылт, ахтныка иғынеихеит; Үақа ахәйнитқар мыщху дәйча, амр еиңш дкаңхо, дынихуапъшиит; Авазир дшәеит, игу иамыхуоз ажәа ҳәара изымгуаңбыит; Җхуңуа дгылан, изымгуаңбуа бзиарак шалымтцуаз уеизгы идирит.

Ахәйнитқар авазир дебеит, єымт уа дгыла, еиқуны илахъ; Усгы диастааит; «Угу иалоузеи, изеиқузеи уара улахъ?» Атакс иеихәеит: «Акгы смаңаит, аха тауп еиқуп са силахъ; Иуқунагоит са сушъразы, иназар сажәа уара улымҗахъ.

Сара сгурға аназырҳара зықалајом, усгы сыблуеит, Сшәацәајоит, тоуп, ацҳаражәхәаф дкым-дшыым рхәауеит; угъ агурга згоит, Автандил дүхәоит даууштраз, инижъыз иғыза иаҳъ убри дтоит, Иғыза иныжъра уи даргуаң'еит, иңстазара башас ибоит».

Дшәо дырхаяуа акгы нмыжъкуа ҳәйнитқар иқынза уи наигзоит; Ус нациттоит: «Исхәаз рыла сгу итәз зегъы ухы азцар қалоит; Уи са дшызбаз, уи дыштәыуаз, зегъы абра исхәоит, уаргы ухы аздоит.»

Арт исхәаз рзы уара угуааны, нақ сдәылуцарц, усацәхар қалоит».

Ҳәйнитқар абра артқуа аниаҳа, амца ицралт, цәгъа деилашәеит; Убри дцәышхеит, нас деибакзейт, дызбуа ицәшәуа, убас дкалеит; «Абри еиңш ажәа мдырк иакумзар азәгъы изхәом», ҳәа нақ дитцақъеит», «Ауағы цәгъа ажәа цәгъа ихәоит, деилахаяуа иғы азцауеит».

Иаарласзаны абри еиңш соуҳәеит, сургурбьюшәа убрахъ срыпъшны, Абри еиңш гүңжәаг азәы изхәашам, дықазаргы уи дсағаны;

Абри еиңш соуҳәарц ианақуы, изымфазеи убз уәқны?!
Заку вазирраз, уаңсам уара иарбанзаалакъ ус акы ақны!

Ауағы изы қунагазами, ус иах иөы ажәа-цклаңшра,
Имдиррала абаша-жәа дاناлаго уақа ахәара?
Издагуамхеи са слымчақуа, ианазсырх'иа уи ахара!
Уи азықәа сара усшыр, сара исцаңсам ушъакатәара!»

Ус еиңдәахт: «Үңгәражәхәаоны убри ала абрақа умаар,
Сара схы мсааит, ухы шхыссоз, уаргы иқалап уи агура угар.
Уца, нақ усұрытқ, усымбан сааигуа, уара амдыр, ахшың ҳарбىяр!
Ағырхатта, бзиак соуҳәеит, абри үңыршыап ауаа ираҳар!»

Ихы наркұны, асқам ааштық, дақъя ианқыа уа иңшахаа игаит;
Иззыштықыз акғыы иқүмшәеит, нас уи убра днығынааит:
«Ишқаугуаи уи ахәара, ачандар тла ғыра дцауеит!»
Авазир избекуа нақ-аақгы алағырз шәпа нақ инархыыжжәеит.

Авазир рыхаа иңсі изеит, ажәак уақа изымхәеит,
Аблакуң еиңш уи иңсі игеит, уи игу ицаа атың итамлеит;
Убас абри авазир иихәаз ажәа хъантаны игу иалқьеит,
Уағ ихы изазиуа иада изизуам, уеизгыы илшом, абас акухеит.

Авазир ус ихәоит: «Анцәа еиҳа илшои сыйгунаңазы?!

Схы зызжызаси, — са исықулашыцеит, ианбалашои нас сара сзы?
Уи дзеиңшроузей зақ изхәо абри еиңш ажәа ус аказы?
Убри егъя дхаракызаргъ, зынзак длақухашт ус убри азы!»

Ихы хымзбашо, ус дыңашашо, нақ дыңцакны авазир дцеит;
Илахъ еиқу, гуала има, днеин Автандил уақа дибеит;
«Исоуҳәаз ажәа са инасыгзеит, аха убри ағы сара сыхъеит,
Убас схы ақусырз, сусқуа бжысит, агуруға абра инасхапеит!»

Илағырзкуа днарылаччо, тәртыш атәгыы дналацәажәеит,
Омашәа избоит, дышқамгурғои, самырқулла абра дцәажәеит:
«Дақургуңы нас амтара, ағунамжара убри иалтщеит,
Убасгы рұәоит: «Аттартыш узытири, ғыраанымғы раңхъа
утытщеит».

Убри исеиңдәаз, уи дышсацәхаз өйки-бзыки уи ирызхәашам.
Мдир-бзамықи са исыгимыжыт, агуңжәара сара исыгзам.
Сара сиаст, сара сыйбжыст, хатлас уағы сиңхъазашам.
Сиришәа избоит са сахымшызаз, — ачқаразы убри дмаңзам.

Сара издирнуан са иқастоз, сгу сөанзамкуа сақумшәазеит;
Сара издирнуан дышсызгуак'уаз, аха уи дук саңымшәазеит;

Разѣ уағ дзацәцом, уеизгъы убри азы цәшәртас егъысымкѣйт. Уара узы апъсра, са сзы гуазҳароуп, ус са исызбит уи изымдирзейт.

Ар҃қыс ус иеихәт: «пъсихуак сымам убрахъ сымцар, убри дсымпъшаар; Ақарматыс убра иңсует, пъсихуа азамтар, агуил канзар; Убри ақнытә азаза апъшааеит, уи ар҃қсаҳәар, иқалап имфар. Апъстазара уеизгъы иалтроуп убри амбар, уи азымпъшаар.

Убри идлаңса са сагъзацәцом, ус сагъызтаом абра сара; Сеитацахроуп, иныжъны абрақа сара сгуара, убас сығнра; Исылеихыузei акгъы имыхуо, сызникило Ростен сара? Иухуартам илоухузei, дума замзар eиңуп хара.

Хәынтыңар егъа дгуаазаргъы, уеизгъы истоит сара адырра; Сара сшыблуа убри идырыр, дазыразхап, сара сышттра. Соуимыштыр сахыццакып маза ацара, абналара, Убрахъ сыңсыр, акгъы нымхааит са смазара, са стынхара».

Кыр еицәажәөн, нас авазир уахъ крыфара алас днеиңхъеит; Урт аласаңа ҳатыр рықута, амтар раңаа уака ирзишет; Алас ифыззәагъ ажәгъы ғагъы, мтада азәгъы уа дымхәзет; Амр ташәоны, урт апъшемаңа ацьшыя рыта, алас дейжәлелет.

Ағны дахънеиз уи хағы-мра зұбы ахъ-цара уа иналихқуеит; Хышә—тоң атлаз убригъ хазы ичакуаза уа инеиқуиттеит; Зыху дуз хашәқуа урт хынфажәа, икуеициуа уа иныштәеиттеит; Абарт зегъы иара имтаны уахъ авазир изитиқуеит.

Изго идитт уи иеихәарцы: «Уара иуатәоу са иабазбои, Уара уахъынты сара исуалу изласшәозеи, изласылшой? Са сымпъсиккуа убрахътә схынхәыр, уара узыхәа сматуфымхой? Сыбзиабареи убзиабареи еиңизартәи са иқасымтсои!»

Са изласшәозеи убри дзеиңшроу ихалалра, ихамеигзара; Иахъақунаго уи иагирхом ақунага ухәа — ацхыраара; Ауеи-қулеи рәи даара иқунагоуп ىхыраатара, ргукаттара; Уасы дгуақыр ускан итаххойт агущура ухәа аешъара!

Автандили Шермадини реиңәажәара

Ахағы-мра амр иамак'уа уи Шермадин уа диаңәажәоит:
«Абри амш са сзы инасың мшуп, са сгу убри ус иарлашоит,
Сара сзыхәа уа иулшаша ехъатәи амш са исанахәоит».
Абри иапъхьои, уи изызырғуеи, шәаңхъ урт ражәа, кыр шәанахәоит.

Ростен хажәак иимырхәаజеит, иөирдагуеит уи зынзагы;
Са сыхәара, са сгуақра уи инегзом игуағы-ихағы;
Тариел дсымба сыйкамзароуп, иахъакузалакъ, фынгы дәынгы,
Аус бааңсы ақатцараз иуанеижъзом ус анцәагы!

Сара сықура са исзеилагом, ҳазшаз убри абра игуеиттаеит;
Дақургуұны изхазырштуа, анцәагы уи дихаирштуеит.
Убри иныжъра сгу быжъинахзет, схы-сгү зынза уи иазхууцеит.
Са слахұыхра уи иңханаңоит, алашыцарахъ са инасыңхъуеит.

Хы-мфак амоуп бзиабара, уи арыңууара, артабыргра!
Алъырымтра, агуқаттара, уи ицзара зехынцъара,
Умазара, убениара уацқлампышыкуа уи итара;
Игуақра, угуақра, ианитахыу аңхыраара игмырхара.

Изкроуазеи сажәа сара, шытә исыркъаңуит уи ахәара!
 Сгуазы иқалашт хүштәтәра дуны сыйналара, сара сцара;
 Үкәнатца са сөһи абрақа усызырығы даара уара,
 Иудыруазаант сара иусыртқаз, иухамыштаант уи арбыуара.

Зегъ раңхъаза уқаз уразны, ахәйнәтқарцәа рымат үураны;
 Ушыңбароу уара ушыңбууу урт уи азы ухы дырбаны;
 Ар хыс урызгыл, сыйни сгуареи сара исыңғал еиқурханы,
 Угу — акны укан уара са сзы, шытагы инацца убрый өбаны.

Ба дамыхуо ахәаа рымбай, ииулакгы уи умыркуадан,
 Иузгу рзы акы уамеигзан, иуңырхагоу урт нумырхан;
 Сыңсы таны са сыйхынхәйр, малк азыхәан уара умшәан.
 Гу-халалла аҳ иматтура, изны иқалом абри еиңш аан!

Шермадин ас аниаҳа, уа дналагеит атәйуара-хъра.
 «Сымасара са сынхара, дүззак исымам уи ацәшәара,—
 Уара уцара, удлаңсара, са исзаанагашт атж лашьцара.
 Уара уахъцо саргы уахъ сга, исылшаует умат аура.

Изаҳаҳъада абри еиңш амқа харағ азә имала дныңуая,
 Ах агуақра ус данақүшәа, атәы уи ихы ацәихъчу?
 Зык-пұсыки реиңш уара уңхъазауа, сара стынчза абра сыйәауа?
 Ус еиҳәт: «Алаңырз егъялшом, баша угылоуп уара утәыуа!

Сара издыруеит гук-пұсык ала уара даара бзиа субауеит,
 Сара сразқы сахынанагаз, абра уаргы бзиа иубоит.
 Сара сөғиңраз уара уда зыгурға згода, уара иухъчиот.
 Иртынч угу, ихатца, усызгом, иурхә, абар исхәоит.

Азәы бзиа дызбо мыңхұза, дныңуалароуп, уи дызтәома!
 Бзиабара цәгъя иаргуақыз, имфами уи дныңуаларц ма?
 Бзиабаңа ныңуалароуп, ағны итәаны реидражәуама!
 Дуней абас икоуп зқынгы, уажә уи абра аеапсах'ума!

Сандалакгы саныңа еиңш иулырша са бзиа сбара;
 Уи сара схы сара сахуоит, аңа илшом са сыршәара;
 Агуақра аангы хатча иуалуп агукамыжъра, аерыңууара;
 Дзырлхашъаша аус идны дзыңкамлароуп убри иара.

Зышәра наζоу нашак иаңсам аңстазара — абзазара;
 Са сыйна изы аңсра сақушәар — уи еиңшыстыреит ашәаҳәара.

Шыңда ишпүкү са сшаантасуа, амр сақуитылтәйт амфақулара?
Сығни-сгуареи рныжъра сылшоит, аха исылшом сыуа иныжъра

300-жылдан бері
300-жылдан бері

Ростен изы уара иустоит абра уажәы сара ашәкү фны;
Сзаазаз шуаку еиңш уибарцы са унсыжъеит инап уантаны;
Сара сыңсыр уара уеумшын, аба игурцса ухы изуны,
Аха сара стәзыуа үүбүала, улаңырзқуа нақ иухърыжжны».

САЛАРЫ
ХАСЫНДЫРЫЛЫСЫ

*Автандил мазала данцоз
аҳғынтықар Ростеван изы
иифыз ауасиат әшкү*

Днатәеит убра, иуасиат ажә ашәкү антара, ус афразы:
„Абар ҳәйнтықар, сара сыйналт, дсымпъшаар қамло ауаң изы!
Са исзымчхайт амца сұраztаз дахъцалакъ уи дсымпъшаразы;
Анцәа ныңқаңхызың еиңш иқатта уа уныңқаңхызың убас са сзы.

Сара издыруеит нақ-нақ уеизгы ишсаноужьыа убри уара.
Уағ-қүш илшом дкаижъразы гукала изыкоу убас иара;
Сара изгуаңуеит иуасқәарцы Платон иңәамтоу жәа қүшк абра,
«Амци ағцыkreи ибжынах»'еит қызы цәеijкы ҳәа иихәаз иара.

Избан ухәар, амц есқынағы ирхыуп ус арыцхарақуа,
Дсызкаждыум убри сөзыа иреибъасшыа еишъарақуа!
Абас сымур ирыласкызузи философцәа урт рдиррақуа?
Ҳақазшыа анҳраалардоуп урт захтә дунеи ақазшыақуа.

Уаңхъама ус апостолцәа ирхәоз, ирғуаз бзиабаразы?
Урт ирхәози ишдырехуози идыр ухағы иааугаразы,

«Абзиабара гүкаттагоуп ҳәа аттәтәа иасуеит гуштыхразы.

Уара ихаумттар, сара исылшом егъзейлимцо гура дсыргаразы.

Сара сизшаз иситеит уи амч саңаңә зегбы сизлариааша.

Уи иоуп уаңы димбо дунеи аң икоу зегбы рыңхырааф иаша,

Итабыргны анңәа ҆сра зқум иоуп изырбую аңәа иаша.

Шәкы ааигзойт акы ақынза, акы иалшоит шәкы иаша:

Ианакузаалакъ егъзыжалом анңәа иитахым убас акы,

Гуил-какачи шәахуа зымбо зегъ канжоит, иаанхом урт акы;

Абла иагуаңх зегбы ҆шзоуп хрыдышхалоит, хрыщәном азәгбы,

Изласычхари уи идара, дыстахым итарнак ҳәа азәгбы!

Ианудырлакъ зегбы санажъ; сыңғьара — нас ухәатә хамттара;

҆сихуак уаңа уи исзамтейт ажәа истәз анамгзара;

Амца исцраз рәягас имаз убри акун — сара сцара.

Сахъцалакгы дара роуми, ианбзиаха сыңғазара!

Акгы иаңсам агурфара, иара убасгы атәуара:

Зегъ дарапоуп ус иузхөозар, ҆сихуак амам ақамлара.

Ахатта-бүңуа усгы иуалуп ачхара ухәа, цәгъа цәымшәара,

Алахынта уаң дзахыпом, насты илшом уи аңәара!

Анңәа ила ислахынтоу, ҆сихуа анамоу, схаңы икалааит,

Гурбъарылагъ сманшәаланы убрахтә хынхәра са исзыжалааит;

Шәтәй-шәыпх, зегбы шәгурбю шәдура инаңтә абра шәкалааит,

Сара сзыздо хучзак сыйцихраар хъзыси-пәшаси са исзыжалааит;

Сгу иаанагом ииуз хуартам азәы ихәапхәа, ус ахәынтқар!

Сара сцара уара мыңху улахъ еиқунаттамашь ҳәынтқар?

Убри дызжъом, убри стахым, исзычхауам убри сымхәар —

Убрыгъ здыруеит, ҳанеиәңшлакъ ҳайбарпәхашъап анарцә
хнейкүшәар.

Атак ихамыштра уи ҳара ҳзы ианакузаалакъ хъзымзар игразам.

Са дысцәымбыуп амцхәаф, хушшадхәаф, уи уафыс ҳәа

дыңхъазатәзам.

Ишпәжалои, ус сизныжкуом ахәынтқар, са сахтә уи джъазам.

Ус ианаамтоу зцартахъ изымцо уи ахатта, убри дуағзам.

Уи дхаттоума аибашъраңы згу ңаз изызо уаңа ишәаны,

Икыңкыңуа, згу ҭамғыло, аңсра хъшәашәа ус иаңәшәаны!

Ишәо хатта дызлалеиңши аңхәыс итәоу, адырды кны?

Иурхаяазар ахъз рхара, ипхъазатәуп зегъгы иреиҳаны.

Иузынкылом уара аңсра ус мөапалагы хра мөалагы,
Уи еиңшнатеует ауаа зегы абызуагы ухәа акуадагы,
Урт зегь шнеиуа адгыл цәрак инанагоит ажәгъы әғгы, ӘКМДСЕМЖП
2007-2010
Хъзыда аңстазара аиха еиңуп хызыла-пышала аңсра уеизгъы.

Сшәо, сыңхашо, иуасхәоит уара ахәйнҭқар, абри уатәашьба:
Джьюп, дейтажьюп уи ауаф, есминут аңсра иақумгуң'я;
Иааует зегь рзы убри уахи-енни акны ус еидызкылуа!
Упсы таны уанысымбах, издыруеит сыйыснтыры шкъаөх'я.

Убри, зегь хланты иназыштыу аңсабара нақ сыйқунахыр,
Стынхаңәа срымтәуајакуа, сара аиба сшибоу сыйысыр,
Сзаајаз рыла, пысматәала сеилахәаны сара срымжыр,
Срыцханашьаант зегь рыцхашшо угу, ус абри иузарур.

Исымоуп сара амазара раңәа, хыңхызара змазам,
Атәцәа ирыт ахақуитра, ирыт смаzара урт егызмам.
Ирбеи зегьы, аибаңәа ухәа-ананамга, убас егызмам:
Сыргуалашәалап, сырныхәалап, сыхыз рхаштрым урт пысихуа змам.

Са смаzарахтә ухазынағ уа дук иаңсам иутәаҳразы,
Хүтак рыт хыңтакыртак змазам, егни ахута — аңақуа рзы;
Са смаzара сгу азыбылуам, — иных уи измам ауаа рзы.
Амца скыргы салызгоҳәагь дықаzам уда сара сзы.

Абри нахыс уаҳа иаафшам сара стыңшәак нас уара уахъ,
Абра суҳәоит суасиат шәкуала, гунаһарак қаумтәан ус са сахъ,
Аостаа ус царьгы ихуартам, аңсазгы иара убасгъ азә иахъ;
Нас исанажъ, уныхә са сзы иоухәозеи аңсы нақ убрахъ.

Сүхәоит сара ахәйнҭқар, сыйтәқуа иреиңу Шермадин изы.
Абри ашықус иара изыңәа иахъизымыждарапахаз азы,
Улаңш ихыз, игу доумырган, убри еиңшкүа уи дашьцыламызт азы.
Дыумыргуақын убри, ашъя-лађырз кайтәо джамларазы.

Салгейт убри суасиат ажәа уи снапала изфыз абра,
Абар, сзаајаз, уара уахътә скоит, эхы-зтәым сеиңшны уныжъны
сара,
Сыгухъаашәымган, ахәйнҭқарцәа, еиқушәымтәан шәйлахъ шәара.
Шәеибга-шәызғыда шәыкәз шәара, шәаңзәа ирымаз шәыңшәара».

Абри ауасиат шәқу шиғыз еиңш убрахъ Шермадин иитеит;
«Исызит абри ус ахәйнҭқар қунагала» җәагъы наиеиҳәеит.
„Уара уеиңш амат зуа дмачуп“ җәагъы даарехуа уа днаңәажәеит.
Дааигудиҳәалт, нас шыңштәала илађырзкуа нақ инкатәеит.

Автандил иныңғары

Дныңқон, ус иңөн: «О, уара, дгылы жәғани усрынцә ду,
Зны уағ дағаззго, зных зегбы ираназыжьуа, уара аҳ ду,
Здырра хъантюу, бзык изымхәо амчракуа зегбы иреиҳабу,
Исыт бзиабараз ачхара, агутхәаакуа ирықуиту!

Уара, анцә ду: дгылы жәғани инеидкыла зегъ ззызырфуа,
Ауаа ргу бзиабарала иубылуеит, урт уи ңұкарас ирытуа,
Хразқы ҳайқунагеит амр — хағы кашчей сарен ҳгу еизыбылуа,
Хабзиабара тыхутә ңүмтәан, иаңзықоумтән ҳа ҳзеибамбуа!

Уара, анцә, хыхъза икоу! Уда дсымам цхыраағ сара,—
Уара суҳәоит ацхыраара сыйт амфа сықунатца абра;
Аба игурцса, амшын фыртын, ағыстаа иңәгъя сықуга сара;
Сеңүхар сара уматт зулап, курбан қунага узназгап уара».

Убас дныңқан, иөы дынелжәлан, агуашә дтыйцит мыңху дгурфуа,
Шермадин дхынирхәйт шытажъка, — уи дтәзыуан алаңырз катәуа;
Иуағ дтәзыуеит, игу дтасуеит, избү цәиңдит ашыа ихыңжжуа, —
Ирееиуазеи уи атә абра, иаҳ данықам, дныңжыны данцауа!

*Ахәынтықар Ростеван иаҳауеит
Автандил дышыналааз атэы*

Уажә даға жәабжық салаңәажәап ар҆ыс ищастья, абра иҳәауа;
Убри аены уағ дишимкылт, Ростан дгүаазеит деицрашәуа,
Ишаашаз еиңш, мыңху дгүааны уи днагылеит амца иәқъая,
Авазир шәаапұхъ ҳәа реихәан, дрыма иааит дқыңқыңыуа, дшәауа.

Авазир убрахъ дныңналаны даниба убра,
Ростан ус иеихәт: — «Исгуалашәом ецы са исоухәауз уара абра,
Сара сузгуааит, са сгу нурхеит, нас стынчымхеит абра сара,
Убри азы сара суацәхан удәйлысцеит ецы уара.

«Иухамыштзар, иитахыз уи? Узааз са сөы са усыхәарцы?
«Агуалсра — ацәгъя арғиоит» ҳәа рхәоит ақушцәа, уағ дархуңырцы;
Ас умныңуан, цқъя уазхуцроуп иухәо-иууаз уңхамшъарцы;
Шыңа исахә абра ецы исоухәауз, еитарәыңы цқъя сгу азцарцы».

Авазир дналаган ейтәи иажәа иеихәеит уа ирәыңы,
Абри еиңш аниаҳа уи атакс иеихәеит ус абра иааркъаңы:

«Үара ухы утэымзар иқалап ауриа Леви са сиеиңши! Уаҳа соумхәан, мамзар иқалап зынзак укасцар үсңырцан!»

БЛЭКПРИНТ

Авазир уахътә дандәйлт, цъаргы димбейт ар҆ыс уи ибназ; Иттәүауз иуаа иархәеит иара убри дышцаз дышбинализ, Ус иҳәеит: «Уи иахъа сзығналом: са исгуалашәоит амшқуа иҳафсқуаз, Дырра атара азәы игуағзаат, сара исхәазгъ уа исымхәандаз».

Авазир данымаа дырғөгө ахәынҭқар уи уағ дизиштит. Уа иқалаз уи ианидыр, уахъ дығнамлеит, изымгуағбит; Ростан абрι гуфарас икын, игурфара нақ инаацлеит; Ус иҳәеит: «Хәара атахым, уи шәғык ириааниа дцеит, дыбналеит!»

Ихы иқұжыны убри дхуцуан, гула-цысыла убри дқуитхан, Дыңқуцсычхан, ихы ныштихт, итә иахъ ихы уа инеирхан. «Даага уи аңхамшъа, сиңхъоит иажәа саҳарц сара истаххан». Авазир дхынхәйт, уи иңсі ихъеит, даараzagы дәбышхан.

Азал диғналт уи авазир, илахъ еиқуны, мыңху дшәауаны. Ростан дизтцаат: «Дцама уи амр, амз еиңш ашәшы иеатаны?» Авазир еиҳәт уи иашъахаз, — дышцаз убри ус мазаны: «Уи амра цхом уаҳа ҳа ҳзы, шыңа изықалом амш еилаганы!»

Хәынҭқар абрι еиңш аниаҳа, омашәа дығонығаат убра; Дтәыуа ус иҳәон: «Саазамта, сыблақуа шыңа урбом уара!» Зегь иңаршьо убри дтәыуан, ижакъа иркукуан уақа иара, «Уа уабацеи, иаба урзи амр шәахуақуа, уртқуа уара?!»

Уара ухы ухагыланатца узықалашам уара ухышәаны, Саазамта изури, ожәырнахыс алахъ еиқухоит сығны; Са сеибоутәйт, са синужыит, уеңит уахъ, исеиңьяушъаз дбаны; Шыңа узбаанза бзық иазхәашам сара сгуәкәра инагданы!

Шыңа уанбазбои шәарацаражытә уара угурғыо убрахътә ухынхәуа? Уаҳа узбашам амшыл асрахътә уеихытаруа уахътә угъежыуа; Слымх, иахашам уара убжыхаа, гүкатцагас саҳтны игауа; Шыңа изхуартоузей са схәынҭқарра, тәыла еиҳабра убри иазуа?

Сара издыруеит ус уара уәы егъшрылымшо амлеи-ахътеи: Уара удырчап, унықургап, уара ухыци уара ухәеи; Издыруада анцәа ирңсыеыр уара угуақреи, уа урыщәреи, Аха сыйзтәуада сыйссыр, ҳайнимиакуа уареи sareи?»

Агуалс ажәабжъ раңаит зегыы, еизеит ажәлар уа ираңааны; Еизеит ажәлар убра ахтны, ржакъа карпъсон наڭ ирпъыңы; Ржакъа дыркукуан уаڭа зегыы, рхы аштыбыжъ гаун наڭ **хараны**.
Ус рхәон: «Хаиаст ҳара зегыы, ҳамра ташәйт шыта иҳамбоны!»

Ростан ибейт иуаа дуқуа, — дынрыхуаңшын дүйизүйизит:
Ус иҳәеит: «Ижәбома ҳамра шташәаз, — убри аәатәахит;
Игу нҳархама, изаузеи, наڭ дызцазеи? Ҳа ҳанижьыт;
Ар ирххода, ирхылаңшуада? Урт хыданы абра инижьыт!»

Зегыы тәзыуан, амыйкума рхәон, нас зегъ тынчхеит, еидашшылуа;
Ростан дрызцаит: «Даңәны дцоу, зәир дигоу, уахъ фызара изызуа?
Даайт уи иуасы уа Шъермадин дшәауа-дырхая, ииура изымдыруа.
Инеиган иитеит ауасиат шәкү, уаڭа дтәзыуеит, мыңху дгуаڭ'уа.

Устуы наиеніхәеит: «Абри иуасиат шәкү збейт иуатых аңы убра;
Иуаа уаڭа еибарттәзыуа, рхаху рпъыңуа, иғылан дара.
Даңәйкны дцеит, хүчгъы дугъы азәгъы димгейт амфахъ иара;
Абра сушыыр са сзы ипъсаңдоуп, сыңстазара сапъсам сара!

Уи иуасиат шәкү урт анаңхъа, еиталагеит тәзыуара-хъра.
Ростан иҳәеит: «Иршәйрымтцаит сыр злахъ өыхоу маңәак дара,
Зегъ ныңдәалааит аиба, рыңха, азә днымхакуа убарт цъара;
Убри ала ҳицхраап иара, иманшәалахарц имфа хара!»

*Ағынтәтәи Автандил мазала
ицареи Тариели иареи
реибабареи ртәы*

Амра амзахътә хара иқалар, уи азы еибъхоит, еиха илашоит;
Убри амра иазаагуахар, мырхуаг иабылуеит, нақ инаскъоит;
Аха мрада ашәтүц канзоит, нагзара акум аңштәы нахъкоит;
Ҳазылзгуак'уа данаҳамбо, ҳгурға өңдәзахоит.

Абрив уажәоуп саналаго ар҃ыс ицаратә ажәабжы аҗәара:
Дәйжәнә днеиуеит, илаңырзқуа ирымағам урт аалътәара,
Днаңышы-ааңшүеит, убра дныңәоит, уи иоуразы имра лбара,
Дыңышуан, изаңугомызт иблақуа, ицәыхъантан нақ аկугара.

Иңеси маңхан даныңалоз, ибз зымтцысуа убра дқалуан,
Илаңырзқуа убрақа илеиуан, нақ ихыжжуан, зыхыткас икатаңауан,
Знызынила иштыхъ дхъаңшшуан, игуакра ихаирштырц убрахъ
дыхынан,

Дұхъақа данцоз, издыруамызт иеы дахъагоз, ус деилаг'уан.

Ус иңәеит: «Са сыңсыхаара, дшәизааит бара бызгуаламшәуа,
Схы-сгу ба бөы ишынхаз еиңш, сыхгы неиуеит бара бықны уа,

Еитартаххашт бара ббара, уажәы итәйуа са сыйлақуа,
 Еғыа рразқы ханташаргы урытташыңып бзиенебабуа!

Бареи сареи ҳайбабаанза, изықалашам сара сгурбъара;
 Сара сөйсшырын, сыңсы тысхрын, бгу ишалымсуга уи здыруазар;
 Сықамзара ба ибаҳар, ңсыхуа амазам бгу иалмсыр,
 Еиңа еиңуп сыңсы еиқусырхар, хъаа ртәагас лаңырз кастана!»

Ус дтәйуа ихәон: «Ла лыңсақуа сара инсықушәан нақ исылкьеит,
 Индиаа рырқуа уи ауңашәыл еиңирхуоуны уа илыргылеит,
 Лыламыс блақуа ла ддирпәшәйт, аха уи аламыс са саргуақжейт,
 Лызбы, лыбла, лыңымшы, лхаху урт шыганы са исзықалеит».

Уи ус ихәон: «Амра, атых лаша қазшыа змоухәа ззырхәуа,
 Убри даңәни, дунеи еиҳабыра азызуа, аамта иатданак'уа,
 Аетәақуа, планетақуа, урт заа ирзәкоу амға иқүзтүа,
 Уагутамсын сразқы, иудкыл сныңәпхың, лареи сареи ҳайтебабуа!»

Уара, ажәйтә адырцәа ніңәа сахъас ус ирпхъајоз уара,
 Усыңхраа сара, тұуаны икоу, сара сөәхәоуп ҳәагужыла абра!
 Сара алмас иаштың исцәйзт абрлаш-ашәтың қыштара;
 Лааигуга сықан, сылбылуан лара, уажә изңабоит лңәыхарара!»

Убри дгуақ'уан, убри дбылуан, аңызмаза еиңш убра дзытуан,
 Ианаамтоу дзымнеирхәа дшәаны убри уахъ дыңцак'уан;
 Ианылаштың, уа ианыхула, аетәақуа уи дреигурбъуан,
 Илеиңшитәуан, илыдикылауан, дреигурбъуан, урт драңәажәуан,

Амза ус аиңәауан: Сузықкуеит, анңәа ихъзала убас уара,
 Бзиенебабуа ируттоит уара бзиабаратә чымазара;
 Уара иумоуп ахушә, ачхара, хъаада-баада уи ахгара,
 Уара иуениңш хәөы лаша сызәынцәауа исыт лбара!».

Амш дарааңсон, атых даргурбъон, амр ташәара уи дазыңшшуан,
 Азхықуқуа рәөи ңесшьартас иман, убра дәйкәтцуан, убра диалауан,
 Изтас ңышшакытә, илағырзқуа зыхъ бзианы уахъ иалалуан;
 Дыңеыжәлх'уан, иөы днақутәан, имға днықулуан, уахъ дыңцак'уан;

Убри дтәйуан, убри дгуақ'уан, — деихышәашәуан, уи дңандар тлан;
 Имфаңыхъахъ ахракуа рәөи ашәарахқуа убри ишүуан,
 Изды ифуан, имға днықулуан уи, хаөымра, — мрас агу изтан,
 Угсты ихәауан: «Агуилра насхъян, агурға сакит, иаасхапән!».

Ар҃ыс уақа ажәа ииңәоз сыйзхәом зегбы абра сара,
 Убри дышшоз, убри дшашшуаз уи зызхәода уажәы абра;

Зны иблақуа убра иқаңшыхон, ицәиңдік иңдік иара убра;
Харантә ибейт уи ахаңы, ашә днадххылт убра иара.

ӘКІМДЕСЕҢДЕ
ӘПҮЛДІРІЛДІК

Асмат уи данылба, днеңділт, лылағырзқуа убра илхыжжуа,
Дұрғызаңаң, уа дныңалеит ус, илхәо ләмшәо, нас деилдууаа,—
Арпәс дөйжетсын, дааигудихәәлт, ус иаҳәшъак леңдіш уақа дгүзүа,
Еибабаразы еизгуақ‘уа, инеңдік илдеит урт еизгушьуа.

Арпәс длызтцаанды: «Нас дабақоу, ма дышпәақоу убри сашъа?»
Лара дтәыеит, лылағырзқуа амшын иаздоит, уахъ ишъаха;
Ус лхәеит: „Уара уанца иаргы дцеит, шъха-пәста аанижът еибаха,
Са исыздырзом уи дахылкоу, данаауагы убас ғапқхъа».

Згу аңса алқыаз еиңдіш, арпәс илахъ абри цәгъаза ус еиқунатцеит;
«— Ахатда изы ас қунагазам!» Игу иалырс абас иңдік иеит,
Изеилагазеи убри иқура, са сзижъазеи, иара дсымжъеит!
Ианилымшоз сзақуиргубыз изынамыгжъеит?!

Идлапәсара адунеиағ са саргуақ‘уан мыңхузда убра,
Са саниңдыртқ уи сихаштит, ус илымшент убри чҳара;
Уи дыбналеит, иқура еилемегеит, инеимыгжъеит са сашъара;
Аха иңасшыом абри еиңшқуа, ус ишъақутылоуп сражы сара».

Уи аңхәйзба дырфегь ус иалхәаҳт: „Уара уиашоуп, табырг ухәоит:
Сидгылоит хәа угу иаанамган, абра сара атабырг сәәйт,
Ажәеи ақуреи агу ртахыуп, уи аз мал ухәом, ус агура угоит;
Уи игу бжысқхъеит, гу имағзам, имш аркылаға уи дазгушьуеит.

Гуп ауағы дызкыну, игу анбжыыс, нас идирра еилагоит,
Уағ игу ахъцо, идиррагы ихгы ухәа ус урт еибагоит,
Гу змам ауағ ауағ рәғи дхуартам, хара дгылоит, игу еилагоит;
Уара иуздымрам, уара дубоит, убри дбылуеит, амца дагоит.

Уи табыргыуп, мал ҳәа сәәзом, уашъа имбара уаргуаит уара,
Уи дызлакоу, игуақрақуа, иуадафуп уртқуа рхәара;
Абзгы ааңсан, уи уа ицагухап, агу-пәшқағы иаргуақп иара,
Абас зысқәо, са разқыда, убартқуа зегъ избейт сара.

Убри еиңдіш гуақра аңә дақумшәаңт, ҳәанхәаҳны иуаҳаргь сииршәа
иубап,
Абри еиңдіш гуақра ауағымоу, ахахегь аршып, нақ еиғнажәап;
Алағырзқуа убри иөкъасоз, зыхъ дус уағы уи иңхъаజап;
Иүхәалакъ ағ уара уиашоуп, — «ар ирнымияз дхаттаңубоуп».

Убри амца зкыз, убрахъ данцоз, слайдырзашо сизтсаит сара:
„Уара укамкуа Автандил даар, иасхәарызеи, иахәшья сара?»
Атакс исеихәт: «Сиңшаат иара акъ изаңсам иашья сара;
Абри акуш-мыкуш цьара сәкалап, сықура еилазгом, сәзом хара.

Сара еилазгом сара сықура, егъзықалом уи дызжъарцы,
Са сизыпшүеит өхәарақынза, лабырз егъя саргуақыргыбы;
Издыруада сыйсны сибар цъя сицәйуаат, нас сижырц;
Сыңсы таны цьара сибар, уамашәа ибаат, уи иңеишъарцы »

Убри нахыс сара сымра наڭ иртәахит ашъхақуа хара;
Убри инаркны лаңырзыла са исырпсахәоит абра апътақуа;
Убас егуак'уеит щуаңтәарада, наڭ исылзаат сыгу — спъамхкуа;
Апъсра захъзу са сзы изит, абас икоуп са сымш-еиқуа.

Китай цьара хаңык иануп абри еиңшу ус ажәаңка:
„Зыуа изхъампшыз, уи ихы даюуп» ҳәа еилырга, еилкә.
Баша бўбыцк деинпшхеит, цъаса агуил еиңшыз уақа;
Дузыпшашаар дыңшашаа, ишуатәоу уи уизнықуа ус убрақа“.

Арпъис ус леиҳәт: «Ибхәаз табыргыуп, убри изыхәа сгунхаразы;
Базхуц, уи изы исылсыршаз, са сбаандағы баандағ изы,
Сығынтыә сыйналт абнаңә сеинпшни, мыңху изышо ус азазы;
Са дсыпшашааут, убри сиштоуп, адәқуа еимыздоит убри изы.

Уи сара сах, сара сзаазаз, кыр илшоны дыкоуп убра,
Иңак иенпш сиаазеит, убри сара, згу тбаау уағны дыкоуп иара,
Уи дсыпшасхит, уи деилазгейт, ибзиара зегъ сырт сара;
Ус анизызу, нас анцәа иахътә ус бзиарак сазпшшум абра,

Са сашья изы гуақра схызгейт, баргы быкоуп абри бдыруа;
Иара дсымжьеит, сара схынхәеит, тыхи мыши урт неилымх'уа,
Иара дықам, цьара ихы игеит, уи ззы сара амца саблуа;
Уажә абра саат, даара сааңсент, абрақа стәоуп сахъцауа сзымдышруа.

Исымам уаҳа сара аамта, аңажәараз са сәдықулароуп;
Иңаз аамта сара изгурғом, адырцәа ражәа са инасгароуп;
Сара сцароуп, сишишалароуп, ма сыйсироуп, ма дсыпшашароуп;
Анцәа сара ак ивызбом, зегъы зхароу синасыпшоуп.

Уаҳа уақа уи егълеимхәеит, нас дыштәйуаз имфа днықулейт;
Аҳаңы дтыйт, азы днырит, абра дныласит, апъста дтәлейт;
Ус дцоит, апъша иғасуеит, ибырлаш хағы атсаа уа иадшәйлеит,—
«Абас гуақра сзакүшәазеи?» ҳәа инасыпш уи дазашшуеит.

Ус иҳәон: «Анцәа ду, гуначас уара уәаңхъа са изузеи? Сзырцәурззей урт сара стахцәа, абри еиңш насың, са изсыутазеи? Өңдөрлөгүүлүк Сыңыра рзыңхәа саразәк сбылуеит, абас сара изсзузеи? Өңдөрлөгүүлүк Сара сыйсыр, схы сахашшуам, абри ақынза сызноугазеи? Өңдөрлөгүүлүк

Гуил шәтла стахы сгу ихуит, ус имбәзуда, абра сара, Иажәа ўиенит, иқура еилаигант, уи илымшент ыңмыргара; О, слахынта, ҳа ҳаңцәйрэзра инаңнатташт са сурфара, Убри иңхурас адунеиаә азә джалашам сара сзы абра.

Акреильзыцо инаңозеи мыңху дгурфар, уи дазхуцлар, Гуала анимоу изанаңозеи мыңху дтәйиуар, лаңырз қайтәар? Еиңа еиңми, изеңбү хүңни уи иатахыу наң днаштылар! Са сызгы еиңуп сус снаажуцыр, акалам тар снеиштылар».

Арпәс дтәйиуа, длаңырзышуа, иңшааразы уи дындәйкулеит. Уахи-ени уи дмыңәазакуа, уи дипшашааует, уи изеңтүеит, Кыр бней дәи, убас фасеи хымшрыла убри инеимидеит; Царьгы димбеит, уи дызымпешааит, илахь еиқуны, убри дхынхәеует

Ус иҳәон: «Анцәа ду, гуначас изузеи ус убри ақара, Изсыутазеи абри еиңш насың, абри ақара ргуақра-хырхура! Уара азбо ду, уназызыро са сныңәара, уа уашыапкра, Иркыяә сыйстазара мышкуа, ирпәсие са сзы гуақрада аңсра!»

Автандил алыми абжъаси зшызыз Тариел дшибаз атәсі

Арпыс дцэышза дцәажәо днеиуеит, амға дықуны хара дцоны.
Хук дынхалеит, ңұстак дынтаңшит, амырхуага уа итаччоны;
Ибеит өеиқуак аңура ағыхны, абабирағ уақа иҳәуаны;
Убра игу аззейт иара шиакуз, ишзықамлоз уи даеазәни.

Уи аниба арпыс игу ус инттурьбааит, инттурьбааазеит;
Игурбъара зынза иназҳаит, ишәкны-изқыны убра иназеит;
Агуил зынза уа игуилхазеит, абырлашгы ибырлашхазеит;
Уи дкуалаауда тақа дынталт, илаңшк убрахъ иахымпәзеит.

Тариел дебеит деиқуңшыхны абабирағ уақа дтәаны;
Убрақа дтәан иңштәи ихъяны, аңсы хуаңштәи убри ихуаңштәны,
Ихуда, иҳәынцәра зегъ цыртланы, убрахътә инеиуан ашъа хъижжны;
Ак изҳәомызт, дызцәажәомызт, аңсзарахъы ихы рханы.

Иварағ ишъны икажын алым, нас убра иара иаҳәа;
Ағырахъшәа уақа икажын албжъас лапұсык убра ейтқәа;
Илаңырзқуа иғыжжы илеиуан, кырза еипшны азыхъ былжъәа;
Макъа имцәацт амца ицроу, уеизгы дгуақзом аикүхараҳәа.

Иблақуагы изыхтуамызт, зынзак иңсүи уи илзаахъан;
Убрақа аңсра уи дазаагуан, аха уи изы урт акы акузан:
Арпъыс убри уа иқүөтиуан иңсүи таларц уи дақугуў¹ уан²
Нас дыненеңәп³ан дгудикилеит, аешьара абри изиуан.

Дихатәаны инапала илаңырзқуа убри ирыцқьюит,
Уа дидтәалоуп, ихъз җәнәни уи уа иқүөтиуент, диңацәажәоит:
«Усыхуаңш абрахъ, Автандил соуп, абра усپшааит» җәа еиҳәоит.
Уи уа дыштыоуп, иблақуа хтуп, ак иаҳаум, ус иқүөтиуент.

Итабыргны, ишысқәаз еиңш икән убас зегъ убра;
Уи иблақуа уақа ирыцқьеит, ихы идыруа дәалеит иара;
Убасқаноуп уи данидлыр, днеихан⁴ дгудикилт ус убра,
Сықуны ишәасқәоит убырт иреиңшшу дзыкалашам убас цъара.

«Сашъя, еласымгеит сара сықура абра, сара усымжьеит;
Са сыңсүи шәз уара усыхъзеит, абри ала сықура сырбуузеит;
Иаасараңа, сара сңсүеит, уаанза са схы ст҃эыуент-исыхъуент;
Сүхәоит сара сжы унапала, ашәарах сырөумтсан!» ихәеит.

Автандил ус еиҳәт: «Иухъзеи, аус бааңсүи зыкауттазеи?
Абзиабара иамыргуаڭхъада, иамбылхъада, изумацаңзеи?
Уара иууа уаң иузом, убри еиңш аус уа изууазеи?
Афстaa уара дызунааизеи, изыкауттозеи, уезушуазеи?

Уара кыр здыруа аңә уакузар, дырцәа ирхәо уа ихауттароуп;
Ахатда усгъ дхаттазароуп, атәйуара иеаңаихъчароп:
Агуаڭразын дыбууазароуп, ахаңә дақъя кыр деиңшзароуп,
Иакум иууа цәгъянны иуңылоит, убри уара иудыруазароуп.

Акры удыруеит, акрыздыруа ирхәо амба узықумлазеи,
Адәи уқуны уара утәйуеит, убри уара иалуршазеи,
Уара адунеи ухы налуршәшәар, узәңтәаая илоухәарызеи,
Ухы иумыхъуа зөоухәарызеи, ибъяз ахура зурөңгүрүзееи?

Бзиабара цызымшәаңда? Убри амца иамбылхъада?
Ус агуакра иакумшәаңда? Аңә изыңхәа зхы змыргуаڭца?
Икамлаңаң икалазеи? Ухы еиқурха уара цырада!
Уара иузымдыруеи ишрызәимх'я, цырхагада агуил қүцда?

Зны агуил иаңтазаит: «Үказтазеи, нас узшада ас уңшзаны?
Изукуршоузеи уара ақуцқуа; уаагуа анеира мыңху ицәгъянны?
Атакс ихәеит: «Аша ашътахъ иудыруеит ахaa агъам еилырганы.
Аңшза-бзиаху раңаңаахар, икалом акы уи аңсаны».

Дұсы зхам агуил ас ақөзар, аиаша табырг уағ дзырхуңа,
Нас дызустда амшқұа зхызгаз гурбъарыла цәгъак мбазакуа?
Ианакузаалакъ изаахъада афстаа усқуа цәгъак рыштамкуа? 1963 жыл
Уразжазы узгуамтцуазеи, иузнаузеи уағы ицьеишшүа? 1963 жыл

Уаасзызырғ сара, унөыжәл абра, амға ҳнықулап абра ҳара;
Угу иаанагаз, угу итоукыз уацымнықуан уара абра,
Иутахымты зны иқауттароп, угу иаанагаз наумгјан абра,
Ус еибъымзар ас уасхәомызт гүк-пұсыкала абра уара.»

Атакс іхәеит: «Са иуасхәозеи, сыйз сзырттысуам, исцәыхъантоуп,
Иүхәо саҳартә мыч сылазам сара ибылуа, уи гуатароуп,
Угу изаанагои имариоушәа сара сгуәкта, уи уазхуцроуп;
Апұсразықә сара сыхиоуп, уи гурбъарас сара исызхоуп.

Са сахыпсау гүк-пұсык ала абра сныхәоит уахъ иаҳарцы:
Еизгуақ'я дунеи еиқунагаз, анарцә убра ҳайбабарцы,
Убра нарцәы ҳа ҳайқүшәарцы, ҳайбаргурбъо ҳайқыларцы.
Шәаи сықулацәа, са сыуацәа, анышә сықуңсо са сыйжәжырцы!

Бзия иубо изықалома хара үқалар думбуа уара?
Са сгурбъатәа ла лахъ снөиуеит, ларгы ләаалхашт са сахъ абра;
Лара дтәзыуар, саргыы стәзыуап, дысқылар сылбылап, саргыы убра.
Шәфык урызъаа, урт урызхуц, угу итоукыз инагза уара.

Иудыруазааит ус иааңтәәаны, табырг уасхәоит уара уәағты:
Аңсра схатәеит, усқуатқ сара, сығхәара къағзоуп зынзагты;
Са сенқұхаргы феида сылам, исылуршозеи сара уеизгы;
Сцәеинжъ налалеит апұсцәа ргуңра, абзадәа срылтт са схатагты.

Уара иүхәо ак саҳауам, исылшазом уи аҳара,
Сара снықубеит, сапын шәахшәа, исымағзам мыш ңұхъазара,
Уажә адунеи цәгъас иқастеит, исцәымыңхеит уи абара,
Сцоит сарғы убрахъ сылаңырзқуа реааизакны иахъцаз дара.

Иаласхызузи адырра абра? Зегъ срылтны нақ сара сдоит;
Амалаңа абра уара креилызко рахъ са схы урхойт;
Агуил мрада устыы ихуартам, убри ада убри канжоит.
Амалаңа са сургуамтцеит, уи амч шымам уара субоит».

Автандил убри диаңәажәоит, ажәа хқыла жәа губзыұла;
«Уара үңсир угуң'ума уус өеихап ҳәа уара угуала;
Абас умун, ухазы убамхан, уи иазеиңьзам уара угуала». 1963 жыл
Уи дизымгейт иқәатәы хaimтцеит, усла, жәала, маршәакрала.

«Са сылаңырз, сара сажәа, рыгұхъаа умкит, ус иқазааит;
Шытә суқуатуеит, сара усыргуақт, угу қыстәеит, мыңху ~~усыргуаит~~;
Ақамзара анутахха, ус акухазааит, агуил канзааит,
Аказ сұхәоит убри нагзә,—илаңырзғы убрақа иааит.

«Уи агуил хышәт, аихышәашәа хаेы—мраңәа изыңхъуа лара,
Сгу хъаблаауа убра дныжыны, сааит сааццакны абрахь сара,
Аҳәйнәтқарғы са сизнүмкылт, сихымхуцит убра иара,
Уажә абрақа са судумкылт, шытә изыңсоузеи сара саара!

Сумыштын сара сгу шыны, инагза са сзыухәо цқыа уазхуңы;
Знык унақутәа ус уара үеы, сынхуаңышп сгу нтыңьбааны;
Издыруада убри исхнагар уажәтәи сгуақра сгу насхаршты;
Нас сара сцап, уара унсыжып, угуахутә нагзара уа уазныжыны.

Даақумтәзакуа убри дихәон: «үеыжәла» ҳәа, дышпәа нижъуаз!
Убри идыруан, аеы днақутәар игу шихаштуаз, еиҳа дшениңхуауз;
Пүсіхуа аниимта ибла тұхаала адырра ииңеит дшазыразхуауз;
Ихәатәаөы убри дааигеит, ақыра дақутт, убра ишибуаз.

Иаалиырганы, еибгоу азә еиңш «сөле сзааг, сөйжәлап» ҳәа уақа ихәеит
Иеы изааиган, уа днаицхраан, тыңч днақуиртәеит, днеимыртысзеит,
Днықуигалеит уаҳъ адәахыы, иеааибитан, днеихышәашеит.
Пүтрак ицион убарт ңашаала,—еиҳа дшениңхаз убрақа ибейт.

Автандил уи жәхааала, жәа губзыңла игу қайтдон;
Убри ила Тариел далтын ақәажәара убра игу аздон;
Абри еиңш ажәа уа изаҳауаз—дтахмадазарғ илымча тархон;
Игурға ихаирштуан, еиҳа деиңхеит, ақәажәара убра игуаңхон.

Убри ахушәтәфы ичымазағ ас дәнеңьха, уа дааңууахеит,
Уи даргурғыан убри ихы-иөи ибырлашха икаччахеит;
Адыр изы ахушәтәфы дшыхуп, амдыр изы уи—дбашахеит;
Днакуша-аакушо жәа хаала ихьяа ихаирштын, уи деибгахеит.

Ақәажәара нап надыркын, Таңдил диазтәаит убра иара:
«Аказы сүзтәарцы стахыуп, имзакуа исахә атак сара,
Анапхатца иумоу уара, ус ззы угуақ'уа иултаз лара,
Бзия иубома убри уара, хус иузакуи убри уара?»

«Уи азы иуасхәо са исыздырзом, уи ахұхәагы са исызхәазом,
Уи са сзыхәа ңастазароуп, уи адлаңса сзықалазом,
Зызааит, дгылзааит, шәаңыңцаңзазит, уи еиңбасшо ак қалајом,
Иуаҳарцы иутахым ажәа, мыңху итәйтәзоуп, иуурхазом!»

Автандил еиҳәт: «абри еиңш атак са сакугуң‘ун уа уахътә абра;
Шың ак уасхәоит абра сара, өаргубзыңроуп умхәан уара, Әжүйеңдәп
Унапхатча уңәйзыр еиңүп, Асмат лхаштра еиҳа абра, Әләптиңең
Сара исызхәом ибзиоуп ҳәа иууз азы абра уара.

Үнапы иахоуп, ус инықугоит, ахы иқатцамта нақ иахыухзом;
Уи ңсахазам, абз ағазам, аказеилцом, аказдырзом.
Асмат дулаштт, дугуалашәом, уаргы уазхуң, иуқунагазом.
Хаңымра лзы уи дматцуғын, еңәшьас дәуаутеит, арт гуюутазом.

Шәара дшәйбжын, шәеилырцәажәон, еңәшьас дәуаутеит, абрахъ
дааугеит,
Дышематцуғын, шәеибалырбон, шәа шәеиқұлыршәон, уажә дургурғеит;
Узәйнәаая лара длаазеит, убри лзыңәа убра дбылуеит;
Уи дулаурштит, дубарц үтәхым, абра уиашам, уәағы исхәуеит!»

Атакс иҳәеит: «Абра исоуҳәаз зегъ табыргыуп, аиаша ухәеит,
Асмат ҳа ҳзы убри дгуаң‘еит, убас дбылуеит, ҳбара дазхъеит;
Сара саштән ақамзара, уара усыхъзан шоура уртәеит,
Шың санеиқұха, ҳәап убри лахъ, ҳнеини даабап, даҳың‘саауеит».

Уахъ рәйнархеит, убрахъ, ла лахъ, Тариелгы Автандилгы;
Урт зеиңшраз ҳәа өыки бзыки ирызхәазом баша уеизгы;
Урт рхаңыцқуа бирлаш еиңшын, игуил қаңшын убарт рхырғы;
Бзы хаала, жәа губзыңла атығра итүгоит аматтәекъагы.

Автандил ус иеихәеит: «Схы, сгу, сдырра зегъ ухтнысты оит уара,
Аха уара ас ухы қаумтән, иумырғыцын ухура абра;
Адырцәа ражәа ухы иаумырхуар, ақгы иаңсам уи атара;
Ус ухы изумырхуозар уара, иалоухузен амазара?!

«Агурғара, мңала абылра, ақгы иаңсам ус уара узы,
Ишпәузымдыруеи азәгы дыңсом, ус иамхәозар убри аразжы,
Амра шәахуа уи азыңшшуа, агуил канжом хаха хымши,
Анцәа низихәар, изықалашам унахымзар уара угуахутәы.

Атакс иеихәеит: «ари исоуҳәаз—уи зегъ рытқыс са сзы еиңүп;
Адыр иабжю бзия дибоит, амдыр иабжю уи диңәымбыуп;
Аха сара ишқазури, сара сгурға схызго дмачун;
Абас зсоуҳәои? Уареи сареи ҳчымзара акыуп, еиңшыуп.

Аңәеи амцеи қырза еиңшуп, убри азы уи амца ақ‘еит,
Ази амцеи уртқуа еиңшзам, урт анеиқүшәа—амца еиқутәеит;
Азәи еғыа дгурғозарғы, атәым гурғағ уи дыңбууах‘еит.
Изыузымдыруеи шыңта иааңтәаны, са сгу шызтуа,—уи ҭаңах‘еит»

Тариел алыми абжъаси шишиыз атэс

Сара истахыуп иуасхәарцы сара сзықушәаз абрақа ажәала,
Нас цқыя уазхуц сара иуасхәуа, гуейбагала, хшығ еилгала;
Уара уаара са сазыпшын, ашътахъ сгу анөйбү узыпшрала,
Хаңы сынтыттүг сгусхаштразы, чыла адәкуа рнықуцшрала.

Абабиреи афасареи са синрылсны наڭ синхалеит;
Ишааниуз лымки бжъаски ихарамкуа уа иааипшлеит;
Бзиенибабуа шьоук ракуу цыша уртқуа рбара са сеигурьюеит.
Урт икартаз, ирзеибауз, омашәа избейт, уажәгъы ицъасшуюеит.

Абра ахуаңы алми абжъаси еицны ишааниуз иаасзаигуахаит.
Бзиенибабуа инареипштәйт, са сымцагы тәо иналагаит.
Иаандгылан инеихуаңшит, аиқұңтара ду урт налагайт;
Абжъас натрыст, алым наштылт,—абас азы урт сыйзмырехуаит.

Зны иааихумарт нас инеидыслайт, инеиңагыла үүбуала инеикүңеит.
Дыра иацәшәомызт, еибамшатеит, шыапхыц тәрла цәгъаза
еибажәжәеит;
Абжъас лапс шәеит, цхәйис гъангъашра уи иныңунагеит, ахы
ацәнагаит,
Наڭ ифны ищепт,—алым наштылт,—амалагы иамшатазеит.

Алым иауз сгу иамыхуеит, инақуёыстит: «Иууаи уара!

Изуртхашъозеи бзия иубуа! Цю, абри еиңш ахатадууара!»

Сахәа тыхны уи сназыткъеит, сыңсагъ ндөйкүстсөйт убра

Снасын исшьит,—инацэызгайт дунеитә гуакра — агурфара.

Сахәа ныршәни абжъас игылаз са снадцалеит убра искразы;

Са иаастаххант снагузырцы, сара сызылуу лгуаңхаразы,

Абжъас быбуа са инаасгудлеит, сәэзыңба-сәэзыңңуа сафаразы;

Са исзымычхант, уа саилашәан, ахуда тыйхураант уақа исшъразы.

Исыргубзыңит абжъас сара, аха уеизгы уи тынчымхант.

Нас сара сгуаант, иныштыксит, адгыл убра инаныкъант.

Сымзеи сареи, убаскан убра ҳгу шааибагаз аасгуалашәант.

Уа саагурфант, сгу неицралант,—иумбои уажәы сылаңырз аант!

Абар сашья са сгуаڭراڭуа зегъы абраڭа сара иуасхәеит,

Сыڭамзароуп, са сиасроуп ас сахыڭоу баша иҼоушүүеит;

Абазара са саңзыззейт, аха аңсра сара иссәңззейт».

Ас аниҳәа убри арҼыс дынкүпсүчхант, убра дтәшүеит.

Автандилгы абра дтәшүеит, илаңырзкуа уақа ихыжжуеит,

Нас ус иеихәеит: «Үгу ىужәоит, баша утӮшүеит, турға уагеит,

Анцәа уара урыңхайшьеит, тауп агурға уаңимыхъчеит,

Шәеикүиршәомызт ىңсагъ уи, ус итахымзар,—уи шәекүиршәеит.

Абзиабаң иштазаңуп ауадафра, амыждара,

Аха убри уи даңбынхар, иара дақушәоит агурбъара,

Гурфароуп абзиабара,—уазаигуанатәеит аңсра уара.

Ауаң дыр уи дарбзамыкъеит, ауаңы мдым—уи атара.

*Тариели Автандили ақаңахы ишыхынхәйизи,
Асмат уақа урт дышырбази атә*

Урт рызхара уақа итәуеит, ақаңахы нас индәүүлөйт;
Асмат уақа урт уа илбейт, мыңху лара уи деигурбъеит?
Уах днарцылөйт, амған дтәуеит, уи лылаңырз ахрахтә илеиуеит?
Дгудыркылөйт, еибартцәуеит, еибаргубзыйт, нас итынчхеит.

Асмат ус лхәеит: «О, анцәа ду, өyk-бзык ала этэы уафы изымхәуа,
Жәфантә апхара, алашара, урт убрахтәни илбаазыштыу!
Усырехуап сәэр узласырехуои, са изласылшои уаф иылмшша?
Уара иуцьшоуп сахьеиқуурхаз, иахьсатәоушаз урт абра избуя!»

Тариел ус леиҳәет: «Избахъада насыпъ нагза ус ауаа рзы,
Атәуарап ҳа иаҳдіеипшуп, ҳа хгурбъареи ҳаччареи рзы,
Абри уажәтәниим, жәйтәнатә аахыс ىжарас икоуп уи ҳара ҳзы,
Ба брыцасшоит убри акумзар, сара сыхиоуп ус апсразы!

Дабатәи мдыру, азба дынцәауа, азы иагутасны нақ иказтәауа?!
Ргуаң исымаз урт сыйблакуа, лаңырзыла абрақа иртәуа?
Убрыгъ дсируп азба дынцәауа, зыйблакуа ракытә зырғаш кастәауа;
Агуил пыты хуапштәи нахқьоит, иналагар ус уа ибжысуга».

Автандилгы дигуалашәеит дызғынтыңаауз имра иара, ӘКІМДЕСЕРДІ
Ус иңділдік: «О, сыйсахаара, сызлақоузе бсымбауа бара! ӘЛІЗДІРДІ
Хайбамбоны ҳайқугарала, акғы иаңсам сыйғастазара;
Изықалонда азәи ибениңәауа, зақа сбылуа абра сара!»

Гүил иадыруеит амра анамоу, убри шканзо убра иара,
Заку базарои амра неини, ашъха инағсны иташәар убра?
Угурыңуа аңақъа ғұғуа еиңшхааит убри уеизгы иара.
Иудыруазеи зны шәеиңүшәар, угу умшын, ихъча уара».

Итынчхеит убри, урт рәааиқуркит, амца шрыңраз уеизгы ирыңран;
Асматғы урт дрыштығыла ҳаңы дынталт, убрігъ дбылуан;
Абжас-цәа ду уа инеңтүлхит, убарт тәарцы уа илырхиауан;
Ағыңғылда үақа итәаны иңәажәауан, ргу рхадырштуан.

Урт абрақа ачара руит, ирымаз акуаң абрақа ирзит;
Ча ымамызды, ауа маңын, аха уеизгы урт чара руит.
«Крыф» хәа Тариел идырсалеит,—ргу қантарцы нап аирkit,
Драхмак иқаз иғатқ хұчы, хұчзак лбаандарц аарла игуаўыт.

Даара игуахуоуп азәи-азәи ажәа қунага еибырхәозар,
Изырқуагы кыр ирыхуоит, ажәак ыңшам аиаша ухәозар,
Дбылуазарғы абри еиңш ажәа еихнасыңуеит, пәсихуа амазар.
Ұзыргуақ'уа, уара угутыха, даара игуахуоуп ҳәашъя узатар.

Абри ауха арт алымқуа, арт айеңқуа убра иқан;
Уа еиңәажәон, азәи-азәи урт ргуақрақуа үақа еибырхәауан;
Уа ианааша реиңәажәара надырөңицит, инадроузан;
Еита дырөңицит рыха-рықура,—еиларымгарц ажәа еимырдауан.

Тариел ус иеихәт: «Изсоуҳәозеи абриақара ажәа сара;
Исындубалаз үңбаазы анцәа иуңышып са сзы уара;
Ха ҳхы аадыруа ҳайбарқуеит, аткыс иңүғуоу иарбан абра?
Усхамыштырц сара исымғоуп, ехъа исپұртца сашъя уара.

Угумбылхан устәкъя са сзы, абра сқаумтдан зынзак сбылуа;
Иудыруазааит ус уара абри, еихымца мцам сара сзыблуа;
Уара иузырцәом, уарғыи иқалап, убра ублыр, узалымтқуа;
Шыңа уца, ухынхәнды уара утәйлахъ, уахъ, амра лахъ, узғынтыңаауа.

Салыргара, сара сыйхушәтәра илшом сыйшаз ихатагы,
Изырқуа иаңааит, адунеиз ақы саңсам, ус са схазгы;
Еибгак шиуаз, илшоз азы сейтцахомызт сарғыи уеизгы.
Шыңа сеилагеит, схы стәым сара, сразқы сеижьеит абри ағыы.»

Автандил ус иеихәт: «Иүхәаз аә тақ сизуаҳәом сара уара ~~шынайылыш~~ Зегъ уара иүхәеит дырцәа ражәа, исылшом сара уи аәы ~~мәкрайтис~~ Аха анцәа ишпәайлымшои уара ухура ус арбъара;
Убри иаазоит илаттоугыы, еитахауы, зегъы абра.

Анцәа абас зиңаххазеи, абри еиңш шәшаны шәара иара,
Нас шәнеиңуганы улаңырзашо ундәыкүттара абас хара?
Бзиабара гурға шацу изzymдыруа дықам уеизгъы цъара!
Лареи уареи шәеитеибабоит, уи мыңхозар сшы сара абра!

Уи ахатда дзаку хатдоузеи, агурфаразы убри дшәозар,
Даңбымшәароуп хатда гурға, хатрас уи ихы ипхъазозар,
Үмшәан, уара анцәа игу тбаауп, дунеи қазшы цәгъоуп умхәозар,
Иуасхәо удкыл, убрыгъ дырроуп, амдыр дәадоуп,—уи дхымхудзар.

Иурхә исхәо, цъя уи уазхуц, ухшың азыштык сухәоит уара,
Сара сымра дыныкъыт убра, уи лзин ала саит ус сара;
Ус ласхәт лара: «Суа бзия изгуякрана сбылуеит сара,
Уаҳа ба бзы схуартам сара, уи уа дгуақ'я, сыйтәом абра.

Атакс исалхәт: «Даара иуңысшьеит, хатца мусхуп иузбыз уара,
Убри изыхәа ухы аңыа иаурбо, са сзы иубазшәа избоит сара.
Ағы сашыны мәа сыйкүмлеит, уи лзин ала саит абра;
Уныжъны снейр, иласхәарызеи, ишәаз азә еиңш сылбап лара.

Абра иуасхәаз иааг ухаңы, ажәа хыда аус иаҳум,
Аус зылшаз ахатдаңуу, бзантгъы ауаа уи дырхаптшам,
Мдиррала ифаз агуил, уи абзатәра акгъы иалшуам;
Ухы уамыхуар сара усыхуап, ешьаиз еишьа ихы деигзуам.

Иаххыутахыу убра уқаз, угу иаанагаз нагза уара;
Иутахызар қушла уныкъуа, ма ахага ус дырба убра;
Уқазшыала, учаңашьала уцъаршьалаит зегъы уара.
Уеизгъы уерыңуу, гурға ухаумттан, настгы угу итаз ахнырхара.

Уаҳа аказы сара сухәом, шыкүсүк еиҳа өхәара устом;
Дунеи зегъ ахътә ажәа неизга абра субап, цъаргыы сәзәом;
Абра саара өхәарас иастоит агуил шәтре аамта, уи инахызгом.
Агуил пытрап алашыбжы еиңш угуеаннатоит, сажәа сеижъом.

Аөхәаразы са санумба, аҳаң аәы абра сара,
Иудыруазаит нас уара абра, сара сыбзам, сыпсит сара,
Абра исхәаз дыргас иузхап, сыйтәиуарцы абра уара;
Нас, утахызар, угурбъала, ма инацтца угурға уара.

Иуасхәаз ажәа гуалес иқаумтәң, иулагза уара абартқуа.
Сылоу, шхуалоу са сынтахо цөкәа исыздырам сара убартқуа.
Быз зәам үстәтәс сара сынтәом, среиуам сара убарт аңстәкүа.
Диңеңшис исырто са исыздырам, анцәа ухәа нас хыхъ ажәсанкүа.

Тариел ус иеихәт: «Үсыргуамтрың жәа раңала стахым сара,
Сара избоит, егъя сәхаргы усызырыңың утахым уара;
Утахы уара дуцымыңкуар, уахъ уицныңкуа уара иара;
Изықалом мышкы зны ус амаза аргамахара.

Цөкәа еилукаар, нас агура угоит, сара сусқуа са сзы ихъантуюп,
Сныңуозари, ағны стәри, убри са сзы зегъ дарарапу,
Уара уажәа са сзы иңқароуп, убри сара инасыгзароуп;
Уара үкамкуа сара сыйысыр, убри са сзы даара иргуақгоуп».

Иалгейт ражәа, ажәа еимырдаз еитадырыңыцт, убри қурала,
Дара нөйижәлан адәахы ицан, аңса ршыит урт хәа тәрыла,
Уахътә ихынхәйт, ахаңахы, аха итәғыуеит лаңырзашала,
Уатә реиңрүтәтә уажә иаргуақ'үеит, ргурға дроуит ус гурғала,

Абри еиңш ажәа изаҳауа, шәыбла икартәаант алабырзқуа,
Агүи агуи анеиңыртца цәгъаза игуақ'үеит ргу еизыбылуа;
Ауа бзия иңыртңы ацара, уаф дқанатшоит мыңху дгуақ'уа,
Абри абас цөкәа иззымдыруа ихшың зазном иатданак'уа,

Шыежъ ианааша дара нөйижәлеит, Асмат дныжыны амға инықулеит.
Тариелгы Автандилгы убас Асматты еибартәңүеит;
Рызбқуа цәйирпән, ашъя рхыижжеит, рхы-рәң мыңху уи
иарқапшүеит,
Арт алымқуа, абна иаазаз, ашәарахқуа кырза иреиңшхеит.

Ҳаңы инаңыртт урт еитқақуа, ринасыңғы убра ишәниуа;
Асмат лмыткума: «О, алымқуа, иарбан бзу шәырехуара зылшауа!
Амра шәаблын шәа шәықунахит, лашыргағқуа, шәара икаңхаяуа.
Сгуақра иацлеит, ус иаңхауа, сыйстазара цәгъя ихъантахауа».

Убрахътә иңаз урт арғарцәа аенә хулаанза ус еиңниңуон;
Нас инаңеит амшын ақынза, уақа иаанәаст, уа рыңсы ршыон,
Убри ауха уа еиңықан, изыргуаққуоз уа еибырхәон;
Уақа итәғыуан, урт реиңрүтәтә ирцәыхъантан, убри ргурғон.

Автандил ус еиҳәт: «Итабеит сылаңырз аиңәақуа абра!
Дзухаштзеи Пәридон, ус уара. узықутәоу аеы узтаз иара?
Убри амра лашәабжъ уафы иаҳар қалоит убра;
Са сцоит убрахъ, уара уашъя, сыйкүтца убрахъ амға уара.

Нас ус Тариел уи Гридон иахъ амса дықуиттг ус маншәала,
Еҳа дхымъартә елырганы убра бзык излалшоз ала:
«Уца амрагыларахъ ухы шхоу, агағала, ус җуарала,
Иара дубар са сажәабжъ иаҳәа, уи дсызттааует иашъя хаала».

Иршыйт шьабыстак убра фатәис, амца еиқурттейт агағаөы;
Ирфейт, иржейт заһа ртахыз убра, уақа ақуараөы,
Убри ауха уақа еиңүйән, ииетт уақа атламтаөы;
Са исшәиуеит разъы еиңъага, инаҳәы-ааҳәеит Ҷабараөы.

Шъежъза игылеит еиқуатцырцы, дасыу рыммахъ рхы дырхарцы,
Урт еибырхәоз, раЖәа заҳаз, дзыкаломызт дымызтырцы,
Урт рылағырз адәы икукъасон, реңнейдкыла зду ахъ ицарцы,
Урт еидгылан рыгуқуа неидтца, рналқуа еиқурша, еиңүйәртцы.

Лағырзыла урт неиңүйәрттит, уа рзбқуа цәңуа, рхаху ркукуа;
Азәы лада, егын ғада рыхқуа дырхеит, мәаҳәа мәаая,
Харантә рыбла еиқупшуюны, урт еиқуөырттун убарт гурфуа,
Амр лахъеиқура, амр ианаба, иарғы налагеит ус игурфуа.

Аетандил ҆Дридон иахъ дышиңаз атэс

Хдунеи, зқазшы бааңсу, ҳургъежкуейт, ҳа ҳурхынхәуейт,
Уара угура згаз зегъ сара сеиңш итәаны итәзыуоит, ус игуақ'үеит,
Уи дабатәни, уа дабаугои, иахъигуамхузо жыртас иутсоит,
Аха уеизгъы анцәа дибоит, убри дихъчоит, уи дацәнирохойт.

Автандил дтәзыуан иашъа изы, ибжы наңон жәфан ақынза:
«Сылағырзқуа шынаны илеиуаз уажәгъы илеиуеит ус тақанза;
Ҳа ҳаицрыттра мыңху ихъантөуп, жәфан еиңылра еиңшыны зынза;
Ауаа зегъ еиқарам, уағи-уағи злеиңшым раңдоуп мыңхузә»

Убри икеитәуаз алағырзқуа ашәарахқуа зыхътас иржәуан,
Уи измырцәеит ицраз амца, дышыблың убас иара дбылуан;
Уи Тинатин лгуаблра убри еитеизеңшхан уи игурғуан.
Абырлашқуа гуил дырпәшзуан, убас зынза уи дырлашауан.

Агуил канзоит, ус ифажъхоит, ачандар-тла уа итартаруеит,
Абырлашқуеи, ағылдышькүеи зынза илашоит, ус еилыңхоит.
Ихы-игурыбууаны, убасала иерыбыууаны, дымбсырц дықупжоит;
«Алашъцара са изңаашшозеи, уара амр ухы сцәзыутәахт!» ихәоит.

Амра еиҳөон: «Са уеиңшыстәуеит Тинатин лхағы, амра, уара
Шәара шәеиңшуп, ишәрләшши аңста, ашъха абра шәар
Убара саргурьоит, сыйзыңшүеит, сыла еихмырсың убраз
Аха сыншәйжът сгу хышәашәаза, Җхара амамкуа, зынза хара.

Азын мызкы амра анымъха, ахъта ҳак'үеит ҳара зегъы;
Сара акы акум Ө-мрак нсыжъит, ахъта самк'үеи нас ус уеизгъы;
Абри еиңшқуа рзы ахра затәйк изаенлргом хъааҗәа акғы;
Хъаа лыргагас ҳәзызба хуартам, уи иаршәуеит, ма иарчуеит уеизгъы..

Өыла днеиуан, ажәған азы дашишын, амрахъ убас ҳәауа:
«Уара, амр ду, суҳәоит уара, ибүүоу реиха уара изылшуа;
Нас уара алақу ус дхаразк'уа, ахра дура насыңс изтиуа;
Сылкүмгән зда схуартам, сқаумтән сымш-лаша лашыцаха избуа!

Усзааи, Заул, сылағырзқуа инарыцца, сгурға—агурға.
Са сгу ғыча шәыматәала, алашыцара гурға схарға,
Исықужы еада-тас гурға хъантә, убасгъ даара аидара үүюя,
Исызлахъ убри: «Дбымъсахын уи, бара дыбтәуп, ба ибөйнтиңәауа».

Еи, Мушътар, сара суҳәоит, ус уара абра, азбығ иаша уара,
Уааи аиаша ҳазшыңурыгыл,— агуи-агуи еизбүеит абра;
Хара иумтән ауағ иаша, упсы умблын абра уара;
Сара сиашоуп, убасгъы сдыр, схуп усгъы сара, сумхун уара!

Нас уааи, Марих, исылатца уа үаңса рыңашъарада;
Сшәы, ус сыркаңшы сара, ашья-рфаш изәззәаит сәеиже
егънимыжърада;

Исызлахъ убри са сгуақрақуа еилырганы ус хуашърада;
Уара иудыруеит, са сзеиңшрахаз, сгу ус иаанхеит гурбъарада.

Уааи, Аспирос, усыцхраа цъара, ус акағы сылблит мәабзла,
Убри бирлаш ус фылдышыла илашауа мрапшәахуала,
Уара агуқцәа зырпәшшазуа, ауаа рөйнтиңәауа рықашшала,
Са сеиңш икоу сара сыйыцәа идәйкүттоит ихабжъқыала.

Старид, ҳразжә акоуп усгъ ҳара, сгылоуп абра уа уахъ сыйшшуа;
Сымра слыргуакт, уи сзаңәом, сгылоуп абра са сбылуа.
Усыдтәал ааигуа, иғы сгуақра; меланс иузхойт сылағырз икатәуа,
Каламс иустап сара сзара, уи иабаахаз, итартаруа.

Усзааи амза, угу саблааит, уа уеиңш исыгхааит,
Амра сартәйт, амр сарбааит, зны сыйыслоуп, зных сабаах'үеит;
Исызлахъ сымыш сара сгуақра, сара исыгхааит, сара сыйтүеит;
Уца исызлахъ уи: слымъсахааит, ла лзы сыкоуп, ла лзы сыйшсеит..

Исымоуп сара бжъфык шаҳатцәа, планетақуа ажәған ағы,
Амза, Старид, Мушътар, Заулрыңызыңыз үеит са сгуакраңыз
Амра, Аспирос, Марих иблуеит са исызгуақны са сымцаңыз
Илархәаант урт сара сшыбылуа, са шалахаз амца агутаңы.

Сгу, уөйзүрүтәзеи алаңырз, изкаутәоузен урт иаақумтүзакуа,
Аңыргуақра, убас аешыра ирылаңхъязоуп ағстaa усқуа,
Алаң жәнди змоу, сызғынцәаау, зында еилалгт сара сусқуа,
Ахъаа учңароуп, агурђара уағ мап ззимхәо иреиуюп усқуа.

Са сымпъсыкуа убас сеиқухар, кырза еиңын сара сызгы;
Издыруада сымра дызбар, нас инсихъярын сгурға зегы.
Хаа бжыла ашәа ихәон, тәға змамз лаңрз уа икатәуа ус уезгы
Уи ибжә ааста қарматыс бжыы, ты бжылык еиңшын ус зынзагы.

Ашәрахгы абна илтәни, ашәа ииҳәоз урт азызырғуан,
Абри ашәа заҳаз, хаҳәқуа, азқуа иртыйтны уақа изырғуан,
Иңаршыон, изырғуан,—ищәыуабжы уа изаазгы уақа иңизуан;
Агурђашаагақуа убрақа ихәауан, рылаңырзқуа уақа икатәуан.

Пұсы зхаз зегы абра еизеит, иара ддырөхуарц урт ртыңқуа рахътә,
Шәарах абнахътә, аңызың үкүа рахътә, кит амшын ахътә, аңсаа
жәған ахътә.

Ауаа Индиатә, Аравиатә, Бырзен-тәылатә, Мрагыл-ташәарахътә,
Аурыс, аңыам, афранцызқуа, нас египтаа» урт уахътә Мысыртә.

Пәридон иөы Автандил инеира

Арпъыс дтцэыуа ус ёыла дцион бжыннтә жәаба мшы уи гағала;
Харантә ибейт агағақынта иаауз ауа мшын гула;
Үрт даарзыңшын ианааи дрызтцаат: «Шәа шәйізуста, иаақуаз шхуала?
Заку ҳәйнтқаррои абри абра? Хыс иамада абри атәйла?

Үрт ус иархәеит: «Уара ақаймат, хағы лаша, зара еихытар,
Хара уңдахшьоит, уеиңш дұмбазаңт, уи азы иақтахыуп уара
үхареҳуар.

Абнахъ атырқуа ихәауп, абрахъ Пәридон итәуп, уи ихароуп умхәар;
Нас зегъ уаҳхәап, акы аанмыжъкуа, ус уңшұра ҳайланамгар.

«Нурадин—Пәридон ауағ-дыр абра ҳтәыла ҳәйнтқарс дамоуп;
Уи уағ ьюеуп, уағ гутбаауп, мыңху дыңууюп, уи дыңқазоуп;
Мратчас длашоуп, еиха иңдүую дыңқалашам, убас дықоуп;
Уи ҳа дұахуп, амра шәахуа кырза деиңшуп, уи иөы ҳақоуп.»

Арпъыс ус реиҳәт: «Дадраа, сашыңә, уаа бзиақуак шәйзбеит абра;
Са дызбароуп шәара шәхәйнтиқар, сара исшәйрба амға шәара;
Зака ихароу, санбазнеира, зақа сықухо амға сара».
Үрт ашхуа уаҳъ дымғаргейт, агағ иава убас дара;

Ус иархəт дара: «Абри амqa гоуп Мулбазанзарқа убра ишубауа, Убра дубоит ҳара ҳхэынтқар, бңар иазқазоу, ак иатцамхайылдап Уара ачандар, аихышәшәа, убра уназорит жәамшы унықуадаппийтес Атәымтәплате—ҳагу узыбылуа, ҳара ҳқауттент, амца ҳаблуа!»

Аръыс ус реихәт: «Сииршәа избоит са сахьцьашәшьо абри ақара; Шәгу излахуари, зынла иканзаз ус агуил хышәт, абра шәара? Цәгъя съашәшьарын хызыла-пүшала са стыңағы сыйкәбар сара. Сара ахтынра уа исырпүшзон, сыйбоз зегы съяршыон дара.

Урт үеит, арқыс имфа дықуны, ус ғызыда уи ихала діңдейт;
Ззара таруа, ачандар еиңш, згу аңыр еиңшүү, амғахь дыңшуюйт;
Иөы неирцакт, днахың-хыңдайт, дманшәалахеит, уи ашәа ихәеит.
Илмас блақуа уа ишадыбын, қуаршо-лаңырзны игуил иахыжжуйт.

Тэым уаас ипъялаз урт уа зегы, ҳатыр иқутқо, иреиҳхөо зегь руан,
Ибараразы ауаа неиуан, убри ибара бзия ирбауан,
Убри ищара гуалс иқартцуан, уи иргуак'уан, убри рцъабауан,
Амған диртөн уи ағыза, иахынтаххоз урт зегы хиан.

Убри дназеит Мулъазанзар, изычхауазма убра днамзар;
Днаңшын ибейт тұға змам аеңә, ус изтәозма алатрымгар;
Игылан иакуша адәй зегбы, еилағынтуан убрақа ар;
Тұға змам шәарах хәала индыртәйт, иқалозма шәарах уа инхар!

Аръыс иибаз азэы дизтсаат, ауаа аниба иқәхәяа-иқаая.
«Изустқуада ар абрақа саба харчла, зыбжы гауа?»
«Мұлғазанзартә ҳынтың Пәридон, нас уи иуаа латызгауа;
Уи дшәарацоит адә ду тәкны, зегъ хыс дрымоуп ибжы ргауа.»

Уи урт ар рахъ ихы наирхеит, урт рѣлашьба убри идыркуон,
Уи длахѣыххеит, заѣа дыпъшзаз абра исызѣом, убас дкальхон,
Уи дызъыртцуаз зегъ гурфон, дназыдгылоз зегъбы лашон,
Уи ачандар, убри изара атѣыц еипъшны, ус изазон.

Адэы агутаны, ар рыбжьара, ихаракъаны уарбажек нырхалт;
Аръыс днатрыст, уи днатацашит, ихеи ихыци уа инеитирххит;
Ихыц наирххант, ихеа уа иткъеит, ауарба инақушәеит, икулаа инталт,
Уа дынъеыжәтит, амтәрыжәфа хитәеит, изымцо иқаитеит, ғаъхъа
дынъеыжәлт.

Ашэараццэа, уи данырба, зегы дцьаршьеит, уи иахь еизуеит; Рхысра рхаштит, зегь уа икушнейт, ус ихуацьшьеит, рлахатг гъежьшьеит, Ишътахь, иацхъя, уа иааникүшнейт, дахьцо ишътоуп, иара изыпьшьеит, Изистцааум «узуста» ҳәа, ус амала иара иеацьшьеит.

Адә - агутаны хук уахъ ибон, уа дықугылон убри **Пәридон**; Ахысцәа қазцәа ғынғажәа-фык уа идгылан, иреиҳәоз наргыз; Уахъ дындәйкүлеит ус Автандил, аргъ изызкызы ныжынышында уахъ икон;

Абартқуа үцеишьон уи **Пәридон**, ир изыруз уи игу **пәнажәон**.

Пәридон иуағы урт рахъ диштит: «Үцеишь, ибеишь, иқартқозеи ус ар? Ртың әкәрәк жызеи, иабацои урт, алашәцәа реиңш, иуархәап уртцаар», Уахъ днартқылеит, — уака дibeit зара еихытар, уи ачандар. Уи уа дшанхеит, иблақуа хkit, иархәаз изәом, итахыуп ихәар.

Автандил идирт уи ауағ дшаарыштызы еилкаараз иара, Ус еиҳәт: «Сара сыйкытә уахъ иаҳәа, убри иуасқәо абра сара, «Стәымтәйлатәуп, сыйны сгуара зегъ нақ иныжъ сдәықуп сара, Тариел ешъас иқаитказ соуп, убри сааиштит уараубара».

Абра иаҳаз иеиҳәаразы **Пәридон** иаҳь уи атәи дхынхәйт: «Сара убра избейт амраш, сыбла хнакын абрахъ схынхәйт, Ақуштәкъагы убри дызбо, қызынан амам, ихшың тысуеит; Сара Тариел сиашыуп, **Пәридон** дызбарц абрахъ сааит», ихәеит.

Пәридон Тариел ихъз аниаҳа, цәгъя даргурђеит, игурға тәеит, Ас игу иаҳуоз уи ианиаҳа илағыржкуа аахакуқуалеит; Альша насын гуил инақуттаат, аблакытца պша тағъежъеит; Ақаимати ақаимати уа еибабеит, урт еибарехуеит.

Ас аниаҳа **Пәридон** ддәықулоит, нақ днылбааны уахъ днеиңшылоит, Уи даниба ус уака ихәеит: «Абри дымроуп уи азы длашоит, Суағы дирөхуон ишилшоз ала, еиха деиңүни сара дызбонит, Рыекуа инырөйжәйтт, итәзыуа, инеиңшылт, адә ду уака мыңху илашоит.

Игудеибакылт - ихыдеибакылт, еицәтәымуаасы урт рхы ррхъбаом; Урт еиңылаз, даара еигуаңхеит, урт ргуазхара изеибабаом. Урт знык избаз, инрыхуаңшыз, амра азбахук урт ирхәаом. Мцык наластном, адунеиаे урт иреиңшы уағ дубазом.

Ахатца үең уа дабоубои, сара **Пәридон** сиеиңшуп зхәауа, Аха абрақа зынзаирацәоуп Автандил деиңшуп ҳәа зхәауа, Аетәа аақухоит лашарада, амр уи ианазаигуахауа, Өынла аңымза лашар унарбом, уахылоуп уи ианлашауа.

Рыекуа ирықутәеит, нас рәйнархеит, **Пәридон** иаҳтнахъ ицаразы, Ашәарыцәа зегъ нықутт убрахътә, аңышъатә ирзааиз ихуапшразы;

Арқуа ццакны Автандил иаҳъ иинеиуан уахъ, цъя ибаразы; Ус рхэон: «Абри ас дызшада, зегъ дцъаршь джаларазы?!»

Аръыс ус еихэт убри Ыридон: «Зегъ ирдыруа уафуп уара; ӘЛІМДЕСІНДЕ
Сара иуасқәап са сыйзустоу, убри удырырц утахыуп уара; ДІЛДЕСІНДЕ
Насгы Тариел дызлаздыруа, уи сиашьюоп ҳәа зысқәо сара;
Убри сара ешьас скайтцеит, уи итәратцәкъагы саңсам абра.

Зны аҳынтқар дөйіжеланы дцеит, ар иманы, шәарацара,
Тариел даабеит лағырыла, иширпұсақхәоз уи архара,
Абри цъаҳшьеит, ҳааниңхът иара, аха дмаазеит ҳа ҳаагуара,
Уи ха ҳаргуаат, иңаздырбомызт убри дзыблуаз чымазара.

Аҳынтың дугаан ар иштейтцеит, уи икразы, иаагаразы,
Тариел цы мбазакуа ишъуан, уи дшәазомызт аибашъразы;
Цоук рнапқуа ңиттәт, цәоуки ишъзеит, цоук нықаитцеит
ус аңсразы,

Нас иаадырит ак шамыхуоз амза амқаҳ амыштыразы.

Ха хнеишъталт: Ишътагъ ҳамбейт, нас уи ғыстаас ҳа дҳаңхъазеит;
Аҳэынтқар ус илахъ еиқуитт, ичарақуа наڭ ртыхуа пүтәеит;
Сара исзымчайт, баша сзыктәеит, дсымпүшаар зымуит,
кыргъ цыа збеит;

Ус мазала сара сдәықулейт, уи иңшаара кыр сатажхеит.

Сыңға сарштын хышиқуса-нақъа сымтәазакуа сильтан сара;
Нас аштыахъза, иара иихуз, избаху сархәеит убри иара;
Нас уи агуил, зхуацьшты зыхкъяз, дызбейт сара убра цъара,
Хаа сидикылт, бзия сибейт, иашъак сиеицьшны убри сара.

Уи ирцәигеит адау мыхътәкуа рхапъкуа зегыы, урт ныртәаны;
Уа иара иөы Асмат затәйк убра дыкоуп, диғызаны;
Уи есқынгыы дбылуеит мңала, изықамлазеит уик ыцәаны;
Уи иңиртцыз гурфа игхом, ус дтәазароуп ашөы иштәаны,

Уи аңхәзызба аңаңаңы лымала дтәоуп, уақа дтәыуоит;
Алм ишарчо еиңш уи аңаңа, аръыс дирчоит, дылхылаңуоит;
Ашәарх-жыы лара илзааңгоит, иара дтәазом, дшаңы дныңуоит
Азәы ибара зфак-зфак еиңш ибоит, ихы аңаңхъоит, ихы ахигойт.

Са сыйзымдыруаз, сара иссызымдыруаз, сара иссеихәеит игуақра зегъы;
Ихатә тызшәа, нас дзыргуақ'уз уи аңаңтқар иңхана лызгы;
Убри лзыхәан гуақрас ихигаз өйк-бзык иазхәом убас уеизгы;
Уи лзы дгуақ'уеит, уи лзы дгурғоит, уи диңәйзит ус зынзагы.

Амз еиңш дкаңхо, тәамфак қамта, уи дыңшаауеит, убра дныңуауа,
Убри дақутәоуп иутаз аеы, убри дөйжетцуам, ихы ргуақ'уа,
Уаң дахыыкоу убри днеиуам, ашәарахқуа дрыланыңуауа,
Лара рыхха, убри дзыңхаз, сара мыжда, уи дызгуалашәауа!

Убри аръыс игуақра сара мцаны исыцроуп, убри сабылзеит;
Убри ихъаа сара игухаазгейт, убри зынзак са саргуақзейт;
Сихуаразы, ахушә пъшааразы зиен мшни ак нысмыжъзейт;
Рабстанка саныгъажъгы, ҳәйнтқар дтәнчны уа дсымбазеит.

Сеитайхәеит сауиштыразы, аха ҳәйнтқар дысхымхуцзейт;
Нас сыбналеит, сыңреи сырқуеи еибартәыуа, уақа инсыжъкуеит;
Мазала сцеит, алабырзи агуақрақуи схы рәзәзгакуеит;
Уажә сашыа изы ахушәқуа срыштыуп сара сгъажкуа, урт
сдыргуаққуеит.

Убри исеихәеит уара узбаху, уи ушыңкайтказ ешъас уара;
Уажәи узбейт абра уара, знык иалшома уара урехуара;
Мәеки сықутча, убри амра исоуртә цъара лара лбара;
Уи дызбо рзы,—агурбъара, дзымбо рзыхә—агурфара».

Уажә дааңәажәеит абра Пүридон, аръыс иажәа игуаларшәаны;
Аңыцьвагы уақа итәңиуан имыткуманы, игутқааганы!
Аң-гу цъбарак, лшара ғүбүа змаз, абра итәңиуан, имбатәзаны;
Уақа агуилқуа ирытатәон азыркүанды, баһч иалкъаны.

Ар рахътә игеит уа тәңиуабжъуак, урт ирзҳауан, даара ибүүуан,
Рызбүкүа цәйріңуан, амыткума рхәуан, ирхаз рхырх'уан, убас иңхәауан.
Пүридон иакузар быжъ-шыкүсатәи уи имбара зынзак дашьуан;
Аамта къаңы, иргуақганы дунеи еижъагаз убри дшәиуан.

Пүридон иңәон: «Уара урехуара, ҳара ҳакум уи зылшуа;
Уара дгыл мра, илашауа, ажәған амра аңаңзгауа,
Уара агурбъаху зыкуша-мыкуш икоу рыңғастазара иаззырхаяуа;
Дунеи рлашара лашырбагқуа ирыңәгаяуа!

Са усқуатны уара уцеижътеи, сыпстазара цэгъаза ицэгъахеит;
Сара саха уара иумам, аха убара цэгъа саргуа^к'еит;
Са сымбара уа уаргуар^боит, уа умбара са саргуа^к'еит;
Уа удлаңса сыпстазара акы иаңсан, зегъ сгу рыхшэйт^жил^жо

Придон ихэеит арт ажэа хaa ус мыткуманы, дейтца��уаны,
Абартынчхеит, рыбжъкуа уа итэеит, ицент ины^кутны, на^к ицдакны;
Автандил уа зегъ ир^шзон, зегъ ихуа^шшуан, уи дцьашьаны;
Из-тач гишьеरкуа иблаңыц сиир хырфон уа урт еилачны.

Ақалакъ урт уа^{ка} иналалт, уи даара ихиан убра иғылан;
Ахтны акузаргы бзия ирхиан, мыцхуз ап^шзан, и^кайматзан;
Бзия еилахэан уа^{ка} иуаа, еиқушэангы урт уа^{ка} и^{кан};
Зегъ еигурб^ю Автандил уа урт ихуа^шшуан, хара иғылан.

Ахтны ины^кналт; уа^{ка} и^{кан} ауаа дуқуа, урт уа еизеит;
Ирацэзаны авазиркуа на^к-аа^к илатэеит, уа еи^чатэеит,
Дара неидтэалт,—иззызхэода урт зеиңшроу ҳәа, ус ика^чеит,
Алмас-фылдышь реынеилартан ибырлашха уа иаалиы^чеит.

Инахатэеит уа^{ка} ачара, арыжэтэ рхыккуа узымъхъазоны;
Автандил урт ус дны^кургейт, ҳатыр и^кута, ргүцхук диен^шны;
Ачыс матәа лассы-лассы урт ир^шсах^уан и^чыц-^чыцны;
Аха уи ар^шыс иах^у и^шшуаз рзы убра ды^кан дгуазырхаганы.

Аөны хулаанза ирфон, иржэуан, нас иналагеит, рыбжъы газом;
Ианша Тандил урт дыркуабеит, уи изааргэз еиңш матәа убазом;
Урт иматәа т^шфак рымамызт, урт зы^шсоу ҳәа иузхэазом;
Инейм^бартцеит уа^{ка} ама^{ка}, уи зеиңшраз ҳәа уафы изхэазом.

Ды^кан ар^шыс цытрак уа^{ка}, аха уеизгы уи дыц^шак^уан;
Придони иареи ахумаррахь, нас латгара урт еицдалон;
Хара и^{ка}, ааигуа и^{ка}, иааиңыхъашэоз зегъ уи ишылауан;
Маншэаларала хысцәа дызиааиз зегъы ц^хашъяуан.

Ар^шыс Придон ус еи^хэт: «Ажэак сымоуп сара, иуасх^эарц уара;
Уара уцрытца са сзы ихъантоуп, аха сцароуп уеизгы сара;
Аант^шасра са исзыч^шауам, исымоуп саргы схатэ гурфара;
Сара исымоуп амфа хара, уа^{ха} сылшом абра анхара.

Уара унзыжъуа, иуцрытца, дтэзыуалароуп, усгы иуалзоуп;
Аха уеизгы ехъа сцароуп, дааа мцакгы сара исыцроуп;
Сымча ныжыны абра, са сзы хым^шыуп, и^шхашъароуп;
Амр дахъубаз ага^ж сганы убра исырба, мыцху истах^шоуп».

Атакс иеихэт убри **Придон**: «Са сзы қунагам уеиттархара;
Сара издыруеит аха шумам, нас истахым уеитсақъара; **Эрізбет**
Уца нас, анцәа дүцхраап, убра, уаңа уриаауа уақа **Уараштапиши**
Уара уцара са саргуақышт, исцэыхъантахашт убри сара.

Иззбит сара: иуқунагом умацара амфақулара;
Са иуцыстап арчар ғуңуақуа, урт ухуалап зехынцьара;
Насгы абцъар, гужък, ёык ухәа, иухуартахап убарт цьара;
Убарт умгар мыцху угуматышт, ухы иазеицәоу қауцоит уара.

Уақа изненигейт Ҙшъык иара иуаа, уағ дзыңугуңшаз ауаа ғуңуақуа;
Хыла-бцъарла уи деибитеит: ахыц, ахәа, ахыхъчагақуа;
Хынфажәа фунт ахъ-фениж бзия инаинитеит убра убырдқуа;
Къақуа бзиак куадыр нақута, зегъ неидкыла абзиахуқуа.

Гужъ шыамхы ғуңуак иитаххашаз аиарта-цәарта уа инақүртцеит;
Амфа дныңулеит, **Придон** дөйежәлан, днаскьеигарцы уахъ дыницеит;
Реицрыца аамт ааигуон азы, дбылуан-дышыуан, амца ицралазеит;
Дашшуан: «Уара амр уаҳзааигуазар, зынра аабомызт шытә уи
хзааиуеит!

Аръыс ицара зегъыираңан, уа иналагеит агурфара;
Бырғын тицәа, ашәир тицәа зегъ налагеит уа аизара,
Урт ртәиуабжәы, урт рмыткумабжы, уи иуақауан даара хара;
Ус рхәон: «Амра ҳаннажът, шытә ҳхы нахтап атәйуара».

Амфа иқулеит, қалақ иалсит, зегъ уахъ ицеит, агаға рбейт,
Зегъ раңхъаза **Придон** амра иташәоз дахъибаз инеит;
Ағыцьагы убра итәйуеит, рылаңырзқуа зыхъшәа илеиуеит;
Придон абра алашырбаг дшибаз атәи зегъ ихәеит.

«Уа ғыңызайыаа еиқуатсақуак амра-каңха убра дааргait,
Бырлаш хаңыц, агуил хаңы, алмас bla зхаз абра дызбait;
Дырцәйзгарцы сара исызбait, сеңи сышхуа ғуңуа инасырбait;
Иаалжын сырбait, рышхуа ажәға ғуңуа инатцыршын хара
исыцәцait».

Игудибакылт ағыцьагы, тфа змам лаңырз уақа икартәеит;
Еибагузит ағыцьагы, рымца ғаңхъа идиреңицкueит;
Ныха-ицәала еишьеибатәыз, уажә абрақа инеиңыртқуеит;
Придон даанхеит, ус аръыс дцеит, убри изара зегъы ицъаршьеит.

Дұридон иахъта Автандил иңара Нестан-Дареңъан лыпшааразы

Амза тәзы-пұха дағызыданы ус Автандил дыңцак'уа дгоит;
Тинағин игуағы дәңдікhan, убри ала игу иазхәуеит;
Үсгыны ихәоит уи: «Бареи сареи хразқы нақ хара ҳаиқунагоит;
Бара азәк боуп сара сыхура хүшөйс иамоу абра, уи агура згоит.

Хәзық ағьеоғзә сара ирықуқъаз, убарт ршоура сабылуюит сарә;
Ихақәхеит са сгу, еиңшхеит зында асақъа ғуђуа убри абра;
Хы-пұсак рзы уи ус акғы ахъзом, егышәйтаком урт рзы иара;
Изашаха дунеи са сзы ибывбоуп бара зынзак абра!»

Автандил дцион ус тағала, пұшысық уа ауаа иңиенуан;
Уи гүк-пұсық ала Тариел изы далзыргаша ахушә уахъ дашытан;
Убас дтәиуан уи уахи-өни, тәға змам лағырз убра иқаитәуауан;
Иара изықә дунеи тәзыцын, тәзық зыңдасыз уи хус иақуитцауан.

Агағеағы уи мөасицәас ҳәа иибалакъ зегбы дрызттаауан;
Уи амра лзы ус дрызттаауа, шәымшы днықуон, ус дыңшаауан;
Ашықа илбаакны, махеқуа ирықутәа, цьюук уақа ибейт, харатә
иаауан?

Урт ахуқахутцәа аказықәа рылахъ еиқун, ргу хъаблаауан.

҆Цәк змазамыз акарауан агағағы уақа итылан,
Ирқашәхауа рылахъ еиқуны, акы иазхуңуа еилагылан;
Урт Автандил салам риғеит,—атак уархәуан, нағсы діндаршъауан;
Урт дрызщауан: «Шәбатәнқуоу шәарт ахуҳахутцәа?»
Нас еиңдәжәуан.

Усам захъзыз ауағ дыр ду еиҳабыс ҳәа убарт дрыман.
Уи даагылан Автандил иахъ дныхәа-ныңхъя уа дааңәажәан,
Убас иқәеит: «Уара амр каңхъа, уара убара ҳа ҳаргурьан,
Ҳахиоуп иуаҳхәарц ҳара ҳтызышәа, уөы уааेыжәт, ҳа ҳақунумшъан.

Иеы дыненеыжәтт, нас ус иархәеит: «Ҳа х-багдадтәқуоуп, нас
хуаңарцәоуп,
Магомет идин иалоу уаауп, нас бзантцы маңар зымжәуа ҳауп,
Абрахъ хара, мшын рхәынтықар иахъ, иқалақъ ахъ, хұхахутра иааз
уаауп,
Ҳбеноуп бала, бирғынлыхла, аху азынгы урт маншәалоуп.

Абра ҳшааниуаз, агағағы азә дышкаждыз ҳара даабеит;
Ҳа ҳаницихраан, иңсү талеит, аңәажәара ус дналагеит;
Ҳа ҳаниазщааит: «Уа узуста, уабанжатәиу?» Уи дааңәажәеит:
«Амшын шәхымлан, зегъ уа шәыршьеит, са сахьеиқухаз
сиршәа избауеит!

Ҳара ҳраңәан, Мысыртә ҳаауан, нас ҳанталеит аўба ҳара;
Абырғын лых аба раңәа иаагон ҳара, убрахътә ҳара;
Апиратцәа ҳахъзан ҳара, зегъ ҳандыртәеит убрат дара;
Амшын ҳартеит... Са исыздырам аашыас исоуз, иңасшьоит сара».

Абри ауп алым ас ҳазғылоу ҳа ҳагужәажәуа, иааура ҳзыымдыруа;
Ҳашътахъ ҳхынхәйр, ҳа ҳзаралхоит, иҳалымшуа ҳзатцамғылуа;
Аўба ҳталар—убарт ҳаршьеит, убарт реисра ҳақам иҳалшуа;
Ҳа ҳазхынхәум, ңхъақа ҳазцом, иааура ҳзыымдыруа, ҳғылоуп ҳхуңуа».

Арләис ус реиҳәт: «Акғыы иаңсам ашәара ҳәа, насагуцара;
Лахынтыас ҳәа хахътәи изыңқоу азәгыы илшом ахаңәара;
Схағы иаазгоит шәеиқурхара, шәаңаңағы уа ртархара;
Зеңизазызк'уа шәара шәшъра, сақәа иаулзааит урт рныртәара».

Ауачарцәа гула иргурьоит, амға ақулара наргуаирпәхойт;
Урт усгын рхәсит; «Абри ғьеөк иауп, ишәо иакүзам,
уй ҳаиқуирхойт;
Игуңыра дууп, имч дақугуғ‘уеит, ҳгу ирыңуңуоит, ҳманшәалахойт».
Аўба интaloит, амшын агуахъы нақ инеихоит, аўра ифаҳоит.

Амш бзиаҙан, амшын тынчын, рыбба ус тынч мшынла инеиуан;
Раңхъагылаф уи, Автандил, деңтахозма, ғүүала днеиуан;
Апиратцәа рыбба ааңыртцит, бираң дукгы уи иахалъруан.
Убри аңба ңба ңөйегас ҳәа ахаң наң иалықәхәяуан.

Апиратцәа урт дыршәарцы иналагеит ус ахәхәара;
Ауачарцәа урт анырба иналагеит азызара;
Аръыс ус реиҳәт: «Шәымшәан шәара, шәа шәаңымшәан
рхатдаууара.
Ма инсыртцәароуп урт зегъ сара, ма исымбароуп аңсабара.

Лахынтыңас ҳәа са исымамзар, ар раңаңы са сөң егърылшом;
Лахынтыңданы са исымазар, ңса заттәйкы са саңынхом;
Абаа ғүүагы, ауаңаңы, ус аешыңаңы акгы рылшом.
Абри хазтто сара десиңшни гула дыңуууоп, акы даңәшом.

Уачарцәа ишәыкүуп ашәара, аибашьразы шәкуадоуп шәара;
Урт рыхәңду шәа шәамшъразы, ашәңду наркны шәтәаңду убра;
Алым маҳуңа урт шасыргүа блала ижәба убри шәара;
Урт рышхуаңу шъала ишсыртәуа, аргамаду ижәбап абра».

Абжыас мчала, напхың таарала, иңиртә куалзы уа иаашиттөйт:
Аихатә лаба уа иаашьтихит,—урт рнырцәараз иеааирхиен;
Ашхуа аханы иара дныңгулт, амалагы дырцәымшәаజент;
Аибашьразы иеааирхиен, иаңаңы атра наң интихҗент.

Архәңдәа уа ихәхөөн, рыйкы ңүтәомызт, аимтәаразы рыеедырх'иауан;
Рышхуа ахы шхаз урт ирзааниуан, аиха таарду уи иалықәхәяуан;
Ишхуа аханы дгылан, аръыс ақулаңцаа уахъ дырзыңшуан;
Рышхуа убраңа шъала днасын, ахы амижәан, ус игъажыуан.

Уи Автандил уагъ дмаантаскуа, дыңдан рышхуа дынтаңалеит;
Ақулаңцаа шәан инатрыст, иахъцо рзымдрызт, иаалиагъежекүеит;
Иааңыхъашәаզ убраңа ишъкүеит, агырт—иаанхаз дрылагъежекүеит.
Азә даанимыжът ма, дымшыңкуа, ма дымпқакуа, ус днархъыскүеит.

Гүүуарала ирыңхамшъакуа, цыматтас ишъуан, зегъ уа ииниртәөн;
Цюукуы аңба ианикъуан, цюукуых амшын ахъ ус иршәкъуан;
Ааңык ныштыых жәңык ирникиуан, жәңык ныштыых ааңык
ирникиуан;
Еиңухаз аңсцәа ирылаиауан, рыйсы заны, уаңа иңуан,

Уи урт дыриааит игу ишатахыз, цюукуы ааңкүхеит ус аарлахәа;
Цюукуы ус рхәөн: «Үнцәа уиттаңш, ҳа ҳаңкүрх, ҳа ҳаумшын» ҳәа,

Абас зҳәоз азәгбы ишыуамызт, игон убарт иара тәйис җәа:
Ажәан ирхәоит: «Ус ашәара—бзиабара ахылтцеит җәа.

Уарбанзаалакъ умч уахымөхуан, афы мыңху иунамырхәозар;
Умч ухуартам, акгы иаңсам, анңәа цыхыраас уа думамзар,
Акуиц хүчү зында иқунах'уеит абна дүззагъ, иаңәыхъчамзар;
Атәыц хүчгбы иуиааир һалоит, анңәа илпәха уа иумамзар.

Автандил урт рмазара ду убрақа ибейт, убра иааирпәшкүеит;
Рышхуай ишхуай иааиваиргылан, ауаңарцәа уахь днарыпхъеит;
Уа злахъ еиқуз урт реихабы, Усам, уажәы ихаңы ааихаччеит,
Уағы излаимбаң ажәа хaa, бзиа еиқуршәа, арпәис днаирөхуеит.

Шәкы быйшәа хкы үдүруазароуп Тандил изы уи ирөхуара;
Убыртгы ирылшом ускан убри уа дзеиңшраз җәа уи ахәара;
Ауаңарцәа уа инеибаркааит: «Хазшаз иуаңтоит ҳара аңышьара!
Амр иңәирнагт ашәахуакуа, атх ҳзылашт абра ҳара».

Еибаргурью дгудыркылон, ихы-иғы, инапы, ишъапы ргузуан;
Цәа змам ала убри ддырөхуон, дзеиңшраз ала убри даңсан:
Акүш наңагъ уи дархагон, убри ақара убри дыпшәзан;
«Ҳара зегбы ус ҳайқуурхеит, зыкыс Ҙысыкыс ҳхы ҳаңхъазауан!»

Ус реихәт иара: «Иңшьюуп анңәа, ҳахътә илбааңшуа, зегъ
зшуа, избауа
Жәғанытә мычла, ҳазқушәаша зҳәуа, ҳанаңыпқуа зегъ уа изызбуа,
Ус зегъ қайтсоит убри маза, зныхгы аргама ирбауа;
Крыздыруа устгы иуалуп, дықазарцы артқуа еилиргауа.

Анңәа игуаңхан, шәа шәрыңқаишъан, шәңәеижъ иазынижъ
шәара шәңшыңқуа;
Са сызуста, сара снышәуп, сара исылшоз, шәара ишәңәақуа!
Сара инсыртәеит шәа шәаңаңәа, са инасыгжеит са сөаңәатәқуа;
Са исымтаны шәартқуа ишәйстоит ашхуен итоуи урт абақуа!»

Уағигу иахуоит, арпәис ғыең ус аибашьрағы хызы анигалакъ,
Иғызңәа иңқуоу зегбы дреиңьны, дырпәжәаны даныңқуалакъ,
҆ытк иңхашьашт, аха ддырехуашт, уи даңсаны даныրбалакъ,
҆ытк дхуазаргы, уи дарпәшшашт, игубуңуара уи анаңлалакъ.

Ақуладәа урт уи рыххуа инахымгакуа аене еимырдеит;
Изларпәхъязоз уақа ирбаз, аңхъазарағы рәазырымкゼит;
Убри зегбы дара рыххуахъ ақаанмыжъкуа уахь иниаргеит;
Аху азыңәа драхмк атнымхкуа, ашхуа рыблит, иңырығеекуеит.

Ауаңарцәа урт рыхъз ала Автандил иеиҳәт Усам убра:
 «Хара хайқүхеит уи умч ала, ус иаазазом убри ҳара,
 Ҳара иҳамоу зегъ уара иутәуп, нас иатахзам убри ҳәара;
 Уара иҳауто ҳара иаагоит,—абас ҳазбитет сөзыздәа «сара».

Ар҃ыс ус реиҳәт: «О, сашьцәа, сара исцыышәшь баша исцыышәшьоит.
 Рәашны илеиуаз шәа шәйлашырз анцәа ибейт уи, шәагърыцәшишьоит.
 Уи дылбаапшны, шәара дшәыхуаит, са сыйуста? Уи шәеиқуирхойт.
 Са сыйқуиту са схи сеи роуп, са еғышәйсымтейт, уи баша
 ишәхәеоит.

Са истахызар абеиара, амазара уи аизгара,
 Исыман тәға змам аба, уархая, абра исызхәем рхыпъхъхәзара;
 Иаласхызузи шәара ишәпәызго, сара сзызкыу—шәымфапшара.
 Сара исымоуп схатә ус уадаф, убри сашътоуп анағзара.

Мазара ду уи тәға змајам, избаз зегъы абра сара,
 Доусы ииңахыу дасу игаит, шәа шәакуитуп уи ашара,
 Сшәыхәеоит сара аказ шәара, сагъақугуўум мап азхәара,
 Ахытәахраз шәа шәөы сара сықазара шәа шәгуаззара.

Макъа цытрак са сзы ишәымхәан еиҳабыс ҳәа уи джамоуп ҳәа,
 Са сзы ишәхәала «хыс джамоуп» ҳәа, са сзы ишәымхәан ауаф
 бүбүа ҳәа

Са уачартдаа ус сеелиласхәап, сөйназыскып ахуҳаҳутра ҳәа,
 Ешъарала шәа сшәйқугуўны сыкоуп сара сышәтәахып ҳәа».

Абри еиңш ажәа ауаңарцәа, иаҳышкоу рзымдышуа цәгъаза
 игурбъеит:
 Урт зегъ ааизан, иара иөы иаанин, иинеихырхуеит: «ҳа ҳуркъатеит,
 Ҳа ҳаурбүүеит, ҳа ҳгу қауттеит, ҳа ҳзыҳәашаз уара иҳауҳәеит;
 Уматқ ааулап ҳаөы лаша, амр иамазк'уа» ҳәа наиархәеит.

Нас импшыкуа рымға инықулеит, ршъамхы тархеит, гула игурбъон;
 Амшгырыкүшәеит даара ибзиаз, аңша иасуаз рыпра иаҳон;
 Автандил урт даара дцъаршыон, еигурбъауа ашәа изырхәон;
 Ихаңыц еиңшыз абырлашқуа ирымтаны уи изнаргон.

Автандил Гуланшъаро дышиеніз атәсі

Автандил днырт нырцәқа амшын, деихытаруа, деихышашәуа;
Қалақык ибейт иара убрақа, шәти какачи иаарылышәуа;
Ашәтқуа рыхкқуа уағы изхәазом, ағғы бзия уртқуа ирхылтұа,
Абри атәыла ас иңшзоуп—хәа зызхәуа уағы ус дабеибауа.

Агағағы х-шахак рыла абаҳча рааигуга рышхуа нәарқәеит,
Автандил уағар матәала иеаалиеихәан асқам днықутәеит,
Абағуазағ аус зуқуоз инеиқуәыртқуан уақа иааизеит,
Иғызыздә сырхны уа дшықаз еиңш, ахуҳаҳутра уи дналагеит.

Уақа дизаант баҳчакаттағ, зааигуга изхытызы убарт убра,
Зхы-зәы кацчоз, амацәыс еиңш, уи даниба дүйеишьон иара,
Автандил убри дааипхъан, дыниацәажәеит убри убра,
«Шәа шәызыуста? Ишпәа иңхъо ҳәынтықарс ишәымоу абра шәара?»

Арғыс диаастаант убри ауағ: «Исақә сара үкъя еилырганы,
Абакуа ракх иарбан зыху цәгъю, иарбан имариоуи инарылкааны?»
Атакс ихәеит: «Хағы лаша, амр иамазк'уа иагънеиҳаны,
Сара издыруа уара иуасқәап, хуахуарак хәа амамкуаны.

Ха ҳәзынҭарра мшын ҳәзынҭарроуп, жәамзгы убри узакуназом.
Ха ҳақалақь Гуланшъаро ак ағыуп ҳәа уи узхәазом, 300-300
Амшынқуа рахътә абра аббақуа идымгыло ҳәа қалазом,
Мелиқ Сурхав ҳәзынҭарс дҳамоуп, уи еиңүү ҳәа уаф дқалазом.

Хара ҳтәыла иаақунагалаз, дажәйзаргы убри дәҳаоит,
Хара ҳтәыла ашәеи чареи урт иртәылоуп, зегъ ус иччоит,
Абри ҳтәыла зынгы ҆хынгы инеибенішны убас ишәтүеит,
Ха ҳазтахыу зегъ ҳаигурбьюит, ҳаңаңә зегъ уи ргу ҆нажәоит.

Ауаңарцәа урт ахуқуа феидас ирымоу абра иуасқәоит;
Ак рыхухаоит, ак ртиуеит, феида роуеит, изаралхоит;
Амазара ҳа ҳаңа иааргоит; аңар зынжак ус дбениахоит;
Егызымазам аба неизго, шықусык ала иеаашибитоит.

Усеин сибаңҹакатчафуп, уи уаңарцәа дырхылаңшуп:
Абра атасқуа шәара ишәасқәап, нас ишәықунагоу шәаргы ижәуп;
Абри абаңча, абра шәахътәоу, шәыпсы ахыышәшшо убри итәуп;
Зегъ раңхъаза ху-дус ишәымоу уи ишәырбароуп, убас қунагоуп.

Уаңар дуңәа абра ианааилакъ, убри дырбоит, рымта изнаргоит;
Иара ишибо рбақуа хыртроуп, иара ихала урт дрыхуаңшыкоит;
Иреиңькоу зегъы ҳәзынҭар изкыуп, напынҭала ахугы ритоит;
Нас рхы иақуитуп, ихуҳахутқуоит, иахыртахыу иртиир қалоит.

Шәа шәеңпәш ауаа уи идиқылоит, шәа шәнагарагъ ихаңы иааигарын,
Сасааиртәқуа реиҳабаңә адырра ритон, урт шәңыларын,
Иара уажәы абра дықам, уи акумзар, уи шәибарын,
Ҳатыр шәықута, уахъ ифныңа шәа шәигарын, уахъ дшәыпхъарын.

Иара ипхәыс, Патман Ҳатун, ағны дықоуп, шәлыдылкылап,
Шәшыккоу лаҳар, пхәыс ҳалалуп, лчеиңыка дууп, шәылгар қалап,
Адырра лыстап абра шәшыккоу, уаф даалыштып, убрахъ шәылгап,
Икәмзара лара лхатча шәара ишәныңшрым, шәа дышәңпүлап.»

«Уца, иу уара ишугуаңхая» ҳәа Автандил уи иахъ ихәеит.
Убри ауаф ҆ятман лаҳар дңеит, амған дығуеит, аңхзы ихыыжжеит,
Ахкуажә ус леихәт: «Ажәабжък басхәоит, сирк са избеит,
арцысык дызбеит,
Уи дысируп, дымра лашоуп, инихуаңшуа уи дырөаҷҹаеит.

Усеин ипхәыс, убри ҆ятман, уа дааңцакны днеиңылт иара,
Длахъыхны, уи диеихырхеит, лгу иархуаны инеира лара;
Асалам уа иааибырхәеит, нас иныңналан инатәеит дара,
Излазбаз ала ҆ятман ус гуалсс иқалымтцеит убри иаара.

Дәамызт Җатман уахълыхуаңшыа, аха уеизгы шъахузак дақудан
Ла деиқуаны, лұзара паны, нас дабаамкуан, лыплан бзиан; ұлғашпілік
Ашәаҳәара, нас ачара, ус ағыжәра, дреилаңауан;
Ахататәқуа, нас ашәттәтәқуа, ираңаңаны убри илыман.

Убри ауха Җатман ҳаңыр иқутта уаххъа иөалткеит;
Амта раңа уи илзыннеигеит «урт бзиоуп ҳәа ла днарыхцәажәеит.
Җатман ахаръ уи изы иқалтқаз, анңа баша илцәимырззейит.
Кранырф-краныржә аръыс днагылт, итыңахъ дцеит, убра дыңеит.

Ашъажымтән аба хиртлеит, ак аанмыжъкуа зегъы ңиртлайт;
Реиха ипѣшәз, рыху нарықутта, ҳәынтқар изы иналихқуеит;
Ауачарцәа ус нареиҳәеит: «Ижәга!» Насгыы нағ әнадиргайт;
Ус реиҳәт: «Ишәтии шәа ишыштәхъу, са сыйустоу азәы имаңааит».

Ихатә матәа ишәитәзомызт, ун деилаңәан уачарк диеипѣшны;
Җатман длыңхъон иара иахъ зны, иара дцилауан лара лахъ зны;
Урт еиңәажәеон жәа хаала; ус гуахуала еидтәаланы.
Уи имбара Җатмаи дашьуан, Рамин Дара Вис лзы еиңәшны.

Джатман Автандил бзиа дышылбаз атэс

Изычхауа изы хара еиқуп урыцәгылар ахеса хара!
Жәа-хаала ургубзыңы, шәйигура еибагауа шәқалтдоит лара,
Уа улыпсах'еит, инкалыхъеит ишәйбжъалтаз бзиабара,
Усть иамғазам уа умаңа улъхәыс ллымңаә анагзара.

Ус Автандил уи лгу өикаан, лгу амца ҭалан, дбылуан Джатман,
Уи игублра лгу итажекъуан, ла лзы имцахан.
Илтәахырцы убри дашьтан, лымч ақухомызт, уеизгы дбылуан;
Ус лхәауан лара: „Исыхуарызе!» Убас дтәыуан, убас дгуарфауан.

«Сгуақра иасхәар, иқалап дсыргуаар, ихы наңхъеникыр, хара дгылар:
Уи иасымхәар, са исзымычхар, иқалап са сзы уи еицәахар.
Иасхәап иара, сыңсаант сара, ма издыруада сара сеикүхар.
Илшарызеи уи ахақым, иухъуа иоумхәар, ухура имбар?»

Джатман абзиабаратә шәкү Автандил ишизылшытыз атәс

Автандил иахъ илшытит ашәкү бзиабаратә уа иарбаны;
Бзия дышылбаз, дшиеилаҳаз иаацәырганы, уа иантданы;
Игурпәшааганы, иртәзыуаганы, убарт рыла убри нартәны;
Пәжәара ақумкуя, хаштра ақумкуя, пәсраенынза уи ус итәахны.

О, уара амра! Анцәа игуаңхеит уара умраха уқаларцы.
Изыңкалашам уара уздыртсыз урт агуаңра изаңцаарцы,
Уара иубылуеит мәғабз ду үүзуала, инухуаңшыз урбарцы;
Лашыргаңкүа уа уахъ иңшүа, ихиоуп уара удырехуаларцы

Знык иухуаңшыз уа дуеилаҳашт, уа умбара уи даргуаңлашт;
Уара ушәтиңуп, қарматцаракүа урт рашәала угу аздырхашт;
Уара уңшұра ашәтқүа арканзорит, са сыйшәт зыңзак уи иарканзашт;
Умр лашара сара исхымзар егъзырееиуам, сара сканзашт.

Нцәа дщаҳатуп, сшәоит сара убри сгу итоу абра ус ахәара;
Аха уаха исзымчхайт, даара сгуақит абра сара;
Гула сгуақит, пәсига сгурғеит, даара саңшәоит схы аилагара,
Узсыхуозар усыхуа уара, уа иутажымзар са стахара.

Абри сышәкү ацк соуаанза, са сыблала уи саңхъаанза,
Сыңсра утакхуума сыйзара, цъя еилырганы еилыскаанза,
Сыңстазара ус инеилап, сгуақ'я-стәақ'я сгу ныңжәаңзай^{Дж.М.Б.Ж.П.}
Издырындаз сара сразкы—сыңсую сынхуо сара зынза!»

Абри еиңш ашәкү изылыштыт уахь, Автандил, ус ирласны,
Уи нахәшъак лахтә уи иоузшә даңхъеит даара иеыртынчы,
Нас усгы иҳәеит: «Са сыйзусту илымазам убри идырны,
Сара сымра уи длағысх'ум са сыйбаны сыңсы таны!»

«Алахә агуил изнанауазеи, убарт убас излеиқунагозеи,
Карматыск уи азы ашәак амхәацт, нас ус амаху уи изархуозеи!
Иқунамгоны аус иууа, нагзара ауам уи башаоитеи,
Закутә шәкүзеи убри илфуа, илхәо закуи, заку башоузей?»

Уи уа дхууда, игуанала убас избит, абри еиңш азы:
«Са сыйштыу аз цыхрааф дымам, са сахуароуп са схы уиазы,
Уи лзы сныуқонит, уи дсыңшаароуп, са саантасроуп нас ак азы.
Уи лыпшарараз самеигзароуп схы, сазымхуцроуп ус даәакы.

Абри аңхәйис абра дынхойт, амғасцәа лбоит, цәгъя бзия илбоит,
Лченцыка бзиоуп, зегъ ирааиртоуп, зегъ уа илбоит, зегъ лаҗаеит;
Ажәабжъ лдьруеит, убри исалхәап, сыйзыразхап, мамзар сбылуеит;
Илылшар қалап дсыхуартхар сус аз цъара, усгы қалоит.

Азә дылгуаңхарц аңхәйис илтаххар, лхы-лгу зынза убри илтоит;
Убри ашәи, аңхашьара, убас ахмызб, зегъ уи илцәйззиот;
Кыр лдьруазар уи изы илтахыуп, лымаза зегъы убри иалхәоит;
Лхәатәи хастап, ажәабжък салхәап, уи сара сус кырза иахуоит.

Уағ инасың ىцимныңуозар, ак илшоны изықалашам;
Са сыйзгүақ'я сара исымам, сыйзымгуақ'я сара истахзам;
Илашьцароуп аңсабара: илашьцамхо акғыықазам;
Аңхал итоу убри катәоит, уақа итоумтәаз акғыы катәазауам!»

Дұатман лаҳъ Автандил атқак шәкү иишиңтызы атәс

Убас лзиғит: «Бара бышеку сара салхъеит, даара сбырехуоит;
Бара бсаңыст,—бара бейхә амца сыцроуп, убас сбылуеит,
Хайзаангуазарц бара ибтахыуп, саргы истахыуп са сыйцак'уеит,
Накғы-аакғы ҳанеигуацха кратсанак'уеит, уи ус избоит»

Дұатман абра зақа дгурбъяз исзығуам абра, исызхәом сара;
Ус лөхіт лара: «Уара умбараз икастәаз лабырз тыху ңұтқааит абра;
Сықоуп абра сымацара, уааи уаацакы сылашара;
Уахыццакы ҳайбабар, хулпъазнатча абра уара!»

Аапқхъага шәкү арпъыс ишиоуз еипъш амға дықулеит, уахъ дыццак'уеит:
Уахъ дназаанза лара луағык амған диңділт, устын неиңдәйт:

«Умаайн уаха, сыхиам сара» ҳәа узаалықтайды лара иңдәйт.

Абри даргудааит, дагыхнымхәйт: «абри змааной? ҳәа днықулан дцеит.

Изыңхъаз алас иахынпхъаз днеит, иахаз башеиттәт, шытакъа
дыхнымхәజеит;

Дұатман дтәаны акы дазхуцуан, Автандил уахъ ус днығналеит;
Уақа идырит гуалак шлымаз, дшынығналаз абри гуеиттейт;
Лара дшәаны лгуала лзымхәйт, аха уеизгъы уахъ днаипхъеит.

Уа инеидтәалеит, игудибакылт, иналагеит хаа ацәажәара;
Иаалыръяны аръыс шыахузак ашә даалагылт иара убра;
Уи уа дицин иара иуафык, деикүхиаза иабцъяар иара;
Автандил уа даниба дшәеит, днадгылазшәа тышак цьара.

Уи данылба Ыатман уа дшәеит, цәгъя деиттасуан, уи дқыңыцқыңыуан;
Убри ауаф абра дцъашьо, еихумарқуауаз уахъ дрыхуаңшыан;
Усгыи ихәеит: «Са сыйбырхагам аңхәйс бара, ус бцәышымхан;
Уатә ианшалакъ бара бахъхууа сара бәастап, ибуа азыхәан!

Бара аңхамшы ба сбырпұхашъеит, ахымызб сбыргеит; атақ бсырхәап;
Абри азы бара ибпейпшү уатәеи иббап, нас агура бап;
Ба быхшара, бара бхучқуа, хаңыцла ибфо сара бәастап;
Уи ансылымша, скакъя балажъцәа, саргъ хагак иеипш
снықуланы сцап!

Абри ҳәаны ижакъя неикит, ашә ныдижълеит, нақ дындәйләйт;
Ыатман дтәыуа, дыхәхәо-дәаая лхаху кыдылхт, лызбы цәылпүит;
Уи лылаңырз уақа ирхылжжыз, изыхъха илеиуеит, нақ илқуацит;
Убасгыи лхәоит: «Ахажә сгудышшәтә, абра сышәшшы, сара сықуттит!»

Мыткуманы илхәон: «Схатца дысшыит, са сыхшара, урт схучқуа сшыит;
Са стәы—сыммаа—са смазара, зегъ са инысхит, изблит-изцъит;
Стажцәа срылтит, урт зегъ сырзит, са схы бжысхит, сыйзит, сыпсит;
Сығира салтит, атыху ңыстәеит, ашә асыркит, уи тасырцәит!»

Дырзызырғуан убра Автандил, ирхәоз-ируаз ибон иара;
Ус лейхәт лара: «Ибыхъзеи бара? Атәыуара бақутә абра!
Дзырмақарзей, ибывибазеи, заку хароузей ибите бара?
Бтынчха бара, исақә сара дызуст иара, ҳзыршәо ҳара!»

Ус лхәеит аңхәйс: «Алым, уара иуасхәозеи, алаңырз сагеит;
Сара исылшом ак уасхәарцы, сара усымтцаан, са сеилагеит;
Са снапала са схучқуа сшыит, ахайысрах сианагеит;
Сара схала сара сеисшыит, бзия убара са сархагеит.

Ас дақумшәэр ңысихуа амазам, зыбз дуу ауафы изғашәо зәәаяуа,
Иззымтәах'уа зхатәи маза, изхәо ззымдыруа, зхы еилагауа;
Са сыштәыуа зегъя сыйбуа, ирасхәоит зегъя уи заҳауа,
Ус ахақъым дизалыргом ачымазаф зхатәи шыа зжәуа!

Арт ағбараҳхтә ак улырша, уаңагъ даәак қаумтәан уара;
Иулшозар уаха уцданы. убри ауаф дшы уара убра,
Нас еиқурхоит сиғира-сгуара, схучқуа, сара, зегъя ҳара;
Нас уанхынхәлакъ иуасхәап сара, са сзыртәыуа ахадара.

Мап анакуха, уахатқәкъа уқутқ, уца уара, абра уқамлан;
Абра стәыла ухы наңырга, уеырхия ушцара, ухы думырбап; 1956-1957
Сара издыруеит са сыгунаңа, уаргыи иухъзап, уаанза иноу 1956-1957
Убри данааи саштаңы, схучқуа сөйттөйт, имч умырхан».

Автандил үйеғ, ауағ ңағыа, ауағы үүбүа ас шыниаңаз,
Үәка днагылт, иаҳәа аакнихит; зақа дыңшаз, зақа деңкүшәаз!
Уи ус ихәеит: «Са еилсмыргар, хымзбыуп са сзы, абри заңаз». 1956-1957
Азәгъы имаңаит, ңысы зхоу азәы ус дықоуп ҳәа уи еиңш зеиңшраз.

Ус лейхәт Җатман: «Азәы дсыңта амға сирбааит, убрахъ сара,
Цхырағыс ҳәа уағ дыстаҳым, сара сизхоуп, убри иара;
Ауағ избаз уи са сиңәшәом, уи сымч иқұхойт, дызном цъара,
Убри изызуа ибаҳап абра, баасзыңых, бұтынчыз бара.

Диңдилттөйт уи ла луағык, амға дақүшәарц, иирбаразы;
Нас усгы լхәаҳт; «Ахы нархеит сымца шоура еихсыңыразы,
Убри ауағ уара душырып сымца шоура артәаразы,
Инапы иахоуп сара смаңәаzk, сұхәоит абрахъ исзаугаразы.»

Автандил ус деихытаруа ақалақъ дналст, даара дтәнчны;
Агағағы иғылан ғын-дук, цәйқаңшы-цәенқуар хахәла иңахны,
Аки-аки неихаргыла, уада раңәа уи иманы,
Урт дуқуаны, урт еилсүңғыон ихарапжаны, ипшәзәаны.

Уи аңызағ амр иамазк'уа, Автандил уахъ дима дтәеит,
Дхутхутуагыы ус наиеиңәоит; «Ұзыштыу иаҳтноуп» ҳәа иирбоит;
Уе неиңәаҳт, иубома хыхътәи ахан?» ҳәа убрахъ уи дирпүшүеит;
Убри убра дыңәоуп, дыштыуоп, ма убрақа дтәаны дубоит».

Убра ашәағы ғыңға ҹаңшы иара дрыхъчон, уа ихарқусуан,
Иштыбыж мұғра Автандил, урт днархагылан, урт дрыхуаңшуан;
Рыхуда ианкны урт ааштықын, убрақа ишьит урт ааникъян;
Рыхқуа ңиесеит, қытқәа рзымхәо нақ инкаһайт, инахышәтқуан.

Ашә ааиртын нақ дныңналеит, убри арпъыс дыштыан убра;
Уи Автандил ашъя ихъшы, махуға үүбүала днеихагылт иара;
Ағылаха, ағылаха, уи имтакуа дишьит убра;
Дашьма днықугуа ихуда ңижеит, ус ҳәызбала убра иара.

Убри дымроуп ихуаңшуа рзы, убри дмыхътәуп уи еисуа рзы,
Инаңәа хиттәеит маңәаз шахаз, нас нақ дкаижът игуеибакразы;
Нас убрахътәи убри диршәйт, нақ амшын ахъ дтеижъразы,
Уи изы иқам ус нышәынтра, азәгъы маапсааит ипшашаразы.

Убарт^ж рышьра рнырт^жаара, ажәабжынгы уағы имаҳаит;
Уи агуил—хышет^ж дхынхәын убрахътә, егъзымуз иеиңш^ж иш^жтахъка^ж дәйт,^ж

Убарт^ж рышьра уағы изымдыруа ус ат^жаахра сииршәа и^жкалайт;
Уах^ж дызланеиз ам^жа днықулан, дызз^жаз нагза, дахъдәлт^жыз дааит.

Амра—алым иус далган, убрахътә дхынхәны, Җатман лахъ дааит;
Усгы леихәеит: „Убри дысшыит, уаҳа дыббом, нақ дыбы^жырзааит,
Бара буағы уа дшаҳатуп, дырқуны биазт^жаа, убри ибеиҳәаит,
Абар бмац^жааз, саҳәызбагы ашья зыхшыу, была иабааит.

Шыт^ж исах^ж ажәа сызқубыргу^жыз, бара бзыргуааз, бара бзыршәааз,
Сахыщ^жак^жеит издырразы, дзырмақаруаз ибывибаз.»
Җатман иш^жап^жуа алгудылкылан, „Саң^жсам сара са сүүәп^жираз,
Уи сгу ихуз ғьеит, сымцагы тәашт, избоит абра са сышнхаз.

Усеин, сара, нас ҳа ҳхучқуа, ҳшынейбакыу ҳа ҳтаац^жаара,
Зегбы ехъа хиит; уара алым узы ҳара иахуалуп уара урөхуара;
Ҳаң^жсы ҭоут^жеит, ҳара ҳуаҳ^жеит, ҳайгур^жылашт иш^жакат^жаара,
Шыт^ж уазызыр^ж үзықусыргу^жыз, са салагоит уи аҳәара“.

Джатман Аватандил иалхәоит Нестан-Дареңъан лажәабжы

Абра қазшыас иҳамоуп ҳара ашықус өыц аены аибабара,
Изықалом ахуҳаутра, цъара ацара, амға ақулара.
Убри аены ҳара иаҳуалуп аєырпүшзара, аєеилахәара,
Аҳцәа рзықәа убри аены—ачара ура, агуришьара.

Ҳара, атуцъар дуқуа, ҳара ҳамта уахъ ахтныңка инаагоит;
Ҳшаңсоу ала урт аҳцәагы аҳамтақуа ҳара иҳартойт;
Жәамш рұқынза зекхынцъара уақа иччоит, ус ихумаруеит
Ампыл иасуеит, еибаргурбъоит, аекуа дырфуеит, идырхумаруеит.

Схатца туцъар дуцәа раңхъа дғыла ҳәйнтиқар иөы днеиуеит;
Урт рыхәсақуа сара исымы, раңхъа сғыла убрахъ снейуеит;
Иңару, ибениоу, убарт зеггы, убра ақкуажә рымта лыртауеит;
Уа қыаф аауеит, уа ҳахумаруеит, наас ҳағнқуа рахъ ҳара
хдәышқулауеит.

Ашықус өыцаз ҳамта ҳама зеггы ҳайманы ақкуажә лахъ ҳцеит;
Инаагаз атқыс ҳамта халтеит, даара мыңху ҳагугбы қалтцеит;

Ачара-шътахъ ҳхынхәыр Җалон, аха уақа ҳара ҳанхеит;
Хулдазынза убра ҳақан, ишаҳтахызы ҳа ҳқъаф қаҳтейт.

- Ахулдазы абаҳчахъ сцеит, апсшьаразы, аниааиразы,
Урт ахәсақуа сара исыцын, убыртгыы убра инаңшааңшразы;
Ашәаҳәаңәагъ убрахъ срыпъхъеит, ашәа убра ирхәаразы;
Уа сыхумаруан: счиқты, схаху уа исырееиуан, сарпъшзаразы.

Игылан уақа уи абаҳчағ ағн дуқуа, ағны пъшзакуа,
Урт ҳаракқуан, ихыңгулан уақа агаға, урт ағнкуа;
Урт исыцкүаз уахъ иназгейт, уахъ иғназгалт, урт ахәсақуа;
Уаагъ ихаҳтил ҳара ачара, ишыртажызы ҳагуқуа, ҳахкуа.

Урт түцъарцәа рыхәсақуагы саҳәшъзәақуак реиңш са инымғазгейт,
Ачараेы, гуалак змоу леиңш, сыйсы ааилахуан, сгу ааилагеит;
Ас санырба иғагылан азә даанымхеит, зегъ цақуеит;
Сара убрақа гу хъантала сымасара убра саанхеит.

Амшынахъ са снаңшразы уахъ аңенцыр ашә уа иаасыртит,
Алахъеиқура исхаңдан иқаз, исхыссараз убрахъ снаңшит,
Амшын агутахъ, убрахъ харатә, ак хучзак ус убрақа избейт;
Ма ңсаатәуп, ма ңстәуп, абри ҳәауа сахъгылаз сгу иаанагеит.

Харантә убра са исзеилимкааит, иансзааигуаха уи фликахеит;
Оыңға ахаңәа, мыңху еиқуаттәаз, убра итаны уа иаақалеит;
Урт ахаңәа уа иаатытит, уи ахағы урт нағылеит;
Урт агаға иаақұгылеит, урт ңашшатәыс са исзықалеит.

Иेыңдудырсылт урт ropyflika аихашшыра абаҳчағы;
Урт наңшааңшын азәир ҳайбоу ҳәа, убри рхуцуан ргугағы-рхағы;
Азә дрымбазеит, урт уа имшәазеит, уағ дахыламыз агағағы.
Урт мазала са сырзыңшузан, стәан убрақа аңенцрағы,

Уахътә, афликахътә, уахътә, ағнұңтқахътә, шөйндықураттас ак ааты-
ргеит;
Ахға аахырхын ңхәызба ссиризак, еитаҳәатәјак, уахътә даатыргеит.
Чықт еиқуаттәеи, шәттәтә иаттәләи деилаҳәаны даақудыргылеит;
Уи лыпъшзара инаташшыциуа амр калғагы уа инықалеит.

Ус аңхәызба данаахъаңш абаҳу лшәахуа надыңчталеит;
Лхылғы қаңчан, ус икаңхан, дгъыли жәғани уи иарлашеит;
Сыбла хылкын сыйзлыхуампъшит, убас сыбла уи дхыңчталеит;
Ашә насыркит срымбандаз ҳәа, сара убри уахъ сыйзлыңшуетит.

Пұшыңык сзықуғуғ'уаз са сматцуңәа, ус саарыпъхъеит убра сара;
«Шәнапъшишь ижәбап еиқуаттәақуак, исирзоу ңхәызбак дааргеит абра;

Маза шәнеины уи дызусту цъя еилышәкаа убра шәара;
Дыртиуазар лыху шәамеигзан, ирышәт шәара убарт дара,

Хула дшәырмытар, шәа дырцәйжәга убри мчыла, урт шәырмеигзан;
Са дысзаажәга убри амза, убри азықәа шәа шәенитамхан».
Урт сара сыуаа ирзент убрах,—дахшәырхұча ҳәа ираңәажәуан;
Аиқуатәқуа хаала дрырымтент, рықашшала уи са игуастуан.

Аңенцыыр ахтә избон сара, реицәажәара акгы алымшент;
Инарықуғыстит: «Ишәшы урт!» ҳәа, инарысын рыхқуа хыртәтәеит;
Нас урт иршықуаз инарыхан, нақ идыршәын амшын иартент;
Нас атыпхана урт ирцәыргаз, са сахь дааирц амфа лыртент,

Убри ассир ас дықан ҳәа изласхәозеи абра сара,
Сықуны иуасхәоит, убри ләаңхъа амрагъ иазхәом «сымроуп сара!»
Изылшода убри дзеиңшроу каламла афра, бызла ақәара,
Убри лыла са сыйбырыгы— исыпхъа зашам хъаас сара».

Уақа Җатман абас налқәан, нас дналагеит аөйжәәара,
Автандилгы уи изымчхаст, уигъ дналагеит уа атәууара;
Дара ртызшәа уақа ирхаштын, иналагеит рхы—аилагара,
Ашәт ирылжжы зыхыны инеиуан урт рылаңырз азырхара.

Кыр итәууан, нас уи аръыс «уи ибхәоз нагза» ҳәа леиҳәеит.
Ус лхәеит лара: «Уи аңьаштат са саалпхъеит, дсыдыскылеит;
Дкаңха-каччо сапъыхъа дғылан, нас уахъ сиартахъ дыңғазгалеит;
Убра сареи уи асири тынч убрақа ҳа хнеңцәажәеит.

Сара слызтааит: «Бабанжатәни, иарбан хъ-тәйлоу ба бызлытцыз?
Ба бабаргоз урт араңцәа, жәған лашара бара ирхылтцыз?»
Атак лхәомызт убри асиир, лашыргаңкуа инарылтцыз;
Убра дтәууан лаңырзыла, митәи ианиаз уи дызцәйзыз!

Сара ажәала, нас зтаарала, лгуахы анъыстәа хынкыларада,
Уа дналагеит атәууара, ус аитсақра тұхуалпхъеарада,
Лылмас блақуа инархыжжит бирлаш лаңырз аантасрада;
Сахълыхуаңшуаз сара сбылуан, атых схызгон ус цәарада.

Ус салхәт лара: «Сара бсануп, аныс-ҳәа бсыпхъаозит бара;
Иалабхузеи сара стызшәа, лакус ибыпхъаазап уи аҳара.
Сара изыз азә соуп абра, изазыбуазеи уи азтаара?
Банакүмтгы са сытцаара, цәымбәс бәқаитап ҳазшаз ҳара.

Ус сәеит схала: иқунагазам ари амра ас лыргуақра;
Үедухалар ус нақ амра, убри иалшоит уара ублра;

Нас амаңа аарпъшразы уи иатакхыуп аамт еилыхра;
Макъя иаамтам ·уи лызтцаара, убри акачча, убри амра.

Уи амр-хаңызызбаху сымхәо ус сгуазхара, сара дызгайт
Сықуны иуасхәоит, уи лмырхуагқуа аарлахәа сара истәахқуаит;
Ашәи ценцьри шәахуа злымкъоз уртқуа рыла инасыркүаит;
Лыбла цаңықуа, гуазырхагқуа, алаңырзқуа уа инархыжжүаит.

Аихышәашәа, уи аихытар, са сыйфынка убрахь дызгейт,
Убри лзыхәан сыйфы еилсыргеит, уи мазала убра дсыртәйт;
Уи уа дшықаз азәгры иасымхәеит, азәгры димбейт, дагбысмырбеит;
Убра дсыман дтәахны лара, убри лтышшәак цыара исымхәеит.

Излауасхәои уи лықазшы, илуз-илхәаз, илыреиз-хәа:
Уахгы єынгы инеиужы дтәыуан, лаңырз калтәон уи аттахәа;
Знызынла лөаанылкылон, санлыхәалакь шыта бақут җәа;
Сыңсы шпәатоу уи лыдлаңса, са сыйғазам саңынхап җәа.

Снеициңхъаза лылаңырзқуа изырфашха лаңхъа икатәан;
Лылаңыцькуа фелдышь цесатас урт убрақа ус еиваңсан;
Ааңымкырда лылаңырзқуа лыламыс блақуа ӡыжыны иртәан;
Ибрылашха уи лхапыцкуа лкыши—гуил бзиаху уахтә иаатыччуан.

Уи слызтцаартәи аамтак сымбейт, лылаңырзқуа ирбзоураны;
Зны слызтцааргы: «Ба бызуста, бызкүшәазеи ус цәгъараны;
Инеималтәон лылаңырзқуа, лоуразоуроу иналхыжжны;
Изычхаудаз, ахаң гу змоу азә иакумзар, абри еиңш банды.

Уи илтәахымызт цәарта-хчы ухәа дылаиарцы убарт акгы;
Лчыкты касы, нас лцәаматәа илшәйлхәомызт убарт бзантгы:
Лнап-күашә бзиаху лхы инаттата, ус ауп дшыцәаз изыныагы;
Слыхәо-сылчо хузық ләастон, лхала илхәомызт убри бзантгы.

Уи лцәашәттәи, лчыкты каси изеиңшраз җәа сыйхәом абра;
Цәашәттәи ықам изымбаң җәа, зеиңьақазам хкыла дара;
Аха уи илхаз ачыкт зеиңшраз өйк-бзык рыла исыйхәом сара.
Икүатаны, ипшәказаны, ибүүан куалзтас убри иара.

Убас абра абри ассир акраамта дыкан сыйфы;
Схататцәкъагы убри ицэйзон азәи еиҳәап-хәа сшәаны;
Схала ус схәон: «Убри иасхәар, ирагамап, иреиҳәап ахтны;
Даара сейхъча, ус мазала, снеини дызбон са сыйғаны.

Ус схәон: «Са исылшозеи схатца иасымхәар, илзызыури сара?!
Дзыргуаңу сара исзымдыруа, цхыраас илыстари лара!

Схатса идырыр, убри сишуеит, азәгъы илшом сеңүрхаралар! Әләмәттөрдө

Изласхәахри убри амра, ииаша изхылтца алашара!

Исылшарызын сара азәк абра, цәгъала сбылуеит сара мцала!
Еиңуп иасхәар схатса сара,—тәуп сара сиңәшөйт уи цәгъала;
Ныха-нцәала дсырқуп иара, нас изхәарым уи маңала;
Еилегарым иқура, инцә, ипсү иблуама нас уи мцала?!

Зны уи схатса иңи сара снеит, дсыргубзыңит, игу ғастеит.
Нас ус иасхәеит: «Сиир жәабжык уасхәарцы сара изгуаңызит,
Аха уқуроуп азәгъы ишиоумхәо, нас уи улымҳахъ инасыгзой!»
«Азәи иасхәар цәгъала стахаант хәа уидқуит-дшәеит, агурा сиргеит.

Бара исабхәо азәи иасхәарц, зықалашам убри бзантгъы,
Дагъатақмадаз, дагъарпсызыз дсыуаз-даңауз убас азәгъы».
Нас имзакуа зегъ иасхәт Усеин, ицәйзымзейт убри акгы.
«Уааи, уаасыштыл, амр иаҳшаз азә дусырбап, дба аңашьятәгъы».

Убри дфагылт, нас дынсыштылт, уахъ дынғанзгалт убри иара;
Цәгъа дшәеит Усеин, дақыңыңыңит, амр даниба иара убра.
Убас ихәеит: «Сара избозеи, исбырбада сара абра бара!»
Уи ддунейтәзар сышәшты сара, сыблакуа тышәх абра шәара!»

Ус иасхәт иара: «Уи дызусту, уи дахытәу са егъсзымдрит;
Исхәаз анағс егъсзеилымкаит, лхы сылмырдырт са дысзымдрит;
Уааи, уи ұлызтаап; ас дәзтази, ззы уи дгурғои уағы изымдрит.
Зны илхәашазар, уажәи иҳалхәап, мал анакуха, ха даҳзымдрит».

Хара ҳәғыншын таңынан күндеит, ҳатыр лықута уа ҳнагылеит;
Ус налаххәеит: «Бара амра, бара бымца ҳара ҳаблуеит;
Ба бзыргуамтца, бара бгуәкта, уи хүшәыс иамоу ҳабхәарц ҳбықәаует
Бара шәтәң-хышәт ас бзырканзаз аилкаара ха ҳаргуақ'уеит».

Хара ҳажәа лаҳау ҳа иаҳзейилымкаит, иаҳзейилмыргеит;
Лқышиш бзиахуқуа, лбырлаш ҳаңың уақа ихырғеит, урт иртәахқуаит;
Лыхцә-пә илықуңсаз маттәас ихәазо ишқыры-шықыруа
ильтынлахауаит

Амр лашара гулшыап ихнаған уахътә аарлаҳәа иааңәитыңшуюеит!

Хара ҳажәа уи дыхнамхит, атак ажәа уи иқазлымырхәеит;
Абжъас өйргуаа қырза дейпшыны, қыт мәзәзакуа уақа днатәеит;
Ҳа ҳажәла уи лгу ҳарпшаан, зыхъ рөашха лылаңырз икәтәеит:
«Зегъы скаштит! Шәңа нақ шәара!» Абри ак затәйк уи илхәеит.

Харгы убрақа ҳанлыватәеит, лара леиңштәкъа ҳаргы ҳтәйуеит;
Уи ҳамхәандаз хәа ҳхәеит ҳара, аха уаҳа иғъзымхуцзейт;

Хлыхәо-халчо даанаңкылеит, убас ала лыңсы еивылгейт; ӘКІМДЕСЕРДІК
ДАНАНДЫРЫЛЫП
Уи дхажъжъарцы шәыр ңытқ лаҳтейт, аха убрыгъ дыннамыллент.

Убас ихәеит лхатча Усеин: «Сгурфа сханарштт убри ләпшра,
Лызбы икапхаяуа ишпәигүбүри дагузырцы хатрак абра?!

Убри иләпшызы ишәкны иназхашт убри игуакра, игубылра.
Уи илеиңбасшы со сыхшара, исгуттысхаит убарт дара!»

Уи ҳлыхуапшуан убра ҳтәаны, убрахътә ҳа ҳцеит ҳалахъ еиқуны,
Ақазара убра ла ләы, насыр դүззан ҳа ҳзы уи аены.

Ахуҳахутрағы аңшыразы, уахъ ҳынығналон ҳа ҳнаццакны;
Убри илкын ҳара ҳгу-ххы, амхылдыз еипш уахъ ирханы.

Убри аштакх кыр аамта анца, шәымши тәхи ниас рацәа,
Усеин ус сеихәт: «Ҳара ҳәйнтқар са дсымбейжътеи краатуеит ус шытә.
Исабжъабгозар сцап, дызбап, уи, ихугы згап, исымғоуп сара». Атакс иасхәеит: «Иқайматуп, иухәаз бзиоуп абра уара».

Ус иааизикит уақа Усеин алмас, бырлаш, ахахә-ху-дуқуа.
Ус сеихәт сара: «Убра ахтны ғыжәны икоу ҳамаза анроухәа,
Сшы унапала абри аңхәйзба лтызшәак уақа акы аныуҳәа». Дықуны ус сеихәт: «АЗә ак иасхәом, иатаркыргы сыхуда ахәа».

Уахъ дцеит схатца; ҳәйнтқар чара дахатәаны уа қыаф иуан.
Убри Усеин ҳәйнтқар диуан, ҳатыр иқутса, бзиа дибуан;
Идиқылан иуа имта, диваиртәан, уи иахъ дзырфуан.
Уи ауаңар, ағ иарласыз, иәашәалакъ убрақа иҳәауан.

Схатца уақа ҳәйнтқари иареи иржәйт ағыирацәаны,
Разын еирызқуа, ус атәңдакуа, иантадырцөкуа кырза инаркны,
Иқура ихаштит, нас иабақас мекка, қурқан инеибаркны.
Иазнауазеи ақураан агуил, аәадагы—атәыға мсаны!»

АЗ-иашыны иқаз Усеин ҳәйнтқар ду убас еиқәт убра иара:
«Сара иңасшыоит уара үмта; иабоуңшаауен убарт уара;
Иабауоюи бырлаш, фылдышь, ахахә ху-дуқуа убарт дара?
Са сымст, исылшом иустарц иааугаз жәа-циара иша хутакгы сара..

Усеин дхырхуан ус еиқәт убри: «Изымпышакы уара зегъы!
Уара амра шәахуа зхылтцуа, изырбазо бзиагъ цәгъагы?
Сара исымоу зтәыда зегъы? Амазара, убас ахъгы?
Сан исыцлхымшепт урт акгы, уара иумтоуп урт уеизгы!

Иуасхәоит сара, сымтаз цышьара сүүтарц уара, қунагам уа узы;
Сиирзак дсымоуп убас уажәы, уа узы таңас, ңұхәисс уңа изы;

Хәара атахым уи амра лзы, үшьара суташт уи лбаразы; ҰПЫРДЫЛЫЗ
 Убри лыла уаҳра иазжашт, агуеитыхра зынзак уа узы».

Сажәа зысроури, изынамгәйт, иқура еилеигеит, сара амц сижъеит;
 Амра-хаңы, аңхәйзба сиир лтызшәа уақа имзакуа ихәеит.
 Ҳәйнәрдәр дурғызбайт, уи даргурғызбайт, иғу арғыхеит гуахуас иқантцеит,
 Уаҳаң днаргарцы ажәа риғеит,—изеихәазғы уи нарыгзейт.

Гуалада стәан уа сара ағны, сақуугүзомызт уи еиңшгы зны.
 Сгу сөанжамкуа ашә даалагылт ахтырғарцәа рхы уақа ахтны.
 Иңиң ауаа раңаазаны, тәсс ирымаз уа инагзаны.
 Урт аағналеит,—баша ишымааз са сгу азданы, снарғылт шәэнаны.

Салам сыртцеит. Нас амра хша иажәа уақа са иаасархәеит:
 «Убри аңхәйзба ғ-мрак иреиңшү, Үсеин ехъа ҳәйнәрдәр динтеит,
 Дсыт уи сара, дызгоит, ихарам, ҳаҳыцо ааигуоуп, лассы ҳнейиуеит!»
 Ас ансаң—ажәған пігейт, сәхеит, ашыхакуа еиғаҳа цысшьеит.

Сейтарыздааит иңшашъаны: «Дарбан ңұхәйзбоу ишәымоу зызбаху?»
 Үс сархәт дара: «Үсеин иитаз, амра кашча ңұхәйзба бзиаху».
 Нас абрақа сара исылшоз, урт ианырхәа убри лызбаху.
 Сақыңыңыңызбайт, сағызымғылеит, уа сағызымтәеит», иңдеит сымцаху

Абзиаху лаҳь сара снығналт,—уи уа дтәуын, сгу амца аяралеит,
 Үезгүй иласхәеит: «Сара сымра, сраңы сеңжъеит, са тың снатеит;
 Ажаған ааҳәйт, са лаҳь снатеит, ббара сцәнарзит, са сықунахзейт;
 Са сыңғәгә рхәеит, ауаа аарыштыт, бара бргоит, ҳәйнәрдәр дбың-
 хъеит.

Үс салхәт лара: «Сақәшья, иңшабымшын са сзы цәғъакы уезгүй акғы;
 Сынасың, ахтә цәғъамзар бзиа ианакузаалакгы исимбаңт уеизгүй;
 Абзи сақушәар ңұабшыар акун, аңға сақушәар ңұабымшын бзантгүй;
 Аңға-мыңға са срыштылоуп, уртқуа өңцзам са сзы акғы.

Лылаңырзқуа алмас-хыршәха тәқа икәтәон, интәзомызт;
 Цәғъеи-бзи реилхра зхаштхъаз лымтас убра днагылт, уи дшәзомызт,
 Агурбъара даргурғомызт, аңғарагы даргурғомызт;
 Лхы нталхәән сшарьшыаф ала, лхы-лөү хылғеит, уағы ибомызт.

Ху змазамыз ҳаҳазынтра убри лзыхәан са сыйталеит,
 Бырлаш, фылдыш ахаңәху-дуқуа зақа стажыз уаҳтә иаатызгеит;
 Урт ҳаҳазы, акакала, қалақык иаңсан, урт реиңш шытысхқуеит;
 Уи, сгу ззыхәа мцаха ибылуа, уртқуа ңаҳны илымбастеит.

Үс ласхәт: «Сымыш, арт ибыстаз быхуартахап бара цъара».
 Уи амр ҳаңы уаҳаң днаганы, иааз днарыстеит убра лара.

Хәынтқар идырт, амған дылпышт, уақа иқалеит саркъал
Убри днеиуан өымт ус түсүмшя, лхы лықужыны убрахъ

Уи лбаразы еизаз ажәлар ианжаломызт уи амға ауа;
Амға лыртарц, иаңырырцарц иааң ауаагы егърылымшешт уа;
Уи ахәйнтқар асиир лбара уа дқанатцеит ихы еилагауа,
Уи устың ихәеит: «Бара, амра, ба баазгазеи абра бкаңхауа?»

Убра иғылаз, лара илзыпшуаз, рыбла хылкит зегты убра;
Хәынтқар ихәеит: «Са кырзбахъаз, егъзымбаң еиңш скалтеит сара.
Абри дзакутөү анцәа ида уафы издымам дунеи абра;
Уи илеилаңаз игуакра гуакрам, цаҳанымгыны ичхап иара!»

Жәа хаала уа длаңәажәеит, уақа иааигуга лара диртәеит.
«Исаңә сара, ба бызуста, бабанзатәи?» ҳәа длызтцаауеит.
Лара убрақа, дкаччо-дкаңхо, дтәоуп өымт-түсүмшя, тәқа дыпшүеит.
Уи деилашшәуа дтәан егъымхәа, тыңч ус дхууда, атак лымхәеит.

Хәынтқар дцәажәөн ус амала, илаңазомызт убри лара:
Цъара дхууда, убрахъ дгуақ'уан, иара дцәажәөн ус баша абра.
Лбырлаш блақуа тыңхазомызт, ашәшьы рхаңан, итәахын убра.
Илыхуаңшуаз уи илүрхагон, зегты дцъаршын убра дара.

Илзаңхуци ус ҳара абри, ҳгу ҳзынкылом ус ицајеит;
Са сгуанала уи, гуфарада, абарт ағба рахътә ак қалеит:
Ма лара азәи бзия дылбоит, уи дизхууеит, диңгизтәауеит;
Азә иеңәажәә лара илтахым, лалтәи иахъ дхууеит, уи изы дбылует.

Ма уи зынзак дқушзоуп лара, дхууеит, дыпшүеит убри хара,
Лызгурьзарал агурьзара, илызгурфам агурфара;
Анасыңи—насыңдареи, лакус илпхъязоит убри лара;
Убри лыхшығ икам абра, ҳәыхәттас иңыруа, икоуп цъара.

Анцәа ихәаны хызыла-түшала спәа ус дхынхәни даар уи абрахъ,
Убасқан азы уи дыхианы, лгу сзыкаттар диплар уахъ,
Издыруада иҳазмырцәажәә уи дирцәажәар, дхъаҳәыр уи иахъ.
Нас убранза амра дтәинчхааит, лмырхуаг наужъны ашъахъ—архахъ».

Хәынтқар иңә дышықаз уасқәарц стахыуп сара абра уара:
Уи дхатдауұан, түшра-сақхала иңназгодаз убри убра.
Убри аамтаз еибашъра дцион, дынхеит убрахъ акыр иара.
Убри азыхәан уи иаб абра дирхион, лара ус уи хаө-мра.

Матәа бзия зеиңбакамыз иаарган уақа иналшәыртцеит;
Ахахә ху-дуқуа—алмас, бырлаш икуалкуаць днадыркачцеит;

Зынзак зыху дуз, уағ иимбацыз ҳәынҭқар гургыны налхадырыгылеит.
Нас агуилқуа, хуаңштә бзиақуа дрыладыргылт, дынылаччен
Хәынҭқар иҳәент; «Ишәырпәшә лыштылартта убра шәара!»
Уақа идыргылт ахътәи қутәарта, иагъзыгъамыз акы Җара;
Ахъынҭқар ду, ахътны еиҳабы, убартқуа гуенеит днеини иара;
Уақа диртәеит инапала уи агутика, уи уа хағ-мра.

Уи даарпәхъан жә-фык иара иуаа шәы-хыышыцәас ҳәа уақа иргылеит;
Хәынҭқар иара ишиатәаз уа чара ду иуит, уа қыаф иуеит;
Уақа Усенингы ҳамта ииңеит, хағы-мра лзы ихы дамеигзейт;
Абықы иасуан, ашәа уа ирхәон, —гурбъя-чара уа инадроузейт.

Идроут ачара, еитцырхт ажәра, инадроузейт, уртқуа убра;
Лразқазы ус лхәон хағы-мра:—«Абриеиңш разқы зсоузен сара?!
Са сабантәаи, ззы сықада, ззы сгуақ'уда ус сара абра?!
Изурызеи са исыхуартоу, исхуцрызеи абра сара!

Исырканзарым агуил иеиңшү сара сыңшра, сыңшзара;
Са схы саңхраап, издыруада исатәазар саңаңәа риаана;
Дызуста зеизшьуа зхызтәу азәы, еиламгазар убри идырра.
Уағ адирра аниتاҳыу, уи данақушәуюп ус агуакра».

Нас даарпәхъеит урт ашә-хыышыцәа: «Ишәылазароуп шәара уафра;
Баша сшәыххъчоит, шәара зегъ шәжкьюп, баша шәгылоуп абра шәара;
Джъоуп уи шәаҳгы, сиңахызар ҭаңас сара убри иара;
Баша ирысуеит рбарабанқуа, ашәа-чара, агухаракра!

Хәынҭқар ҆хәыис-ҳәа шәа сшәыхуарта, сара исымоуп даәа мәакы;
Дагъәниматзааит шәхъынҭқар иңа, хатчас са сзы дәалом уеизгъы;
Исыдшәымцилан баша шәара, даәаңвара ихауп са схы.
Разқыс исымам сыйқазарцы сара абрақа, абри ахънағы.

Хәара атахым сара сөйсшүеит, ахъызба нәшыны абра сыңра;
Нас шәара шәаҳ уи шәнахыркы шәишшып абра, шәнықұзаап шәара;
Уи атқыс еиңми смақа иавтқоу амазара шәистап сара;
Са снасқыага сноушәыжъ шәара, еиңүп шәа шәзы убри хара»,

Бырлаш мақа уақа илымџаз иаалымђылхын инарылтеит;
Хәынҭқар гургыны ахъыртәэтәа уигъ аалхылхын иныштылтәеит;
«Сшәыхәоит, сызлацаша амға сыйшәырхия» ҳәа уа инаралхәеит;
«Убри азығәа шәынцәа ишәңшишап, аус бзиа са исзықашәттеит».

Уи иныштылтаз амазара урт, ашә-хыышыцәа, еимтадырсит;
Апсыңғара ас адиреит, урт уа рәхынҭқар дырханарштит;

Абри ассир маңа ддәйлүргарц иднаргуғыит, уи иднарзбит; Шәйішшыш иалшаз ахъ—афстaa мусху, урт ргу цәгъаза уи иархатцейт.

Ахы ихнахызы игу тынчхом, агуеитыхра уи ицәмачхойт,
Аңсыцәгъара уаф даргурбъом, уи ңсраенынза ус днаザахоит;
Ахы ааиуа ицоит, ауаф ңссыцәгъа иразкы уеизгъы ихъантахоит,
Дунеи аөы иңсы өанаҳәоит, нақ хахь азы—дентцанархоит.

Урт, ашә-хышшыцәа, лара иралхәаз иазыразхеит, ажәа лыртцеит;
Азәи ицәашәттәтә уа иааштихын уахъ инаға ла иналитеит;
Дындәйлүргеит маҗатә шә-ала; уақа ағы зәкәуз урт гуарымтейт;
Уи амза штәйз усза иаанхеит, атығ баша уи изахампәеит.

Атәцәагъ уақа рөйшхарькит; рхы ахынахоз уртгъы цақуеит.
Аңхәйзба ашә днас-насын са исызғылтит, сыхъзгъы лхәеит;
Сындәйлтт, дыздырт, даагудыскылт; убри лбара сара сиршәа избейт.
Ағны дығнамлт «бысмыпхан!» лхәеит; убри сара гуалсе иқастцеит.

Ус салхәт лара: «Амазара исыбтаз ала схы өысхт сара;
Убри азыхәа анцәа ибиңаит лыпхәа бзиа, рыцхашьара.
Са сыйтәахра былшом бара, исыт аөы сыйлацара.
Мап анакуха уи сиңшауеит; исыштәйттоит ауаа сара».

Иаасырцакын аетра сынталт, иреибъыз ёык уахътә интыйзгейт;
Инақустцеит уи акуадыр, ла дгурбъатәа убри днақуттәеит;
Лашырбагқуа лара дреибъын; уи данақуттәоз алым деиңшхейт.
Сара сөйфара уа иңхастахеит, са иласттаз сыйтамгалеит.

Амш ахулцазрах инеихон, иааит уи лыпшашаацәа сара сөы;
Калақы иакушейт, зегъ уи илышшытлт, азә даанымхейт, нас убриағы,
Саргыы исызщаит, атақ расхәеит: «Убри дыжәбозар сыйнағы,
Хәйнтқар дызшызы азә сиенпәшзаит, уа снашәыргыл сыйқунагағы.

Ағны еимырдоит, уаф дырбазом, иңхашъа-пхатцуа инықутны ицоит;
Убри инаркны ахъынтқари, нас уи иғызыдәеи зегъы гурфоит;
Лахәых матәа зегъы наршәйрхын, шәыматәала урт зегъ цабоит.
«Хамра ҳацәеит, нақ иташәеит, алашара ҳацәмачхейт» рхәоит.

Убри амза шаша лажәабжъ уасхәап уашътан уара;
Уажәы иуасхәап убри итызшәа, исықумакаруаз абра сара.
Сара мыжда уи сиңьма-әашан, уи дңьма—бағын са сзы иара...
Ахатца дбыжъинах'уеит ашәара, аңхәис—уи лкалтшытанақуара.

Схатца абаак иоуп, сизыразым, дагыпшзам убри дгукны;
Уи, Чачнагир арпәис шъахун, ус ду икын убри ахұны;

Бзия сибуан, саргъ бзия дызбуан, тауп, ашэы сшэым уи дцабаны
Уимоу, уи ишья цытк сымазар, изжэуан уи фыс ипхазаны

Зхытэым цхэйсклеицш убри лажэабжь, саагуыша убри иасхэеит:
Хафы-мра дшааз, нас блахуцтас убри дышцаз уи ифы исымзеит;
Уи дсыкумақарт, даара җак иеицш, сыцэргъя ихээрцы убри итажхеит»
Уа унапала уи дтаурхеит, сара стынчхеит, уа сеиқуурхеит.

Исымамкуа ажэа сара, уи дсыкумақарт цэгъаза сара:
Уа сануцхъоз исыздырбомызт, абра иара убри иаара.
Дырра аниста дшауаз абра, убри сацэшээн цэгъаза сара,
Уаф дузысшыт убрахъ уара: истахзамызт уара уаара.

Уара ўхнымхэйт, шытажъка умцеит, ухы шхаз уаант, иаргъ убра дааит
Иаргы уаргы са сёы шэеникүшэеит, шэа шэеисын ҳэа са
Цэгъаза сшэеит;
Убри сара цэгъаза саргуакт, исхэуа сзымдыруа убра скалант;
Сжы имазар ускан убри убрала ифуан, убас дсызгуаит.

Убри ауаф уара думшыр, изыкаломызт ахтны дымнеир,
Сара сзыдэа уи игу еибак'ун, изычхаумызт убра имхээр;
Игуааны икэз уи ахэйнткэар, ишцякалоз сыфны имблыр;
Сара схучкъуа зегъы сөаимттар, саргыы хаҳэла сыйдимыршыр!

Сара егъсылшом ацкы узызурц, анцэа иуцьишьап сара смыцхуас,
Сацэйнурхеит амат ашхам, сыкоуп шьта уа узы ныхэафыс;
Са шьтарнахыс сыккам абра са сразжазы убас шэифыс;
Шьта уаҳа сшэом сара апсразы, сгуаќра схуугъеит, исымаз разжыс!

Автандил ус леихэт: «Ба бымшэан, адырцэа рышэкүгъы ус ахэоит:
—Ађацэа зегъы ауа—ађа дреицэоуп, умшпараан утаирхойт,
Креилыздо ауафы, ус икоу игура игазом, ихы ихъчоит.
Шьта бицэымшэан убри ауаф, амшын атсан убри дызсоит.

Убри апхэйзба данца нахыс кыр бдыруазар исахэ сара,
Ма ихэанхэахны кыр баҳазар, исцэйбымзан, исахэ бара!»
Дырфагъ Џатман убра дтэйуа, длафырз катэуа, ус иалхэт лара:
«Икүтт ашэахуа, изырлашоз адунеи ду абра иара!»

Нестан-Дареңъан ақацьқуа дытқуаны дышрымоу ажәабжыны Җатман Автандил ишиалхәаз атәү

Хай, анасың, уқашшала аңыныш зынжак уеипшхазеит,
Ухушадхәара ахынтаауа, убри зхылтца азы изымдырзейт.
Уи хағымра, уи абзиаху, **уа** дыутәахзеит, ҳа дахцәурзит;
Избоит абар ҳабзазара зегъ еижъагоуп, гұхыршәагоутәзеит!

Иңеит абрахытәи, убри са сахытә, адғыл иамаз лашырбагтас!
Уи машәрышақу ус сара исоуз, исзықалеит лаңшашәарас;
Убри нахыс тынчра сымам, уи сканатеит са баандафтас;
Сылағырзқуа сзынкылағом, нақ исхынжуеит ус қуаршафтас.

Сыңы, схүчқуа, са сгу рыхшәеит, схы сцәымыңха убас скалеит?
Са санғыхай уи слызхууцеит, ус саныцәоу уи цыхыз дызбауеит;
Усеин иакузар, зныха еилазгаз, сизыразны уи изы скамлеит;
Уи ашәипшхызы, сааигуга дышпәаиуеи, уи игуҗыратәи ус қаймтәзеит;

Зны хулпәзәйк, амра анташәоз, снейрцы стажхеит ааигуга үзара;
Уахъ амфасцәа раантасырта ағны снавалт сара убра,
Уи дызгурфон, убраагъ сгу дтан, дысхаштзомызт убри лара;
Са сгуанала хаңәа ртоуба зынжа исшәниан убра сара.

Убра дныңналт уағ қар рыңқак, даға хұрықгы неишиңталеит;
Һар матәажәк ишәйн, егырт—мөасға матәала, уахъ иныңналеит.
Зыху мариақуаз фатәйк, рижетәйк убарт ирыхуңан уа инеидәллеит.
Крыфуа, крыйжәуа, иччо ихумаруа, илахөыхза уа инеицәажәеит.

Үрт сырзыңшуан, азә ус неиҳәеит: «Ха ҳаицәажәоит, ус қыаф аауеит,
Аха ҳара ҳайбадырзом, ҳа ҳаицәтәымқуоп, абра ҳаиқушәеит,
Ҳара зегы өхъя ҳаиқушәеит, ҳаибамбазаңт, ус ҳаиҳуаңшүеит;
Даара иамғоуп инеибаҳхәар ҳа ҳтыңшәақуа, баша ҳаңшүеит.

Аңәажәара иналагеит, рхатә тыңшәақуа абрақа ирхәоит,
Еғы ағар уа даацәажәан: «Ажәа еихаңшықуа абра ишәхәоит,
Сиирзак шәңәазшәа цәгъза шәйехуоит, атце амци еибашәыргонит;
Сара сажәа уи заа исырхуоит, уи ғашшатәыс зегы иріңхъаозит;

Абри сара, Қаңыт тәйла ҳәынтықарс иамоу итә сауп сара,
Иара убри дычмазағхан, егъизмырееит, дыңсит иара,
Еебай рыңқай зегъ ргу қатқағ, даңқәтахеит убас ҳара,
Уажә уи ихшара иаҳәшья илааζоит, ипсыз реиҳа иеиңын лара.

Лара илыхъзуп ус Дулардухт, абаҳу ҳаҳә иағызоу азә лоуп,
Лаңацәа зегы дыриааниуа, луаа рыхъчаразы уи дыңууоуп,
Лашыңа иңацәа Роди, Росан, урт ирызхан, хъзы змоу уаакуоуп;
Лара Қаңыт ҳәынтықарс дамоуп, лхәынтықаррагы даара ибүүоуп.

Убри лаҳәшья, миын нырцә иқаз, лыңсра ҳаҳант ҳара абра;
Авазирцәа зегъ уа инеизан, уажә ирызбуан уи аҳәара.
«Илазхәода абри лара лаҳәшья лыңсра ҳа ҳахътә абра?»
Убри луағы, Рошыңақ захъзыз, иман атәқуа зегы реиҳабра.

Уи ус иңәеит: «Сыршыузаргы убрахъ сыйцом, атқабырг сәәап,
Пәсса са сцоит мәгадуқуарахъ, ауаа сырхәып, са сбениахап,
Мазарала сара схынхәып, ианаамтоу уеизгын саҳъзап;
Лаҳәшья лыжрахъ лара данцо, убрахъ уеизгын сарғын сылган».

Ҳара ихыңшыз иара джаңхъеит, «Сара сдәықуоит шәаргы шәаала!»
Иаагаз ауаа шәғык нарылихт, днарылаңшы иара ихала;
Амға-дуағ иҳархәуан өйнла, икылхәңшыхууан урт уахынла;
Аба мәзгоз зегъ уа иҳархәуан,— ҳөйненбаҳтеит чытла-бала.

Ус зны ўыхы лашыңақ азы рхакы ҳанын убра ҳара,
Хгу-хәензамкуа арха зегы илашеит уақа ҳааигуа ғыара;
Зегы ҳнеицәажәеит: «Атхыбыжъон амра цәйртма ҳәаңжъа абра?
Абри ғашшо, иаҳхәон зегы, иаҳәашәалакъ ҳара убра.

Цьюуки ус рхәеит: «Ари шәаңшыуп», цьюуких — амз гылт ҳарлаштары»
Убрахь ҳәдықулелит уи аабарцы, убрахь ааигуга ҳа ҳнеирци
Хара-хара убри ҳнакушент, ҳа ҳагутаны уи тахкырцы;
Алашара иахылтт ус бжык ҳара ҳашқа, ҳа ижаһарцы.

Уи ус ҳанаҳәт: «Шәызустқуада шәара аәцәа? Шәыхъзқуа сашәхә сара?
Ус дук азы Гуланшъератә Қаңыетқа сыштып, сошәыштә шәара!»
Ас анҳаҳа абжы зыхгаз, уеизгы ааигуга ҳнакушент ҳара.
Уақа даабеит ҳара өуағык, амра-хағы змаз, сиирзак убра.

Уи маңәистас ҳа дахәаҷеит, уақа сиршәа уи даалашеит;
Инеихылттуаз мырхуаг тәрыпқуа рыла дунеи зегъ аалашеит;
Ибжы үүбуазан, ицъбаразан, аха ихааза ҳа ҳәы иааజеит;
Ихаңыцқуа, урт ақуашқуа, ибырлашха иөи итааҷеит.

Уи аәыуағ ахағы мра ҳнейдгылан ҳайтаизщаит,
Уи дыштәымыз, иара амц ҳшижъоз, убрыйг убра ცკა инеилаჳкаит;
Рошыақ идьрт уи дышыпхәысыз: дналывалан ცკა деиликаит;
Нас иҳазбит даҳмыштырцы, егълылымшент, ҳнапағы даает.

Ҳа ҳлаастцаауан ус амала; «Ба быйусту ҳбыҳәоит ибҳәарцы,
Бахъынтиәауа бара атәыла, нас бгу иахътоу бара бцарцы?»
Лылаңырзқуа азин рылтан, илтакымхеит акы лхәарцы;
Амза лашъцоит атығ иақыр, дук изалшом илашарцы.

Ма аиаша, ус атабырг, ма лымажа ҳалымхәеит ҳара;
Уи иҳалымхәеит, уи дызустаз, ма заку мчыз даазгаз абра,
Ажәак ала, уи иҳалымхәеит лара лтызшәа убра ҳара,
Дынҳалаңшны ҳлыргачамкит, уақа иғылаз ҳара убра.

Рошыақ ус ҳаиҳәт: «Уи лашырбаг лгу ҆ышәымтәан, шәара бзантгы;
Убри ассир лус зеиңшроу ҳәа үағы изхәазом убас акгы;
Ҳара ҳхәынтиқар лынасыз ду еилаҳалашт ҆сызху зегъы;
Избан үхәар, бзиас икоу ҳазшаз илitoит убри уеизгы.

Абри апхәызба анцәа дхайтейт, уахъ, ҳхәынтиқар лахъ даагаразы,
Длахтап уи амтатас, тфазмам алагъ иаҳцылшыап убри азы;
Даҳтәахыр уи иҳатылх'уеит, ҳхәынтиқар цәгъак лоуп убри
еиңшқуа рзы;

Насгы уи хушъадхәароуп уи лзы, уи анағсгы хымзбыуп ҳа ҳзы.»

Убри ииҳәоз ҳақушаҳатхеит, уи ажәала даҳмыргуамтзеит;
Ҳара ҳхынхәйт ус Қаңыетқа, ларгы убрахъ ддәйкүаагалеит;
Ҳа ҳақуттит лацәажәара, убри ала лгу ҳмырғыбызеит;
Лара уеизгы дыштәыуац дтәыуан,— лађырз рацәа уақа икалтәеит.

Рошъақ сиҳәеит: «Сышты Ҷытрак, иаарласны сара сшыхъзап»,
Гуланшъаро ақалақағ үс дук сымоуп, уи сданы избап». Азин ситеит абражъ саарцы, аба исымоугъ абра ишесырбап;
Урт сыманы сара сданы, иаарласны сөзыцәа срыхъзап».

Абри ажәабжъ уақа изеихъаз зегъ ргу иаҳуеит, сииршәа ирбейт;
Саргы исахаит абри ажәабжъ, сылағырзқуа уа иаасырбейт;
Уи иззиҳәоз сара дыздырт, иихъаз рыла са еилсыргеит;
Убри сара Ҷытк сартынчit, сгу Қанаатеит,— уа егъсимхъеит.

Убри атәы са сааиңхъян, сааигуа дсыртәеит убри иара;
Сара сиҳәеит, убри иреиҳәоз сеихъаразы, ғаңхъа сара.
Еитасеихъеит уақа исахаz, урт иреиҳәаз убра дара;
Абри ажәабжъ сыңсы хнархәеит, ртыхуа Ҷынатәеит са сурфара.

Са сымпъшзакуа срапцәа ағыңца уа саарыңхъеит, исыштырыцы;
Урт ирылшо аены шыбыжъон уағы имбауа реықарцарцы.
Урт дәйқустеит уаҳъ Қаңытқа, иаарласны ихынхъырцы,—
Ргъангъашрала убри лажәабжъ ак ағымкуа исзааргарцы.

Ус хымш рыла убарт хынхәкүеит, убри лажәабжъ урт исзааргеит.
Насғы Дулардухт уажә уа дықам, мшын нырцә дымцар ада иқамлеит.
Уи амр-хаңы лааигуа узнеиуам, уи амр деиңшны убра дкаачкоит.
Уи лашъя иңа Росан дилтарц ақкуажә ажәа уақа илтихъеит.

«Уи Ҙұхәйис Росан ҳара диақтап! «лхәеит уи ақкуажә убра лара—
Аха уеизгы уи аусаз, аха ҳамам үс уажә ҳара.
Мшын нырцәынтаи са сышхынхъелакъ убри қастап абра сара».
Абба дтакны луағы дцаңшоит, ашәағ дғылоуп уақа иара.

Дахъцоз илгеит ахыхъчараз ағынгъашқуа, ахқарақуа;
Амға ҳара уеизгы ишәартоуп, убра илтахын агуеанрақуа;
Ағны инлыжът дзықуғуҗшаз ауаа ғүбуқуа, аңбрақуа;
Уажәаакъысқоуп убрахъ данца, уақа илхылгашт Ҙытк аамтакуа.

Ус уажәраанза Қаңы рықалақъ уағ дызхуартаз ак акузамызт;
Уи ағнұтқа абаҳу гылан, уи ҳаракын, ихуңзамызт;
Ҳаңын амға убра иатған, даеа мәғкьы уи иқазамызт;
Убри наган ҳағымра лахъ, даенеиртқа амағамызт.

Аталарта уа ашә ақны ауаа гылоуп уи ахышыцәа;
Рхыңхъазара жәанызқъ ықоуп, уақа игылоу, урт аибашыцәа;
Уи ақалақъ ах-гуашәкырәи х-нызқъла игылоуп уа ақуңаңәа;
Аи, сиғу рыңқа абра, дунеи уаргуамт мыңхуза— раңәа».

Уи, Автандил, хаңымра змаз, игурға ихаштит, нақ инеихъеит;
Абри иаҳаз цәгъа даргуръеит, игу иаҳуеит, игу қанатеит,
Абри азыҳәан нақ ажәфанаҳы, анцәа ишқа ғышьара қайтейт.
Ла дахылказ уи ианидыр, ғың ииз еиңш ихы ипхъазеит.

Ус леихъет Җатман: «Ба сызкухшоу, сара исуалуп бзия бызбарцы;
Сзеилачауаз ажәабжы бзиак абра исабхәеит сбыргуръарцы;
Үеизгы сбыхәоит Қаңыт атәи цқыа исабхәарацы, еилсыргарацы;
Ақаң захъзу уаам ҳәа сыйкоуп, изларылшои уаас иқаларцы?

Убри аңхәзыба са сгу дабылны днарызҗант са сгуақракуа;
Урт ақаңкүа, цәеижы змазам, ирзыруазеи урт ахәсакуа?»
Җатман ус иалхәт: Нақ инаухга, угу иаанагаз ахуцракуа;
Ақаң захъзу ағыстаазам, урт рыххарта—абахуракуа.

Ақаңкүа ҳәа ирыңхъоит убарт, реенидкыланы инхойт азы;
Урт зегъ қазоуп ағынгъашреи, ағызмалреи мәххәреи рзы;
Ауаа рзыҳәан урт ҆ырхагоуп, ир҆ырхагоу дәжалом урт рзы;
Урт рабашъра рөйназыркүом, зегъ лашәханы иқалоит азы.

Ассир дуқуа урт ирылшои, урт раңаңа уа идырлашәкуюит;
Аңша нарсны, амшын агута ашхуа хұрышәтеит, итадырхоит;
Урт амшынкүа ирыхнықуалоит, иртажызаргъ итадырбоит;
Амш лашара уа идырлашьцоит, атж лашьцара өнимшха иқартцоит.

Убри ақнитә рааигуа инхо, ақаңкүа ҳәа хъзыс ирыртейт!
Урт уаауп, аңеенж րымоуп зегъ реиңш, құхъагъ иуасхәеит,
усымжъазеит.»

Уи Автандил абри лышишьеит: «Амца исыцраз бара ибырдәеит,
Бара исабхәаз ажәақуа рахътә; сгу лахғыххеит, илашахеит».

Автандил анцәа дирдүуан, ус алаңырз уа инкатәауа,
Усгъ ихәауан: «Агуръара гурға үынхурас ауаа ирызтауа,
Иқаз, уажәгъ икоу, аха ҳара аргама уара, иаамбауа,
Зтаххарала ажәған ахътәи анасың ду ҳзылбаазыштыуа!»

Иаҳаз азы Автандил уа дтәиуан, аха иңәа дирдүуан;
Җатман дшыңцауа уақа дгуамтцуан, амца лыңран, убри даблуан;
Ус Автандил абри чхауа, иара итә лахъ убри дхуцуан;
Җатман уи изылура лзымдыруа, дылгүзуан, уи дгудылкылауан,

Убри ауха Җатман дыштыан, гуахуа дула убри иөы;
Уи дуззакгы бзия имбаргы, уа дыштыалеит лара уи лөы;
Тинатин игу дтоуп убри, гула-҆сыла дыкоуп уи лөы;
Игу ҆якъ-҆якъуа, инатрысуа, изтынчхомызт уи Җатман лөы.

Дұңғыуан, илағырзқуа зыхътас нақ иалалон амшын убра, ӘКІМДЕСЕРІЛІК
Ибырлаш блақуа үтакны ирхапқан, иунарабазом убарт дара;
Дхуңуан убас: Са дсыңсахит са сыйзиаху ашәт-хышәт лара;
Ақарматыс, алахә еиңшха, инылатәйт ауаң абра».

Илағырзқуа убра ихылжжуаз ахәт қырыжәар уа иқаларын;
Ибла қаңқуа азыңтықтыра хырғон сииршәа, урт ұашшатәйн;
Ұақа Ңұтман дгурбұо дышиңтан, дәрматысхан, уи дымбатәйн;
Қарматыссыс ахы аңхъазеит—алахә ашәтың уа инадыркын.

Шъежъза дғылан, Автандил дцеит өыкуабара убра ңара;
Матәа бзия урт хкы хыила Ңұтман изналгт убра иара;
Афы ҳаақуа, ашәттәе бзия иглыжжуазма убри лара;
«Үғ» зыздо ңәашәттәйла уеелилахәа убра уара».

Ус ихүцит: Са сыйусту шытад ирдираит хәа уа дныңугылеит,
Тұңғар матәа уа иаашштыхны, бирғын лыхла уи иеенилеіхәеит;
Убри арқыс изара ианаалоз ахәеи бұларлеи уа иеирпәшәеит;
Уи иңшзара ңүшзара нацлеит, зыңзак амра уа днеңпәшхазеит,

Афатә дырхиан, Автандил уаҳы днаиңхъеит, днеирцы лығыны,
Арқыс дағналт уа дбазбазуа, уағду шәттәла деилахәаны;
Ңұтман дңылшшеит уи данылба, даеашәттәла деилахәаны;
Ус лхәеит лара: «абас узбуа цәгъаза игурбұашт иуәынцәааны».

Мыңху дгурбұо, убри дңашшо, лгу иаҳуазеит убри иғаңшра;
Иара өымтқуа, ак ламхәакуа, дағын иара гула ччара:
«Уажәйгә абра сылзымдырт лара! Игуаныла ихәон иара.
Аха уеизгы лгу нирхомызт, дныңқар акун убас убра.

Уа кранырфа дук днымхакуа, арқыс дғылан дцеит ағныға;
Ағыжән иқаз дылхөйххә днышшталан дыңәеит үақа;
Ахулғазы дәйхеит иара, иааирлашеит зегъ убрақа.
Ңұтман длыңхъеит: «Сымсаңара сгу өыбыт сара, бааи абрақа!»

Дағналт Ңұтман даагуамтыйшәа, инҳаракны лыбжыы илүргеит:
„Уара, ачандар, аихышәашәа, уара усаҳы сара сашьуеит“.
Дныңнагала, ҳатыр лықута, ауархай ағ үақа инатәеит.
Лыблапқаңкуа, урт турбахахуа, абаңча-шәтқуа атсанарззеит.

Автандил ус леихәт: «Оо, Ңұтман, табыргыла бывлаздыруала,
Бара иңабшашт, бықыңқыңшт, абра ибасхәуа ажәабжъ ала;
Уеизгы бара са сбыздырам, сағыбыздыршам бара бхала;
Сара сыңсуеит аблагуа еиқуа, зңаң гишьең-тлоу амбара ала.

Стүңару цыбышьоит бара абра, хыс срыманы акараван,
Хыс са срымоуп ир зегъзынцаар ду Ростеван;
Уи саңсаны убри сидырт, сара уафдырс уи сиңхъазан,
Цыаңхантрақуа са сзы иартуп ақалақыуаре уа, Рабыстан.

Са быздыреит уаф дзыкугубаша азэ шбакуу ус зынзагы,
Урт цыжак дрымоуп, дымроуп зынза, илырлашоит дунеи зегъы,
Уи лзы сбылуеит, сылчынцэааует, сзаңынхарым убри уеизгы;
Уи сдэйкүлтцеит, уака инсыжът сара саңгы, уи лхатагы.

Убри аңхәзыба, итдөахны ибымаз, слыштоуп сара, кыртцеит абра,
Уи хаңымра дунеирлашаф лыңшааразы сдэйкүп сара;
Уи илыштоу, уи лзы иныкую, зымч маңхаз алым иштөуп цъара,
Ахы ргүақ'уа, аңдыс ргүақ'уа, изаңымцеит агурфара.

Автандил итоурых атэй зегълеихэт Цыятман, дылдырразы;
Уи, абжыасциә матэас изшәу, Тариел итоурыхгъ, диңхрааразы;
Ус леихэт лара: „Ба бмалхамуп бара ибзымдыруа ахатча изы,
Зыбла-цячкуа алаң мтэйкүлтцеит кырзга еиңшү иртынчразы.

Бааи Цыятман, уи аյьеф, амцаң хәө, иаңтап ацхыраара;
Бааи уи ҳиңхраап, издирх'уада иразкызар аибабара;
Усқан нас уа ауаа зегъы ҳаңы иртаххап абазара;
Убарт иреур аиңылара, амр еиңш икаңхап рыңстазара.

Дыссаашьт буаф, агзмалра злоу, Қаңыетка са дыспытразы,
Илзаңацхап ҳара ҳажәабжъ, ҳа ҳажыкую уи илдырразы,
Уи иаалыңхар уа ишиңақуу, хуартас ҳкалап уи ихалхәозы,
Анцәа ибирхәаит ҳамч неилата Қаңыет шытаңт ҳәа уи ләйхразы.

Ус лхәеит Цыятман: „Сзыргурбъарыз ажәабжъ саңайт уа уахтә сара
Ари еиңш ажәабжъ сара сзыхәан, ҆сеңкүрхагак еиңшуп иара“.
Агзмалра злаз, алаңдеиңшны, деиңкүаңтәаза даалгейт лара.
Уи ус иеихэт: „Ущакы уцараз наң, Қаңыетка са сзы уара.

Уажә издирин угызмалра аус аөй заңа игурагоу;
Сыңстазара, гуақра згымхаз, аиңхрааз заңа ухуартоу;
Лажәабжъ заңарц иаңынцэаауда, иаңзынаңзга ҳара ҳзыштыоу“.
Атакс иеихэт уи: «Зегъ еилсыргап, уатә аңк уаңап абра уштәоу».

Нестан-Дареңъан лахъ Җатман иلىштыз ашәкү

Җатман ус ләит: «Бара амра, хахтә икаңх'уа дунеи ырлашуа,
Ба быйзұрыттыз зегъгы гурғоит, гүк-пәсік ала ибәйнәаауа,
Бара жәа-хаа гуки қыша, агу итымтәуа жәа қыша зөйтүа,
Бырлаш фылдыш зегъ неилатта, амра лаша зытазырзуа!»

Бара бұзышәа, бара бзықушәаз, са исабымхәеит, аха уеизгыы,
Сара издырит, сара еилсүргеит убарт абра уеизгыы зегъы;
Адирра ит Тариел бзиаху, гурға згымхо, бабзы бзантгыы;
Шәара шәгу итәз, шәеибабара инашәықуәиаит иаргыы барғы.

Ныха-нцэала ешъас ирқаз, дааит абрақа бара биңшаарц,
Уи Автандил, араб аръыс, итқыс еибү уағы димбац,
Ростен ҳәйнәкәр ир рхылаңшы, енакуззаалакъ хымзұйк зымгац.
Иқардыр җара ба бахықоу бытагылоу, бара гуқыц!

Убри азы уахъ днаңаштыуеит җара ҳуағы, уи иабхәарцы;
Ақаңъ хынхәхъоу ихнымхәцу, ажәабжъ арахъ иаабыщарцы;
Ар зақақоу, рхыңхъаңара ҳбырдыррацы, иаңзыбырыцы;
Бара бзыхъчо, урт хлапшысы ҳәа ирымоу ауағ — ҳзаабыщарцы.

Ақаамыжъкуа уақа изеиңшроу зегъ ҳардыр абра ҳара,
Насғыы бұдыргак уи изаати, ибғынтыңаауа, иазңаша ббара, ӘКТІЗБЕҰДЫ
Бара бгуақра, цәгъаза бгуамтра ибхаршт зынза бара убра. ӘЛІШПАРДІСІ
Анцәа ихәозар са сналаңышп шәеибабара, шәа шәгуазҳара.

Уца, сышәкү, уахъ уццакы, ушъамхы тәры уахъ үеарг'уа;
Сұташыңаеит, дубоит убра бирлаш-фылдыш уи уара уа,
Са насыңла усеиңхеит уара, уабоит лыбла сара сзыблуа;
Креилуцозар, угу самблуеи, уара ушътахъ са сахъынх'уа?"

Ағзмал қаза уахъ ирыштыуаз, илтеит ашәкү убра Җатман:
«Илыт абри амрахаे змоу, уи атыңҳа!» ҳәа ус налхәан.
Уи ағызмал қайтан иатқәак наимжайткан, иеазықайткан,
Днаңрит, дызит, дныңтаба дцеит, ахыбрақуа нақ днархыпраан.

Уи дцеит зынзак ахәа ихымзо, уағы димбо, ус дыццакны,
Даҳьцөз днаңеит, Қаңыт днахалт, алашыңара неихыхықзаны.
Уа днарылст абаа ҹапшыңаңә, ихы иңсы цәгъаза изаны,
Асалам лиңт уи амр-хаңы, илызгуақ'уаз рыхъз нарбаны.

Абаа ашә аркын, уи ҹапшы натит иарқзамызшәа.
Убри арапқұ уахъ дыңғналеит, уапак ишәүп, дарыхътшызызшәа;
Амра-хаңы цәгъаза дытрыст, лгуақра еиңәз ак нацлазшәа.
Агуил қаңшы фежъхеит убри шәтәң-жәған тұыштөи сиирк қалазшәа.

Араң үс леиңәт; «Бызсыңәзәеи, бгу иаанагазеи уеизгы бара?
Абар, Җатман луағ соуп сара, ба баҳъ саалыштт убри сара.
Амц шысымдәо иаҳәоит сышәкү, уи иаалыштызы, абар иара.
Зегъы ҹак'уент абрахъ, ба баҳъ, «ашәтәң бымған абас бара!»

Җатман лықнытә илаҳаз ажәабжъ амр-хаң иңальшьеит зынза цәгъаза,
Уи иаахылтит лылмас блакуа, уақа ихааңа, ус иңшзаза,
Ауағ инеиз уақа иналийт ашәкү инеигаз уи еибгаза.
Днақуңсыңқант, убри днаңхъеит, инемалтәеит ускан зынза.

Ус иалхәт лара: «Дызустада са сзыңшаауа, ма сара исыштыоу,
Ма убри дарбан издыруа, сшыапы адгъыл ишыңғылоу?».
Атакс ихәеит; «Ибасқәоит сара зегъ издыруа, нас са сгу иалоу;
Барғы өхалтит, ҳамрагъ ҭашәеит, ҳәиғызахеит аўта иалоу.

Убри инаркны Җатман, лгу аңса иалоу уағы ус изалх'уам,
Лылаңырзқуа убри икалтәуа аанқылашъак уағы изатауам.
Җасашәа зны бара бгуақра убри иласқәан, уажәгъы илхаштұам.
Убри нахыс, анцәа дشاҳатуп, гункылашъак лхы илзатауам.

Хара даңқааит уи арқыс ћьеңк, хаңы ңышрала еиң дубашам;
Сара сахкуажә убри иалхәеит бара бгуакра,— ак аанлыжышам;
Уи ассир иауп ба бзыпшашаауа, ахъзи-аңшешеи уи игхашам,
Уи иажәалоуп са сшаа, убри сара исзытәахышам».

Атакс иалхәеит: «Ихасттоит уара иухәаз абра ажәа зегбы,
Излалдыреи Җатман, абрахь сара сшааргаз, убри уеизгы!
Цыара дәлашт, сара счандар, уи ззы сбылуа уахгы-өынгы.
Ашәкү устап, жәалагы ихәа сара сгуақра абри уажәгы».

Нестан-Дареңъан Җатман лахъ иаалыштызы ашәкү

Хаңымр ус лөйт: «Бара са сан, сан илеиңьасшо зынза хара;
Бымбои дунеи исызнауз, сразқы шага абрахъ хара;
Сара сгуақра, сара сбылра, инацлаазеит са сгурфара;
Аха бышәкү, абра исзааргаз, исзаанагеит агуазхара.

Фыңға арапңәа сыңсы рңәыбгеит, абра егъбылшом, усшәа избоит;
Абра цәгъароуп са сзы зынза, ақаң зегъ сара срыхъчоит;
Үрт зықъыла, зегъ ргуреанны, аңуууазакуа са сырчаңшоит.
Сара изқуск'я са сгу итаск'я акғыны рылшом, башан инхойт!

Араатә ажәабжъ сара уаха ибзызыфрахәа са исыздырзом;
Ақаң рхәынҭар макъа дыхнымхәэйт, ақаңыуагы макъа изаазом;
Даара бүүуала абра тұфа змам ар са срыхъчоит, ңара срыштызом;
Ибасхәо хатча, са сыңшаара, абрахътә сөйхра зықалазом.

Шәара ишәтааз, са сзыңшаауда, амалаңа ихы имыраңсаит,
Са сыңшаара уи дазгуақ'уеит, аха баша убри дмаңсаит;
Ситашыцуеит сымр лашара, убри дибейт, игу ирхааит,
Уи идлаңса сыңстазара — са сзы иашоу гүңжәагахеит.

Дұса сұйызшәа ба ибасымхәеит, ибцәыстәахит убри сара;
Сыбз изымхәеит мыңху сгуәкra, исызбамхәеит уи стурара;
Адырра ит сызғынтыңдаауа, иеазимкааит са сахь аара,
Абрахъ уи дмааит, са дсыштымлааит, абри ирдүр убри бара.

Сара сгуәкra сара исызхоуп, уаҳа убри инсазимтааит,
Убри дышьны абра дызбар, — саргыы сыңсуеит, симыргуақааит;
Сара сөыхра азәгты илшом, абри здыруеит, исымаймкааит;
Бхәатәы хaimттар, бара хаҳәла еиңуп сыйшыыр, са сыйкамзааит.

Бара бсықәоит, изынастирц сdyргак акы, уи ибаразы,
Инастүуеит иара иситаз скас аццаха идырразы,
Уи са сзықәа кырза иаңсоуп, иара иситаз матәоуп азы,
Сразжы еиңшуп, уигъ еиқуаттәоуп, урт рееиқудырышәеит иснааларазы».

Нестан-Дареңъан бзия илбо иахъ илшытыз ашәкү

Уажәы дтәрыуа, бзия илбо иахъ илоуеит ашәкү лара,
Лкатә лаңырзала илырцәоит лымца, илпранатаз уи лгурфара,
Уа ианылтаз ианаңхалакъ ахෝенцш ргу иналжоит иара;
Ус иаалыртыз агуил ахътәи, иаалыпшит бырлаш убра.

Сымыш, ари ашәкү сыйцы иалых, снапы иалшаз акы ауп,
Каламс исқыуп ара са схумц, аз ашала ус иара фуп,
Қыааде исымоуп уара угу сгу налартәа, уртқуа акыуп,
Сгу, сгу еиқуаттәа, лахышышышә, уи уадәаңәлоуп, усгы атахыуп.

Уара иубома сылашара, иалнаршақуо абра дунеи,
Лашарала илашазаргы, сара сзыңәан ишықам сымбей,
Ауаа дырцәа убри рдырын, убри еижъагоуп ҳәа рымхәеи,
Уа удлаңса сыйстазара акгы иаңсам, уажәгъы иумбей!

Иумбои уаргы нақ ҳнейкүргеит аамта цәгьеи нас ҳа хразжү,
Сара сзыңәа мыштурбяжам, ҳанейкүрга аены инаркны;
Иааугушьари, са сгу рыңха уара ухәала ихуп уеизгъы;
Са сымаза сгүаңы итәахыз, иаргамастәйт уа узы зегъы.

Ухата умсаит, ехъа өнинә упъсхьеит ҳәа акун сара сышказ.
Сара сакузар, иңсиз азә леиңш, схы сыңхъазон, ара сахыкәз;
Анцәа истеит, уи азы үшшара, уажә еилсыргеит уара үшшаштапуу
Са сгуақрақуа зегъ акапант ажәбжъ гуахуа уажәы исаҳаз.

Упъстазара, убазара сара исызхоуп гункылагас,
Сара згу хүү, сара згу блу, иазхойт убри хура хүштәыгас;
Сугуаларшәала. сухаумырштын, убри сыйхоуп ѡсынкылагас;
Убзиабара сгуағы иазхаеит, шәт какаң еиңш, гунагзагас.

Уажәы, сымыш, са исылшашам, сара стоурых, уара иузызыфраз;
Сыбз уа иааңсан, изаҳауа ихайтарым уи бзантцыказ;
Җаса зныхшәа сөйлхит Іјатман, уи сеңкүлүрхеит, анцәа дыззыңхаз»;
Дунеи дырғегъ срыцхананьеит, са исызыңкуеит иара ишатәаз..

Адунеи гумбыл исзаңнаттахт сара сгурға еиңш гурғак,
Сразкы сыңцәгъяхт, сгуақра инаңнатт, срыцханамшьеит сара хүчзак;
СырҖыхъашәйт сара ақаңкыуа, уаф дрыхуартам мчыла зыңзак;
Ханасың ауп абас ҳзызуа, уаңа изывбоу, егызбом даеак.

Са сыйтакыу абаа ҳарак, ахыңқәуанза улаңш назом;
Уахъ инагоуп амға ҳаңны, ауаа гылоуп, урт убазом;
Урт реңдәсах'я, уака инеимдо, игылоуп тәфа змам, унеирк руузом;
Атәым ирбаз уи дрымшырцы, уа дрымблырцы зықалајом.

Ар реибашшыа ус иңазам, ха иаабахью еибашшырак еиңш;
Зыңзак гурға са саумырган, исзаңмұттан сыйцәнімхар еиңш;
Урт уа уршыр, сыблыр қалап, амца зыңроу аңәымса еиңш,
Сыухаршт сара, ухатча үүбуами, угу руңууа аңақъа еиңш.

Сара сымыш, угу иаанамгаит, уеизгъы уара шәарҭас иумкаит,
Сара сзара еихытаруа азәи игап ҳәа уара умшәаит;
Уа уахъыкам бзазара ықам, уеизгъы са сзы, уи удыруазаит,
Ма абаа салкъап, ма қамала сара сөйсшып, уи ухаумырштааит.

Уара умсаит, уара умза даеајэ изы ишымшәхара;
Уара умсаит, уи хы-мракгы уа инакушаргы егъшрылмшара,
Сыңар қалап ахрахътә сара, тәка ираңдоуп атышара,
Уныңәала са сзы, иудыруеи мтәйжәфак са исоур, сыйлаңырра.

Усызиңә анцәа, издыруада са сзы иңайтар ақублаара,
Амца, азы, адгыл, ҳайр, зегъ неилатча аңыа бара.
Иситаит сара уи амтәйжәф, иахыстыхуу снаңрып сара;
Уахгы-өйнгы са сахуапшлап ашәахуа ухәа амр каччара.

Уа удлаңса амра лашыңап, избан акузар, хұтас уалоуп уи,
Уи уаңзароуп, иагымхарцы лашареи ңұхареи ус убри, ӘКТІЗБЕҰДЫ
Уи амрағы уара узбап, сыгугын үақа нарқанап убри; ӘЛІЗПАРДІСІ
Сыңстазара ңәғьаза иашан, аңсра хаахаант са сзы ма уи.

Аңсра саңшәом, избан акузар, сыңсы унапы уа ианыстырайт,
Уеизгы угуабылра са истәхит, сара сгуағы уи уа иаанхойт.
Ха ҳааигуара саназхуцлакъ, сыхура ахъаа үақа инаңлоит,
Сыұтахызар са сзы умтәзыуан, сара убри еиңа саблуейт.

Уца Индиәка, уа уицхраа саб, уи имыхаант тынхадара,
Цхырааф димам, уи иаңаңә икуша иғылоуп ааигуа-хара,
Иғу рқуанда, убри иғуақ'уа сымбадараз убра иара,
Дыхаумыршын уа узы иңәзыуа, убри дышқоу лара ңара.

Иазхоуп уи шыңа, кыр сазашшит сара сраңқы, иңызтәз сгуахы,
Иудыруазаант қунага иаша илеиуейт гуахынте уахъ, агуахы;
Сара истахыуп уа узы сыңсырц, иахақырлашт алахә са схы,
Сыңанатца са стәзыуалашт, сара сгуақлашт убас уа узы.

Иубар иудырп уи аццаха, уара исутаз уи акасы,
Анаңара үақа инхистәан, инастиуейт иара уа узы,
Абри ауп инха агубра ду исымаз ахътәи, абра са сзы;
Ағыргуааны абжъ-жәғанк рбарбал иғъажуейт-ихынхәуейт
Хтархаразы».

Илғит лышәкү бзия илбоз иахъ илыштырцы, уа убри хиоуп,
Лкас иамылқаз аццахагын еиқурқышыхаа уа ирене ишътоуп,
Лхы хты дғылоуп, лыхцәи шықыруа, зынза илнаалоит, мыңху
Иңшзоуп,
Алахә амтәзыжәи иақыаз ала Едемтә тіла фоны-хана лалахъ ихоуп.

Уи аиқуатәа уртқуа ааштыых Гуланшъаро амға днықулейт,
Ус иаарлсаны днеит Ңатман ләй, дүззак амға уи дықумхейт,
Ус Автандил дзыштыаз иғуахутәи үақа инаңан, уи диеигурбъеит.
Ихы-иңәи хаччо, убас дぐрбъо, андәи ңышыраа убри ииңеит.

Ңатман ус леиҳәт: «Са сзы иқалеит аус бзия, сгу иахуаша,
Абри азы сара исылшом ус ацк бзия ибағаахаша;
Сара сәәықулоит, сара сқароуп, снаштылароуп иҳахуартахаша,
Иаарласны Қаңыетқа изгароуп урт нзыртәаша, иқузхыша».

Ақкуажә убас иалхәт иара: «Амца шоур са сзы иңүүахеит,
Сгу ишаңәцалакъ убри амра, алашыңа сгу иазааует;
Уласха, сара усымыңшын, зегъ дара роуп, уеизгъ схы еиласеит,
Қаңықуа хынхәыр, шәүс еиңәахоит, ихъантахоит, шыңа уртты аауеит.

Аръыс даарыпъхеит матцуцәас җәа ағызцәа ицқуаз, Җридон иуда,
Ус реидәт урт: «Хара иңсны иқаз уажә ҳабзахеит абра ҳара,
Хара ҳаңсы талт, уажәи ҳуаахеит, ҳа хгу иахуоз ажәа анхажа,
Шытә ҳаңацәа рықухра аамта айт, урт ирыхьша ижәбап шәара.

Шәца Җридон, иашәхәа akaанмыжъкуа, ижәбаз, ишәаҳаз, абра зегы;
Уи дымбакуа исықушәеит цара мөхаррак ахъ сара уеизгы;
Уи дыңуңуазааит, игуиеанызааит өйрласразгы, аибашьразгы;
Шәара ишәыстоит са смагара, исхашәалаз, исырхазгы.

Шәара шәуал зқуу еиңш убас схы сыңхъазоит, шәаргы сыйжәбоит,
Җридони сарен зынк ҳнеибабар, ус шәынсыйжъуам, уи зегъ сшәоит;
Апиратцәа ирцәаагаз шәыистоит, тауп уи уеизгы имаңзар ҝалоит,
Аха абрақа уаҳа егъымам,—напкысхәагь сшәыпъхъазар җәа сшәоит.

Шәа ишәықунаго ҳамта сымам, сыхазына сымам абра».
Нас үбак азна матәа риңан, амда инықулеит убарт дара,
Ус реидәт: «Абарт зегы жәга уахъ, шәхынхәны шәыштыахъка
ус шәара,
Аиашъя иашъя изитиуа шәекүк еңш абри ашәкү Җридон
исызишәт убра».

Автандил Пәридон шахъ ишиштызы ашәкү

Ус иңит уи: «Уара Пәридон ахәйнәрцә азегы рәхәйнәр,
 Гула, мчыла алым еиңшу, амр зәзазырзуа ааигуа үқалар,
 Жәғанытә мчыла уа ушыңаңылоуп, уаңаңә шәоит үзбаху раҳар,
 Салам устоит са уашьенцбы, даара изтахы уара уибар!

Гуакра раңә сара исхызгейт, аха сгуақра баша имыззейт,
 Сгуақра зегын нәк инсынхана, абзиара сазынаскъеит,
 Амра-хаңы дызлағысхаз амса иаша уажәы снақушәеит;
 Алым ажра итажыу еиңш, уи иләйнәаауа мыңху дгуақ'үеит.

Үбри амра ақаң дрымоуп, илымазам уи хакунтра,
 Уахъ ацара са сзы хумарроуп, тюуп, имариам уахъ анеира,
 Ашәти хышәти зыхъ нархыжжит, агуил ианыңшүеит абааңзара,
 Ақаң хнымхәзаңт, аха ираңәоуп ар уа изакыу уи лыхчара.

Са сгу ртыничны уажәы сгурбъоит, сылағырзгы атыхутә аңтәоит,
 Уашьен уареи шәымч ахьеилоу, шәнызкылозеи, ус шәымә хиоит,
 Шәа шәгу иташәкыз, шәара изқүшәкыз, зегын нашәыгзойт.
ус цхъақа шәңоит,

Ауағымоу, уи дзакузей? Ахра үүбуагы уи уақа ибгоит.

Са сатоумтсан, умбакуа сцоит, сыйцакыроуп, сымға хароуп,
 Үбри әмза тұуаны дрымоуп, аенырхара са сзы ихъантоуп,
 Лассы ҳаауеит ҳара ҳурбъо, ҳгу қанатдоит уара уеибгоуп,
 Уаха сара иуасхәарызеи? Усыцхраа сара, уара усашибоуп?

Урт уара ууаа цқыа қунагала исызныңумгейт, угу иалымсаит
 Урт гуахуала ус сыматқ руит, убри уаргы угу азнархааит;
 Акыр аамта умат зухъаз рехуара ртахым, зегыы ирдырааит:
 «Доус ихылтқ иара диеншхон» ҳәа ажәа иалоуп, уи абри акузааит.

Абас ифит, нас уи ашәқу ирдәни иөеиңдәеит, игу азыбылуа,
 Убри ашәт-хаңы, убри ашәқу яқа иридейт Пріидон иуаа;
 Ус реихәт дара: «Ижәбаз ишәаңаз ишәымдән акғыы, ирашәңәа ауаа».
 Абас ҳәауа иааирит ашәт-гуашә, иаакылдышит абырлаш уа.

Автандил уа ус днаштылан, дызлацашаз иңшааит үбакы,
 Амда инықулейт, уи амр лаша, амза еиха ахаңы тәнни,
 Яқа ихътәйуаз Җатман лныжъра, уи изы иқалеит ихъантаны.
 Уи дызпәртцыз инеибартәйуает лаңырзыла, инеилатәаны.

Җатман ухәа, нас уи лхатқа, зегыы иргуақит урт рныжърала;
 Ус рхәон дара: «Иаңзуузеи, ҳаублит уара мңашоурала,
 Алашыцара ҳзыңцаугалеи ҳара зегыы уаңырттарала!
 Унапала ҳара ҳаужит, гүңүртаңә шаңмбарала».

Гуланшъаротә Автандил иңареи Тариели иареи реиңылареи

Автандил ус амшын днырит, иаапъщәаны шхуала, нышыла;
Имацара өйла днәиуеит, уағ дицамкуа ус ихала;
Дахыццак уан Тариел ибара, игурға ихигарц гурбъя-жәабжыла;
Инапы штыыхны андәа иңишион, ас иахиқуәиаз ус маншәала.

Аңхынра ааигуон, ҳаскын гылан уақа еиласчны, мыңху иңәқурпұны,
Агуил пытын рхы неидыркылт, бзия еибабаз реиңш еизгүкны,
Амра рзааигуахт уахъ етәацъраа, икуеициуа ус илашаны,
Уақа иңсишьеит, уа ус дтынчны, ашәт-хышәт иибаз уи дрызгуәкны.

Аңстқәа еиласчы инадыдын адғыл ақуа уа инықунаршуеит;
Дызынтыңдаауаз илеиңшыны иқаз агуил уақа игудикылеит,
Уи усгы ихәоит: «Блахаала, ус гүк ала са сухуаңшуеит;
Лара лцынхурас сахъуацәажәо, сгу қанатшеит, сара сгурбъуеит».

Тариел данигуалашәалакъ, инеиматәо убри дтәыуан;
Уи уахъ дцауан мәба-баапъсыла, уеизгы дыбыуан, убас днеиуан;
Ус уа имфадан, игухыршәаган, дгылы бааңсыран, настыңы иңәқыран;
Акаlamрағ, ақуцрақуарғ, алым абжыас урт зегъ дыриааниуан.

Аҳаңқуа ибейт, урт идырит, уи усгыы ихәеит: «Урт избаң^{доруп}_{жарылған} Сара сыуа, са сзы икастәуа алаңырзқуа убра дығноуп, Убра дызбарц, избаз исаҳаз убри иасхәарц сара саңсоуп; Уа дықамзар убри дсымбар, дсызмыртынчит, са сзы цәгъароуп;

Убри ағны дтәомзыт, настыры дцарын уеизгы уи адәахыы, Адәы дықухап ашәарах еиңш, ахынхәра ҳәа иааигом ихахы». Абас ҳәаны днылалт ақүц, иқамчы наирхеит уахь, иәахыы, Адәқуа шықаз иөннеихеит, нақ днеиаанза иxaңахы.

Днеиуан уи ус дхысхысуа, дазгурбъауа гуназала; Знызынлагы даахыццакшәа уи инизәйтлон бжыхаала, Ус дышнейиуаз, дахынаскъаз иаацәрырыпшит амр шәахуала; Нақ наскъашәа Тариел иаҳәа тыхны икын инапала.

Тариел ишьит уақа алым, уи ашья аөшьын уа иаҳәа аөы, Дөйежәтны дғылан қуцра аханы, аөы ықамыт уа иара иөы; Автандил ибжы убри иаҳан, дғылан дыңшыун ақуцрағы; Уахътәи дидеит, уи дидырит, дығны днеиңшит уақа адәаөы.

Тариел днатрыст уахь, иаша иаҳь, иаҳәа хара нақ инкаршәны; Арцыс иөы уа дыненејәптеит, уа дынкаччеит амра деиңшны; Игудибакылт, еибагузит, рыхуда рнапқуа неихибашыны; Рыбжь шъақарқуа иааилазфейт, ашәтқуа аакалт уақа иптины.

Тариел итәиуабжь, имыткума-жәа иарзызарын ашьха-ахра, Фылдышь бнагыы уа иарқаңшьит уи илаңырз шъаартәйра; Аңандар шъат ус иарқесахәон, уи илаңырз азырфашира; «Уара усзаазгаз убри анцәа, исхигаит сара сгуақра!»

Тариел дтәиуеит, Автандил ус уақа дыччоит, уа дыхумареит, Уи дұышшәрчкоит, ихаңыц бырлаш ааигуга-сигуга зегъ дырлашоит; Уи ус иҳөон: «Узыргурбъаша ажәабжык здыреит, уажәи иуасхәоит: «Ус уажәраанза ашәтыц канзом, уи еиташәтуюйт, уажәи иөыцхоит!»

Тариел ус еиҳәт: «Уара уаара, уара убара са саргурбъеит, Уара ухәөы акаачца са ианызба сыңсы талеит, Аиқурхага ула исзықалт, даеак стажзам, сагъамыңәеит, Жәған мчык иунамто ус даеакы узықалом ҳәа ажәаны ирхәауеит!»

Тариел ари анхаймтца, Автандил уа уи днаизыпшит, Нас уи изымчәйт анахгара, уа иеихәарцы дааццакит; Уа иаацәрыргит иццах имаз, ашәт-хышәт илтаз инанирбеит; Тариел убри дгудикылт, нас аццаха уа днагузит.

Ашәкү иаалышыңзى, лкасы аццахеи убри идырын, урт дрыхуацшүеит,
Ифы иадикылт, уи уа дкаҳаит, ихуапшәши еитекикит, исажь-цэй-
шх шеит.

Ибла тыңха, ус атыңца, убарт убра инеиқүңсауеит,
Каен ухәа Саламантәкъагъирзычхарымызт, ус даргужәажәуеит.

Автандил ус уа дшанханы, икаҗаз иаша уи дизыңшуан,
Дығыны днеини уа днеихаххит, ак ихырхәа цәгъаза дицәшәуан,
Дызлаицхраарыз амца иаблыз, убри дагон, убри даршуан,
Лдырга изааигаз ихьяа ирөицит, уажәык зынза уи лзы дбылуан.

Автандил дтәеит, уақа дтәыуеит, бжыхаала, гүкатагала;
Алахә еиқуа еилеижәжәуан бырлаш лаңурахтә гумбылрала,
Бырлаш каңха гуазырхага уақа иңицит лмас жъаҳәала,
Убрахтә икажжит азырғаш ду қаңшы пәршала, зыхъ ҳасабла.

Избы цәиңуан, длаңырзышон, Тариел игуақра уа ибонаты:
«Абри еиңш акы зхызтәу азәи ус иуамызт иңсытәнаты,
Иакум са изуит: амцабз цәқурца азы ақустәеит еилашнаты,
Иаалыркъаны гурбъара ду гу иззычхаам уи бзанты.

Сара дысшыит сара сыуа, иш҆ңаҳыстри са сыбла абра?!

Сара схы сара иавызбоит, сазымхуцкуа изуз сара,
Амдыр илшом абзиаура, данақушәалакъ уи ацәгъара.
Ус рхәоит: «Аццакра идырөху атқыс идырцоит амыццакра».

Тариел дышытан иблыз азә еиңш ихыизымдыруа, цысык еиңш дқалеит;
Автандил дгылт, зык днашьталеит, ақуцра шықаз уахъ днылалеит;
Алм шыя икаршыз уақа днақушәеит, имца иртәарц убри изааигеит;
Убри нага уа иқуирпккейт, Тариел иңсы талт, ус дыбзахеит.

Автандил алм шыала алым игу ирбаазеит уақа иара,
Тариел дхәыңымцт, иқазшы ибон Индия жәлара рыр зегъ убра;
Ибла хитит, имч аайлалт, илشاуа дқалеит ағылара;
Амза шәахуа ахуапшәти өзакъеит, ианытхаха уақа амра.

Азын-хъта агуил ус иарканзоит, иагъанацсоит нақ рыбъқуагы;
Аңжын мра-шы урт абылуеит, иззыразым аарғарагы,
Аха рхән ақарматыс ашәа рзаҳәоит бжыхаалагы.
Шоура иаблуеит, ат有意思的 атардааует, урт ирзәшуп пәхынгы зынгы.

Абасгы иуадафуп ауағы игу анагзара, убри артәра,
Аттурғарагъ агурғарагъ идыргуақ'еит убри иара;
Тынчра аздырам игу иара, уеизгъ грек ауеит убри үзара,
Дунеи агурға игоит ус, зхы зағоу зынзак абра.

Тариел деңталагеит ихшығ еилазгаз ашәқу аңхъара,
 Инадиқылахтубри ила, игу иаум уиамъхъара;
 Илаңырзұуа ибла ихчылан, инеихаңеит алашьцара;
 Автандил уа ғүзуала дцәжәеит, кырза еиңшын агунхара.

«Үөшықаутқаз, уара изқуқыз, иңхашшароуп кырздыруа изы;
 Ҳазттыуазеи ҳара абрақа, ҳа иаҳуалуп ҳаччаразы;
 Уғыл, уаала, амға ҳнықулап, амра бзиаху лыңшааразы;
 Са уқустап уи лахъ амға, сара исуалуп шәениңсирараразы.

Уааи ишшатәоу ҳара ҳнықуап, ҳазеу кажыны нагза ҳтурбъяп;
 Ҳеи ҳкуадыри нақ инеиқута, Қаңыет шықо ҳа ҳандәйкүлап;
 Ҳаҳә, ҳабылар ғызыңас иааштақхп, урт ҳанрықулап, уа инеимаҳтәап;
 Урт ғылабада ҳара ҳариаап; ҳыла-гула уа инеилахтап».

Тариел уаҳа иңсы илмышәшәеит, лажәабжък иаҳарц уи дазгушьуан.
 Автандил иаҳъ убри дыңшуан, ибла ихитуаз маңыск еиңшүан;
 Арубин еиңш уи амрағы дуаркалеиуа деильтччауан;
 Изатәоу ауаа ажәған изқынгъ, ианакузаалак лыңхана рнатуан!

Автандил уи ғышьара ииңеит дыниацәжәуа ус иара уа:
 Усырехуашан, аха исылшом, кратцанак'үеит, иамағам тұға;
 Ашыха зыхыла уа иуртсаҳәеит, арха иқаз ашәтүц абра;
 Уара инукылт са сыйлабырз, аантасрада илеиуаз тәға.

Абзиара сара исзууз анцәа иудишишп сцынхурас ғылар;
 Аңк бзиара исылшом сара, иуитап аңкы ҳазшаз ҳара».
 Үақа инеыжәлан ағыншықа ииңеит, еибаргурбъо убарт дара.
 Үажә Асмат насып дук дартәеит, убри азы дгуақ'үан лара.

Ақаң ашәағ Асмат уа дтәан, деилахәамкуа лымасара,
 Диңышын илбейт, Тариел дылдырт, еғи дылзымдарт, уахтә ахара,
 Қарматыстас урт ашәа рхәон, идыргурбъон ахъацара;
 Даагурбъацәан уахъ днарғылелит, убас дшықаз харпъмацара.

Ақаңахы уи данаауаз есқынагы даауан дтәыуа,
 Үажәи даауеит ашәа ҳәаяа, мыңху дгурбъуа, абна рцәжәуа;
 Уахъ днарғылелит омашәа ибуа, ағ иашызы иеиңш дгарыгаеуа;
 Да илмақацызт уи ажәабжъ өңіц, мыңху лара дзеилахыа.

Уи данырба, рыбжы идыргеит, рбырлаш ҳаңыц индырлашеит:
 «Асмат, ехъа иаҳзылашеит, анцәа илъха ҳа ҳарлашеит,
 Ҳгуахутәи ҳахъзейт, ҳа ҳзы илашеит, ҳзыштығаз амзахъ амға
 ҳнақушәеит,
 Ҳамца ҳартәеит, ҳгуақра нақхъеит, агурбъарахъ ҳа ҳниасқуеит,

Автандил уи ағы дынөйіжәлеит, Асмат убра дгудикиларц; Иаалгудлықәзәлт аңандар тла, амаху нтарит, ла дыхнафарц, Убри дәдәуан, уи дылгуузан, уа дазгуақ'уан ажәабжъ лахарп! «Уахъ иубазеи, сара сгуақ'уеит убри сахарп!»

Тандил илитт Асмат ашәкү, лаазамта; убри лөымта; Иара аңандар амаху ланаһытт, амза цәышхеит, иаазшәа аамта; Ус лейхәт: «Бахуапш лышәкү амра-хаә иаңзаалтиз, уи ҳа ҳгуәрта; Амра ҳзааигуахт, дук мыртцыкуа ашәшшы ҳхытып убри илымта.

Асмат ианылба убри ашәкү, абра илдырит убри лиапы, Мыңху иңальшьеит, дқыңқыңыцуеит, илзңашьатәны, ашәкү даңшины, Лханы инаркны лшыапакынза уи аңашьатә даман дыкны. Ус лхәеит: «Закузеи мшәан, абри ғұхызмкуа избома лабәабаны!»

Автандил ус ихәеит: «Бымшәан, абри ииашоуп иббо абра; Ҳзенгурђыашаз ҳақант ҳара, нақ инаңхытт уи ҳтурфара; Амра ҳзааигуахт абра ҳара, алашыцарап наскьеит ҳара, Аңғель еиааит абзиара, нагжара ауааит убри иара!

Индиаа рхәынҭқар дәаңжағаччауан, Асмат убра уи длаңәажәауан, Урт убра игудибакылуан, иғурђыаңәаны урт уа итәуан; Үақа амаза алахә мтәйыжәғахтә изырғашха агуил иақұтәауан, «Анцәа уағы зынза дирззом, ауағ убри дзақушәар» рхәалаян.

Анцәа үшшара урт итауа, ус рхәауан: «Ҳаиқуиршәеит, абзиара, Шыңта иаадырит ҳа ҳзы уи ңегъя шиғахымыз абра иара». Абас ихәон Индиаа рхәынҭқар, ажәған иаңуа убас үшшара; Асмат ақаң инталгалан, рху рымтталтцеит убра лара.

Тариел ус еиҳәт уи Автандил: «Уаарзызырә са сажәақуа, Ажәабжък үасхәарп стахыуп сара, исымхәо үүмшъян угу иаҳуаша, Абри ақаңы сара изгеижъитеи, имаңзам исшыхкоу сара адоуқуа, Ирақәазоу урт рмазара, иштыоуп абри тәфак рымамкуа.

Урт убра иштыоуп, са сыркымсзаңт, ирыласхуз, истахзамызт, Ҳнейни иаабап заку мазароу! Избалакгы изнеиуамызт; Иңеит убрах Асмат дрыма, убрыйг убарт уа илымбасызт, Қынғажәа шәы үақа иңырееит, уи урт рзы иуадағзамызт.

Убра ирбеит мазара ду, уағ иимбасыз, ус тәға змамыз; Убра еиқун ахәхә ху-дуқуа, зыху уа уағы изымшъарыз; Абырлашқуа мпилтас иқаз, адау дуқуа уа еизыргаз, Ахъы ухәаргы иззыпхъазодаз, ис්хъазоитхәагъ зеазызк'уадаз.

Уа ғынғажә ақпәр зегбы икән итәны, инеихшыланы,
Үәкә ирбейт аңыаңхан тың, абцъарғ убраираңаңы:
Убри абцъар ғнык иазк'умызт, иштән убра инеихшыланы;
Игылан убра шәйиндықура дук, зегь назпәшит рхы назыштыны.

Убри иақуғын: «Абрақа итоуп тәфак рымамкуа абцъар хыккуа,
Акуалзқуа ухәа ус алмаскуа, нас басриаттә аса тәркүа;
Ақаң доуқуа инарықулар, цәгъаза ихъантахашт убарт рымшкуа;
Убрақанза убри хызтуа, ҳәйніңдәр шыңдаас ҳәа ипхъязоуп урткүа».

Урт иадыртит ашәйиндықура, убра ирбейт абцъар хыккуа,
Хәык аյъеңдә аринаалашаз, изырхиашаз аибаштыгқуа,
Акуалзқуа ухәа, аса, ахә, ашьамхы-хъчагақуа, ус ағырткүа;
Иртән убарт қаруаттә тракуа, нас еғыртгы убарт реиңшкуа.

Реынадырхиенит урт аյъеңкүа, уа рхы ңыршәоит рылшаразы,
Куалзи асеи рыла реандырхиа, зәазызк'уда дыриаиразы:
Аңыр еиха бамба рахуцс урт ирхъязон ахтәаразы,
Дунеи зегь рткыс урт аյъеңкүа раса еиңбаршын рыңууаразы.

Ус рхәеит: «Ха ҳгуақрақуа ртыхутә ңұтәазаап абра җаикұхаразы,
Аңдәа ҳазшаз дахылбаңшит ҳара хахынта, ҳаймблразы».
Үәкә иааштырхт абцъар жәфала нақ адәахы иргаразы;
Иалырхт рхазы, уа реаадырхиенит, — Пәридон изгыи иәархәеит ҳазы.

Ираңамкуа ахы ааштырхт, нас убасгыы абырлашгы;
Урт уахтә итытт, уа инадыркит ағынғажә ақпәрагы.
Автандил ихәеит: «Иакызаашт үбүуала саса сара снапгыы,
Усгыы сыйзом уаха царьгы, сымцар қалом шарпәззагы».

Асахь-օғы абрақа иғы, убарт рсахъа уара абра;
Гүк-ңұсык ала урт зыңбы-еилоу, изырлашауа убарт дара;
Абарт аյъең, адоу хшақуа, шәаңшы шәара рхаттаңууара,
Қаңыт инеир урт уахъ қуңтара, урт реибашшы ижәбап шәара.

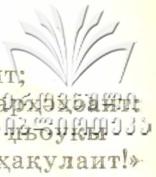
Тариели Автандили ҆ридон иахъ рңара

Ишаашаз еиңш Асмат дрыман амға инықулеит зегъ неиманы, ҆ридон иахрағ урт назаанза убри дыргон дрыхъынданы; Уақа уағарғ өйк имрыхұсаит, уаңстәсәк ахы нахтынданы; Уи Автандил фызас дрыман, урт драңызан, ҹандар тланы.

Амға иқуны урт уаҳи ииңдоз, ҆ридон иөыхъышыцәа уақа ирбейт; Икан уа Нурадин иекуа, уи аңгуартта ргу иахуазеит; Убра Тариел еиңет Автандил!: «Са мышгарак абра исызбейт, Ҳа ҳнаиахумарп ҆ридон абра, иҳархәап иара: «Цоук сыекуа рзеит!»

Убри аңгуартта ҳара икаһцап, иара иаҳап, дынхаштылап, — Адәы ирқаңшырп уи инақуиқып, дәабашшырцы иара иәаиахап, — Иаалырқынғы ҳара ҳайдырп, омашәа ибап, игу тынчхап; Аңғағаттәкъагъ уа длахөйххап, ахумарра өеи ус дәнатцап.

Қуарағ рхадыршәт урт уақа, хыла иреиңбыз ҆ридон иекуа, Аөыхъышыцәа инаддымыркит уақа аңымза, инеиқудыршәеит ршьант-реихымцқуа; Ирықуөыртуан: «Шәызыстқуада, аус бааңс җазтца, ауаа үүбақуа?! Арт аекуа итөуп ауағы-үүбақуа, инархызыссо ауаа рыхқуа».

Рхыци рыхчэи иаикудьрххеит, аёыхыышыцэа ирышталайт;
Аеыхыышыцэа уа инеибаркааит, рыбжы еитыхны инеибаржыжаныт
«Шэхацахраа, шэхацахраа! Иакум ҳахыт, ҳа ҳамымртдэйт,
ҳа қуллайт!»

Акаара ус ахэхэара убра цэгъала икалайт, Пэридон идырхайт.

Пэридон дынёыжэлт, иабцарь аашьтихт, иеааирх'иеит, дынрышталейт,
Инеикуёрыткүеит, уа рееиндьриеит, ар ду еизеит, адэй хырфоит.
Арт аёьефкуа, мрара зыкууя, зынхыта зымк'уа, урт ирзаагуеит,
Акулзы ршэын, убасгыы ирхан, убас ала рхы-рёы хырфоит.

Тариел Пэридон дидырн ус еихэт: «Са истахыу абра дызбоит!»
Уақа инеихыхт акулз хылла, ибла ихачча днаңышырхыу үеит,
Ус еихэт Пэридон: «Хара ҳаара уара иутахым, убас избоит;
Зченцык еигзаз аյшема баацс, иабцарь штыхны ҳа дхабашьуеит!»

Пэридон уақа иеы дынёыжэцэйт, уа игылақуаз дынреихырху үеит,
Агъыртгы уақа рыекуа ирвэжэцкүеит, игудеибакылт, еибагузкүеит,
Пэридон убра днышьамхнышлеит, инапы нҳарак анцэа ицшишьеит;
Ахтны уаагы урт уа издыркуюз игудыркылейт, убарт ргзуеит.

Пэридон ус реихэт: «Шэнзыкылазеи, лассы шэаап ҳэа сгуб'уан сара.
Са исылшозы шэашэзы сыхиоп изкынаагы сара абра».
Еиқушэеит зегыы афымраки, нас амзагы ус уажэ дара;
Еибарпүшзуа, еибаргурбъуа, рэйназыркит ахтны цара.

Зегыы нэйжэцкүеит рыңны еиԥшны, иԥязьязуа, Пэридон иахтны;
Днаиваиртэеит ус Автандил, уи ешьас-ҳэа дыԥхъазаны;
Тариел днатэеит хэйнгээр тартаө, дыкан убри дагъацсаны.
Абцарь матэа Пэридон изкыз уа инаиртэеит уахтэ иааганы.

Усгыы иархэеит: «Уаҳа иуаҳто уажэ егъхамам абра ҳара,
Аха иҳамоуп уара иузкны матэа цыщза даеацьара».
Даара ирцьишьеит, дынреихырху үеит изааргаз абцарь азы дара.
«Даара иқунаган ҳамта бзия ишэоуразы са сахьтэ шэара».

Убри ауха Пэридон иеы гуахуа дула уа рыԥсыршьеит,
Тынч рэйркуабеит, уақа инышьталт, ҳамта рацэа уа инаритеит;
Аки-аки урт еиԥшымкуа ху-ду матэала урт неилеихэеит;
Ахаҳэ ху-дуқуа, абырлашкуа хътэы чанахла урт ирыйтэеит.

Ус реихэт: «Абра ишэасхэо иамғам, иқунагам аյшема бзия изы,
Асасцэа шэгыл, шъежыза шэымғахь иқунагоуп шэда ҳэа реихэаразы,
Аха амццакра акгыы иаԥсам, ишэабжъазгоит ҳдэықуларазы,
Ақаць аанза деимтцахмырсыр, кыр еицэахоит ҳа хус азы.

Ар рацәаны җара иаҳтахзам, ар маңзаны, ибзианы,
Хышәфык җазхоит; шәаи җандәыңүлап бналафык җеиңшны.
Ха җнарыңулатап уака ақаңықуа, уа җнарылгап иныртәаны,
Нас уа даабап җара җзыштыу, зыла җаңсуа җалғынцәааны.

Сара избахъеит убри Қаңыет, урт րыбыуашь, урт ркуадара;
Уи иакуршоун аңаڭь — ахра, даргын ирыгым убас үүбуара;
Убрахъ җамнеир маза җара. егъжалдыршом убарт убра,
Ар маң инааго уахъ еибашьра, убарт րызхоит уака дара».

Ус уа иреиңәаз ахы инаркны атыхуанза иназыразхеит;
Пүхәызба Асмат убра дынрыжыт; Пүридон җамта уи иналидеит;
Ауаа үйефқуа, ауаа үүбуакуа, хышәфык аңаңа урт ирыцциент.
Атыхутәаны мыңху игуаڭ'уаз урт аиаана аңаңа иритуеит.

Урт ахңа еишьцәаны иааңтәаны амшын инырт убра җьара;
Амңа идыруеит убрахъ Пүридон, уажә имбазеит уахъ аңара.
Пүридон ус реиҳәт: «Егъыбжъазам, шыңа җазааигууп Қаңыет җара;
Шыңа уахыла җыңкуалароуп, җгуарымтарцы убарт дара».

Убас убарт Пүридон иихәаз еиламгакуа инықуныңуаан:
Ианаашалакъ реааныркылуан, ианыхулалакъ амңа инықулауан;
Абаа инадгылт, ақалакъ рбауан; уи ахьшыңәа еилағынтуан.
Урт ахьшыңәа уа тңа змамыз րыбжыи еиқудыргауан, урт еиқүөйрүуан;

Ахапъ ашә րыхъчуан жәанызқыңык ауаа-үүбуакуа, уаң дзыңтәшәаша;
Арт алымқуа ақалакъ рбеит, амза ахапъхуан иазкуадашәа.
Ус неибырхәеит: «Ус цөңа иңаңбып җашныңуаша, җашриааша,
Шәфык зыңбык ириааир җалоит, цөңа уаң дзакушәар аибашыша»

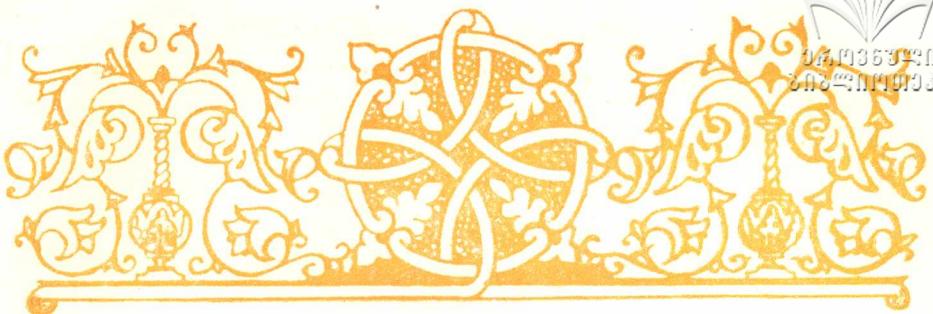
Нурадин-Придон ирабжъегаз

Придон ус реиқет: «Шәаасзызырғ ажәак шәасқеоит абра сара,
Ха ұмасуп, ақалақы дууп, уаа раңәа атахыуп уи агара;
Хамч ус изууым храбашьратә, актыи наңсам баша өхуара;
Зқы шықусагы ҳара иқазгом, урт иадмыртыр агуашә дара.

Са сшыхучыз фреи-пәарылес, хменгзаралес сыйбағ сыртқекүеит,
Сазықартцеит сара аттарра,—ус айлқара цәгъаза исдыртцеит;
Ашах қунықуара цәгъа сазқазан,—акы саңыымшәо убас скартцеит;
Са сықулацәа срыңашыңца, урт уи рылымшо убас иқастцеит.

Арт шәах дарбан еиңа изыршәуа, ақуарағ—нақ иқаракжаны,
Убри абра қуарағ ныршәни нахаиршәаант абаа ахы.
Снахъынжалап, ус сынкыдлап, снаզап сара уи аханы;
Нас шәнығналар азә дыжәбарым, уа снарылгап зегъ ныртқаны.

Ашах са сзы мардуанк еиңшуп, цъабаада убра сиңазап,
Апъшатлаку еиңш уа снықуңалап, ар ахьеилоу срылаңалап,
Зегъ уа инсыртқәап, гуашә насыртып, азә даанмыжъкуа уа синрылгап,
Шәаргы шәласха, шәаацқакы, ианаамтоу дырра шәыстап».

Автандил ирабжъегаз

Автандил убас еиқәт Пәридон: «Ак увырбом уғызцәа уара,
Уа урықугуђ‘уеит алым мчы злоу умахуәа үүбуакуа, унарха-цъбара;
Ус иаҳурбоит ҳақуѓуѓратәы аус мариа абра ҳара;
Иумахауеи ар ду рыбжы зынџак ааигуа уара абра!

Укуалзы абжыы урт ираҳап, азә дышнеиуа уа еилдыргап,
Ар ҹаңшыацәа ушаха гуартап, ас ала убра урт и҆йиркап;
Сашыа, уеизгы хымбүи ҳдыргап, егъжалшарым, урт ҳдырцхашьап;
Иҳабжъоугаз цытк ишәартоуп, даеа маанак ҳхы иаҳархуап.

Шәахырмбаша шәеышәтәәх ҹьара, мап анакуха урт уа шәырбауеит,
Баша имфасуа урт ријирхагам, азин риртоит уахъ итарыжълауеит,
Хуҳахутә матәала са сөеиласхәап, акгы сархәом, уахъ
старыжълоит.

Абра өадак инақустап скуалзы, сабцъар убрахъ изгоит.

Ҳа ҳаҳцыкгы убрахъ ҳнеира даара ишәартоуп, ҳгуартар ҝалап;
Са сыйталап сымаса, схухаҳутәу цыршьап, убас сырбап,
Ус уа ижъаны маза исшәыстап скуалзы-сабцъар, нас ҳнеиҹаңшқуап,
Снарылалап, ршыа касыршып, ртыхутәа цыткәап, зегъ уа инсыртәап.

Үақа ағнұтқа ар са сырғаап, сымч урт ирықұхап дук ңабылданып
Адәахъала шәара шәрыжәла, шәымч нашәырха уа мааңшрада,
Сара уаанза ашәқуа асыртып, агуашә қыссеып хъаада-баада.
Еиңу даеак шәа ижәдыруазар, сазыразхойт ус макрада».

Тариел ирабжъегаз

Тариел ус реихәт: «Исаҳауеит, избоит сара шәхатдаңуашь, Шәара ишәхәо, шәара шәажәа зынзак еиңшуп шә шәхаташь, Шәашыңтоуп шәара аибашыра ғуңуа, усшәа икоуп шәара шәхәамыа, Даңшәйрхатташт шәааигуа икоу ианкашәыршуа уа шәара ашьа.

Аха уеизгы убас саргы акыр этазк'уа уск снадгылап;
Хаштыбыж лаңар сара сзыблуа, уахътәи длашуа хыхъ даақұгылап;
Сара слымбар лыгу сыхшәап, акы иаңсам уағыс скалтап;
Убри ашътахъ са сыуафра зегъ башахап, азы сагап.

Абри ишәасқәо еиңбу цысышьоит, абра ишысқәо хара ҳнықуап,
Уаңә шьејжымтан аңәйлашараз шәғык-шәғык аңәзә ҳағык иаагап,
Өыла хрыжәлап ҳхыңвараны, ахъальшха рымта, уа ру таҗқыап;
Урт ус итәашам, урт реахзыркышт, аха хара урт ҳнарылгап.

Ха ҳмаңысха урт ҳнарыжәлап, агуашә қызыжәап, рхы иахъзарым;
Хаязә убрахъ ҳантапаалап, адәахъ икоу егырт инрыжърым,
Уахъ италаз урт уа иниртәап, урт ршәаңхәара азә дынижърым;
АЗИН Раҳтап ҳа ҳабыларқуа, урт ҳа ихазкыуп, ҳдырпәхшъарым».

Придон ус реихәт: «Са еилсыргеит, шың абра издырт ари закутәйиз,
Тариел иеси сара истәз, уи иаантасжом цьара гуашәказ; Әләтәбәк
Уи иинистоз сыйздырамызт Қаңыт азы уи шахтаххоз, Әләтәптиләз
Икаларын уи исымтар, имзакуа исхәйт са изыушаз.

Дсамырқулны абри реихәйт; иашыцәа убрақа инеибарччеит;
Абас иччо, еибаргурбъо, гуахуажәала инеицәажәйт;
Инеисамырқулт, инеихумарит, ишныкуашаз уа инеибырхәйт,
Зназы инеижәйт, уа рыедырхиенит, аекуа иреибыз уа иналырхүеит.

Акраамта уа инеицәажәйт, нас рхатә ус ахъ инахынхәйт,
Тариел иажәа урт ныңуныкуеит, ирабжьеигаз урт иштырхит,
Убра инөйжәлеит убарт аишыцәа, настыры куалзұка уа иааштырхит.
Шәғык-шәғык аецәа, даара абүзуакуа, зеңьяқамыз урт иаалырхит.

Избоит абра ахацәа үефқуа, амр рыттарзуа илашауа,
Лашыргағқуа рылшара зегъ атсанарзит урт ршәахуа уа;
Зара еихытар Тариел дақутәэн иееникуа уа икуашауа,—
Абарт ахғык рәапшра сиирла зегъ идиртәйт раңацәа уа.

Абри ажәабжъ ссииршәа ижәбашт, аха ииашоуп убри зегъы;
Айстәхәа еилачы иноунаштыр әқуаршы иалоу уеизгыы,
Айста рәәжәо, абжъгы дуны зегъы тиашәйт әкъя-шъхагы,
Амшын аеы урт аннейлакъ, иуахајом урт уа рыбжъгы.

Урт Придони Автандили ирынназго уаф дқалајом,
Аха Тариел аибашъразы сиацлаби зәәаша уаф дыубазом,
Амра ангыла, ианарлаша, аетәакуа усгы иубазом,
Шың шәазыңшы иеибашышы, уи ас ауп хәа са исызхәазом.

Урт абүзуакуа ах-гуашәк гуартейт, иманшәаланы иаҳыталашаз;
Шәғык-шәғык аецәа урт иааштырхит, заа ирзхъян ишақулашаз,
Убарт уақа цқыа еилыркаит, уахъ ишнеишаз, ишталашаз;
Ашарқазы инатысит, рабцъар ааштыых ишенибашышаз.

Дјаса урт уахъ ус инеиуан рыеыртынчны, уаа мөасциятас,
Ачаңшыңаңа ырбжы дмыргеит; «Шәйзустқуада? Убра шәаантас!»
Арт шәазомызт, тынч инеиуан, урт убрақа убраатә уаатас.
Инеит аайгуа инаршәыртейт уақа ркуалзұка ус маңыстыс.

Урт рмахмызқуа аадырттысит, рқамчқуа бүдуала уа инамғаныртцеит;
Агуашәқуа рахътә уақа илаает ақаабжъ-атәаабжъ, зегъ неибархә-
хәйт;

Урт ахғыкгы рхы мшатакуа абаа шыко уахъ инеиуеит;
Ақалақыа абыкъ бжы геит, зегъ неилагъажът, иниилағынтыкъеит.

Каңыт иоуит ажәған алахъ, убарт рырқуа зегъ уа итахеит
Кронос гуааны амр иацәнаган алашара, зегъ лашьцахеит
Уа ажәғанғы урт рзы игуаазшәа алахъ еиқужъ уи изыңшүеит,
Адәқуа ирзымкит аңсцәа икажызы, убри ақара урт рацәхеит.

Тариел ибжы-бүңуа ҳәада-бұңарда рыңсы рыхъка зегъ канажъуан,
Убарт ркуалзқуа, рхыхъчагақуа, иңылқа-ңылқа нақ икаижъуан;
Агуашәқуа рәы уртқуа ркуакууан, ргуаң зегъ абра урт ирхыргауан,
Урт уахъ инталт, ар уа ргу цан, еилагъажъуан, иңиңкыңыуан.

Автандил алым Үридони абаа ағнұтқа инеиңылақуеит,
Ақалақ зегъ уақа индыртқаа, ар ду ршъала уа идырқаңшықуеит,
Ианеибаба даара иғурбъеит, ус харантәи инеиқуөртқуеит;
Инаңшы-ааңшын Тариел дрымбеит, уи иңшашаара реыназыркүеит.

Урт убрақа ағыңғагы Тариел итәйк ирзымдырт акғыы,
Имшәајакуа раңацәа рзы, абаа шықаз идәйқулт уеизгъы,
Уақа икажыын иңылқа-жылқақа ар ду рабңар убра зегъы,
Жәанызқы ар ду иштән убра рхы изамыхуо уақа азәгъы.

Абаахышыңәа ихулапқа-ижылапқа абаа ағаңхъа иштән убра,
Хурак змамыз хәа азә дубомызт, ркуалзы, рабңар еиқужының ңыра
Агуашәқуа артын, ңыуокы өйжәкән, баша гуашәк еиңш икажыын
хара.

Тариел шиакуз ас иқаңтаз ирдырт уеизгъы убра дара.

Убарт ирбейт амса таңқа, ҳапңас иқаз, хыхъ инагаз,
Убарт ирдырт амра абарцы амза атың нақ ишоунаштыуаз;
Тариел дырбейт уа қуалзыда, уи дыңшаза дышкуалкуаңыуаз;
Амреи иареи ригуқуа еидца, рыхуда неихшы ишенидгылаз.

Игудеибакылт, еибагузуеит, иғурбъаңаңы еибартқәуеит,
Зуал Муштар ажәғанаңы дылқылазшәа еивагыжъуеит;
Автандили Тариели урт убрақа иреигурбъауеит,
Ожәраанза зхы-зыңсы гуақ'уаз, уажә абрақа еибаргурбъауеит,

Еибагузуан, игутыңбъааны, рхи рыхудеи уа инеидтәнаны,
Лассы-лассы ркынышә неидтәнаны еибагузуан, ргуилқуа аартны,
Иааниуаз рыштыйбъ жылттара ираңаны, инартыйлеит урт иааңцакны,
Ағыңғагы рааигуа инеини инлеихырхуеит илзыгукны.

Амра хахтәи урт ирәаччуан, еивагылаз иреигурбъуан,
Урт ағызңәа, ла лгуцхуңәак реиңш, дреигурбъаны игудылкылауан,
Абри ақара лара лзыхәа ңабаа збақуаз ңыштара рылтуан,
Дара убрақа еидгыланы даара хаала урт еиңәажәуан.

Идырныңәалт убарт Тариел: уи аикытар деибга даанхеит,
Илшаз азы, иааиразы ажәа бзия убра ирхәеит,
Урт ркуалзқуа, убас рабцъар кыс рымамкуа зегъы еиқүхейт
Дара шалмыз ус урт еиқүхеит, раңацәа шыңмаз ус иаантәеит.

Акышәңык ракътә убра уақа Щридон изынхеит шәки хынғажәеи,
Даара гуалас убри қайттеит, аха игурбъон дареи иареи;
Раңацәа инхаз убра индыртәеит, еилгейт абас урти дареи,
Убри абааңы тұфакы змамыз ахазына убра ирымбей!

Махәи гужъи уақа ақуңуақуа ирбаз зегъы уа инеизганы,
Инарықұрыжът уақа иргаз аху ду хаңқуа неибарганы,
Фылдышь ухәа, нас абырлаш хқыла уақа инеилаттаны,
Амра-хаңы дааштыхны амға инықулейт зегъ еиманы.

Қаңыт абаа ахъчаразы хынғажәаңык аанрыжът убра;
Уи хаңы-мра дрыма инеиуеит, изгуақыуада уи лыңәгара!?
Гуланшъаро амға инықулейт назымшықуа ахарапа;
Уақа ирызбит Щатман лзыңәа ҳамта раңаа убри лызкра.

0470369420
0470369420

Амшын рұқынтықар иғы Тариел инеира

Уағы дизиштит амшын рұқынтықар убры уақа диргурғыараз,
Ус иеихәараз: «Саант са, Тариел, зағаңә зегъ ртахутәа ңызтәаз,
Қаңыттынтаи абра даазгоит сара сымра, ззы са·сбылуаз,
Сара истахыуп сара саб иеипүш сара убрақа сынхуаңшраз.

Уажәштық Қаңыт истәуп сара, настыры ирцәызгаз амазара;
Сара сзықушәаз абзиара, зегъы уңышоуп убра уара,
Асмат лыла дсоут са сымра, уи лзы деихәшшоуп, дануп лара,
Уи ацынхуас исылшой сара? Акғы иаңсам баша азркаара.

Уақыл ҳара уара аққаағы, ҳа иаҳтахыуп уа уаабарцы,
Иудыл үара Қаңыт тәйла, са истахыуп уи устарцы,
Убрах иштәны ус уара ууаа, уаатәи абаа ңуңуала иуқырцы,
Сцароуп сара дағаңзара, усқыл амған са сыйубарцы

Джатман лхатца Усеин ус иақәа дбаны иара убра уара,
Уи дааиштыаант иңхәыс абра, иөылхыз лара деигурғыап лбара,

Убри илеиңү уи илбода, лгу қанатцап убри лаара,
Амр этазырзуа, уи зырлашьцо, катран ңыштэйла иқазтço

ЭПЕССИЛДІРІЛІК

ЗЕМІНДІРІЛІК

Тариел иуағы днеит уахъ амшын ҳәйнитқар иөы еиқәараны,
Абри еиңш ажәабжъ изағаны ицъазымшьода сииршәа ибаны,
Анцәа ұшшара уа итаны, иөааирхиет ддәықулараны,
Уа иаҳтны-уаа уи днарылтны, нақ дындәықулеит дыңеыжәланы.

Чара рзиурц уи иеазыкит, еибаргурбъоит убарт зегыз,
Ириташаз ахы матәа инеизигеитирацағанғыз;
Амға дықун убри ус жә-мш, убрахъ дыргеит ус Җатмагы,
Игурбъо иччо, урт рбаразы, алыми амреи илашо уеизгыз.

Урт ахғыкгы амшын рхәынитқар ицъяларцы амға инықулеит,
Уа иааиңылеит, зегыз неыжәтқулеит, днареигурбъеит, игудиқылеит;
Зегыз ддәрекуон уақа Тариел, иарғыз атак ажәа реиҳәеит,
Урт данырба уақа Нестан, амшын рхәынитқар даара дүйеишьеит.

Уи данылба Җатман лымца, мыңху дызылуауз, ус ңышаала итәеит;
Уи дгудылкылт, лнапы, лшыапы, лхы-лөы, лыхуда зегыз лгзуеит,
Убасгы лхәон: «О, анцәа ду, ожәштә са сзы мыңху илашеит,
Аамта къағын са сзы цәғъаза, абзиара инаухазеит,

Уи атыпхә Җатман дгузуа, уа длацәажәуан жәа-хаала:
«Са сгу иғахъаз, зынза ицъжәахъаз, ибъоит уажәи убас ңышаала,
Уажә стәс-сыпхоуп ңаса сеиңшны, сгуәкәра салтит убас аарла,
Амра исзаанашытт иара ашәахуа, исзылбаапшын бла қаңхала».

Уи ахәынитқар урт ирзиуит, хамегзала даара чара,
Уа идиқылт Қаңыт тәыла, уи иатаны даара ұшшара,
Ҳамта раңәа зегыз ирзишеит, ишинатоз иара илшара,
Инегаанайуаз илагылан ахы раңәа, измамыз хібхазара.

Уақа еиқүжыын бырфын, атлаз, ус аху дуқуа тәфа змағамыз,
Уи дирбъшзеит, уақа Тариел ус гургыныла зеиңбақамыз,
Уи иалихын ақаруа цқыа, уи еиңш акы ұшара иқамыз;
Индия тәылас дышхөйнитқарыз еиңш-хәйнитқар қутәрта
зейпш қазамыз.

Амшын рхәынитқар Нестан илитт ашәтәтә бзия гук-пъсыкала,
Еилдаарцыруан уи ашәтәтәи бадашхинтәи рубинала;
Уақа илатәеит арпхыс, тыңхана, рхағы қаңхон лашарала,
Урт ирзыпшуауз амџабз еиңшны уақа ирхатәон маңәысрала.

Автандил нас Җеридони ҳамта ритеит тәфак змағамыз.
Зеңбақамыз акуадырқуа, нас убра ғ-еык зеиңшықамыз,

Сииршәә иҝаз акабақуа, ирываҝуол уағы имбарыз.

Иахаҭабуит, ҹышьара иртейт, уи ropyхозма, жәа-хаа рәамыз.

Тариел ҳәынҭқар ҹышьара иитон ишиатәаз еиԥш жәа-хаада:
«Са сургурбъеит уара ҳәынҭқар, ақы уара убарала,
Насғы уара иңаутаз ҳамта, урт адукәа тәфа змам рыла;
Ишақунагоз ҳара ҳнықеит, уара умбакуа ҳамцаала.

Амшын рҳәынҭқар ус уаҝа ихәеит: «Уара, ҳәынҭқар, алым кырзылшуа:
Зааигуа икоу зегъ базазтәуа, узңәыхароу зегъ зеилаҹуа,
Изласылшоу уара иуатәоу устараны, уара икаԥхаяуа,
Уа уанцалакъ са исыпсыхуузеи, сыйбыла хызк'уа, ус исөаԥхаяуа?»

Тариел ус леиҳәт: «Убра Пәтман бара ехъа бсақәшьюуп сара,
Ба бәә исуалу раңәоуп абра, аха исанажъ уажәы бара,
Қаңыттә инаағаз амазара зегъ ба ибыстоит сара абра;
Худа-пәсада сара истахыуп бара ибыстарц убарт дара.

Пәтман Хатун ҹышьара илтейт, убра иара дыниенхырхеит;
«Уара уцара са саргуаҝ'еит, убри мәнаны сара сабылуеит,
Уара уанца ақы саңсамхеит, зхы еилагақуоу кырза среиԥшхаеит,
Зааигуа укоу уа иургурбъеит, уа узңыртду урт уртәыеит.

Зхаңы зхаңчоз уа иаңәажәуан урт убраҝа амшын рҳәынҭқар,
Рхаңыц бырлаш, ус рқышә гүилқуа изықамлеит урт иаадмыртқуар:
«Ха хзы иҝалом ччара-хумарра, уара уныжыны ус ҳара ҳдар,
Аха ҳдәықутча, ҳамда ҳақутча, ҳатцак'еит, иҝалом ҳамцар.

Уара, ҳа хаб, ҳара ҳзыхшаз, ҳа хгуырта, тәыла еиҹабы,
Ҳүхәоит ҳара, мшыни цәқурпәеи ирзнымкыло шхуак ҳаутарцы.»
Уи атак реиҳәт: «Шәара шәзыхәа сеигзом са схы ус аказы,
Ус уаныццак, иуасхәозеи, уеитадмырхайт угу ушьамхы!»

Уи ахәынҭқар урт иритейт шхуа дук убра дара ишырхәаз,
Тариел дәәықулеит, амда дықулеит, уаҝа иаанхаз зегъы штәыуаз,
Рхы-ргу иштасуаз, ишенибартәуаз, рхаху ржакъа уа ишдыркукуаз,
Пәтман убра лылағырзқуа уағы ибауан мшын шазнархаз.

Ус ахә-еишыцәа убас мшынла уахътәи ихынхәйт урт асиրқуа,
Реишьараразы Җасатә ropyқура еитадрыбүуеит урт абъеөқуа,
Игурбъон, иччон, урт ашәа рхәон, иазҝазамызт урт абри еиԥшқуа!
Рыекуа ирхаччоз ибырлаш-хышәтх уахътө ирөыччон дара убартқуа.

Уағdryшытит убрахътә Асмат лахъ, жәабжъ бзиала дҗаргурбъап—ҳәа,
Уи илеиҳәараз ирыцеибашуаз убри Пәридонгы уахъ днеиуеит—ҳәа,
Насғы илеиҳәараС амрахаңы, амр зтазырзуа уахъ днаагоит—ҳәа.
Ҳара итцаауз, ахъта иагоз, уажәы шытә ҳаԥхеит—ҳлашеит—ҳәа.

Убри амра, бырғынлыхқуа дыныларианы убрахъ дыргон,
Ус гағала уахъ инеиуан, еибаргурбъон, ус ашәа рхәон,
Адау-цыңтәах Пәридон иаҳрағ убарт назан, даабанда рхәон,
Уақа инарпышт, еибаргурбъуа, шәахәарала ицакны ицион.

Уақа инарпышт Пәридон иаҳтнытәирацәаны ауаа дуқуагъ,
Асмат дгурбъо лгуақра далгоит, шыта ла илзыпшуп анасыпқуа;
Уии Нестани гудибакылт, ирзейкүхзом урт еихалагъ,
Иналыгзейт уи лматтура даара хаала, гук пәсикалагъ.

Нестан убри дгудкыл-дгузуа, длыргубзып'уан убра лара;
Усгы лалқәон: «Сара мыжда, ба басыргеит, сара ағурға;
Хазшаз дсыхуан, лыңхана ситеит хахтәи иара уажәы сара,
Бара бгуакраз, бара бңьабааз исылшарызеи уажә сара абра?»

Асмат ус лхәеит: «Анцәа иңшоуп агуил шеибгаз ус иаҳтызбаз,
Ехъа аргама абра иаапшит ҳәеиңш ожераанза итәахны иама»;
Шытатәи сыңсра гуахуас иқастоит, ба беибаны ас бахтызбаз,
Бзиабара тыңс уа иамоуп ахи хыпшши уи ахърыбжылааз».

Ауаа-дуқуа иреихырхуеит уа, пату рықутча убарт дара:
«Хаҳьеибаирбаз анцәа ҳара, цәгъаза иңшашыоит убри иара,
Шәлакта аbara ҳайтейт иара, шыта ҳа ҳабылуам амца ҳара.
Убри илшоит алыргара, иара иихуз ахура рбъара».

Уахъ инеины инарыдгылт, иреигурбъаны рнапқуа ирыгузкуеит;
Тариел ус реиҳәт: «Шәара шәашыңәа ҳара ҳзыҳәан рхы тадырхеит,
Аибашърағы рхы иамеизгзейт, уи азы имшәазеит, урт нарцәи ицеит,
Урт назаза хъзы ргеит,—ңша ргеит, ихамштхуны урт рхы қартцеит.

Даара ргу иалст урт ртакара, настха иқалеит, ҳа ҳаанрыжъкеит,
Аха уртқуа нагзара змоу, абзазара уақа ироуит». Абас неиҳәан нақ дтәыеуеит, аси ақуеи уи инеиленізфейт,
Пәшатлаку насын ашәт-хышәт тнасуеит, убра ианвар иарттауеит,

Уақа игылаз зегъ уа итәыеуеит, уи дыштәыеуаз урт ибаны!
Уақа иртәыеуеит уртқуа ирцәызқуаз, зегъ убрақа иргуаларшәаны.
Нас ус иархәеит рәаанқууны: «Зегъы урымоуп мрас удырны,
Уара узбо гурбъалароуп, урт ирымфам итәыеуараны.

Уи иаңсада уа утәыеуареи, улаңырзи, угурфареи?
Уара узыхә айсра ҳара еиңуп, ақузаара аткыс дунеи».
Пәридон ус еиҳәт: «Акгыы иаңсам агуцәәареи, атәыеуареи,
Анцәа иуитап зқы инарыцта агурбъареи, агуазҳареи».

Автандилгы убас дгурғон, нас ихы дәхан убра иара,
Убас уи еиқәт: «Иаҳхысыз цеит, иаҳхақарштып убри хара, Әмбөлдөрдің
Арқыс үбес алым еиңшү дәнеиқуирхә убри хағы-мра, Әлбәлділдің
Хүақта хаштроверуп, җамтәзыуароуп, җақуттп абра агуңжәара».

Урт уахъ инеит ақалақ ду Мулғазанзар зегъ еиманы,
Урт уа ихумаруан, абыкъ иасуан, рыштыбжъ рдумы, зегъ гурғыаны,
Цүшза еилалон абыкъ бжыи, рышәхәабжъи инеихшыланы,
Үакатә ауаа урт ирыкушнейт, ирыдеизалеит рбазар ныжыны.

Амфағ еизеит атүцъарцәагъ, амфа дыртәчт уаа рацәала,
Аматцуралхътә бақаулцәа ажәлар ңұхтарцон убра бцъарла,
Азә днымхакуа урт рахъ ицион, ирыхуаңшразы гүк-ңұсык ала;
Ахтын уаа рыхөон иаҳшәырба-хәа, ргу дыртынчырц убри ала.

Цүридон иәы урт уа иеыжәйт, ахтны ңүшза урт уа ргу иаҳуеит,
Хытәы мақала рзарқуа еиғтәа уақа ахтны урт ирқылеит,
Рымға иқудыршәт уархай ху-дуқуа, урт ирықугыл урт уахъ инеит.
Урт аласаңә ахыры ыңст, уақа игылаз еимтәдәйрсқуеит.

Тариели Нестан-Дареңьани Ыридон ачара шырзиуз атасы

Урт ағыңғы ирызиргилейт зеңбәкамыз нара нақтны,
Даара иңшаз ҳәйніңқар қутәртқуа, хахәи худула уртқуа рхианы,
Автандил изы ус ирхианы, өажъи еиқуаттәеи неилаттаны,
Дасу ртәртқуарә убарт натәйт, рбаңа гылан уа еикушаны.

Ашәаңәацәа уа инарыдгылт, убра ирхәон ашәа хаақуа,
Ачараңы амта раңәа уақа ирызшо аңәғычақуа,
Үридон уағ-дыр ак игхозма, имдыруази зегъы убартқуа,
Нестан лакузар, цәгъаза ирнаалон аңышәйрчара – лхаңыц-қуашқуа.

Үридон нахтәи амта раңәа урт ирызинаргеит зеңбәкамыз,
Жәа-бырлашк уағ иимбаңыз, ақыз акутаң иақарақуаз,
Нас хәңде ху-дукгүй амра еиңшны даара мыңху ус илашауаз,
Урт ркаччара уахылагты уағы изхон асахъафраз.

Убрақа иритейт ахудхатқуа урт ағыңғы убас акака,
Урт алхын ахажә ху-ду, қаруа бзия уақа икъақъя,

Ху ду атқәца нргылак урт ириеит иузыштымх'я уи цнапыкла,
Убri изкын алым, Тандил, ус ҆риидон иахътә урт ргуакъя.

Цәданыргыл ху ду уақа ианын ахахъ ху дуқуа, бирлаш шәпақуа,
Абарт зегзы Автандил иитт уақа инаххәа ажәа-хаақуа;
Азал иртәйт бирғын лыхла, кадифала нас убасқуа.
Тариел ғылғабарта ирхихәаит үшшара итуа ажәа ғүшзакуа.

Ачараура аа-мшы инеигзейт ҆риидон убра урт ишратәаз,
Есымшааира урт иритон амта өңдекуа зыхукуа дуқуаз,
Миши-тыхи аайлымхәзакуа урт уақа ихиан ашәа ҳәараз;
Абра апхәэзба арьыс ғылғадлоут, арьыс-тәхәэзба, иара иқунагауаз.

Тариел убасқан ҆риидон абри ажәа убра еиҳәеит:
«Иашъак иеиңшны са усызкоуп, сара ажәфанқуа убас усыртәйт,
Са схи сыңси иуеиңбасшъашам, убриалагы схы иазызбейт,
Уа сеиқуурхеит, ула сыкоуп, сыхура урбъеит, са сургурбъеит.

Уара иудыруеит, ула иабеит са ишсихтнитоз Тандил ихгыы,
Шыңса са исуалуп убри изы схы самеигзарыц убас иа изгыы,
Даара истахыуп убартқуа рзы исшәарцы, тәкли иа изгыы,
Убри сара сицхраафхароуп, дышсыцхрааз еиңш убас саргыы.

Ус сызиаҳә: «Уара сашъа, уцъабаа аху са исызшәазом,
Анцәа иузиуп ацк бзиара, уи уихаштны зыкалаазом,
Уи игу иатахы қастцаразы са иансылмшо, нас егъсхәазом,
Сығыны, сгуара, убас сқыта сара истахжам, убрахъ сәзом.

Шыңса исахә сара, иахъутахы ожәшшәта уара сицхыраара!
Сицхрааразы сыхиоуп сара, Арабетқа сга уахъ уара,
Жәа-хаала, ма абцъарла иқаңтап уақа аусқуа ҳара,
Иузхәоуи уареи шәнанеибысмта, слылтцеит са стәгыы убра сара».

҆риидон абри еиңш ажәа Автандил даара ирхая еиҳәеит уақа,
Уи діңшәйрчейт, уақа дыччейт, абартқуа инаалон уи даара.
Атаке ус еиҳәт: «Изызузен сара ацхырааф, исымам гуақра?
Ақаң дрымгейт, дгурбъоит уақа убра лара сара сымра.

Сара сымра анцәа ила ҳәынтиқар тәартада лара дықутәоп,
Зегъ бзия дырбоит, лгу еитыхыуп, гуақра лымам убра дықоуп,
Уи илдірхагам ақаңкуагы ус даеакгыы, убас дықоуп;
Измааноузен, абри еиңш ажәа? Цхыраарадагы стынчны сыйкоуп.

Хахътәи ажәфан са исзылпхар, уахътә сара исоуп ацхыраара,
Анцәа игуапхар са сгу иртәып, иара иситап агурбъара;

Сара сыңсыр иситап иара итамшәазо алашара,
Ус убраанза, уи қалаанза зегъгы башоуп схынхәра

Үнеини исызиаҳ Тариел сара иуасқәаз ажәа уи иатакны;
Атак аура узахгуақ'узәи, уара ахәйнҭқар, ухы сыйкны?
Сан санлыхша аамта инаркны сыйказароуп уара сутәны,
Анцәа ҳазшаз снышәйтәаанза, уа узы сыйкоуп сара сразны.

Ус ухәеит уара: «Истахыуп сара умреи уареи шәеицҝазара,
Абрақа избоит угу-ҳалалра, угу затәра са сзы уара;
Бұлар зыстықты ус сымазам, һа дымазам уақа сара;
Са сзы еиңуп са сазыңшыр жәсан иснато насыңс абра.

Сара сзыштыоу, гук-пәсек ала сара сгу итоу стахыуп исхәарц;
Сара истахыуп ҳатыр дула Индиазы ҳәйнҭқарс утәарц,
Амр иамазк'уа алашыргаң уа дүзьязыза дуватәазарц,
Һа думамкуа, зегъ ныртқәаны, иумазк'уа ҳәа азә уа дәкамларц.

Абарт исхәаз, сара сгу итоу анықала, ианыназа,
Нас сара сцоит Арабетқа, сымра лааигуа қаларц зынза,
Убра сылбар, ла лгу саблыр, илырцәап сымца лара аңшза,
Убри адагъ уара ўқынты ақғын стахзам сара усја».

Абри еиңш ажәа ҆риидон Тариел ианиеиҳәа уа, убри иара,
Атакс ус иеихәт: «Ус са исызуам, уи иатахым абра макра,
Альстазара убри иара иишитәз еиңш абра сара,
Убас са сахьтә иарғын иауаант, са сылшара, сара сразра.

Үнеини исызиаҳ сара сажәа, өагубзың злам убас арақа,
Уара узаараз са дымбакуа ус сзаңтасуам баша абрақа,
Сгу иаанагоит бзия иибоз җәирфы сшыт-ҳәа ауаа убрақа,
Сиҳәарц стахыуп исанеижъраз, нас са схынхәеит са сыштыахъка.

Иаҳәа уи абас: «Баша уаха исымоумкын убас ажәа,
Уатәи иахсырқом амфақулара, са инасығзоит исхәаз ажәа,
Арабеттаа рхәйнҭқар цәымес иқаиттарым сара сажәа,
Иңха лзыхәа сара сиҳәап еилыргаңтар ихайтап сажәа».

҆риидон днеини Тариел иаҳәа Автандил уа инагза еиҳәеит;
Ус нациттоит; «Уи даантасуам, иихәаз неигзоит, баша ҳихәоит». Автандил уи ицәыхъантажеит, игу амца аярләт, убри даблуеит,
Аха, абеф иқунага идыруеит, ахәа қунага уи дрызнықоит.

Автандил днеит Тариел диҳәарц, уи убрақа дшъамхышылан,
Ихы дәамха, ишъапы игудкыл урт дыргузуан, диргубзың'уан,

Уи убасгыы ихэон: «Ростен сыйнэа, мыңхуза зында, игу түйсцээн,
Даеак уаҳа уи дсыцээзырзша ақатцахарх уара сноумган.

Угу иаанагаз, са исыдутцаз иуцьишьарым анцэа уара;
Сара ишпэазуеи, сара сзааజаз игу иамыху ақатца;
Са сзы иразу, сыйтахыу изы, залымдарак аныкүгара;
Ишицақалои ус иаҳ изы ахьыпш иаҳэа атра тыхра!

Абри еиңш аус сыйынтыаауа лгу сыхнаршэап ус аурала,
Сыккамзар ауп уи дансызгуаа, гула дгурфо данықала;
Лгу итоу сцэылзап, жэа салхэарым, хара дгылап гухьшэашэала,
Абри збауа тэсизхоу азэгы са дсыхуацшрым уеизгыы блала».

Абзиаху ду амра качча, Тариел убра дааччангыы,
Инапы данкны, днаргыланы, инаиенхэеит убри усгыы;
«Уцхыраара кырза исыхуеит, уи исызнауит бзиара дугыы,
Аха еиңбын угурбъяларц, ула исоуз гурбъяразгыы.

Са сыйтахыу дшёо – дыңхашшо са сахьтэ хара уи дымгылааит,
Алахъеиқура, ахайтцымхра, гуала-хуцра уи иеазимкааит,
Са сыйтахыу, сааигуа дгылааит, сахытцахыу ихы саирхуааит,
Мап анакуха, еиҳа еиңуп, дасу ҳхала ус ҳақазааит,

Сара издьруеит уара умра уа узы дыхиоуп, уи улыңсаҳрым,
Уи лбаразы сара снеира уи даргударым, лгу инархарым,
Уи лтыхуала ҳәйнитқар иғы цәажәараҳәа егъкастцарым,
Аха истахыуп иара ибара, сихырхуара, уи даргумтцарым.

Аҳ ду сихәан жэа қунагала, убас хаала убра сара,
Уи ихала ипхада дуитарц, шәеибабара иауп нагзара,
Шәара ишәеиңшны бзиебабуа мыңху ихъантуюпрынеиқүгара;
Шәеибарбъышза шәеынейидкыла, ашэт-хышетқуа реиңш убас шәара.

Уи Автандил Тареил дымцар шимуаз идырт, иеникылеит,
Нас дикүаатит, уи имеимкит, убри айеә дазыразхеит,
Түридон убрахь ирыццашаз уаа рацәа убра ирхиеит,
Уигы дмаантчаст, урт дрыңцејжәлеит, инаскьеигарц амға дрыңқулейт.

*Тариел деитәаоит аҳаңахыы,
уақа ибоит амазара*

Абри аус-тәәх Дионис қүш зегъ ааирішшесеит, аргаментәуеит:
Анцәа цәгъара уеизгъы итахым, абзиара иара иқантцеит,
Уи ацәгъара атыхутәа иркъаеует, абзиара иара ирөңцеует.
Иара ихата, нагзара змоу, еиха еиңьны уи инаигззеит.

Үрт алымқуа урт амрашқуа, амға инықулеит еибархумаруа,
Убрахъ дыргон Нестан-каңха, ааигуа—хара зегъ ырлашуа,
Лыбла тыңыца, фылдышь еиқуа уа инеиқұпқысон, еилыччаауа,
Бадахшъантәи арубинқуа уи ддырішзор деилыңыцаауа.

Абри амра паланкина даныртәаланы убас дыргон;
Ишәарыңын убарт убра, ашәарах-шыя уа икадыршқуон;
Тәйлас убарт ахънейлакгы зегъы дыргурбъон, иреигурбъон;
Ауаа раңәа урт ирқылон, амта раңәа рызнаргақуон.

Амра неиуан амзқуа акурша, ажәған кырзға убри еиңьшны;
Амға иқун еибаргурбъон, ажәабжықуа рхәон ирқушганы;

Сазан дүзбак уағ дахьнымхоз уа иааптәаны ицион иқусны,
Кыр иазааигуахт Тариел иҳаңы, уи иахымаз тәарҭас икны.

Тариел ус реиҳәт: «Исымғоуп сара аԥшәымара сара изурыңы, Сара шәызгойт са сәаңдәхы, Өнрак еиңшүп убри са сзы, Ҳара Асмат ҳлырчап убра, ажътаа лымоуп уақа итәахны; Уа зеиңбәкәм бирғын лыхқуа шәистап шәара уа инеизганы.

Ахаңдахы зегъ неит, убрахъ, уақа иөүжәтқуеит, рыйекуа нәархәеит; Асмат уақа урт налыртәеит, фатә бзиала кырнырғалтцеит; Ихумарт, иччеит, исамырқулил, ирағсыз амшқуа ргуаладыршәеит, Ргуақра иалга иахыртынчыз, урт абъеңцәа анцәа иңырышьеит.

Иччо-ихұмаруа ҳаңы еимырдеит, урт ар҆арцәа, урт абъеңцәа, Убра ирбеит Тариел имаз уақа итәахны амал раңәа, ҆Цәа змајамыз амазара, зыху узымхәо ахкы раңәа, Ак ҳагуп ҳәа урт ашшуамызт, зегъы ргу тәын урт аешьцәа.

Урт ирыитетт амта ңышакуа дасу инаалуаз, уи иқунаг'уз, ҆Үридон иңиз убри рзишепт амазара тәа змајамыз, Зегъ ирбеит азә даанмыжъкуа, ғызас-ңызас уақа иңқуаз, Ак анымпәшил уақа иштәз амазара, икан ишықаз.

҆Үридон ус иеихәт: «Уара уцъабаа, аху сыйшәазом, исылшазом, Абзия зуа иңәйзырцы зықалазом, уи иалшазом; Абра иубо амазара, абра иштәу улаңш ахъзом; Уара иумаз зегъгы убарт, уара иудкыл, азәы иумеикжом».

҆Үридон абри днаиеихырухеит, ңышары иитан иара убра; «Уара ахәынтқар, сара ңысыцәгъас сзыуңхъазәи сара абра? Уара уәалхъя уақа бүбуагы—дәйыңхә дәжалоит уи дәуатаза. Сымшгуръара ус инеилашт—уейбга-узғыда узбонатца».

҆Үридон иштәтил ауаа итәйлахъ, уахътә амакеңуа ааргаразы, Абра иртәз амазара уахъ итәйлахъ иргаразы, Шыңа зегъ дәйкүлеит, амса инықулепт Арабетқа ицаразы; Уи Автандил амза ташаша дңоит уахъ имра дибаразы.

Азмта кранца, кыр ианныңкуа инеит Рабстан уи ахәа-қны; Урт уақа ирбеит ақытақуа, ус абақуа, ауаа ихоны, Уақа инхоз икан зегъы иатәа-ғежъла еилахәзәнни; Урт зегъ куабан лаңырзыла, Тандил ибара иазгурђынни.

Уағ диштәтил Тариел, Ростен иахъ ус убрақа адырра ҭара, Абас ала: „Ахәынтқар ду, уа узы истахыуп агуахутә хъзара,

Сара харантә Индияа рхәынтқар сазааигуахеит уара уаҳтыра,
Са дузаазгоит ашәт-хышәт гуки, иззымдырзо уи канзара.

Краатуеит абра угу нсырхеижътеи, ишсананаужъуак са исыздырзом,
Амца сыцран ускан сара,—ускан изуз са исызхәэзом,
Са исмшатеит, сгуеибакракуа урт ирхызгейт, убри ззазом,
Исшыт уркуа, ууаа-утәқуа, саххуны сыкоуп, са узжъазом.

Уажә сааит уа ўөү, сымға ныжыны, уаңхъа сгыла са суҳәарцы,
Изуз исхәаз санаужъирцы, угуанхара ухаурштырцы,
Приидони ифыззәеи бзия ирдүреит мтас ҳәа егъсимам уа иустарцы;
Мтас са саххәтәи уа иузаазгаз Автандил иоуп, усыргурбъарцы.

Абри еиңш ажәабжъ абри иаҳаз, игу җанатеит, игу ар҆ыщкент.
Даара дгурбъеит, уи ахәйнтқар, тәфа змам ала игу ҳаракхеит;
Тинаатингъы зынза дкаңхеит, лыбла ҭаша уаҳтә иаатыпхеит,
Лыңымш бзиаху, лыбла хуцқуа уи лхаәч-мра урт идирбъшеит,

Абыкъ иасит, ар зегъ ҭытит, зегъы ىцак'үеит, еибаргурбъуа;
Ар րыедырхион, зегъы иртахын уртқуа рбара, еилахауа;
Рыекуа ҭыргон, иркуадыруан, ар҆дар բъефцәа, еилагъежъуа;
Ар раңәа еизеит, рыекуа ирықутәеит, амға иқулейт, иөыр҆џа-куашуа.

Ахәйнтқаргы уа дынеыжәлеит, аргы ништарт ираңәаны,
Иаауан уаҳықа ус харатәгъы, иаантасуадаз уи заҳаны!
Анцәа иңыршыон, убри ддирхеуон, гук-цәсик ала րыбжы ҳаракны,
«Урыңхашъара, уҳалалра тәфак амам-ҳәа иархәон шәаны.

Ус сасцәеи, нас апшемацәеи ианалага еизааигуах'уа,
Нас Автандил ус еиҳәт Тариел ажәа хаала, дыргубзың'уа:
«Унаңшишь, иумбои—пәстхәаха асаба адәи зегъы уи ишыхнафуа,
Уажәшьта исылшом, са сеилашәеа амца сагоит, сгу ҆пәт-пәтатуа.

Убрахътә даауеит сара сзаазаз, ҳара ҳәәынтқар хбара итахны,
Иңылара саңыпхашьоит, сыйзном уаҳа сара игуаңыны,
Са сышоу еиңш ңысы зхоу азәи дзыжалашам деилашәаны,
Уара иудыреит иқалташа, Приидонгъ имоуп убас избны».

Тариел ус иҳәеит: «Аиҳаб ҳатыр шиқууташа удыреит уара.
Сара дызбал уи ахәйнтқар, уқаз, уеаанкыл уара абра,
Уңхашъаны ушиңымлаз иасхәап сара убри иара.
Са сыгурга га, уара ихатча, хаәымра улоуп хатчас уара.

Уақа даантаст алым Автандил, ахаргъ қъала убра иқайтсан;
Дареңъангъы уақа дықан, убри дызбоз зегъ лөйнтиәаауан;

Лыбыла тыңыца, лыңымшың қыақыя, убарт зында дұрыкаццаузан;
Индиаа рхәйнтқар иеы дынене жәлан, дырқыларды уи дыңызған.

Нурадингы убрахь диццеит; адәы иқуңраа урт уахь инеиуеит:
Ростен дидырт уи аръыс ғьеғ: «Тариел иауп!» ҳәа ибжы иргеит.
Алым деиңшны иааниуз ауағ Ростен дөйежәтцын дыниеныхырхуеит.
Ростен днеиңылт Индиаа рхәйнтқар, ишиятәазгы уи дизныңуеит.

Тариелгы уи диеихырхуоит, днеигузырцы уахь днеиңылауеит;
Иқышшә бзиаху уа ирхаарцы, ахәйнтқаргы уи дигузуеит;
Убри дүңашшо уахь диацәажәоит, сииршәа дбаны уи дизыңшүеит:
«Уара амра, уара уанца ҳамш лашъцахоит» ҳәа убра ихәауеит.

Ростен иңеишшон уи иңшзара, насты гы иеихытарра;
Убри дүңашшо уахь диәапшуван, цәгъаза иңеишшон инапы-ласра,
Нас Еридонгы салам иитеит, ҳатыр иқұто ҳәйнтқар убра;
Цәгъаза итахын убри ахәйнтқар, Тандил ибара, ибла таңшшра.

Ростен убра цәгъаза дарқхашшеит Тариел иажәа убра—арехуара,
Тариел ус ғәаитті: «Абар сара сгу уа узы истаҳыуп абра иара;
Исыдубалай са съоушшартәы, сииршәа избоит абри сара?!
Тандил думоуп, еиңу иара дабаубары уара цыара?»

Иңшумшын, сииршәа иумбан уи дахымнаа зеба уа үәы;
Абра ҳнатәап; даара ишъахууп абри ахаскын абра адәаәы;
Убри дэйшмаа зеба иуасхәап, нас уизымгуаан абри аәы.
Аказыңәа сүхәарц сықоуп, мал ҳәа соумхәан сыйзүхәауаәы».

Ахәйнтқарцәа уақа илатәеит, ар тәфа змамыз уа иаарыкуштит;
Амраш ғьеғ еиңш, абырлаш еиңш, Тариел ихы-иәы ус иаарлаштит,
Убри ақында деитаҳәатәын, уақа игылаз зегъы дүңарштит,
Уақа ахәйнтқар жәа-хаала, дыр-ажәала, уи диацәажәеит:

«Сара иснаалом, сара саңсам иара уара са сүхәарцы,
Аха саант абра уа үәы, уи изы ажәак са иуасхәарцы;
Дүхәоит иаргы амр иамазк'уа, шәахуа зхылтцуа, ианаужырцы,
Лашарас ҳәа са сзы икоу, иажәа цәымбұыс икоумтәарцы.

Хара сыйца азәк еиңш ҳыла уара ҳүхәоит иара дұама.
Уи Автандил сара иситеит аңснырхага ахушш малхама,
Сара сзыңәан убри ичәйт иара игуакра,—қытк ихәама,
Жәа мыңхула, са усыргуамтцуам, иаасыркьяеует, исроуама.

Уа уқунцәа бзия еибабоит, азбаб-ацкун еиқынтыаауа,
Са дызбалон уи уа дтәаны, маза, аргама уақа дтәыуа;

Сара сүхәоит сшъамхнышланы, иқаумтдан убарт изеибамбуа.
Дит уңға убри ағьес, ак иаткамхо, уи длашауа.

ҰЛЫЖПАРДІОДЫ

Уаха уасқәом абри азы иркөағынгы инароунгы». Ихуда тұқуашаа инакуиршет, зегты ишырбоз ачаврагы; Нас уа днагылт, днышъамхнышгылт, дзаағаз азә иеиңш дихәон уеизгы;

Уақа иғылаз ауаа раңәа, абри зақаз иңдаршың зеги.

Тариел ииуз Ростен даргуамтцит, ицәымыжхеит даара цәгъаза, Иаргы днасқыан, нақшәа хара, тақа иекайжыт уа дыхухуаза, Убасгы иҳәеит: «Хай ахәынтқар, иурашаజеит сымшқуа зыңза, Сара иңасшыоит абри ақара үеыларқура уара умраза.

Дзықалашам уара узықәаз назмығаша уағпсыкгы; Сара слейгзом сара сыңқа, уара узықәан, тәыс дугаргы, Ус гуалсрода, са инасығзон үфны ушықаз иаауцхаргы; Убри еиңу ла дабалбои, нақ ажәфанах дібырны дцаргы.

Уи Автандил еиңу хатда сыңқа лзықәа дызбом сара Ахәынтқарра сыңқа илымоу сара сналтны истап иара; Ишәуеит агуил, уажә уи иаамтоуп са стәы канзейт, иаамтоуп иара, Мап ҳәа иасқәом ус анакуха сазыразуп убри сара.

Тәйик диутарцы иақууқыргы мап ҳәа сәхәомызт ус уара узы; Узықәо азықәа мап ҳәа уазхәо зхы зтәым иакухап усты азәы; Уи Автандил дыстахымзар сизгуақрымызт асгы бзанты; Убри азы сыйшаз иныс агурға усыргоит абра уажәы».

Ахәынтқар ду иахътә абри еиңш ажәа усқан Тариел иаҳаит, Ҳәынтқар иаңқа уақа иөйнкажды ишиатәаз ала дыниеихырхуеит, Ростенгъ днеини уи диеихырхуеит, нас уахъ днасқыан днаидгылайт. Уа ргурбъара иназырхә, гунхарада русқуа қартщеит.

Приидон дцеит уахъ, Автандил иахъ, иаҳа иибаз еиҳәаразы, Убрахъ дахъцоз иаргы дгурбъон, гурбъа дула дыззицоз азы; Уахътә еиманы амса инықулеит, Ростен ишқа ицаразы, Аха Автандил цәгъя дыңқашшыоит уақа ахәынтқар ибаразы.

Ростен днагылт, убра днеиңылт, арғыс дәйжәетит салам ритары, Инапағы чаврак икыуп, убри ала ихы-иөы ищәахырц; Аңстхәа елач амр атқаҳ'уеит, нас ихиахоит ашәт арканзарц, Аха Автандил уи иңшзара иарбан изылшо нақ иатқаҳырц.

Ростен игурфа атқыхутәа ңұтәеит, дгудикиларц иөйнаихаит; Тандил уи ишъап иенатдаижыт, алашарагы тақа инкаңхайт;

Убри ус еиҳәт: «Үгыл, уңхамшын, ухатдауыуара уара иааурпүшкеит
Ушпәаңхашъои са сөй уара?: Сзы угуакра агурга сургойт». ӘКТІЗБЕҰДЫ

Үақа ахәынтқар уи дигузуеит, гук-цсык ала дгудикылуеит; «Уара иурцәеит, сымцашора, азыхъ абра уи инақуитәеит; Уца, уахъ дба уи амр лашара, абла таша,—уара лархәеит; Уи уа дутәуп, сара дүстәеит, алыми амреи цәгъаза еинаалуеит.»

Араб рұхәынтқар Җандил діңеишшоит, ичаңашъа уи дазыңшүеит; Уи дигузуеит, дгудикылоит, лассы-лассы уахъ диңаңшүеит; Уи Автандил иагуазнархәаеит, зыңза длашоит, мыңху дкаччаеит; Җаәа игуәкны, нас игурбъяз, ибзазара нақ-нақ ихаахаеит.

Автандил ус еиҳәт ахәынтқар: «Сара иңасшыоит, лтыңшәак зумхәои, Изыутаҳымзеи амра убарцы, изах‘урғои, изынаскьюоги, Уара угурбъю улпышланы уахъ уаҳтнықа дызноумгои? Уи уахъ дноугар, уи лшәахуала уаҳтны млашои, улмыргурбъои!»

Тариелгы убас еиҳәт, нас уа инеыжәлеит, уи лахъ икоит, Урт ахғыкгы рхы-рөи лашоит, амра еиңшнырызбұқа қалғышхоит; Рұльбаа мыйзит, ргуахутәи иахъзейт, изыштаз дырбейт, шыта иттынчхоит

Урт раҳәақуа баша ишадмыз уахъ рывара—зегъ ирбоит.

Ахәынтқар убри ауңашәыл салам литеит, нақ дынеыжәтны, Лхы-ләи иахъкөз алашара ила хнакит, исиирзаны; Ла днагылан уахъ ләыналхеит, игу қалтарцы, днеиңшыланы; Уи ауңашәыл убри дирехуон, иихәо иәамшәо, ихы еилаганы.

Уи ус иқәеит: «Бара амра, са изласылши ба бырехуара! Уи үаңшытәзәм, бара бзыхәа ақушцәа ирыхъзейт ахеилагара, Бымроуп, бымзоуп, нақ инцәйтәхт планетақуа алашьцара, Шәти какачи акгы иаңсам, ианықала ба бааигуара.»

Лааигуа игылаз, уи илыхуаңшуаз, лылашара зегъы ирхатхон, Амр еиңшны лылашара уи илыхуаңшкуоз рыбла хнакжон, Убри ала убри діңаршыон, урт лыргурбъон, рыгукуа қалтсон; Хара иқа, ааигуа иқа, уи лбаразы зегъ уа еизон.

Зегъы нөвеңжәлент, нас рәйнархеит, нақ ахтнықа рхы нарханы, Убри амра дрыдыркылон абжъ-планетакгы неилатсаны, Аңшзаразы нахәа әмамыз, ашәа лзырхәон дырехуазаны, Лассы иназеит ҳәынтықар иаҳтны, уақа игылаз ирхиазаны.

Нақ иныңналт, убра дырбейт уи Тинағин бзиаху каңха; Убри илнаалон апорфира, ҳәынтықар-гургын сиирза зыңза-

Лхы-лөы қаңхара рыла хнакит, иныңналааз убрахъ лбара.
Индияа рхәнтиңқаргъ убрахъ дныңналт, убри амр үбөө еибага.

Тариели уи ипъхәйси уа ауңшәыл инлеихырхуеит;
Инеиңылеит, игудеибакылт, жәа хаала инеиңәажәақуеит;
Идирлашаеит, убарт ахтны, амр лашара рыңадырзқуеит;
Дара ракузар зынза ишәтзахеит, ибырлашхақуеит, игурбъахузажеит.

Тиначин убрахъ днарпхъеит, лхәынтиңқартәартахъ, уахъ лықутәартахъ;
Тариел ус леихәт: «Бтәа бара абра, ус итахыуп икоу нақ, хахъ;
Зны еиңшымкуа ехъа ибнаалоит, бара бнеира—бхәынтиңқаркүтәартахъ;
Бара амр рымр дбывасыртәоит, алым рым—уахъ быварахъ!

Тариели нас Ростени лхәынтиңқаркүтәартәә лара ддыртәеит;
Автандилгъы убрахъ днарган дызынтиңәаауз длывадыртәеит;
Урт ағыңыа иреиңшыз азәы джамлаңаңыз, уажә еиватәеит;
Виси Рамингъ астәкъа бзиа изеибабуамызт, убас рхы азщеит.

Уи ауңашәыл цегъа дарпхашьеит, уи Автандил уа иртәра;
Лхуаңштәы лыхъеит, даара дцәышхайт, ас джанатәеит «лааигу итәра,
Лаб ус леихәеит: «Бзырпхашъазеи сара сәаңхъа арсқак бара!
Ажәа иалоуп: «Анасың, ахъ укылнагоит агуаңхара».

Уажәштә схұңқуа анцәа ишәитаит зықынашықуса абзанхара,
Нас анасың қуәниа бзиа, нақ ишәхытаит шәа шәгурфара;
Шәарлашааит ажәған ҳарак, уи иамамкуа тұхуаңтәара.
Исаңаахааит са саныңслакъ шәа шәахътә ажра нышә—құпжасара!»

Нас ахәынтиңқар ар иреиңхәеит уахъ Автандил шәиенхырхуа җәа.
«Шың абри иара шәара шәхәынтиңқар, анцәа ила ишәоуз шәара;
Ехъарнахыс убри имоуп схәынтиңқаркүтәартә,—сажәйт сара;
Сара сыматң шыжәуаз еиңшны, иматң жәула, схәоу нашәыгза».

Ари ҳтны-уааи ҳатыр иқұтца иниенхырхуеит, зегъ уақа иааит,
Усғы наиархәеит: «Нышә ҳалызхыз анышә ҳаитааит, ҳагуҳаа имкааит,
Ахәатә хамтаңаа нақ инықұх'я, ҳәынтиңқаркүтәартәа иазгуакыу
ирызхааит,
Хара ҳгуақра ҳантагыло, гу-шъамхыла убри ҳаирбүүааит».

Тариелгъы уа днатылан ажәа реиңхәеит убра иара,
Уи ауңашәыл ус леихәеит иара: «Шәгурфаданы шәқалааит шәара,
Бхатца десашьюоп, ус истахыуп ибыдыбыларц баргъы саҳашъара,
Ибхамзғыло рзы ихиахап саҳәа, сабыар, нас смахуәара!»

Автандили Җинағини арабцәа рұғынтықар ачара шырзууз атды

Убри аөны уи Автандил дұқынтықар табыргны убра длатейт,
Уи диватеоуп Тариел қаңха, уи деілхыха убрахътә дыңшүеитт,
Дареңьани Җинағини илаша-каччо уақа итәақуеит;
Ажәған лақун ғымрак еидтәалт уи азоуп изылашоу ухәаратәы иқалеит.

Ачарзцәа ракузар, тәамфак рымам, ар рзы иаңуп ачархиара;
Жәи уасеи ҳәа тфак рымағам уақа иршықуаз убра дара;
Дасу дзыңсоу аҳасабала ҳамта рзыршон дара убра;
Ағ-ақкуажәцәак рхағы лашара зегъ дырлашон убра жәлара.

Уақа аңымақуа иагундқуан, атқәцақуа ухәа зегъы хыттәцан,
Уа хкы-хкыла ачысматәа мыңхұза иңшәзан, еилыччауан,
Абри ачара зеиңшраз зызхәуаз, мыңху уағ дырс уи дрыңхъазуан;
Абри зегъ збаз: «Сықағандаз абра сара» ҳәа игуала ихәауан.

Музикрұғаңәа еикурша игылан, игон убрахътә тиңтил бжықуа,
Иқуачза еикүжыны уақа ахъқуа, нас бадахшъантә рубин хахәқуа;

Ағы зжәуаз рзы ишәңвараны ӡыхътас илеиуан ағы хыкқуа!
Убас шаанза уа нахатәан ауа дұқуа, ауа хүчқуа.

Хамта змауаз азә уа днымхеит: алашә, аңыркъ, шылды змамыз
Бырлаш хаңәқуа уақа икажын, ауа хъашо, ус тәға змамыз,
Ауа ргуақуәйбұт уртқуа ргарак, нас атлазқуа тұхадұтқә змамыз,
Хымш уа дықан Тариелгы, рашъак иеиңштас, зеиңш дызмамыз.

Апұшымш рызгы араб рұқынтықар, ичара нагзо, дғылан убра,
Усгы еиҳәт Тариел: «Игуазырхагоуп шәара шәбара, умра ләаңшра;
Ахәынтықарцәа үрхәынтықаруп, аққуажә раққуажә уләхәис лара,
Ихашәт шәара лымхарығесхәа, шәмагу шыхуа иаңу аиха ҳара.

Хара ҳаңсам шәйдтәалара, хызыла-пәшала ҳшениқарам еиңш.
Инқаракны ақутәартада иргылт Тариел изы, уи дшаңсаз еиңш,
Иналарқушәа—Автандили иңхәйиси рзы, урт шеитбәзәз еиңш;
Урт зегъ раңхъа, Тариел иәапхъа, амта неиқурыжыт, ашъха ду еиңш.

Иаауз ицоз Ростен ибон, ұлоук дырғылон, ұлоук наскыагон,.
Зегъ неиртәөн, зегъ крырәеитон, матуғык еиңш ус дрызнықуон;
Хамта рзишон, зегъ ргу қайтсон, игутбааразы ихъз неитархәөн;
Ус Автандил уақа иааигуа, ишиатәз еиңш, дтәан уа Әридон.

Тариели Нестани рзы Ростен акы уа дамеигзейт,
Хамта дула, бзиабарала, таңтас, маҳәттас урт дрызнықуейт,
Урт иритаз тәфак амоуп ҳәа азәи исхәйтқәәгъ иеазимкәеит,
Хәйынтықар—гургынла, ус скиптрала, порфир ху-дула урт еихикжейт.

Уаагъ дмаантаскуа еитарзишет, аҳамтақуа инеиқужъзаны;
Зқы хәдә ху-дуны, даргы дуны, блахкыганы, ҳәнныршызғаны,
Ус даға зқы абырлашқуа, ҳәйхә кутағы дуқуа ирақараны,
Убас зықъ єы, араб ө-дуқуа, аху дуқуа реиңш ишханғыланы.

Әридон иитетт ҳамта инаркны, ус жә-тәңсанырғыл дук бырлашла
иртәны,
Нас жә-өы бзиак, урт куадырны, зеиңбақамала еиқуршәаны,
Тариел дцәажәеит, даара иңшзаны, ұшыара қаитцеит Ростен изкны;
Ижәхъан ағы раңәзаны, аха уеизгы дықам иныңшны.

Изатахыузей ажәа роура, мызкы инәзет уа ачараура,
Урт уа қыф руан, итәан убра, инадроузет уақа ағыжәра;
Тариел иртон амта раңәа, рубинтә хаңәқуа, зеиңба умбара,
Идырлашон урт ахтынра, убри изазуа зынза мрара,

Тариел дырхиан дгуил—қаңшхарцы, дқаңхон зынзак ирлашарцы,
Избит Ростен диапәажәарцы, аңара азин уи иитарцы;

Тандил дизишътт ус иеихәарцы: «Зқынгбы истахыуп узбаларцы,
Аха исуалуп са схынхәйрцы стәйла иақулеит еимыртәар^{ӘЛДІМІСБҮЛІК}
^{ӘЛДІМІСБҮЛІК}

Ус дыррала, маншәалрала, имариазоуп амдыр иқұхра;
Са издыруеит цәгъярак сақушәар сүсқуа бағысхар, шәа шәгу ишалсра.
Сыңдакыроуп, са схынхәйроуп, шәгъак алымтырып сейтәхара;
Анцәа ихәозар лассы схынхәйп, сейталаңшып угурьара.

Тандил ихәеит, уи изы аказы ихы дшамеигзуа, убрахъ дындауа,
Аха Тариел атакс иеихәт: «Үқаз ухъыртәаттәа лгу нагзуа.
Уе ишпәцаои амра цъара, амза кайда агу рөыбъуа!»
Атакс уи еиҳәт: «Абас лафла са сузыхъ'ум, хара сырпъшуа.

Умацара са удәйкүсттар, уи уархуцип, угу инархап;
Сара сеиха иңхәис деиңашы са сзы дмаңсейт,» хәа угуала иуҳәан,
Ари еиңш ус-ағ са сумыңхараар, сгу тынчхарым, нас схы сшәилап,
Ауа игуақраан нақ ицрыттара, зақа ицәгъаузей, цәгъагы ихымзбұхан.

Тариел абри цәгъаза дарччеит, убри ала ихы-иөы кашчеит.
Убасгы ихәеит: «Үара уныжъра цәгъаза саргуақшт, убрыйт сымбейт,
Ас ииашаны уара иузбизар, уааласха, аамта цак'үеит!»
Нас Автандил уахъ ар дрыңхъеит, убри зархәаз зегъ уахъ еизеит.

Уи еизигеит арабцәа рыр, мышкы бжымккуа иаарлассаны,
Пәшынәнәжәа-нызқы аәцәа ғүзүақуа, куалзы ссиirlа уртқуа рхианы,
Уа уаагы өгъы хыла еизган, хваразмтә бұльяларла еиқуршәаны;
Убри ицара даргуақт Ростен, аха длатеит убри чханы.

Игудеибакылт, урт ақкуажәцәа, урт реиңырттара мыңху ихъантуюп,
Ныха-иңәала еиҳәышыңәахаз, аиңыхарра цәгъа ирцәыхъантуюп;
Афеніхәшшәәк реиңш еибагузит, рыгуқуес рыхудақуес уақа еидқуоуп,
Итәйеит мыңхузда,— абарт збақуа, рыгукуа құшқаҳан, убас итәоуп.

Амзеи шарқы-иатәеи цъара урт анеиқүшәа, усгы қалоит,
Инейбеніңши ус урт лашоит, хахъ унаңшыр, уахъ уртқуа убоит,
Аха ашара аеназннаклакъ. урт хаз-хазны нақ еиқугахоит;
Уртқуа рбара еилаҗазгы, ашъха ақуцәахътә ус дырзыңшееит.

Абас ажәған лашырбагқуа ихала иңсақыоит уахъ хахътә анцәа,
Убас абра ағ-лашырбагқ ас еиқугахеит, иргуақ'уа цәгъа;
Ргүилкуа еиқургойт, нақ еидырттоит, уақа еизхъуа, итәйуа-ихъуа;
Абри гухъаага урт еиңнеиуа, еибартәйеит, рхы рыңсы шәниуа.

Нестан ус лхәеит: «Бысзымдыруазар, бсымбацзар еиңын са сзы,
Амрахътә хара сара сцара са исныңшымызт арсқак уеизгы;

Сыбхабмырштын, ашәкү сзааштыла, атакгы өла убас са сзы;
Сара ба бзы ус сышбула еиңш, баргы ббылла убас са сзы».
Тиначин такс: «Амра качча, ауаа рыбла хызк'уа бара, Әпәлләтие
Хара ҳафны бандәйлті бара, уи саргуяқлашт, щегъаза сара,
Сыңстазара аркъағразы срыңәлалоруоп сара анцәара,
Сара икастәуа лағырз ақара ибоуаант бара шыңкус раңәара!»

Ианеиңүршүаң ауқашәйлдә аигудеибакылхт, еибартцэя;
Уи Тинатин дыңшуан ицоз лахъ, лыбла лхмыръа, мыңху лгу булыу,
Нестан лакузар, дңон амца лцра, лгу хъаблаауа, лышътахъ дхъаңшша.
Үрт зегъ зеңшраз иссызхәом сара, шә-цьара ишаны хутак ауп изғуа.

Уртқуа андәйқула, амға ианықула, Ростен ихы мыңху еилагеит, Дтәзыуа-дыхъуа «сара рыңқа!» ҳәэ иқәо ус уақа длатәеит, Ләңырз шәпала дтәзыуан иара, иүхәартә «Қуаб шын азы хыжжәеит; Тариел иакузар, илахь еиқун, иныжъыны дахъцоз цәгъаза иныпшәеит;

Ростен ицоз исас Тариел дгудиқылоит, уа дигузуеит,
Уи угъы иҳәоит: «Үара-үцара лаңшашәрас са исыңхъазоит;
Үара уанца, ҳа җанынужь, са сгурфара цәгъя иазҳазоит,
Ҳа хурбзазеит, ҳа хурлашеит, уа үцарала урт уахъ иугоит».

Ростен дынъжыны Тариел дыненъжэлт, ус инеицьырттүт убра дара, Ажэлар тээзыан, уртрылацаа адэқуа дыртцээз ааигуя-хара, «Уара амр-лаша амза унаштыал, уацхъя инеиуеит убри убра!» Ус реихэт: «Шэа шээзы итээзыу сара дызсацлабуам уи здыруеит сара!»

Амса инықулент ар дурыңы, аидара згоз—урт ирыштарххы; Тариел, Пүридон, нас Автандил зегъ қайматқоуп инеибейдұшы; Урт ирыңын қызынғажәа нызқы ауаа бұзуқуа, иеңәа ғылыми; Нахәа захым урт ахфыкты айхъа инеиуеит реырқылды.

*Индияа рұхынтықар иңсра
Тариел ишишағаз атасы*

Хахъ ахуахътәи уа еицырхуха тәка илбаауан акараван,
Үақа ауаагы урт ргужьқуагы шәыматәала зөгъ еилахәан,
Рхаху дуқуа ирқыақыаны рхы иакуршан, ус ирзаңқуан.
Тариел ус реихәт: «Иаажәг арахъ! Нұытрак ҳанхоит!» Даргъ аантасуан

Иаарпәкьеит убрахъ урт амфасцәа, урт ахуахутцәа реиқабацәа;
Хәйнтықар дрызщаант: «Шәйизустқуада, шәзеилахәоузей шәеиқуаттәаза?»
Атакс иарқәеит: «Ус ҭасс иримоуп ҳа қазлыңыз ауаа гуабылцәа;
Ҳа ҳамсыртәқуоуп, Индия ҳақан, абра иқацуң ҳа ҳайцбашацәа».

Арт аргурбъеиг, Индиятә ҳааусиг җәа анырқәа, үақа иңъаршыан,
Аха урт ркы дыдмырдыркуа ирацәажәон, ыгедырәашыон.
Тариел дрызщаант уа идғылаң икатә бызшәала, даазгурбъан,
Индияа рбызшәа урт ирмақаит, араб бызшәа рзыманшәалан.

Ус нареиқәеиг: «Индия икоу ажәәбжък наңашәңәа абра шәтрап!»
Атакс иарқәт: «Индияазы амра ташәеит, лахъ риңт анцәа,

Илағырзышо уа еилатәoup ауаа дуқуа, ауаа хүчкуа,
Ақушәгзы уа рхы еилагеit, ируа рыздырам ус ажәлар

Иара дзықушәаз ажәабжъ дуны иархәоит абра убарт дара:
«Индияа рхәнтиңқар Ыңсадан ду насып ду змаз иакун иара,
Убри диман пәха бзиахузак, амр иамакны длашон убра.
Лхаңыц бырлашны, лызбы шәтыңы, лхаху лаҳәа-хұны ус лара.

Ус амирбар уи длеилаҳант, ларгы убриазы маи ҳәа лымхәеит,
Амирбар дишыт уи илыштыаз, адунеи зегъ абри раҳаит;
Уи аңхәзыба дышхучзаз лаб иаҳәшья аиба убра длаазеit,
Убри лызбаху Индия зегъы ипшатлакуха ус инахкьеit.

Уи лаб иаҳәшья ақаң дрыман, ағызмалра лтахъан лара,
Убри лыла дунеи иаңызт алашара, уи анңәара;
Уи ағызмал днымхеit үстүы, аха аңғъара луит уеизгъ лара,
Лызт уи аңхәзыба, убри ашәт-хышәт лызбахугы гом убри цъара-

Тариел иаҳаит абри лызра, дцеit уи уахъ нақ амр лыңшаара,
Длыштыouп алм уи диңшаарцы, зегъ азпшуп убри иаара,
Изт ағыңғаң, рызбаху газом, зынза иңғъажеit урт ырғашара.
Хәнтиңқар иқәон: «Уара анңәа ду, сықунахт сара уара угуаара!»

Уи ахәынтиңқар ус игу ңжәеit, урт ырғашара уи илымшеit,
Индия тәыла ашәа цынхурас агурғара уа инарықутәеit,
Дгуақит, дыблит, ңытрак ичхант, имч каңса жеit, ус даргуақжеit,
Уаха изымхант, убри дыңсит, еитагурға уа инарзацлеit».

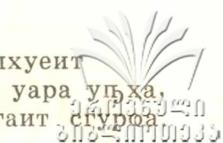
Уақа атуңъар ас анихәа, иналымптышәеit илкыз лчавра,
Уақа игылаз уи аупшәыл, изыкунағоз аңңәа рыңхара.
Тариелгы иеизнымкылт, уа дналагаит агу-ңжәара.
Зыхъ ршәыраны ашәт иналыжжын, иналагеit әқатәара.

Сықуни ишәасхәоит, излацлабуамызт амрагъ зынза убра Нестан.
Лхы уа иныхтины, лзара таруа лхы-лөи икааччай, цөгъаза дыңшдан;
Уи лылағырз ифылдышхана тақа икатауаз мцатас ицаи;
Дырцеа рахъгы азәи изжәашам: «абри иленишту цъара дызбан».

Джарматысха Нестан дтәууеit, лбырлаш лағырз тақа икатаоит,
Лыхцәи иалылхыз ашытщерақуа, нымфақуаны нақ икағсоит,
Агуил хышәтгы, уи какачгы, угу азцаратәи, рыңштөи рыхъкоит;
Їшоуп уи ааздо ухәартә рбза лашыргағ ахъ аңстхәа еихоит,

Лызбези цәйлпіт, дтәууеit, дыхәхәсит, лыхцәи кыдылхт
шыттәрак убра,
Лылағырзқуа лыбла иахыжжуаз, лызбези иадшәылт ашыа қапшьза;

«Ааи, саб уара, са исықунағон уаңхъа аңсра, акы сумыхеит
Уматқ сзымуит, сзухылампшит, уртқуа рцынхурас уагаит

Сара изқұхулаz ус саб изы, са саб бзиаху сылашара!
Иуазхәода сара сажәбжъ, угу қасташа, сымр лашара?
Узақұңхозеi амр адунеi, изхымфозеi улашара?
Узытцамбгозеi уара адунеi, ашхагы үеазкы аилахара!»

Тариелгы уа амыткума иқөоит: «Сара сзааzаз са саб уара!
Ицьасшыоит сара, узыпхой амра, узағымзеi агурфара?
Уиаst уара зегъ рымра абра, дунеi уаҳа уабом уара!
Исанажъ сара, анцәа ддырыны, сара иузызуз агуңжәара!»

Еитарызтаait: «Ижәдýрзозеi ҳара иҳашәңәарц уаҳа ажәабжыны?»
Атакs ус рархәт: «Индия иқалеit аибашъра du игуңжәаганы:
Хатаиаa рыр убра иақулеit, ақалақ ҭаркт рөынебаркны;
Рамаз ҳәа азәи убра ҳәынтқарк, дыкоуп убра убарт дырхны.

Ақкуажә дымпсыц, аха уи ңысқ дызлаиеніjу ус еғыjкам;
Индияа рыргы үүбуала еибашъуеit, аха убарт ирылшо еғыjкам;
Ахәaa ааигуа ақалаққуа зегъы ргахъеit инхаз акы ыjкам,
Уа уара амра ушәахуа нкацчар, уи ззычхара уа азәгъ дыkам.

Үақа инхо азә даанымхеit, зегъ ҳа хайцш ашәи ршәыртцеit;
Хауиштәразы Рамаз ҳихәеit, иаргы азин ҳара иҳаiteit;
Мсыраa ҳәынтқар дуафы цәгьюоп, еиха дшыңууоу иаргы идируеit.
Ҳaimыруадафт, уи ҳнимкылеit, амфа хайтеit, ҳаргы ҳdәықулеit.»

Убри еиңш ажәа Тариел ишиақаз амфа днықулеit даампшзакуа,
Убри убра хымш-ныjкуа амфа мышкы днахыст ця-мбазакуа;
Ар раңхъа ддоит, иберәк шықыруеit, хыхъчагак ҳәа ипшырамкзакуа.
Уажәшты шәыпшла абри Голиаf ирзиуа жәбап дырмеигзакуа.

*Тариел Индия инеира, нас хатаиаа
инапаңы ишнеигаз атды*

Дназеит Индия, уақа иқан шыха ҳаракны, хра дук убра,
Уахътә иаацәйрәтит хатаиаа рыр, иңашьатәын убарт րбара.
Убас реихәеит уи иғызыцәа: «Шыта сзықуғүй'я шәа шәоуп абра;
Иаарласны срылгап убарт, уи акухап ҳаймак атыхуацтәара.

Арт ар уеизгы ирбахъеит саҳәа-қъашъа, дырфөгөр ирбап,
Урт сабашхъеит құбуала сара, цәғьагы еилсікъеит, уажә тұыхутәхап;
Нас Автандил ус еиқәт абра: «Жәаңуңа атахжам, урт ҳа хрызхап;
Ҳамч рықухоит урт, нақ ҳанрылгап, ртыхутәа қаҳтәап, зегбы
иңартқәап».

Урт аибашъраз ус ropyedyrhiеit, eilkezahaxеit, itcarzahaxеit;
Aекуа ireiñyiz inrykutәeit, нас урт aecәa inykuhuasha icеit,
Уахъ ацараз урт eipxnyqleit, урт irzyqshuaz siirshәa irbeit;
Aqaжъара уа inaqekhanы, ikualaaua лађа интакукуеit.

Ихәкәауа-иқаая, ус артқәаақәа, иааниуз ар үахъ инарқылент,
Урт анырба ар трыйт шытажъка, аха инарыхъзан зегъ өйжәрү^{Жүйелү}
Нас урт ар рахътә ауаа рзаант, хәынтықар иңаңхъя уа иаат^{Жүйелү}
Ус бжызы үүчүала: «Шәзүстдә шәара ауаа?» хәа айъө дрыкүкаант.

Урт ус иархәеит: «Ухаткы-хәеит, ҳара ҳаржъеит ҳа ҳхылаңшцәа,
Абарт иубауа чаңшыацәас ҳәа ҳхәынтықар Рамаз иркүа ғызыцәа».«
Ус реиҳәт убарт: «Шәца наڭ шәара, абзамықуцәа, шәара амдырцәа!
Иашәхәа шәа шәызтәу: «Иаауеит абрахъ ауаа ңыбарацәа, аиткамхацәа!»

Убасты иашәхә: иуенжәоит Тариел, ахәынтықар ду, изгым үүчүара,
Уаф дрыцхайшьом, аҗәи дицәшәом, гула дыңбароуп убас иара,
Сара сзакутәу, сара сажәабжъ учапшыацәа иуархәап уара,
Уара шәара акгы иухуом, иулшом аңсра ахаңгара.

Иш҆ңаугуаңы уара амдыр, абри еиңш аус анапаркра?
Иш҆ңаугуаңы Индиа-тәыла ақұгылара, нас уи архәра!
Абар са саант сара амца, уәазықатта уара абылра;
Сахәа иццышәу исыркагуап ужъи-үцәеи рыла убас абра.

Шытә уөйрхиала, заа иудыруазаант, снеиум сара ус мәзала,
Усабашь сара, ур нықургыл, абри уасхәоит угу-аззала,
Иш҆ңаугуаңы, ажәа-намғза, ағеиңжыағы, шытә уөхуала!
Сахәа наскъяр, акуалз иухоу ихтарпахап, ус амала!»

Ар чаңшыацәа амға инықулент, инеибарғын ус нақза ицеит;
Уа зегъы иархәеит, дара рхәынтықар, убри Рамаз, акгы рымзейт;
«Даант Индиаа рхәынтықар, уи имоуп зеиңяқам ар, иғъажъуеит-
ихынхәуеит,

Урт ирыцәцода, дабаршытәи ирөагыло итыхутга ңытәазеит,

Индиаа рбираڭ ихарапкт убра напы-үүчүала, ишәиршәыруа,
Үақа иғылоуп араб ҳәынтықар ибирақгы иңырпәрүра;
Урт арабцәа бңъарс ирымоу ңысоуп итәрзә, наڭ иуәаңхаяуа,
Урт рөй дыкоуп Щридон амра, аибашърағы шыа казыршуа.

Җытк анааты иаант убра хүшәғык аеңзәа, рааигуа иаақуеит,
Убра иғылаз арабцәа рыр урт ирыжәларц рәеназыркүеит;
Тариел ус реиҳәт: «Ижәымун ус!» Нас уа иаантласт, рәааныркълақуеит,
Ус абңъарда, ҳәызбадагы, Рамаз дрыма уақа иаақуеит.

Тариел иөы уа ашъапкуа Рамаз даттахт, дагузырцы.
Ус еиҳәт убра: «Исхых сыйысы, иумсоуп уара са сушырыцы;
Са снумыжын сыйысы таны, саңсоуп сара сышны сыргарцы,
Сара сразкы уа снанагант, унапағы са скаларцы.

Абар жәашықуса ицқаны итқеит уқамижътеи ус уара абра,
Аңсаа нықуахит ус ҳәйнәрдә, ахъш амтәйжәға қыдымырзен.
Убри азоуп абри еиңш аус нап засыркы, сажъеит сара; Ас иласхайт, ицқакзахайт, адунеи ахътә сара сцара.

Са суашьапк'еит, сара усмеигзан, зегы зхароу са соуп абра,
Нас абрақа ихушәфыкны авазирцә сыйуп сара,
Ихысса рыхқуа, изымфасны иниасаит убартқуа ршъя:
Акгы рхарам абра арт ар, убарт үмшын сүхөйт уара».

Нцәа ихъзала убри иқәо ишъамхнышыла рыңсы рыхъяны,
«Иханажъ хара, ҳумшын ехъя, абас узшаз анцәа уиңшны!»
Тариел дгылоуп уақа дхуңуа, Рамаз дкаждын уа ишъапақны.
Анцәа уиҳәар иуанаижъеит, уағғы иуалуп ас иураны,

Игу-иттәйиуа ицәгъя изирбоит, ус гунаха змоу иакузар иаргы;
Ниневиаа реиңш рхы инакурыпсан нышәгъы цышишәгъы убарт даргы,
Абри ала урт рхы ғырхит хахътәи ироуз лахъы цәгъагъы;
Дунеи иалшоит ус зны иңиартлаз еитағанахәарц ибуузаңгъы.

Адыр рфимта сшаңхъоз избейт ашәқу ианны абас џара;
Ахатча изы ғуңуарас икоу абри ауп хәа ахәоит иара убра:
«Узиаиз уаңа думшын уара, ушыап иатцақаз уи деиңүрхा,
Уағы ғуңуас ҳәа ухы-үпхъаңозар абри ажәа нагза уара!»

Тариел убра дхалалзахеит анцәа диеиңшны, цәгъя згу итамыз;
Уи ус ихәеит: «Уаҳа азәгъы сшыуам, мыңху ишәазар сара сыйиааиз;
Уи қунагала иөеихәап убри, уи уажәраңза цқыа иөаңәамыз,
Са қунагала исырееит абра, уи қунагала ишъақугыламыз».

Уи дырныхәеит зегъ еиңәакны, нас зегъ уи иахъ инахырхеит;
Иңирышьон анцәа аңстазара ироуз азы, урт рзы иөыцхеит;
Тариел ила аңсра иахыңт, рыңстазара дара ирзынхеит;
Ар ржы ағъама азымбакуа, Тариел иаңәа млашьуа иаанхеит.

Убри Тариел ихуаңшразы, убра ааигуа Муштытар аатәеит;
Уи дзыргуақ'уаз уақа амца, ус хаала Тариел иртәеит;
Убра ааигуа, инахарамкуа, Рамаз иргы уақа инатәеит;
Нас убрақа ажәғанахътәи алашара Йндия тәйла инахатәеит.

Хатаиаа рыр уаҳа дрыздан, ишениқуирхаз убра иреиңәон:
«Уи шәа шәишьуам, ишәғанаижът», абри зақаз уи дырныхәон;
Еибаргурбъо урт уа зегъы ас реиқухара анцәа иңирышьон;
«Дааит аръыс ғылым, ус змаңара р-дук изыртәөз!» ҳәа уақа ирхәон.

Үақа иқаз Индиаа рырқуа, абаа итатәаз, убри зыхъчаяуз,
Уахътә инаңшын ирбейт рбирақ еиңшыз акы наңтәи ишаауз;
Уа Индиаа агурған гъангъашрак ҳзиуит абра Рамаз!»
Ргу иаанагеит Тариел убра ргуреанзамкуа урт дшырзаауз.

Рааигуа даннеи, дааццакын ибжыы иргеит; «сааит шәа шәхәынтқар!
Са сманшәалахт:abraхъ даазгейт амра-хаңы, дыжәдирп дыжәбар!
Анцәа джацхрааит, имч ҳалайткеит уи зегбы рөң, қунагам иумхәар
Абрахъ шәааспүл, шәа шәңгәхарра са саргуақ'үеит, стахыуп
шәызбар».

Уи дышхынхәйз усқан ирдырт, зегъ неиңшылеит инаццакны,
Рааигуа-сигуа зегъ уа икаччеит, даара мыңху илашазаны,
Зегъ рыбжыы рго убасгыы рхәон: «Аңғель наңдьиртит харазаны,
Ха ҳзы иқаз ус игуааны, уажә дахзыңхеит инаркжаны».

Цаңхана дула уа иаадыртит, ақалақы гуашә, цәгъаңа иццақzon;
Икүйт-ңеситхана,рылахъ еиқун, зегъ ашәи ршәын, урт зегъ цыабон;
Урт ағыңца уақа итәыуан, цынат баҳчахътә азыхъ катәон,
Уа ашәт-хышәтқуа урт уа ирысуан, алахә-хызқуа уахътә икаңсон.

Аазамта дзаааз изы ишқунагаз еиңш мыңху дгуақ'үеит,
Алаңырзқуа изб иахынхжкуа, ицахәцақә тақа илеиуеит,
Ихы дасуа, игу дтасуа, дыхәхәо дқаауа ихы иргуақ'үеит,
Абна хымфыл фылдышь ҳәхәагала ихәхәоит, ирх'үеит, игу икычуеит.

Убрақа ибейт ахтны-уаа дуқуа шәыматәала еилахәаны;
Еитаирғыцт Тариел игурға, дныңыңтәаит ибжыы рызуууаны;
Алаңырз шәпа инеихъжжит имачымкуаирацәазаны;
Иаант убрақа авазирцәа, дгудыркылауан, рхы иктынцаны.

Хатцеи ңхәыси ракъ инеиуан ауаа дуқуа дашишылара;
Лыңсы лылышәшәеит уақа ауңшәыл, илылымшеит лаб итәыуара;
Агуил уақа наң инхыншышит, азәгыы илымшеит уи ареени;
Иуахауамызт уа тәыуара, иара убасгыы уа аччара.

Ахкуажәгы дааит убрахътә лара, уи дааласны убарт рбара;
«Шәызтәыузен абра шәара? «ҳәа ралхәеит ус убра лара:
«Анцәа лахыы иҳаңтаз ҳара, уажәы иалшеит уи лыңхара;
Иңышәшьала анцәа шәара, шәа шәзы имфајам агурфара,

Нас уа дтәыуа дынгудылкылт, убра Тариел дихзатәаая,
Убасгыы иалхәеит: «Амџабз сабылзан, шыңа иналагайт иаңыцәаая,
Уажәжъта устыхә, утынчха абра, иазхоуп ииуз угурпәшшай,

Са сиргурпәеит шәа шәхынхәрала, убри анцәа аиба ицхрааая».

Ауңшәйл лан дынлыхуацьын: «дсымбейт са саб иңсү таны,
Бынсыжыт тлазла беилахәаны, уажәи бызбоит ашәи бышәни;
Саб инижкит абра иқутәартта, уаҳагъ уи дтәом убра дгуахызбайып
Лылағырзқуа нарыцқыаны, даалыртынчит уи длабжыаны!»

Уи илгүзит лыңқа лхы-ләи, лыбла еихмырсың уи дылғапшануан,
Еидлырбүյуалеит уи агуил хышәт, еихытаруан, уи чандара тлан,
Нас ус лалхәеит лыңқа Нестан: «Иазыбуазеи, шытә убас бымхәан!
Баб иқутәартта хыда инымхааит, убри азыхәан ба бымгурған».

Кыр иантәйга, цытк анаабжыс, цытрак уака ргу ныркылеит,
Аҳтны-уаа дуқуа зегъ уака инеин, аамсташәала урт иреихырхуеит,
Арт амр кашқыуа урт инарцылт, гук- цык ала игудыркылеит,
Урт уа рбара, еибган рхынхәра, ихазхазны ирыдышныхәалеит.

Убра Тандил, нас уи Пәридон илыдышилеит аҳкуажә убра,
Тариел ус леиҳәт: «Аҳкуажә, абра ибыздырам абарт бара,
Абарт ҳөйрхит, ҳаңсы тыргеит, уртгы зегъы иҳазхәом абра;
Урт иҳартеит аңстазара, рхы иаменгзеит ҳа ҳзы дара».

Инталт ус нақ ақалақ ахъ, уахъ ахтнықа, зегъ еиманы,
Аҳкуажә ажәак убри иралхәеит, изалхәо ирзкүшәа ахы рханы:
«Анцәа иниртәеит ҳа ҳаңацәа, шытә иаабарым ҳа ҳаибганы,
Убри ақынты сара сгуръоит, ииашаттәкъыаны, сгу иһаракны,

Ишәшәйшәх шәышәқуа, шәылахъ неитцышәх, инарысааит барабанқуа,
Абрахытә ҳаҳтнахытә, нақ инафааит агуръара-ашәаҳәабжъқуа,
Хътәи-мақала ишәирбүзә, еихытаруа урт шәзарақуа,
Шәычча, шәыхумар, инеитцышәх шәыгүкүа, нақ ишәирба
шәылағырзкуа!».

Тариели Нестан-Дареңьани рчара

Хатцеи пәхәйиси ақкуажә илган иналыртәеит, ҳәйнәркүтәртәеит, Арт дрыхуаңшыа убри дгурбъон. лгурға лхаштит абартқуа рөы, Уи лгу лхаштит, лылахъ неитцылхт, убра инкаңхеит убри лхы-ләй, Лгурға лыпәсахт гурбъарала, лаңырз убом, азәи иңаңы.

Ақкуажә иштәлтт ашәыматәа, матәа пәшзала уа лөеилалхәеит, Ақтны-уаа дуқуа, матәа пәшзала, цәақуа пәштәала урт уа илырхиеит, Ус зегъ еилалхәт, зегъ лыргурбъеит, алахъ еиқура уа ирхаштқуеит, «АЗЕ умгурған, агурбъара ҳа ҳзы иқалеит» ҳәа ус ралхәеит.

Ҳәйнәркүтәртәе икаңхо итәоуп Тариел ипәхәйиси иареи. Арт ағыңыа реиңш еиқунаго иқалашам ңыара адунеи, Урт зеңшроу ҳәа уа ирызхәашам ашәаңәаңеи, нас арехуаңәеи, Адам ихшаз азә дзыжалом ирыңдармырзша иареи лареи.

Тариели уи ипәхәйиси ргуахутәы иахъзейт уажәи дара, Убарт уажәи убжы-ҳәйнәркүтәртак рымкүтәкүүп зеңш умбара, Уажә ироуз агуазхара, уи ирханарштит урт ргурғара; Гуакра зымбаң уи ауағы, бзантцы издыршам агуазхара.

Шәйнрыйхуалъшишь уақа иахтәоу ағыңғылдырып
Барабанқуа уақа инрысит, дынықудыртәйт уи дхәйнәртқарылыштырғас
Ахазынахтә асаңқақуа иара иртәйт рхы имаданы,
«Абри иауп ҳәйнәртқар!» хәа рхәон убра еибарааны, рыбжы рдуны.

Уақа идүрхиенит, Автандили Пәридони рзы ҳәйнәртқарқутәартқуа өба,
Инықутәйт уақа урт ҳәйнәртқартчас, усгы изатәаз ракун убра;
Анцәа иишаз уағы хшарак урт иреиңшү дықам цыара;
Уақа итәаны, ргуақра изықушәаз ажәабжыны ирхәон убра дара.

Уақа итәаны ирфон, иржәуан, иахатәақуағы ауаа раңаан,
Ишамғаз ала ачара руан, жәйтә ҳасабла убри қатсан;
Уақа ҳәйнәртқар ҳамтә риңауан, изитозғы уақа итәақуан;
Ахымхуаңәагь рху уақа иршан, ахазынағ иртәах'уан.

Ахкуажә ус ралжәт: «Шәаарыңхъ абрахъ ахәсебаңәеи аетымзәеи.
Урт ҳамтә дула рыгүкүа тыжәга, урт ирхымзааит, гуәкреи млашьреи». Ираңааңаны урт ирзылшепт, инеицәаны ңәреи шәреи;
Нас ҳәйнәртқар ду идүрнихәалт иара иус ду жәлари рирқуеи.

Тариел ус леңдәт: «Ахкуажә сбыхәоит сара абра ус аказы:
«Ҳәйнәртқар Рамаз ианажъ бара уи иңгъара ба бынцәа изы:
Уи сгу даблит, са дрыңдашшыеит дшәо-дирхәуа.—дшәоит цегъя ихазы;
Зыңғыя иахъхуз ианаижъуеит анцәа дугы уи иахъхуразы».

Ахкуажә лгу блын, иажәа өбалымтәйт, нас усгы ләеит:
«ианаңыжъуеит».

Рамаз ҳәйнәртқар убара дааргейт, ахәйнәртқарцәа дынреихырхуеит.
Ашәаңәаңәа уақа игылаз ус ашәа рәеит, урт зегъ дырхуеит;
Агурфара урт зықушәақуаз зегъ абрақа уртқуа Ирхаштқуеит.

Ахъы, аразы, ахахә ху-дуқуа уақа икарлесеит, ахтны дыртәзеит.
Ауадақуа захъынцъара дара абаңтқуа рыла илашит,
Уақа иқаз урт зщарада, ая итәушәа еимтәа иргеит;
Аматұңәа лахъы иамыңшкуа, еилаңсаны ауаа дыртәеит.

Ахәйнәртқар ду Автандили, нас Пәридони рыр ус реиңдәеит:
«Шәарап шәсасаңәоуп, аха шәпхамшыан, ижәбо жәга»—хәа азин риңеит;
Урт қазхазны гүжък-гүжък реидара азәаңәала уақа Иритеит,
Абри ҳамтоуп, ус урт иргаз са исзымпхъаңаит, тәфак амоузеит.

Автандил, нас Пәридони, ахамтә арыртаз узыңхъаңашам;
Өйкі бзыки уи рызәашам, иахъәоитхәаңы иалагашам;
Уақа ахкуажә зегъ цәрылгейт; илымоу иреиңшү ақ лтәахышам,
Изыркъятаң ңоуқы дрыңшүеит, ргу иамыхуо ақ қалташам.

Автандили Пәридони рыхъз Индиаа лассы-лассы ирхәалон,
Дугъы хүчгъы «шәара ҳөйшәхит, ҳаиқушәйхеит» ҳәа урт РАБІЛ 365520
ИРХӘАЛОНОДДОЗ

Рашыцәа иреиңшыны ropyкуа рзакын, ирархәозгъы Қартқакуалон;
Ахынтыңтаргы, урт иашыцәак реиңш, драңәажәалараң уахь дрызгалон.

Тариел Рамазгъы днимыжът, ус хамтада егъимтакуа,
Насгъы ус сиҳәт: «Ашәахтә ҳа ҳзы ишишәаң ишәала ейтамъакуа».
Дазыразхан, өңдхана иеынкаждыниенхырхеит, вбак имтакуа.
Нас дңеит, убрахътәи иара, дныхәа-ныпъхъо, уа дтамхакуа.

Нас Асмат лахь, изы игуакыз лахь, ихы наирхеит Тариел убра;
Дабаззеизаант, дагъкуңхазаант, азәы илишашам ибылшаз бара,
Индия дүзза быжъцьара ишаны хұтқак ба ибымаз, изу ахра,
Хаа бхы иархуа, уи ҳәынтыңтарра ибхатәны ибымаз убри бара.

Бара ибтахыу дналх хатқас ҳәа, бтә ҳәынтыңдарс ҳәа бхы цхъязаны,
Ха баҳхыыңшыз, ҳәзәтәы быулап, цәшәартак боурым, ха ҳаибганы».
Асмат лыекажды ишъалы гузуа: «Үқаз уара ус уейбаны,
Уениң избода, сыйғаз уа уең сыматцуфны, сыйзаагафны».

Ус иалхәкт лара: «Угу иалымсын, ажәак уасмхәар, са сгу иауам;
Дунеи зегъы са исутаргы, уара уұрыптара са сзы иласжам.
Умра ашәахуа са сарықхонт, даеа хамтак са истажжам.
Са саазамта, са сыхуңха, абра дныжыны цъаргы сыйцауам».

Ус леңхәахт дырғегь: «Атыхуа ұтқаң ба бщыуара, ба бぐорара.
Уажәы исымбейт, сара издыруеит бара бгуәкта, ба бцъабара,
Инабығзар са сгуаңхара, ба бзы еиңүп убри хара;
Бара ибыдкыл ус ахъз-аңша, ар ду изатәоу мыңху арехуара!».

Дазыразхеит, убасгъы ләеит: «Гурфа атыхутәа мышкы ипътәауеит!»
Арьыс қыеғзак, мыңху еилкъазак, ла дзеилахаз уа дылзаархеит;
Асмат днага лнапы идыркит, нас еиманы нақ рәйнархеит;
Ҳәылтқархәагы уи дрыңхъаజеит, ирызкыз ахтнахъ инарыңхъеит.

Ныха-нцәала еишыцәеибатәыз, еиңынтыңдаауаз, урт ахф-еишыцәа.
Иччо, ихумаруа аамта рхыргон, әкынгъы ирыртоң ҳамта раңәа:
Бырлаш уа иубап, нас хкыг-хкыла зегъы иреиңбу аә-бзиақуа,
Аха Ҭандил Ҭинатин лзы цәгъаза дхууцеит, аамта цеит раңәа.

Тариел ибейт убри аңьеф дышығаз убра илахъ еиқуни;
Уи ус иеихәеит: «Угу нсырказаап, убас сыйкоуп агурғаны,
Сара мыжда, ухынхәир утакхеит, угурға назхант бжъба-аабаны;
Уахъ уара уцоит, са саанужъеит, са исымазаап убас разкын».

Нас Җрилонгы: «ус саргы сюйт ағның!» иңеит, уахъ днахъаңши, «Аара-цара са сағызаашт, уа сыйтәашам уара уныжыны, Иутахыу уск ианца снапы, еиҳабра уны, еитбык сиеиңшөй». Изқынгы сүүөннәалашт, азыхъ азы шъабста сеиңши.

Азин ииңеит: «Уда уғның!» — ҳәа наиенхәеит, — «уара иузыңшуп, Сүхахымыштын, уааны сбала, дук унымхан, са сүзузыңшуп», Тандил ус иеихәт: «Уара үкамкуа агурбъара, лахъенқу исзеиңшуп, Аха сара исылшозеи! Уара алым амза узыңшуп».

Тандил ила Ростен изитиит ахамқуа уҳәаирацәаны
Ахыматә, хаҳә ху-ду лыхқуа, урт тәа змамыз, инеилатданы;
«Абарт сыйит, нас сажәабжыи сыйсалами, уа инеицтданы».
Тандил ус иеихәт: «Са сеиқұхаруш уа улдаңса ус сыйбаны!»

Уахъ илзылтиит ауцашыл матәа хами, шьали Нестан лаҗәшья
Изатәоу дықам убри лыда иахъакузаалакъ урт ришәтдара,
Нас убра алмазк, мыңху зыху дүзәз, ус лахкыгак, сиирзак убра;
Уи уахынла илашо икаччен, амра иеиңши ус хараза.

Тандил уа дыңеыжәлан Тәриел дгудкыл-хыдкыл иғның даеит;
Урт ағыңыа уа реиңырщра, ибылуа мәабзында инархъеит;
Индияа зегъ уи ихтәиуан, урт рылағырз рәашны икатәеит;
Абри Тандил: «адуней шәам сашуеит сара!» ҳәа уа инархъеит.

Автандили, нас Җрилони рымға акы акуи, кырза еиццион;
Нас урт рымға дара еиқунагон, — дасу дахъцоз уахъ дтәңүа дцион;
Дасу русқуа дара ирықузиан, урт рыштахъка тыңч икыншәқуон;
Автандил данит ус Рабстан, деибга-дызыда уи деилдиңцион.

Ажәлар иңылт: иаразнакы уи ирлашеит уа ахәынтырра,
Убра дibeит иара имра, нақ инаихъеит уақа игуакра,
Хәынтырра қутәартта инықудыртәеит иаргы ларгы измаз мчхара;
Хахтә лыпхала уи иатәахеит ҳынтыррағурғын ус алшара.

Арт ах-хәынтыррак мшаене инаркны түххуаңтәада бзия еибабауан,
Азәи-азәи еитаниаиуан, изқурк'уазгы уа инаргауан;
Ирымазк'уазгы илдүршомызт, уи рхәатәағы даауа дәртцауан,
Рхәынтырракақуа үхъака иргауан, убас рымчгы уи иаздырхаяуан.

Урт рылқха си-рәшәә икахәхәуан уи змауаз ҳәа уаф дәжаломызт,
Аибеи ғари уа идырбеиан, аччиагты уаф дубомызт,
Раһаңәа рзы цәгъаза ицъбаран, сиси уасеи еибаәомызт,
Рхәынтырракақуарә ацьмеи қуцьмеи ғъара еицқәуан еицәшәазомызт.

А л г а р т а

Иниасит убарт ртызшәа, уахылатәи аңхызы еиңшны,
Иңеит убарт адуней ахътә, иңаңамыз цюуки иреиңшны,
Аңстазара крыкшәа иубоит, аха инакъоит цүшатлакук еиңшны,
Изғуеит абри месхк руставтәи жәенинрааланы, жәабжык инеиңшны.

Ақырт рынцәа Давид хаң-мра, запхъя игылоу амра лашауа,
Уи изы изғуеит абри жәйтә жәабжы гуахуас иоурц абри нахәауа.
Мрагылареи мраңашәареи ирыбжыланакызы зегы зыңдешәауа,
Гула изакыу зегь ҳарак'уа, ахымхуццәа наң иахъзырхууа,

Са изласылшиои Давид илшаз аус дуқуа шәаны рхәара?!
Тәым ҳәйнтиңкарцәэрз, ҳәйнхәах бзия, реибашърақуеи, урт рирехуара,
Ржәйтә қазшыя, рылшарақуа инароуны рхатаңуауара,
Ижәйтә ҳәоуны избейт цъара, жәенинрааланы изғуеит абра.

Абас икоуп абри дунеи, агура угартәи икам абра,
Аңстазара къаңзоуп зынза, унахъаңшаанза иңоит иара,
Уи ақугубра хжыагоуп баша: уи ҳанаңсың ҳзаңдом ҳара;
Ибзиоуп уи, уахъгы арахъгы измеижъо изы убри иара.

Амирани ашәа данца даара дирехуон ус Хонели,
Абдул-Месси ирехуаралы шәахкык нимыжыт уи Шъавтели,
Диларгети ирдуразы жәахаа иирхуеит уа Җмогвели,
Длаңырзашо Руставели мыңху дирехуон Тариели.

А Л Е К С И К О Н

А милахор — ауахъад рхылапшы.

Амирбар — иреихајаз ар рёы аматура Индиаа рхэынктар нахтны.

Аспироc — афродита, Венера.

Багдад — қалақуп, икоуп Месопотамиа.

Бадашши — зыху-дуу хахеуп, ахъз зхылцуа нахынтаарго атэйлоуп.

Габаон — шыха хъзуп, Палестина атэйлағы.

Гишьер — ахахэ ху-ду, ахуаңштэы еиқуатцаны.

Давар — хъзуп, ахъынктар диахәшшоуп.

Давит Сослан — ахъынктар түхэйс Тамар аштархътәи лхатца, убрый иоуп „алым“ хәа зызбаку ахәо а-3-тәи астрофағы.

Дион — қыртбызышәала — дивнос, Сирақузтәи афилософ Дион иоуп хәа ргу иаанагоит.

Дулардухт — түхэйс хъзуп.

Драхма — Ҽара ссоуп.

Едем — үланат баҳча.

Авазир — аминистр.

Вис, Рамин — атхэйс бъефи ахатца бъефи, — ирантә ароман ажнытә иаагоуп, Фахр Ед-Дин Гургани ифымтоуп 1048 шыкусазы, еитагоуп қыртбызышәала прозала а-ХII-тәи ашәышықуса аан.

Зуал — кронос, сатурн.

Тамар — Қырттәйлатәи ахъынктар-түхэйс (1184-1213).

Тандил — Автандил, Автандили.

Тмогвели Саргис — акыртуа поет — Руставели иаңхъа икакуаз дреиуюуп. Үи ифымта ҳа хъынза изымаәзент.

Иагунди — зыху дуу хахеуп.

Индиа — тәйлоуп.

Каен — адам иђеихабы (библия хасабла) зашыа Абелъ дызшызы.

Марис — марс.

Медина — Тыркуттәйлатә қалақуп, тың үкъас ҳәа ирытхъазойт дара амсылманцәа.

Муштар — диос, зевс, иунитер (планетоуп).
Нард — хумаргас инықурго матәахуп.

Мелан — ачернила.

Месх, амесхкуа — акырт-жәларкуа иреиуоу жәларуп, инхон уажәтән ахалзых араион ағы.

Пиратцәа — амшын ағы ағбархәңәа, ақулаңәа.

Платон — жәйтә бырзен философун, аидеалисттә философия шы-күзырылаз.

Рабстан — тәйлоуп, арабцәа ртәыла.

Ростен — Ростевани, Ростеван.

Рустав — Месхеттә дгыл хъзуп; иараapoет ихата иңсадгыл ауп хәа ргу иаанагоит.

Саламан, Сала, Сал — Ирантә поемак хатса бъефс далоуп.

Старид — Меркурий.

Кацъет, Кацъеттәыла — ақацъкуа ртәыла. Ақацъкуа хәа жәларак ыкоушәа apoет ихы итихәааз ажәоуп.

Куркан — амсылманцәа ыңкъа шәкү иаҳъзуп.

Хатает — тәйлоуп, уақа Хатаваа, Хатаиаа, Хатаа инхон.

Хваразм — провинциак иаҳъзын Иран ахәынткарағы.

Хонели — қыртуа шәкүффуп — Руставели иаңхъа иқақуаз дреиуоуп; уи иповест ағызызбাখу ахәо абыөф Амиран-Дареңъан, ұзам быз-шәала иаанаго „адунеи ах“ хәа ауп.

Хрустали арубини — ахаҳә ху-дукуа, рхуаңштәы қаңшыны.

Шьавтели — қыртуа поетуп, XII-тәи ашәышықуса раан. Уи автор ифымта Ода Давит арғыцәғи (1089-1125) иззкүнп — уақа уи „Аб-дүл Мессия“ хәа ауп дшарбоу, уи раб бызшәала иаанаго „Ме-ссия итәы хәа ауп.

Чоган — ампыл асга алаба, еиҳарак өйла ампыл иасуаз ракун изы-зкыз.

Цинцила — музика рхәага матәахуп.

АХҚУА

Адақъақуа

Алагартा	5
Арабцә рхәнитқар Ростеван иажәбжы	10
Ахәнитқар Ростевани Автандили рышаарацара	16
Арабцә рхәнитқар абжас-цәа зшәйз аръыс дшибаз атә	19
Абжас-цәа зшәйз аръыс ипшашаразы Җинағин Автандил дышп- дәйкүлтаз атә	24
Автандил ишәку ихыңшү рахь	30
Тариел ипшашаразы Автандил ицара	32
Автандил ахәфәқи Асмат данлацәажәоз атә	39
Тариели Автандили реиңылара	46
Тариел Автандил иенхәйит дәйкүшәаз ажәбжы	51
Тариел абиңдара дшалахаз атә	55
Нестан-Дареңъян раңхъазатәи лшақу бзия илбоз иахъ	60
Тариел раңхъазатәи ишәку Нестан-Дареңъян лахъ	62
Тариел хатаиаа рахь ашәку шишиштыз атә	64
Нестан Тариел дышп-хъаз атә	65
Хатаиаа рхәнитқар атакс ҳәа Тариел иззаиштыз ашәку атә	67
Тариели Нестан реибабаратә	69
Тариел Хатаиқа ицареи нас уякатәи аибашъра ду атән	72
Тариел хатаиаа даныриаан индиаа рхәнитқар иахъ нишштыз ашәку атә	78
Нестан бзия илбоз иахъ илышиштыз ашәку атә	82
Тариел итәйиуарен ипцилшәшәарен ртәи	84
Тариел бзия илбоз лахъта ашәку иоуз атак атә	86
Нестан-Дареңъян хатца диртәразы аилацәажәара	87
Тариели Нестан-Дареңъяни реиңацаажәарен иззаанзи ртәи	89
Хуаразм-шах иңа тұхәйис ҳәаразы Индиака наара, нас Тариел убри дшиштыз атә	93
Нестан-Дареңъян лызыра Тариел ишиаҳаз атә	96
Тариел Нурадин-Гүридон агағағы дшишылаз атә	100
Тариел Гүридон дышцихрааз атә	104
Нестан-Дареңъян лтызшәа Нурадин Тариел ишинеңәаз атә	106
Автандил Рабстәнқа ихынхәратә	113
Автандил ахәнитқар Ростеван дихөонит доуишыразы, авазир иажәа	120
Автандили Шермадини реиңәажәара	126
Автандил мазала данцоз ахәнитқар Ростеван изы ииғыз ауа- сиат шәкү	129
Автандил иныхәара	132
Ахәнитқар Ростеван иахауент Автандил дышбналауз атә	133
Ағынштәни Автандил мазала ицареи Тариели иареи реибабарен ртәи	136
Автандил алыми абжаси зшызыз Тариел дшибаз атә	141

Тариел алыми абжьаси шишызыз атэы	146
Тариели Автандили ахаңахы ишыхынхәзы Асмат уака урт дышырбази атэы	153
Автандил Ҧридон иахъ дышыназ атэы	156
Ҧридон иөы автандил инеира	158
Ҧридон иахътэ Автандил ицара Нестан-Дареңъан лыңшаа-разы	163
Автандил Гуланшъаро дышнеиз атэы	168
Ҧатман Автандил бзиа дышыбаз атэы	171
Ҧатман абзиабаратә шәкү Автандил ишизылштыз атэы	172
Ҧатман лахъ Автандил атак шәкү иильтыз атэы	174
Ҧатман Автандил налхәоит Нестан-Дареңъан лажәабжъ	178
Нестан-Дареңъан ақаңықуа дыткуаны дышримоу ажәабжыны	189
Ҧатман Автандил ишиалхәаз атэы	196
Нестан-Дареңъан лахъ Ҧатман иильтыз ашәкү	199
Нестан-Дареңъан бзиа илбо иахъ иильтыз ашәкү	201
Автандил Ҧридон иахъ иильтыз ашәкү	205
Гуланшъартә Автандил ицарен Тариели иарен реңүйларен	207
Тариели Автандили Ҧридон иахъ рцара	213
Нурадин-Ҧридон ирабжыгас	216
Автандил ирабжыгас	217
Тариели ирабжыгас	219
Амшын рхәынтар иөы Тариел инеира	223
Тариели Нестан-Дареңъани Ҧридон ачара шырзинуз атэы	228
Тариел дейтаоит ахаңахы, уака ибоит амазара	232
Автандили Ҭинатини арабцә рхәынтар ачара шырзинуз атэы	239
Индияа рхәынтар ицера Тариел ишиңааз атэы	243
Тариел Индия инеира, нас Хатаиаа ииапаңы ишнейигаз атэы	246
Тариели Нестан-Дареңъани рчара	251
Алгарта	255

ҶОМЫ 676708000

300600 6556000

(ағбәш. єбаң)

7. 7547

ШОТА РУСТАВЕЛИ
ВИТЬЯЗЬ В ТИГРОВОЙ ШКУРЕ
(на абхаз. языке)

Аредактор К. Ломиа. Атехредактор М. Хахмигери.

Акорректорцә: Т. Павба, Т. Ашхаруа.

Акынъхъразы ачапы атлағун 12.XII.59 ш 16 25 кынъхъ ббъыц
ыкоуп. Азаказ № 3631. Атираж 2000. Аху 9 м. 75 к.

Қырттылылатән ахадаратә тыжырта Акуатән
атипография, Ленин иул., № 6.

